אלטע אגדות
פון תלמוד

פ שר״

ספריה עממית בטורונטו
יידישע
פאלקס ביבליאטעק
טאראנטא
JEWISH PUBLIC LIBRARY, TORONTO

MAY 1987

אַלע
אגדות פון תלמוד
אַן עין יעקב אויף אידיש

ענטהאלט אלע מעשיות, אגדות, משלים
אַלעגאָריען, אנעקדאָטען, היסטאָרישע און
ביאָגראפישע ערצעהלונגען, פּאָעטישע,
מאָראַלישע און פילאָזאָפישע פּערל פון

גאַנץ תלמוד בבלי און ירושלמי

אין דריי טייל

איבערזעצט פון תשר״ק

דריטע פערבעסערטע אויפלאגע

ניו יאָרק
Tashrak Publishing Co., 187 E. Broadway, New York
תרפ״ה

צום אנדענקען פון מיין פאטער
דער למדן, שעהנער איד און בעל צדקה
יהודה ליב זעווין ז"ל.

COPYRIGHT 1922
By ISRAEL J. ZEVIN

THE LEGENDS OF THE TALMUD

Printed in the United States of America.

אלע אגדות פון תלמוד

ערשטער טייל: בבלי

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/legendsoftalmund0000isra

אינהאַלט פערצייכנים

פון ערשטען טייל

דיזער אינהאַלט פערצייכנים צייגט אָן ווי צו געפינען יעדען ענין אין דיזען בוך און אויך אין גמרא.

פאַר יעדע מסכת איז דאָ אַ בעזונדער אינהאַלט פער־צייכנים.

נאָך דעם טיטעל פון יעדען ענין געפינט זיך אַ ציפער. נאָך דעם ציפער קומט אַ העברעאישער מספר. דער ציפער צייגט אויף וועלכער זייט אין דיזען בוך דער מאמר געפינט זיך. דער העברעאישער מספר צייגט אָן דעם דף אין דער גמרא.

צום ביישפּיעל, אין מסכת ברכות געפינט איהר אַ טיטעל "ער בענקט דאָרט אין הימעל, 11, ג." מיינט עס אַז דיזער מאמר געפינט זיך אויף זייטע 11 אין דיזען בוך, און אין גמרא אויף דף ג.

אין די אגדות פון מסכתות ירושלמי און אַ פּאָאר מסכתות בבלי גוערען אָנגעגעבען די פּרקים אנשטאט די דפים, ראַס איז וועיל דיזע מסכתות זיינען ניט געדרוקט אין אַלע דרוקען גלייך מיט די זעלבע גרויס פון די דפים.

ברכות

1. ער בענקט דאָרט אין הימעל, 11, ג.
2. דוד'ס פידעל, 12, ג.
3. וועלט שמערץ, 13, ה.
4. מיט אַ גנב דאַרף מען אויך זיין עהרליך, 14, ה.
5. ר' ישמעאל'ס געבעט, 14, ז.
6. די ברכה פון איינענע האַנד, 15, ח.
7. אַ חכם האָט אויגען, 16, ח.
8. זינד און זינדער, 16, י.
9. אַ מענש דאַרף אימער האָפען, 17, י.
10. צוליעב נייע צרות פערגעסט מען די אַלטע, 18, יג.

שבת

1. מען טאָר זיך ניט נעהמען אויף זיכער, 52, יב.
2. אומזיסט שטראפט ניט גאָט, 53, יג.
3. ווען די שבת ליכט לייכטען, 54, כג.
4. די שלעכטע שוויגער, 54, כו.
5. דער לעצטער טאָג פון דוד המלך, 55, ל.
6. הלל'ס גרויסע געדולד, 57, ל־לא.
7. הלל שמאי און די גרים, 58, לא.
8. רבי שמעון בן יוחאי'ס גלות, 58, לג.
9. די בעדייטונג פון א נס, 62, נג.
10. זיין פרוי האָט געהאַט בלויז איין האַנד, 62, נג.
11. דער אָנפאַנג פון אידישען גלות, 63, נו.
12. האַלט ניט א הונד אין הויז, 63, סג.
13. א תשובה צו אַן אפיקורס, 64, פח.
14. משה און די מלאכים אין הימעל, 64, פח.
15. משה דער עניו, 65, פט.
16. גימל דער רייכער, דלית דער אָרימער, 66, קד.
17. וואַסער איז די בעסטע מעדיצין, 66, קטז.
18. ארונטערגעריסען די מאַסקע, 67, קטז.
19. אַלץ לכבוד שבת, 68, קיט.
20. יוסף מוקיר שבי, 69, קיט.
21. א גוטער איינפאַל, 69, קיט.
22. די צוויי מלאכים, 70, קכא.
23. צופיעל מחמיר געווען, 70, קכא.
24. דענק וועגען דעם אַנדערען נאָר גוטעס, 71, קכז.
25. אלישע מיט די פליגלען, 73, קל.
26. קערפערליכע פערגעניגענס שוואַכען אַב גייסטיגע פעהיגקייטען, 74, קמז; אדר"נ פרק יד.
27. עס איז שוין כדאי געווען, 75, קמח.
28. דער לוין פון א שומר שבת, 75, קן.
29. דער מזל דרעהט זיך, 76, קנא.
30. איין אונגליק איז גענוג, 76, קנא.
31. ווען די עלטערע יאָהרען קומען, 76, קנב.
32. דעם מענשען'ס שעהנסטער בגד, 76, קנד.
33. אימער דאַרף א מענש זיין צוגעגרייט, 77, קנג.

11. פון יעדען לויט זיינע פעהיגקייטען, 18, יז.
12. גוטעס פון א שלעכטע ווייב, 19, יח.
13. פרויען פוצען זיך אפילו אין קבר, 21, יח.
14. פרעמדעס געלד דארפמען היטען בעסער ווי אייגענע, 21, יח.
15. אויף טויטע רעדט מען נאר גוטעס, 22, יט.
16. א מענש מוז האבען געדולד, 23, כ.
17. א ריינע הארץ איז בעשיצט געגען זינד, 23, כ.
18. די רעוואלוציאן אין בית המדרש, 24, כז-כח.
19. ר׳ יוחנן׳ס ברכה, 30, כח.
20. דער צער פון גלות, 30, ל.
21. די תפלה פון א פערביטערטע הארץ, 31, לא.
22. פון צופיעל וואוילטאג זינדיגט מען, 32, לב.
23. דער מלך און זיין פריינד, 32, לב.
24. קלוגע רייד פון א פרומען מאן, 33, לב-לג.
25. א צדיק איז א הארטער ביסען, 34, לג.
26. א קורצער דאוונען — א לאנגער דאוונען, 34, לד.
27. נעהנטער צו גאט, 35, לד.
28. א צעהנטער צום מנין, 36, מז.
29. ינאי המלך און שמעון בן שטח, 36, מח.
30. א פרומער מאן קען קיין ליגנער בלייבען, 37, נג.
31. עוג מלך הבשן׳ס מפלת, 38, נד.
32. וועגען גוטע און שלעכטע חלומות, 39, נה-נו.
33. בר הדיא דער פותר חלום, 40, נו.
34. דער יחיד און דער כלל, 43, נח.
35. אמת׳ע גרויסקייט מאכט קיין טומעל, 45, נח.
36. ווי ר׳ שילא איז דערהויבען געווארען, 46, נח.
37. די תויז פון צדקה, 47, נח.
38. פון וואנען ערדציטערנים קומט, 48, נט.
39. אלעס וואס געשעהט איז צום גוטען, 49, ס.
40. די ענדע פון א גרויסען מארטירער, 50, סא.

יומא

1. צו גאָט און צו לייטען, 98, יח.
2. גאָלדענע פרוכטען פון ירושלים, 98, כא.
3. דאס פאָלק און זיינע פיהרער, 99, כב.
4. געדענקען אן עולה איז ווי נקמה נעהמען, 99, כג.
5. דער אָרימאַן, דער רייכער, דער רשע, 100, לה.
6. נקנור'ס טיערען, 102, לח.
7. די קינסטלער פון ירושלים, 103, לח.
8. די גרעסטע טראַגעדיע פון חורבן, 104, לח.
9. נאָפט און באַלזאַם, 105, לח.
10. קנאה צווישען ברידער, 105, לט. (זעה פירוש הרמב"ם, מנחות).
11. אַ שטאָלצע אידישע מוטער, 107, מז.
12. די וועלט און דער צדיק, 107, נג.
13. שרעקט ניט דאס פאָלק, 108, נג.
14. אונריינע אויגען זעהען אונריינע זאַכען, 108, נד.
15. דער טאָג פון חר גריזים, 109, סט.
16. ווי דער יצר הרע האָט זיך גערעטעט, 110, סט.
17. אַ תשובה אויף אַן אָנצוהערענים, 112, עא.
18. ער שטראפט מיט רחמנות, 112, עה.
19. דער מן האָט אויסגעזאָגט, 113, עה.
20. דער מלך און דער בן מלך, 113, עו.
21. עסען פרעמדעס איז ניט גוט, 114, פג.
22. א נאָמען האָט פיעל צו זאָגען, 114, פג.
23. משה און דוד, 116, פו.
24. די פעראַנטוואָרטליכקייט פון אַ ריכטער, 116 פו־פז.
25. האָסטו אימיצען בעליידיגט בעט מחילה, 117, פז.
26. די שטראָף פון אַן עזות פנים, 117, פז.

סוכה

1. אַ סוכה צווישען הימעל און ערד, 119, כג.
2. ווי דער רבי אזוי דער תלמיד, 119, כח.
3. א געשלאָגענער האָט אימער מורא, 120, כט.

34. זיין גוטסקייט איז איהם בייגעשטאנען, 78, קנג.
35. צדקה תציל ממות, 79, קנו.
36. די טרייהייט פון א מוטער, 80, קנג.

ערובין

1. איז כדאי פאר'ן מענשען געבוירען צו ווערען? 81, יג.
2. ריינליכקייט איז געטליכקייט, 82, כא.
3. דער קערפער געהט נאכ'ן קאפ, 82, מא.
4. קלוגע אידישע קינדער, 83, נג; מדרש איכה א.
5. צופיעל רייד זיינען איבעריג, 84, נג.
6. די וועלט איז א חתונה, 84, נג.
7. דעם גנב'ס פסק, 85, נד.
8. דער גרויסער שכר למוד, 85, נד.
9. קליידער מאכען לייט, 86, פה־פו.

פסחים

1. ניט גוטע נייעס דארף מען ניט דערצעהלען, 88, ג.
2. אלע מענשען זיינען גלייך, 89, כה.
3. זיין שטראף אויף דער וועלט, 89, נז.
4. ווען הלל האט זיך פערגעסען, 90, סו.
5. די עטיקעטע פון טרינקען, 91, פו.
6. די וועלט פון אמת, 92, נ.
7. די צווייטע און צושפרייטע, 93, פז.
8. א צו שנעלע בעשולדיגונג, 93, פח.
9. פינף לעבענס רעגעלען, 94, קיב.
10. נאך הייליגער ווי די הייליגע, 95, קיג.
11. טוביה זינדיגט זיגוד קריגט קלעפ, 95, קיג.
12. אדם הראשון'ס צער, 96, קיח.
13. א נס בתוך נס, 96, קיח.
14. דוד המלך'ס טאאסט, 97, קיט.

13. געבענשט אין א גוטער שעה, 136, כז.
14. א סגולה צו לאנגע יאהרען, 137, כח.

תענית

1. א שעהנע ברכה, 138, ח.
2. גוטער וויין אין א מיאוס'ער כלי, 139, ז.
3. דער בים פו זא שלאנג, 140, ח. (זעה רש"י).
4. די קאץ און דער ברונען, 143, ח. (ערוך, ערך חלד).
5. ווער עס גיט ברויט גיט לעבען, 143, ח.
6. פערשעהמט דעם רבי'ן, 143, ט.
7. אלץ צוליעב א צדיק, 144, ט.
8. ליגנערשע מענשען, ליגנערשע רעגענס, 144, ט.
9. דער איד וואס איהם ארט ניט, 144, יא.
10. דער סוף פון א רשע, 145, יח.
11. נקמה פאר אידישע העלדען, 145, יח.
12. נקדימון בן גוריון, 146, יט־כ.
13. גאוה ברייננט צו זינד, 148, כ.
14. מען טאר זיך ניט פערלאזען אויף נסים, 149, כ.
15. א נאבעלער לעבען, 150, כ.
16. תורה און סחורה, 151, כא.
17. די טראגעדיע פון נהום איש גם זו, 152, כא.
18. גם זו לטובה, 153, כא.
19. פייער בעשיצט געגען פייער, 155, כא.
20. אונגליקען זיינען אנשטעקענד, 155, כא.
21. צדקה איז גרעסער פון אלעס, 155, כא־כב.
22. מענשען וואס טהוען גוטעס, 157, כב.
23. חוני המעגל און דער רעגען, 159, כג.
24. חוני המעגל'ס 70 יעהריגער שלאף, 160, כג.
25. אבא חלקיה, 161 כג.
26. חנין דער בעהאלטענער, 164, כג.
27. פרום און בעשיידען, 164, כג.
28. די טרערען פון א יתום, 165, כג.

4. ווען ריבער גיבען צדקה, 120, ל.
5. אז מען וועט קוילען דעם יצר הרע, 121, נב.
6. ס'איז לייכט יענעם צו בעשולדיגען, 121, נב.
7. דער טויטער קאָפּ אויפ'ן וואַסער, 122, נג.
8. וואו א מענש דאַרף שטאַרבען אַהין טראָגען איהם זיינע פים, 123, נג.
9. וואס די גוים האָבען פערלאָרען, 123, נח.
10. מרים בת בילגה, 124, נו.

ביצה

1. מענשען וואס זוכען וואוילטאג, 125, טו.
2. געגעסען א גאַנצע וואָך לכבוד שבת, 126, טז.
3. די רייכע פון בבל, 126, לב.

ראש השנה

1. זינד געגען גאָט זינד געגען מענשען, 127, יז.
2. א דעמאָנסטראַציע געגען גזירות, 127, יט.
3. אין די ימים נוראים, 128, לב.

מגילה

1. אַלע מענשען זיינען גאָט'ס בעשעפעניסען, 129, י.
2. ושתי המלכה'ס סוף, 129, יב.
3. ושתי'ס ריכטער, 130, יב.
4. ליעבע און רחמנות, 131, יג.
5. אחשורוש אזוי ווי המן, 132, יד.
6. מרים הנביאה, 132, יד.
7. אסתר'ס פלענער, 133, טו.
8. המן און מרדכי, 133, טז.
9. ערד און שטערן, 135, טז.
10. ניט יעדען פורים טרעפט א נס, 135, ז.
11. טאַפּען אין דער פינסטער, 135, כד.
12. קדוש לשבת, 136, כז.

9. א חשד איז נים אומזיסט, 189, יח.
10. נחום אכלים, 190, כא.
11. א שפעטע טרייסט, 190, כא.
12. פערלארען א פרוי, געפונען א פרוי, 191, כג.
13. גרויסקייט קען מען נים אבמעסטען, 191, כח.
14. צופיעל קלאגען טאהר מען ניט, 192, כז.
15. ביים גרעניין פון דער עוויגקייט, 192 כח.

חגיגה

1. מיט פליים גרייכט מען אלעס, 195, ג.
2. פערשווייגט נים א גוט ווארט, 195, ג.
3. צווישען דער וועלט און יענער, 196, ד.
4. צדקים שטארבען יונג, 197, ח.
5. פערשעהמט נים דעם ארימאן, 197, ח.
6. דער כבוד פון א תלמיד חכם, 198, ה.
7. א תלמיד אויף איין טאג, 198, ח.
8. יחזקאל און ישעית, 199, יג.
9. די ערגסטע קללת, 199, יד.
10. די טראגעדיע פון א דענקער, 199, טו; רות רבת
פסוק ליני הלילה; ירושלמי חגיגה, פרק ב'.
11. אחר'ם לעצטע יאהרען, 203, טו.
12. אחר'ם גרויסקייט, 204, טו.
13. דער מילגרוים, 205, טו.

יבמות

1. וואס עס מיינט א איד צו זיין, 206, מז.
2. פון חעכסטען גליק אין טיעפסטען אונגליק, סא;
מדרש איכה, פסוק על אלה אני בוכיה.
3. ערד ארבייט און מסחר, 208, סג.
4. קליגער פון דעם טאטען, 208, סג.
5. א שלעכטע פרוי האט אויך מעלות, 209, סג.
6. טעאריע און פראקטים, 210, סג.

29. צרות פון א ווייב'ס משפחה, 165, כג.
30. פרום אבער צו שטרענג, 166, כד.
31. אן עהרליכער אייזעל, 167, כד.
32. זיך פערארימט צוליעב צדקה, 168, כד.
33. פאר אן אמת שלאגט מען, 169, כד.
34. דער זכות פון גוטע מענשען, 170, כד.
35. ברויט און לעבען, 170, כד.
36. די טראגעדיע פון הונגער, 171, כד.
37. מען טאר ניט בעטען אויף נסים, 172, כד.
38. ארים אין געלד, רייך אין גייסט, 173, כד־כה.
39. ר' חנינא'ס ציגען, 176, כה, פירוש הכותב לעין יעקב
40. ניט כדאי איבערצומאכען די וועלט, 176, כה.
41. אנגעשרייען אויפ'ן הימעל, 177, כה.
42. א טענה געגען רבונו של עולם, 177, כה.
43. די וואלקענס האבען פערבלאנדזשעט, 178, כה.
44. ניט גרעסער נאר בעסער, 178, כה.
45. שמואל הקטן'ס משלים, 179, כה.
46. ווען דער מאגען איז פול זינגט זיך, 180, יט־כו.
47. א קלאג אויף דורות, 180, כט.
48. זיך איינגעקויפט גן עדן, 180, כט.
49. צוריקגעגעבען גאט די שליסלען, 181, כט.
50. די צוויי פרעהליכסטע ימים טובים, 182, כו־לא.

מועד קטן

1. דוד'ס נאמען ריינגעוואשען, 183, ט.
2. קללות וואס זיינען ברכות, 184, ט.
3. א פרוי איז קיינמאל צו אלט, 185, י.
4. עס לוינט זיך פרום צו זיין, 185, י.
5. די שטראף פון א זינדיגען, 186, יא.
6. א גנב איז א חצוף, 188, יז.
7. א הונד אין חרם, 188, יז.
8. וואס בעשערט דאס בעווערט. 189, יח.

21. דער וועג איז ווייט ווייניג אָנגעגרייט, 231, סז.
22. די שווינדלער קומט א דאנק, 232, סז־סח.
23. א קאמפף פאר לעבען און טויט, 232, עז.
24. תורה און ברויט, 233, קג.
25. דער טויט פון רבי הקדוש, 234, קג־קד.
26. מיט א גוט וואָרט קען מען אויך אונטערקויפען, 236, קה־קו.
27. די ליעבע צו ארץ ישראל, 238, קיא.
28. א לאנד פון מילך און האָניג, 238, קיא; ירושלמי, פאה, פרק ז.

נדרים

1. דער נזיר, 240, ט.
2. צו וואָס כעס קען ברייננגען, 241, כד.
3. א משל מיט א קליין שטעטעל, 242, לב.
4. בקור חולים, 242, מ.
5. ווען עס קומט דער סוף, 243, מא.
6. א פנים זאָגט גאָרנישט, 243, מט.
7. פון וואָס רבי עקיבא איז רייך געוואָרען, 244, נ; זעה פירוש הר"ן; ע"ז, כ.
8. די מזל'דיגע מאַלפע, 247, נ.
9. א מויל פון פעך און שוועבעל, 247, נ.
10. אַמאָליגע קוכערס, 248, נ.
11. בר קפרא דער וויצלינג, 248, נ־נא.
12. זיך בעשיצט מיט דער תורה, 250, סב.
13. צדקיהו און נבוכדנאצר, 250, סה.
14. פרימקייט פערדאָרבט אידישע שעהנהייט, 251, סו
15. צוליעב שלום בית, 252, סו.
16. ווען מאן און ווייב פערשטעהען זיך ניט, 254, סו.
17. דער נדר פון א בחור, 255, פט.
18. דער אנשולדיגער ליעבהאבער, 255, צא.

7. א שאלה ביי איהר מאן, 210, סח.
8. די שעדליכקייט פון גאוה, 211, קה; בראשית רבה, פא.
9. זיך אנגענומען פאר א תלמיד חכם, 212, קה.
10. א מיטעל געגען שטרענגע קאָלעקטאָרען, 213, קכ.
11. נחוניא און זיינע קינדער, 213, קכא.

כתובות

1. הערט ניט קיין לשון הרע, 215, ח.
2. א כלה דארף מען לויבען, 215, טז־יז.
3. די מחשבה הייליגט די מעשים, 216, יז.
4. די צערעמאָניע פון קצצה, 216, כח.
5. ליידיג אַרומגעהן בריינגט צו זינד, 217, נט.
6. א פערדיענטער נס, 217, סא.
7. זיך אויסגערעדט אין א בייזער שעה, 218, סב.
8. שוין אן אלטער אונגליק, 219, סב.
9. צוליעב א פרוי'ס טרערען, 219, סב.
10. ענדע גוט, אלעס גוט, 219, סב.
11. ניט דערקענט זיין טאָכטער, 220, סב; ויקרא רבה, פרשא כא.
12. ניט דערקענט זיין זוהן, 221, סב.
13. דער פאַסטוך וואָס איז געוואָרען גרויס, 222, סב־סג; נדרים, נ.
14. געראָטען אין דער מוטער, 225, סג. (זעה תוספתא, אויך מהרש"א.)
15. ניט אויסגעהאלטען די בענקשאַפט, 226, סג.
16. חומה די פערפיהרערין, 226, סה; סדר הדורות, ערך אביי הכהן.
17. די טאָכטער פון נקדימון בן גוריון, 227, סו־סז.
18. אין צדקה טאָהר מען ניט קאַרגען, 229, סז.
19. גאָט שיקט צו פאר'ן אָרימאן, 230, סז.
20. מר עוקבא'ס צדקות, 230, סז.

סוטה

1. דער בעל גאוה, 290, ח.
2. די שטראָף פון א זינדיגע, 289, ז.
3. אבשלום און זיינע שעהנע האָר, 291, ט.
4. פרעה צייגט א ביישפיעל, 292, יא.
5. צוליעב די גוטע אידישע פרויען, 292, יא.
6. ווען דער טאַטע נעהמט די מאמען, 293, יב.
7. די מצרים'ער שפיאָנען, 294, יב.
8. פרעה'ס טאָכטער און איהרע דיענסטען, 294, יב.
9. די שבועה פון יוסף הצדיק, 295, יג.
10. ווארום משה'ס קבר איז פערבאָרגען, 295, יד.
11. משה'ס בעגעהר, 296, יד.
12. א פרומער נאַר און א כיטרער רשע, 296, כא.
13. עס זיינען דאָ אויסנאַהמען, 297, כב.
14. אמת פרומע און פאַלשע, 297, כב.
15. כלב אויף קבר אבות, 298, לד.
16. יוסף און פוטיפר'ס ווייב, 298, לו; בראשית רבה, פרשה פז.
17. יוסף בעזיעגט זיינע געגנער, 299, לו.
18. די אידען ביים ים סוף, 301, לו־לז.
19. די עניוות פון רבי אבהו, 301, מ.
20. ווען דער קעניג האָט געוויינט, 303, מא.
21. די ליעבע פון עלטערן צו קינדער, 304, מט.
22. ווי אזוי א ווערטעל ווערט בעשאַפען, 305, מט.
23. ווארום ארץ ישראל האָט געציטערט, 305, מט.

קדושין

1. ווארום דער מאַן זוכט די פרוי, 307, ב.
2. די שטראָף פון א פערשקלאַפטער נשמה, 307, כב.
3. זיך געביטען מיט'ן זוהן, 308, כט.
4. די מצוה פון לערנען תורה, 308, ל.
5. ער האָט ליעב געהאט צו פרעגען, 309, לא.

נזיר

1. די מחשבה איז דער עיקר, 257, כג.
2. ר' מאיר'ס תלמידים, 257, מט.

גיטין

1. א משל מיט צוויי שעפסען, 259, ז.
2. די ערנסטקייט פון א שבועה, 259, לה.
3. רב נחמן'ס טעכטער, 260, מה.
4. זיך אבגערעכענט מיט די מענשענפרעסער, 262, מז.
5. גרויסע אונגליקען צוליעב קליינע פאסירונגען, 263, נה-נו.
6. גירון'ס אנקומען אין ירושלים, 265, נו.
7. די בעלאגערונג פון ירושלים, 265, נו.
8. די שתדלנות פון ר' יוחנן בן זכאי, 267, נו; ועה אדר"נ פרק ד; איכה רבתי, א.
9. טיטוס און דער מוק, 269, נו.
10. דער חורבן פון טור מלכא, 270, נז.
11. פרימער פון יוסף הצדיק, 271, נז.
12. דער חורבן פון ביתר, 272, נז.
13. פאר די בלוט פון דעם נביא, 273, נז; איכה רבתי, ב.
14. מרים און איהרע זיבען זיהן, 274, נז; איכה רבתי, ב.
15. די פיער הונדערט קדושים, 277, נז.
16. דער קליינער געפאנגענער, 278, נח.
17. די טראגעדיע פון ברודער און שוועסטער, 279, נח; איכה רבתי, א.
18. די שעהנע צפנת, 280, נח.
19. די גערויבטע פרוי, 281, נח.
20. שלמה המלך און דער אשמדאי, 282, סח.
21. שלמה המלך בעקומט דעם שמיר, 285, סח.
22. דעם אשמדאי'ס גבורה, 287, סח.
23. די בענעהמונג פון מענער צו פרויען, 288, צ.

איינלייטונג

דער צוועק פון דיזער ארבייט איז צו געבען אין אונזער פאלקס שפראך א פאלשטענדיגע זאמלונג פון אלע ערצעהלונגען, לעגענדען, משלים, פאעטישע און פילאזאפישע פערל פון גאנץ תלמוד בבלי און ירושלמי.

די אגדות פון "ים התלמוד" שטעלען צוזאמען א גרויסע און רייכע ליטעראטור, קרעפטיג, זאפטיג און מיט דעם חן פון אייביגע יוגענד. אין קיין אנדער ליטעראטור, אין קיין שפראך, געפינט מען אזא רייכען אוצר פון פאעזיע, וויץ, הומאר, סאטירע, שעהנע אלעגאריען, גייסטרייכע לעגענדען און וואונדער־שעהנע ערצעהלונגען. אין די אגדות פון תלמוד זעהען מיר ווי אין א קלאהרען שפיגעל אונזער אלטע אידישע קולטור וועלט. דורך די מעשה'לעך ווערען מיר בעקאנט מיט די גייסטיגע העלדען פון אונזער פאלק, מיט זייער ריינעם לעבען, זייערע פילאזאפישע אנשויאונגען, זייער חכמה, וויץ און שארפזין.

די רוימער און די פערזיער האבען אין יענע צייטען פערפלייצט א וועלט מיט בלוט, זוכענדיג צו פערכאפען דעם ערדקוגעל מיט פויסט און שווערד. די גריכען האבען געזוכט צו בעהערשען נאציאנען דורך זייער עראטישע קולטור. צו דער זעלבער צייט האבען א קליין הייפעלע תימלאזע, פערטריבענע, פערפאלגטע און אונטערדריקטע מענשען געהאלטען זייערע אויגען צום הימעל און האבען ענטוויקעלט אן אייגענע קולטור וועמעס פונדאמענט איז געווען א ריינער גלויבען מיט א הויכען מאראל, מיט די שעהנסטע בעגריפען פון יושר, רחמנות און מענשליכקייט. דיזע הייפעלע מענשען זיינען די תנאים און די אמוראים און זיי זיינען געגאנגען אויף מסירת

6. אביישפּיעל פון כבוד אב ואם, 309, לא; דברים רבה, א.
7. רעספּעקט דאַרף זיין מיט ליעבע, 311, לא; זעה רש"י; ירושלמי פאה, פרק א.
8. א קאָנקורענץ צווישען טאַטע־מאַמען, 312, לא.
9. געטראָגען זיין מוטער אויף די הענד, 313, לא; ירושלמי פאת, פרק א.
10. פערהייליגט זיין מוטער, 313, לא.
11. אָהן א טאַטען, אָהן א מאַמען, 314, לא.
12. קיינער דאַרף זיך גרויס האַלטען, 314, לב.
13. א נאָכגעגעבענע מוטער, 315, לא.
14. רעספּעקט פאַר געלעהרטע, 315, לג.
15. רעספּעקט פאַר יעדען מענשען, 315, לג.
16. מענשען מיט שטאַרקע גייסטער, 317, לט־מ.
17. לערנען און טהאָן, 319, מ.
18. ווי די וועלט האָט זיך צוטיילט, 319, מט.
19. די רבנישע ערד, 320, נט.
20. פאַר'ן אמת שלאָגט מען, 321, סו.
21. ווער עס בעליידיגט אַן אנדערן טרעפט זיך, 323, ע.
22. ניט קיין גלייכער שדוך, 325, עא.
23. שטאַרקער פון פייער, 325, פא.
24. קיינער איז זיכער מיט זיך, 326, פא.
25. זיך געררייצט מיט'ן יצר הרע, 327, פא.
26. אַלץ געהט נאָך דער כונה, 328, פא.

געמוזט ציהען פון ארבייט אדער געשעפט. עס איז געווען פערבאטען צו מאכען די תורה פאר א "קרדום לחפור", פאר א לעבענסמיטעל. די תנאים האבען אויסגעשטעלט א רעגעל: "אהב את המלאכה ושנא את הרבנות", האב ליעב די ארבייט און האס די גרויסקייט. דאס איז געווען א רעגעל פאר די לעהרער. פאר די תלמידים איז געווען אן אנדער רעגעל: "ברויט מיט זאלץ זאלסטו עסען, און וואסער מיט א מאס זאלסטו טרינקען, און שלאפען זאלסטו אויף דער ערד, און א לעבען פון צער זאלסטו לעבען".

אונטער אזעלכע אומשטענדען האבען אונזערע גרויסע לעהרער געלערנט און פערשפרייט אידישע וויסענשאפט.

א גרויסע צאהל פון די חכמי התלמוד איז בעשטאנען פון בעלי מלאכה און טאג ארבייטער. פון תלמוד ווייסען מיר אז הלל, איידער ער איז געווארען נשיא, איז געווען א טאג־ארבייטער און א גאנץ קליינער פערדיענער. ר׳ יוסי ציידנא האט, ווי זיין נאמען צייגט, זיך בעשעפטיגט מיט מאכען נעצען פאר פיש. יהודה הייטא האט א חוץ שניידעריי זיך אויך אבגעגעבען מיט איבערשרייבען ספרים און ער האט געהאט א זעהר שעהנע האנדשריפט, וועלכע רבי הקדוש האט שטארק געלויבט. עס איז א סברה אז ר׳ יהושע הגרסי, דער תלמיד און דער טרייער משרת פון רבי עקיבא, האט ניט געהייסען "גרסי" ווייל ער איז געקומען פון א שטאדט מיט אזא נאמען, נאר "גרסי" מיינט אז ער האט זיך בעשעפטיגט מיט שטויסען גאגעלעך. ר׳ יוחנן הסנדלר, וועלכער איז געווען א תלמיד פון רבי עקיבא און א חבר פון רבי מאיר, איז געווען א סאנדאלען מאכער. יצחק נפחא, דער פאטער פון רבי יוחנן, איז געווען א שמיעד. דער גרויס געלעהרטער רבי יהושע, צוליעב וועמען רבן גמליאל איז ארונטערגעזעצט געווארען פון זיין הויכען אמט אלס ראש ישיבה פון יבנה, איז געווען אן ארימער נאדעל מאכער. שמעון בן שטח, א שוואגער פון ינאי המלך, האט געריינעגט פלאקס. אבא הושעיא פון טריא, וועלכער האט איינמאל אומגעקעהרט צו א קעניגין א גרויסען אוצר וואס זי האט פערלארען ביים טייך, איז געווען א וועשער און האט געוואשען פרעמדע וועש פאר זיין שטיקעל ברויט. איידער ריש לקיש איז געווארען א שוואגער פון רבי יוחנן איז ער געווען א גלאדיאטאר אין א צירק, נאכדעם א וועכטער אין א גארטען. רב כהנא

נפש פאר זייער אויפגאבע. טראָץ דעם פערבאָט פון זייערע אונטערדריקער האָבען זיי געגרינדעט לעהר אנשטאַלטען, חדרים און ישיבות צו אונטערריכטען די קינדער פון זייער פאָלק אין די לעהרען פון אונזערע געזעצגעבער, נביאים און דענקער, — יענע לעהרען וואס האָבען אויפגעהאלטען אונזער פאָלקס אינדיווידואליטעט און פערהיט די אידישע נאציאָן פון אונטערגאנג.

אין תלמוד זיינען דאָ א גרויסע צאָהל מעשה׳לעך וואס צייגען אונז דעם העלדענמוטה און די מסירת נפש פון די אידישע לעהרער. אמבעסטען ווערט דאס אילוסטרירט דורך א משל פון רבי עקיבא. פפוס בן יהודה, וועלכער איז געווען א זעהר אָנגעזעהנע פערזאָן ביי אידען, האָט איינמאָל פיר־געהאלטען רבי עקיבא׳ן דערפאר וואס ער שטעלט זיך דאס לעבען אין סכנה און לערנט תורה מיט אידישע קינדער. האָט איהם רבי עקיבא געענטפערט: ״דו, פפוס, וואס אלע האלטען דיך פאר א קלוגען, ביזט דאָך ניט מעהר ווי א נאר. איך וועל דיר ענטפערען מיט א משל. אמאָל האָט א פוקס געזעהן פישעלעך ארומשווימען אין טייך און עס האָט זיך איהם שטארק פערגלוסט זיי צו עסען. האָט דער פוקס געזאָגט צו די פישעלעך: ״קומט ארויף אויף דער יבשה און לאָמיר לע־בען צוזאַמען אזוי פריינדליך ווי אונזערע עלטערן האָבען גע־לעבט״. האָבען די פישעלעך איהם געענטפערט: ״דו, פוקס, וואס אלע האלטען דיך פאר דעם קליגסטען פון אלע חיות, ביזט דאָך ניט מעהר ווי א נאר. מה דאָך, דאָ, אין וואסער, וואו מיר לעבען, זיינען מיר אימער אין סכנה. היינט ווי איז שוין אויף דער יבשה, דאָרט וועלען מיר דאָך האָבען א זיכע־רען טויט״. אָט אזוי איז מיט אונז אידען. מה דאָך ווען מיר לערנען די תורה, וואס איז אונזער אויפהאלט אין לעבען, זיינען מיר אין געפאהר פון אונזערע שונאים, היינט ווי איז שוין אז מיר וועלען אויפהערען צו לערנען תורה, דאן וועלען מיר דאָך געווים אין סכנה״.

יאָך מעהר איז צו בעוואונדערען דעם העלדענמוטה און די זעלבסט אָפּפערונג פון די חכמי התלמוד ווען מען נעהמט אין אנבעטראכט אז קיינער פון זיי האָט זיך ערלויבט צו ציהען א פערזענליכען נוצען פון לערנען. די תנאים און די אמוראים, די לעהרער פון די חדרים און ישיבות, האָבען זייער ארבייט געטהאָן אומזיסט און זייער חיונה האָבען זיי

אבא, אדער "רב" אין בבל. אבער דיזע און אויך אנדערע עשירים פון זייער גלייכען האבען דורך זייערע מיטלען געשפייזט טויזענדע ארימע תלמידים אין זייערע ישיבות און אויך געגעבען א סך צדקה צו אנדערע ארימע און אונגליקליכע. זייער בעגריעף פון צדקה איז געווען א זעהר הויכער. זייער רעגעל איז געווען: "גיב גאט פון דאס זייניגע ווייל דו און דאס וואס דו פערמעגסט זיינען אלץ זיינס". אויב דער ארימאן איז אמאל געווען רייך דארף מען איהם געבען אלע לוקסוסען צו וועלכע ער איז געווען געוואוינט. און הלל האט דעם רעגעל אזוי אוועקגעשטעלט: "און אפילו א פערד צו רייטען און א קנעכט וואס זאל לויפען פאראויס דארף מען איהם געבען אויב ער איז געווען אזוי געוואוינט". עס ווערט זאגאר דערצעהלט, אז איינמאל האט הלל געהאט צו בעזארגען אזא "יורד", און ווייל הלל האט ניט געקענט קריגען א קנעכט וואס זאל דעם יורד לויפען פאראויס בעת ער רייט אויפ'ן פערד, האט הלל פערבייגט זיין אייגענעם כבוד און איז אליין געלאפען פאראויס דעם פערד, אויף וועלכען דער יורד האט געריטען.

פון די ערצעהלונגען אין תלמוד זעהט מען ווי שטרענג עס איז ביי די אידישע געלעהרטע פון יענער צייט געווען די פערזענליכע ריינקייט. א כלל איז געווען, אז "א תלמיד חכם ביי וועמען עס געפינט זיך א פלעק אויף זיין בגד פערדיענט דעם טויט". (שבת, קיד). באדען זיך איז ביי זיי געווען א טעגליכע געוואוינהייט. "איך וועל טראגען דיינע קליידער אין באד", איז געווען אן אויסדרוק וואס האט ארויסגעצייגט גרויס רעספעקט. צו האלטען דעם קערפער ריין איז פערעכענט געווען אלס דער בעסטער מיטעל צו פערמיידען קראנקהייטען. רבי חנינא וועלכער איז געווען א דאקטאר, איז צו 80 יאהר געווען געזונד און שטארק און האט געקענט אנטהאן א שוך שטעהענדיג אויף איין פוס. ער האט ערקלעהרט אז ער האט זיין שעהנעם עלטער צו פערדאנקען זיין מוטער וועלכע האט איהם געהאלטען זעהר ריין אין זיין קינדהייט. פון שמואל, וועלכער איז אויך געווען א דאקטאר, ווערט אין תלמוד איבערגעגעבען א כלל: "פאר די אויגען איז קאלטע וואסער בעסער ווי אלע זאלבען אין דער וועלט".

נאך העכער ווי די קערפערליכע ריינקייט איז געשטאנען די גייסטיגע ריינקייט. ר' יוחנן האט געזאגט אז א תלמיד

האָט פערקויפט נעפּלאָכטענע קערב צו פרויען אין מאַרק. דער פרומער אבא חלקיא צו וועמען די אידישע פיהרער פון זיין צייט פלעגען שיקען שלוחים אז ער זאָל בעטען אויף רעגען, ווען עס איז געווען א גרויסע טריקענים אין לאַנד, האָט גע־ארבייט אַלס טאָג ארבייטער אויף א פאַרם. רב חנינא און רב אושעיא זיינעןביידע געווען שוסטער אין ארץ ישראל. זייער ווארשטאַט האָט זיך געפונען אין מאַרק און זייערע קונדען זיינען געווען אויסגעלאַסענע פרויען. דער תלמוד דערצעהלט אַז ווען די פרויען פלעגען קומען צו לאָזען נעה־מען א מאָאס פון זייערע פיס, פלעגען די צוויי געלעהרטע שוסטער זיך היטען ניט אויפצוהויבען זייערע קעפּ, אום זיי זאָלען ניט אָנקוקען די פרויען אין פנים.

אנדערע פון די חכמי התלמוד זיינען געווען פאַרמערס, און יעדער פון זיי האָט זיין פעלד אליין געאַקערט, געזייהט און געשניטען. ווידער אַנדערע זיינען געווען סוחרים, און זעתר ווענינ פון זיי האָבען זיך ערהויבען צו א ביסעל עשירות. זיי האָבען געלעבט אין אָרימקייט, אין דחקות, אבער זיי האָבען זיך קיינמאָל בעקלאַגט. ר׳ יהודה בר עילעאי איז געווען אזוי אָרים דאס ער האָט אויף זיך קיין בגד גע־האַט. איינמאָל האָט זיין פרוי בעקומען וואָל און האָט פון דעם געמאַכט אַ מין מאַנטעל. אז זי פלעגט דארפען געהן אין מאַרק פלעגט זי עס אָנטהאָן, און אַז ער פלעגט דאַרפען געהן אין בית המדרש פלעגט ער עס אָנטהאָן, און דאָך פלעגט ער לויבען גאָט׳ס נאמען יעדען מאָל ווען ער פלעגט אָנטהאָן דעם שותפות׳דיגען בגד. (נדרים, מ״ט). פיעל גרעסער און טראַגישער איז געווען די אָרימקייט פון רבי חנינא בן דוסא, וועלכער האָט א גאַנצע וואָך געלעבט מיט א מאָאס באָקסער, און דאָך האָט זיין פרוי געזוכט מיט אלע מעגליכקייטען צו בעהאַלטען איהר דלות פון איהרע שכנות. ביי די חכמי התלמוד איז דיזע וועלט געווען פעררעכענט בלויז אַלס קאָרי־טאָר צום גרויסען פּאַלאַסט, צו יענע וועלט. און דער גאַנצער צוועק פון לעבען איז ביי זיי געווען זיך צוגרייטען אין קאָ־רידאָר, כדי מען זאָל זיין פּאַסענד אריינצוקומען אין פּאַ־לאַסט. התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לתרקלין!

בלויז א קליינע צאָהל פון זיי זיינען געווען רייך און האָ־בען ערוואָרבען גרויסע פערמעגענס, אזוי ווי רבי הקדוש, רבי אלעזר בן עזריה און רבי עקיבא אין ארץ ישראל, און רבי

דעם קיסר פלעגען די חויפדאמען ארויסקומען מקבל פנים זיין דעם אידישען פארשטעהער מיט א לויב געזאנג.

"גרויס איז ארבייט, ווייל זי מאכט עהרע דעם ארביי־טער", האט דער תלמוד געזאגט. די רעכטע פון דעם ארביי־טער זיינען געשטאנען זעהר הויך ביי די חכמי התלמוד. אין בבא מציעא (דף פט) לעזען מיר אזא געשיכטע: ר׳ יוחנן בן מתיא האט געשיקט זיין זוהן אז ער זאל געהן דינגען אר־בייטער פאר זיין גארטען. דער זוהן האט די ארבייטער געדונגען און זיי בעשטימט א חוץ זייער טאג־לוין אויך עסען. "מיין זוהן", האט ר׳ יוחנן געזאגט, "דו האסט אב־גערעדט זיי צו געבען עסען, אבער דו האסט ניט אויסגע־רעדט וואס זיי צו געבען עסען, און יעצט אז דו וועסט פאר זיי מאכען אפילו אזעלכע גרויסע מאהלצייטען ווי אין שלמה המלך׳ס צייטען, וועסטו פאר זיי ניט יוצא זיין, ווייל זיי זיינען אידישע ארבייטער אין קומען ארויס פון אברהם יצחק ויעקב. איידער זיי פאנגען אן די ארבייט געה און זאג זיי אז מעהר ווי ברויט מיט לינזען קענען זיי ביי אונז ניט פאדערען".

און דאס איז בלויז איינער פון די הונדערטע בייששפיעלע וואס מען געפינט אין תלמוד וועגען די הומאניטארע בעצי־הונגען פון די חכמי התלמיד צום ארבייטער, און אפילו צום קנעכט. ניט אומזיסט האבען די אידישע געלעהרטע בעשאַ־פען דעם ווערטעל אז "ווער עס קויפט זיך א קנעכט דער קויפט זיך א האר".

אָט דאס זיינען געווען די אידישע לעהרער. דאס זיינען געווען זייער גלויבען און זייערע פרינציפען אין לעבען.

די דריי בענדער וואס ווערען דאָ יעצט פארגעלייגט פאר די לעזער ענטהאלטען די אגדות, ערצעהלונגען, משלים און אלעגאָריען פון גאנץ תלמוד בבלי, איינגערעכענט די מסכתות קטנות, אבות דר׳ נתן, פרקי אבות, דרך ארץ, און אנדערע מסכתות וועלכע זיינען אין "עין יעקב" ניטאָ. דער לעצטער פון די דריי בענדער ענטהאלט די אגדות פון תלמוד ירושלמי, פון וועלכע דער "עין יעקב" האט בלויז א קליינע צאהל. א גרויסע צאהל פון די אגדות זיינען אומבעקאנט אפילו צו לומדים, ווייל זיי זיינען גענומען פון אזעלכע מסכתות וואס ווערען זעהר ווייניג געלערנט. און וואס אנבעלאנגט צום

חכם וואס איז ניט ריין ווי א מלאך טאָר מען פון איהם ניט לערנען תורה". (מועד קטן, י"ז). זינדיגע מחשבות זיינען גע־ווען פערערכענט אלס זינדיגע מעשים. דער אָנפאַנג פון זינד איז אין דער מחשבה. אין כתובות (דף יז) ווערט דערצעהלט אז רב אחא פלעגט אויף א חתונה ארויפזעצען די כלה אויף זיינע שולטערען און מיט איהר טאַנצען. האָבען זיינע תלמידים איהם געפרעגט: "רבי, מיר מעגען אויך אזוי טהאָן?" האָט רב אחא זיי געענטפערט אז עס ווענדעט זיך נאָך דער מחשבה: אויב זיי ווייסען אז זייערע מחשבות זיינען דערביי ריין, מעגען זיי.

רבן גמליאל האָט אין זיין ישיבה אין יבנה ניט ערלויבט אריינצוקומען א תלמיד וואס "אין תכו כברו", וואס זיין אויפפיהרונג שטימט ניט מיט זיינע פרינציפען.

דער נאמען "תלמיד חכם" האָט געהאַט זעהר א ברייטע בעדייטונג. עס האָט בעדייטעט א חוץ גרויס געלעהרזאַמקייט אין אַלע אידישע ענינים אויך א גוטע בעקאַנטשאַפט מיט פרעמדע שפראַכען, אסטראָנאָמיע, מעדיצין, געאָמעטריע, באָטאַניק, אגריקולטור און אנדערע וויסענשאַפטען. און דער־צו זיינען די תלמידי חכמים געווען וועלט מענשען, מיט א הויכען גראַד ראַפינירונג און טאַקט, און זיי האָבען שטאַרק מקפיד געווען אויף דער עטיקעטע, די העפליכע בענעהמונג צווישען מענש און מענש. אין תלמוד געפינען זיך צוויי בע־זונדערע מסכתות וועלכע בעשפרעכען די עטיקעטע אָדער "דרך ארץ" פון יענער צייט.

פיעלע פון די חכמי התלמוד האָבען געהאַט בעקאַנט־שאַפט מיט די ניט אידישע פילאָזאָפען פון זייער צייט. אין דרך ארץ רבה, פרק חמישי, ווערט דערצעהלט ווי רבן גמליאל, רבי יהושע, רבי אלעזר בן עזריה און רבי עקיבא זיינען איינמאָל אָנגעקומען אין א פרעמדער שטאָדט און זיי זיינען דאָרט געגאַנגען בעזוכען איינעם א געלעהרטען, וועמען זיי האָבען גערופען "פילוסופוס אונזער חבר". וועגען די פריינדשאַפט פון רבי הקדוש מיט איינעם פון די רוימישע געבילדעטע קיסרים (וואהרשיינליך איז דאָס געווען מארקוס אוירעליס אַנטאָנינוס) דערצעהלט דער תלמוד אינטערע־סאַנטע און שעהנע געשיכטען. וועגען רבי אבהו, וועלכער איז געווען שטאַרק בעליעבט אין קייזערליכען הויף, ווערט דערצעהלט אין סנהדרין אז ווען ער פלעגט קומען בעזוכען

האָב איך דאס געגעבען. יעדער זאַץ איז איבערזעצט מיט דעם פּירוש צוזאַמען. עס הייסט, איך האָב דעם פּירוש אריינ־געגעבען אין דער איבערזעצונג, צוזאמענגעשמאָלצען אזוי ווי איין זאַך.

מיין שווערסטע ארבייט האָב איך געהאַט מיט די פער־שידענע וואַריאַנטען, אָדער חלופי גרסאות. עס זיינען דאָ מעשה׳לעך וואס אין איין אָרט פון תלמוד ווערען זיי דער־צעהלט בקצור און אין אַן אַנדער אָרט באריכות, און אַמאָל געפינט מען דיזעלבע מעשה אין מדרש גאַנץ אַנדערש ווי אין תלמוד. למשל, איך האָב געפונען איין מעשה אין ירושלמי וואס אין פסיקתא רבתי ווערט די זעלבע מעשה דערצעהלט מיט אַ סך מעהר איינצעלהייטען און פיעל פערשידען ווי אין ירושלמי. ביים איבערגעבען די מעשה׳לעך אין דיזער זאַמלונג האָב איך זיך געהאַלטען ביי דעם נוסח וואס האָט מיר גע־שיינט צו זיין דייטליכער און מיט מעהר איינצעלהייטען. אזוי האָב איך אויך געטהאָן ביים איבערזעצען די מעשה׳לעך וועגען די אנשי סדום, אין מסכת סנהדרין. איך האָב אין דיזע מעשה׳לעך אריינגעפלאָכטען אַלעם וואס געפינט זיך וועגען דעם אין ספר הישר.

אין דעם ״אינהאַלט פערצייכניס״ האָב איך ביי יעדען מאמר אָנגעגעבען די קוועלען פון אַלע וואַריאַנטען וואס איך האָב געברויכט אין דער איבערזעצונג.

מעשה׳לעך און אַנעקדאָטען וואס זיינען אין תלמוד בלויז דערמאַנט אַלס זאַכען וואס זיינען געווען גוט בעוואוסט אין זייער צייט און דער תלמוד האָט ניט געפונען פאר נויטיג זיי איבערצודערצעהלען, אזוי ווי די מעשה פון ״חולדה ובור״ (קאַץ און ברונען) אָדער ״נתן דצוציתא״, זיינען דאָ איבערגעגעבען געוואָרען מיט אַלע איינצעלהייטען, ווי זיי געפינען זיך אין שפּעטערע ספרים.

אייניגע פון מיינע פריינד, מיט וועמען איך האָב זיך בעראַטהען וועגען דיזער ארבייט, האָבען אויסגעשפּראָכען זייער מיינונג אַז עס דאַרפען אויסגעלאָזען ווערען די יעניגע אגדות וועלכע דערצעהלען אוננאַטירליכע פּאַסירונגען, אויך אזעלכע וואס האַנדלען זיך וועגען חלומות, שדים און רוחות. דער טעם וואס מיינע פריינד האָבען געגעבען פאר זייער מיינונג איז, אַז עס וועלען זיך געפינען מענשען וואס נים

תלמוד ירושלמי איז ער ווי א בעהאלטענער אוצר פאר'ן איר־דישען פאָלק. ווי פיעל, אפילו פון די גרויסע לומדים, לערנען היינט תלמוד ירושלמי?

מיט איין וואָרט: אלעס וואס איז דאָ אין "עין יעקב", אויסער די דרשות, איז ארייננעגעבען אין דיזער זאמלונג און אויך א גרויסע צאָהל ערצעהלונגען, אגדות און משלים וואס זיינען אין "עין יעקב" ניטאָ. יעדע מסכת איז איבער־זעצט געוואָרען בעזונדער און איז ארייננעגעבען געוואָרען אין א בעזונדער אבטהיילונג. בלויז מסכת שקלים איז אויס־געלאָזען געוואָרען, ווייל די אלע זאכען וואס מען קען איבער־זעצען פון שקלים געפינען זיך אויך אין אנדערע מסכתות וועלכע זיינען דאָ אריין. די מסכתות קומען איינע נאָך די אנ־דערע, אין דער זעלבער אָרדנונג ווי אין עין יעקב.

דאס איז די גרעסטע און פאָלקאָמענסטע זאמלונג אגדות פון אלע וואס זיינען געמאכט געוואָרען אויף דיזען געביט. די פריהערדיגע זאמלער האָבען אויסגעקליבען נור דאס וואס האָט אפעלירט צו זייער געשמאַק. זיי האָבען אויסגעלאָזען הונדערטע און הונדערטע שעהנע משלים און מעשה'לעך, איבערהויפט אזעלכע קורץ געפאסטע וועלכע פאַנגען זיך אָן מיט "משל לאָדם", "מטרוניתא אחת", "שאלה מטרוניתא", "משל למה הדבר דומה", "מתלא", "דלמא" און דאס גלייכען. אין דיזער זאמלונג איז קיין זאַך ניט אויסענגעלאָזען געוואָרען. אלעס וואס ווערט ניט פערלאָרען אין איבערזעצונג איז אריין אין דיזען אוצר.

אין דער איבערזעצונג האָב איך זיך געהאלטען שטרענג ביים אָריגינאל און ביי די מפרשים. איך האָב זיך געהיט פון פארבען, פון פוצען און פון צוגעבען מיינע אייגענע, און פון איבערדריכטען. איך האָב געזוכט ווי נאָר מעגליך זיך צו האלטען ביים סטיל פון דעם אָריגינאל. מיין הויפט צוועק איז צו פרעזענטירען דעם תלמוד און זיין אייגענארטיגען סגנון, אָדער סטיל. איך האָב יעדען מאמר גוט נאכגעפאָרשט לויט די מפרשים. על פי רוב האָב איך זיך געהאלטען ביים פירוש רש"י, אבער גאנץ אָפט, אויב איך האָב געפונען אז אן אנדער פירוש, ווי תוספות, אָדער מהרש"א ערקלערט דעם ענין דייטליכער, האָב איך זיך פערלאָזען אויף די לעצטע.

איך האָב זיך געהיט ניט צולייגען פון מיין אייגענע אויף א האָאר, בלויז דאָרט וואו עס פאָדערט זיך אן ערקלעהרונג,

מסכת ברכות

1

ער בענקט דאָרט אין הימעל

דערציילט ר׳ יוסי אזא געשיכטע: איינמאָל בין איך געגאנגען אין וועג, בין איך אריין אין איינע פון די חורבות פון ירושלים דאווענען. איז געקומען אליהו און האָט מיך אָבגעוואַרט ביים טהיר. ווען איך האָב געענדיגט דאווענען, האָט ער צו מיר געזאָגט: „פריעדען צו דיר!” האָב איך איהם געענטפערט: „פריעדען צו דיר, מיין האַר און לעהרער!” האָט ער מיך געפרעגט: „זוהן מיינער, ווארום ביזטו אריין אין דיזער חורבה?” האָב איך איהם געענטפערט: „איך בין אריין דאווענען.” האָט ער מיך געפרעגט: „ווארום האָסטו ניט געדאווענט אין וועג?” האָב איך איהם געענטפערט: „אין וועג פאָהרען דורך אזוי פיעל פרעמדע מענשען, האָב איך מורא געהאט זיי וועלען מיר שטערען.” האָט ער געזאָגט: „דו האָסט געקענט זאָגען א קורצע געבעט און דאָס וואָלט געווען גענוג.”

אָט אין די פּאָאר מינוטען האָב איך פון איהם געלערנט דריי זאכען. איך האָב געלערנט אז א מענש דאַרף ניט אריינגעהן אין א חורבה. איך האָב אויך געלערנט אז דער וואָס איז אויף דער רייזע קען דאווענען אונטערוועגענס, און איך האָב געלערנט אז דער וואָס דאווענט אין וועג, קען אויסקומען מיט אקורצע געבעט.

און ווייטער האָט מיר אליהו געפרעגט: „זוהן מיינער, וואָס פאַר א קול האָסטו געהערט אין דיזער חורבה?” האָב

האָבענדיג קיין גלויבען אין דעם וועלען זיי מאַכען חוזק פון אַזעלכע מעשה'לעך.

איך האָב אבער די עצה צוריקגעוויזען. עס וואָלט געווען אַ פערברעכען דיזע מעשה'לעך, וועלכע זיינען אמת שעהנע ליטעראַטור, אויסצולאָזען. דיזע אגדות זיינען ניט געמיינט אַז מען זאָל אין זיי גלויבען בוכשטעבליך אלעס וואס ווערט אין זיי דערצעהלט. דער תלמוד אליין זאָגט אַז "דברו חכמים לשון הבאי", עס הייסט די געלעהרטע האָבען גערעדט אין אַ שפּראַך וואס איבערטרייבט, וואס מאַכט די זאַך גרעסער, וואונדערליכער און שטוינענדער ווי עס איז אין דער ווירקליכקייט. אַ טהייל פון די זאַכען האָבען די דערצעהלער געזעהן אין חלום, אָדער אין זייער פאַנטאַזיע, און אַ טהייל זיינען געשריבען אַלס משל, כדי צו מאַכען אַ טיעפערען איינדרוק און אַרויסברייגען אַ שטאַרקערע ווירקונג. "לשון הבאי", צו שרייבען מיט גוזמאות און פאַנטאַזיעס איז דאָן געווען דער הערשענדער ליטעראַרישער סטיל. אַ לענגערע און מעהר אויספיהרליכע ערקלעהרונג וועגען דיזע אגדות, לויט דעם בעריהמטען מאמר פון ר' אברהם בן הרמב"ם, וועלען די לעזער געפינען צו דער ענדע פון דריטען טהייל.

מיט דער האָפנונג אַז דיזע ארבייט וועט צופרידען שטעלען די וואס ליעבען און אַכטען אונזער אַלטע אידישע ליטעראַטור נעהם איך זיך יעצט פאַרצובערייטען צום דרוק די ווייטערע בענדער פון דיזען גרויסען אוצר, וועלכע ענטהאַלטען די אגדות פון אַלע גרויסע און קליינע מדרשים, זוהר און ילקוטים.

ישראל יוסף זעווין
(תשר"ם.)

נ׳יאָרק, אדר, תרפ"ב.

אויך נעפּרעגט ביי די אורים ותומים, אויב מען קען די מלחמת געווינען.

3

וועלט שמערץ

ר׳ אלעזר איז איינמאָל קראַנק געוואָרען, איז אַריינגעקו־מען רבי יוחנן איהם געזאָהר ווערען. און ווען ער איז אַריינ־געקומען האָט ער בעמערקט אַז דער קראַנקער ליעגט אין דער פינסטער. רבי יוחנן, וועלכער איז געווען זעהר שעהן און האָט געלויכטען ווי די זון, האָט אָבגעדעקט זיין אָרעם און עס איז ליכטיג געוואָרען. האָט ער געזעהן אַז ר׳ אלעזר וויינט. האָט ער איהם געפרעגט: ״זאָג מיר, וואָס וויינסטו? וויינסטו צוליעב דעם וואס דו האָסט ניט געלערנט תורה פיעל דו האָבט געוואָלט, ווייסטו דאָך אַז ביי גאָט איז אלץ די זעל־בע, סאי איינער לערנט פיעל, סאי ווייניג, אבי ער האָט גוט געמיינט. און אויב דו וויינסט וואָס דיר פעהלט פּרנסה, ווייסטו דאָך אויך, אַז זעלטענס אַ מענש קען זיין אי רייך אי געלערנט. און אויב דו וויינסט אויף די צרות וואָס דו האָסט פון דיינע קינדער, טאָ זעה, ווי איך טראָג מיט זיך אלס אָנ־דענקען אַ ביין פון מיין צעהנטען זוהן וואָס איך האָב שוין בעגראָבען״.

״ניין״, האָט ר׳ אלעזר געענטפערט, ״ניט דערפאַר וויין איך, איך וויין וואָס אזא שעהנע בעשאַפונג ווי דו ביזט דאַרף אַמאָל שטאַרבען און פוילען אין דער ערד!״

״אויף דעם איז דאָ טאַקע צו וויינען״, האָט רבי יוחנן געענטפערט.

אוןביידע האָבען זיך צוואוויינט.

און ווען זיי האָבען זיך אויסגעוויינט, האָט רבי יוחנן גע־נומען ריידען פון דעם אַז אַ מענש דאַרף אָננעהמען זיינע צרות פאַר ליעב, דען דער צדיק געהט ניט פערלאָרען. זיין גוטער לויהן קומט שפּעטער. ״זאָג מיר״, האָט רבי יוחנן צולעצט געפרעגט, ״זיינען דיר ליעב דיינע יסורים?״

״ניין!״ האָט ר׳ אלעזר מיט אַ זיפץ אויסגערופען. ״איך בין מוחל די יסורים און בין מוחל זייערע גליקען!...״

״גיב מיר דיין האַנד״, האָט ר׳ יוחנן געזאָגט.

איך האָב איהם געענטפערט: "איך האָב געהערט אַ בת קול וואָס ברומט ווי אַ טויב און זאָגט: "וועה צו די קינדער וואָס צוליעב זייערע זינד האָב איך חרוב געמאַכט מיין הויז, און פערברענט מיין פּאַלאַסט, און פערטריבען מיינע קינדער צווישען פרעמדע פעלקער".

האָט אליהו מיר געזאָגט: "זוהן מיינער! איך שווער ביי דיין לעבען, אַז דאָס איז ניט גראָדע דאָס איינציגע מאָל וואס דער בת קול זאָגט אַזוי, נאָר דריי מאָל יעדען טאָג הערט מען דעם זעלבען וועה געשריי. און ניט דאָס אליין, נאָר יעדען מאָל וואָס אידען קומען זיך צוזאַמען אין זייערע שולען און בתי מדרשים, און זיי זאָגען "אָמן", און בענשען דעם אויבערשטענס נאָמען, שאָקעלט גאָט ברוך הוא זיין קאָפּ און זאָגט: "וואויל איז דעם קעניג וואָס מען לויבט איהם אַזוי אין זיין היים, אָבער וואָס האָט פון דעם דער טאַטע וואָס האָט פערטריבען זיינע קינדער פון זייער לאַנד, און וועה איז צו די קינדער וואָס זיינען פערטריבען געוואָרען פון זייער פאָטער'ס טיש!"

2

דוד'ס פידעל

אַ פידעל איז געהאַנגען איבער דוד המלך'ס בעט, און ווען עס פלעגט אָנקומען די צייט פון האַלבע נאַכט און דער צפון ווינד פלעגט אין דעם אַריינבלאָזען, פלעגט די פידעל אָנהויבען צו שפּיעלען פון זיך אַליין, און דוד פלעגט אויפשטעהן פון בעט, און זיך זעצען לערנען תורה, און אַזוי אָב־לערנען ביז דער מאָרגענשטערן פלעגט אויפגעהן.

און ווען דער מאָרגענשטערן איז אויפגעגאַנגען זיינען אַריינגעקומען די חכמי ישראל, די פאָרשטעהער פון פאָלק, און געזאָגט: "אונזער האַר קעניג! דיין פאָלק ישראל דאַרף פּרנסה". האָט זיי דוד המלך געענטפערט: "זאָלען זיי געהן און זיך מפרנס זיין איינער פון דעם אַנדערען". האָבען די אידישע חכמים גע'טענה'ט: "אַ קליין הייפעלע קען ניט זאַט מאַכען אַ לייב און אַ גרוב קען מען ניט פול מאַכען מיט זיין אייגענעם ערד". האָט דוד זיי געזאָגט: "געהט און האַלט מלחמה מיט פרעמדע". גלייך נאָכדעם האָט מען זיך בעראַטען מיט אחיתופל און מיט די סנהדרין, און

איינמאָל, ווען איך האָב גאָט געדיענט, פאַר איהם קטרת געריכערט אין דעם הייליגסטען אָרט פון זיין הייליגען טעמ־פעל, האָב איך דערזעהן איהם אליין, דעם הערשער פון אלע וועלטען זיצען אויף זיין גרויסען הימלישען שטוהל, און ער האָט צו מיר געזאָגט: "ישמעאל מיין זוהן, בענש מיך:" "האָב איך אזוי געזאָגט: "רבונו של עולם! זאָל עס זיין דיין גוטער ווילען, אז דיין רחמנות זאָל בעהערשען דיין כעס, און דיין בארמהערציגקייט זאָל אריבערוועגען דיין שטריינגקייט, און דו זאָלסט זיך פיהרען מיט דיינע קינדער מיט מיטלייד, און דו זאָלסט אריינגעהן אין זייער לאגע, און זיי מוחל זיין די שטראָף וואָס זיי קומט. "און ער, כביכול, האָט א שאָקעל געטאָן מיט זיין קאָפּ, אזוי ווי ער וואָלט געזאָגט "אמן".

6

די ברכה פון אייגענע הענד

רבי חייא בר אמי האָט געזאָגט אין נאָמען פון עולא:

דער וואָס געניסט פון זיין אייגענע פראצע איז גרעסער פון א ירא שמים. ווייל אויף א ירא שמים זאָגט דער פסוק (תהלים, קיב): "וואויל איז דעם מענשען וואָס האָט מורא פאַר גאָט". אָבער אויף דעם וואָס לעבט פון זיין אייגענער מיה זאָגט דער פסוק (דאָרט, קכח): "ווען דו וועסט עסען די אַרבייט פון דיינע הענד וועט דיר זיין אי וואויל, אי גוט". דאָס מיינט וואויל אויף דער וועלט און גוט אויף יענער וועלט.

7

א חכם האָט אויגען

זעתר קלוגע רעגעלען אין לעבען האָט דער גרויסער רבא איבערגעגעבען צו זיינע קינדער, און איינע פון די רע־געלען איז: "איהר זאָלט זיך קיין מאָל אוועקזעצען אויף דער בעט פון אן ארמית".

האָבען די שפּעטערע אידישע געלעהרטע געזוכט צו דער־געהן, וואָס האָט רבא געמיינט מיט דעם וואָס ער האָט פער־

האָט איהם ר׳ אלעזר געגעבען זיין האנד און ר׳ יוחנן האָט איהם פון בעט אויפגעשטעלט.

4

מיט א גנב דאַרף מען אויך זיין עהרליך

רב הונא האָט געהאַט פיער הונדערט פעסער וויין. איז דער וויין זויער געוואָרען. עס איז געוואָרען פשוט׳ע עסיג. דער שאָדען איז געוועזען זעהר גרויס. זיינען צו איהם געקומען די חכמים זיך דורכשמועסען. האָבען זיי איהם געזאָגט: „זאָל דער האר זיך בעדענקען פיעלייכט האָט ער בעגאנגען אן אונרעכט“. האָט זיך ר׳ חונא געפונען בעליידיגט און ער האָט געפרעגט: „שוין־זשע זייט איהר מיך אין עפּעס חושד?“ האָבען זיי איהם צוריק געפרעגט: „שוין־זשע קען מען חושד זיין דעם אויבערשטען, אז ער שטראָפט אימיצען אָהן א פאַרוואָס?“

רב הונא האָט זיך א ווייל פערטראַכט און נאָכדעם האָט ער געזאָגט: „אויב אימיצער וויים וועגען מיר עפּעס א זאך, זאָל ער זאָגען“. האָבען די געלעהרטע איהם געזאָגט: „מיר האָבען געהערט אז איהר האָט אייער גערטנער ניט אָבגעגעבען דעם חלק וואָס איהם קומט פאַר זיין ארבייט“. האָט ר׳ הונא געענטפערט: „ער לאָזט דען מיר איבער א סך? ער גנב׳עט דאָך אלעס אוועק!“ האָבען די געלעהרטע איהם געענטפערט: „מענשען זאָגען א ווערטעל, אז דער וואָס גנב׳עט ביי א גנב געניסט עפּעס אויך פון דער גנבה“.

„איך נעהם אויף זיך אז איך וועל איהם זיינס אָפּגעבען“, האָט רב חונא געענטפערט.

איינינע זאָגען, אז דער עסיג איז צוריק וויין געוואָרען, און אנדערע זאָגען אז עסיג איז געוואָרען אזוי טייער דאָס ער איז פערקויפט געוואָרען אויף דעם זעלבען מקח ווי וויין.

5

ר׳ ישמעאל׳ם געבעט

רבי ישמעאל בן אלישע, וועלכער איז געוועזן א כהן גדול, דערצעהלט:

אַ ער זאָל די מענשען, וואָס טהוען דיר שלעכט, מאַכען גוט און פרום.״

רבי מאיר האָט איינגעזעהן אַז זיין פרוי האָט רעכט, האָט ער געבעטען פאַר די זינדיגע מענשען און זיי האָבען תשובה געמאַכט.

9

אַ מענש דאַרף אימער האָפען

אַ מענש דאַרף קיין מאָל ניט פערליערען האָפנונג. אַזוי לאַנג ווי ער לעבט דאַרף ער האָפען.

דערצעהלט רב חמנונא אַזוי:

ווען דער נביא ישעיה איז געקומען צו דעם פרומען איד־דישען מלך חזקיהו און איהם אָנגעזאָגט אַז ער דאַרף שטאַר־בען, האָט דער קעניג געפרעגט: ״פאַר וואָס קומט מיר שטאַרבען?״ האָט דער נביא געענטפערט: ״ווייל דו האָסט קיין קינדער געבראַכט אויף דער וועלט״. האָט דער קעניג געזאָגט: ״איך האָב איינגעזעהן ברוח הקודש אַז עס וועלען פון מיר קיין גוטע קינדער אַרויסקומען״. האָט דער נביא געזאָגט:

״וואָס האָסטו צו טהאָן מיט די געהיימניסע פון דעם אויבערשטען? דו טהו אַזוי ווי די גאַנצע וועלט טהוט און זאָל זיך דער אויבערשטער טהאָן וואָס איהם איז ליעב״.

״אויב אַזוי״, האָט דער קעניג געזאָגט, ״טאָ גיב מיר דיין טאָכטער פאַר אַ ווייב. עס קען זיין אַז צוליעב דיין זכות און מיינעם וועלען פון אונז אַרויס לייטישע קינדער״.

״צו שפעט!״ האָט ישעיה געזאָגט. ״עס איז שוין אַזוי אָבגע׳משפט אין הימעל אַז דו זאָלסט שטאַרבען״.

האָט זיך דער קעניג אָבגערופען: ״בן אמוץ! ענדיג דיין נבואה און געה זיך דיר. איך האָב אַנדערש געלערנט פון מיינע עלטערען. איך האָב געלערנט אַז ווען אפילו אַ שאַרפער שווערד ליגט דעם מענשען אויפ׳ן האַלז דאַרף ער די האָפנונג נאָך ניט אויפגעבען״.

זאָגט זײַנע קינדער אַז זײ זאָלען זיך ניט זעצען אויף דער בעט פון אַן ארמית?

האָבען אײניגע געזאָגט אַז געמײנט האָט ער, אַז זײ זאָלען זיך ניט לײגען שלאָפען אָהן קריאת שמע.

אַנדערע האָבען געזאָגט אַז ער האָט געמײנט, זײ זאָלען ניט חתונה האָבען מיט אַ גר'טע.

זײַנען געקומען נאָך אַנדערע און האָבען געזאָגט אַז דאָס מײנט טאַקע אַ בעט פון אַן ארמית, און געזאָגט האָט עס רבא צוליעב אַ מעשה וואָס איז געשעהן מיט רב פּפּא.

רב פּפּא איז אמאָל געגאַנגען אין וועג, איז ער אַרײַן אין אַ הויז זיך אָברוהען. דאָרט האָט געוואוינט אַן ארמית. האָט די ארמית איהם פרײַנדליך אויפגענומען און זי האָט איהם אײַנגעלאַדען זיך צו זעצען אויף אַ בעטעל. רב פּפּא האָט אָבער בעקומען אַ חשד און ער האָט געזאָגט צו דער ארמית: "איך וועל זיך ניט זעצען וואו דו וועסט די בעט ניט אויפהויבען". ווען מען האָט די בעטעל אויפגעהויבען האָט מען דאָרט געפונען אַ טויטען קינד. רב פּפּא האָט דאַן פערשטאַנען אַז די ארמית האָט אויף איהם געוואָלט מאַכען אַ בלבול אַז ער האָט דאָס קינד געטויטעט.

און דאָס האָט רבא געמײנט.

8

זינד און זינדער

אין דער נאַכבאַרשאַפט פון רבי מאיר האָבען געוואוינט עטליכע גראָבע יונגען. פלעגען זײ דעם תנא אַזוי דערגעהן די יאָהרען, דאָס ער פלעגט בעטען אויף זײ דעם טויט

ברוריה, זײַן פרוי, האָט דאָס אײנמאָל געהערט און עס בײ איהר אויסגעקומען אַז איהר מאַן טהוט ניט רעכט. זאָגט זי צו איהם: "ווי קומט עס צו דיר אַז דו זאָלסט בעטען פון גאָט ער זאָל טאָן אַזאַ זאַך ווי טויטען מענשען צוליעב דײַן בעקוועמליכקײט? דוד המלך האָט געבעטען גאָט אַז ער זאָל אויסראָטען זינד פון דער וועלט, אָבער ניט זינדער... עס פערשטעהט זיך אַז ווען עס וועלען ניט זײַן קײן זינד, וועלען ניט זײַן קײן זינדיגע. בעט בעסער גאָט

12

גוטעס פון אַ שלעכטע ווייב

אַ גוטער פרומער מאַן, וועלכער האָט געהאַט זעהר אַ שלעכטע פרוי, האָט איינמאָל, אום ערב ראש השנה, אין אַ הונגער יאָהר, געשענקט אַן אָרימאַן אַ גילדען. האָט איהם די פרוי אַזוי געיאָדעט, דאָס דער מאַן איז אַוועק פון דער היים, און ניט האָבענדיג וואו איבערצונעכטיגען די ראש השנה נאַכט, איז ער אַוועק און גענעכטיגט אויף'ן בית עולם. האָט ער דאָרט געהערט ווי צוויי גייסטער פון צוויי פערשטאָרבענע מיידלעך ריידען צווישען זיך. איינע האָט געזאָגט: "קום, מיין פריינדין, לאָמיר אַביסעל אַ פליה טהאָן איבער דער וועלט און אונטערהערען וואָס מען רעדט הינטער דעם פאָרהאַנג פון הימעל. עס איז דאָך יעצט ראש השנה אויף דער וועלט. לאָמיר דערגעהן וואָס גאָר אַן אונגליקען עס ערוואַרטען די מענשען". האָט די אַנדערע געענטפערט: "איך קען ניט, ליעבע פריינדין! מען האָט מיך בעגראָבען אין אַ שטרויענעם טעפיך — אַ ראָגאָזשע, און איך שעהם זיך צו צייגען אין אַזאַ מלבוש. אַלאַ, וואָס דען? געה דו אַליין, און אויב דו וועסט הערען נייעס, וועסטו קומען און מיר דערצעהלען". איז יענע אַוועק, און אַז זי איז צוריקגעקומען, האָט די פריינדין איהר געפרעגט: "אַ נו, מיין פריינדין, וואָס נייעס האָסטו געהערט?" האָט יענע געענטפערט: "איך האָב געהערט אַז דער וואָס וועט זייהען זיין פעלד פריה, אין דעם ערשטען קוואַרטעל, וועט אַ האָגעל פערניכטען זיין תבואה".

איז דער גוטער פרומער מאַן אַוועק צוריק אַהיים און ווען עס איז געקומען די צייט פון זייהען, האָט ער זיין פעלד פערזייהט שפּעטער פון אַלעמען, אין דעם צווייטען קוואַרטעל. זיינען אַלע פעלדער רואינירט געוואָרען און זיין פעלד איז גאַנץ געבליבען.

אויף דעם אַנדער יאָהר איז ער ווידער געגאַנגען נעכטיגען אויפ'ן בית הקברות. האָט ער ווידער געהערט די־זעלבע צוויי מיידלעך ריידען. איינע האָט געזאָגט צו דער אַנדערער: "לאָמיר אַ פליה טהאָן איבער דער וועלט און

10

צוליעב נייע צרות פערגעסט מען די אלטע

יעדען מאל וואס אידען טרעפט אן אונגליק פארגעסען זיי די אלטע אונגליקען און ריידען נאר פון דעם נייעם.

אט איז א משל וואס איז ענליך צו דער זאך:

א מענש איז געגאנגען אין וועג, האט איהם צוערשט בעגעגענט א וואלף, און אז ער איז פון דעם וואלף ניצול געווארען איז דער מענש געגאנגען און דערצעהלט די מעשה מיט דעם וואלף. נאכדעם האט איהם בעגעגענט א לייב און ער איז ווידער ניצול געווארען. איז דער מענש געגאנגען און דערצעהלט די מעשה מיט'ן לייב. נאכדעם האט איהם בעגעגענט א שלאנג, און אז דער מענש איז ניצול געווארען פון דער שלאנג האט ער פערגעסען די פריהערדיגע צוויי געפאהרען און האט דערצעהלט די מעשה מיט דער שלאנג.

אט אזוי איז מיט די אידען. די נייע צרות מאכען זיי צו פערגעסען די אלטע.

11

פון יעדען לייט זיינע פעהיגקייטען

די רבנן וואס האבען געלערנט אין דער גרויסער ישיבה פון יבנה פלעגען אזוי זאגען:

"איך וואס זיץ און לערן בין א מענש און מיין חבר דער עם הארץ איז אויך א מענש. איך טהו מיין ארבייט אין שטאדט און ער ארבייט אין פעלד. איך שטעה אויף פריה זיך צו פלייסען ביי מיין ארבייט און ער שטעהט אויך אויף פריה און פלייסט זיך ביי זיין ארבייט. אזוי ווי ער האלט זיך ניט גרויס מיט זיין ארבייט, אזוי האלט איך מיך ניט גרויס מיט מיין ארבייט. אפשר וועט איהר זאגען אז איך טהו אויף פיעל און ער ווייניג? גיין, דען מיר האבען געלערנט אז דער וואס טהוט פיעל און דער וואס טהוט ווייניג זיינען זיי ביידע גלייך אויב נאר די כונה איז גוט".

טראָגען צווישען די לעבעדיגע. און עס קען זיין אז אין דיזער מינוט ליעגט דאָ אימיצער, הערט זיך צו, טאָמער וועט ער קענען אונז בעריידען!״

13

פרויען פוצען זיך אפילו אין קבר

זעירי פלעגט יעדען מאָל וואָס ער פלעגט געהן לערנען אין דער ישיבה געבען זיין געלד צו דער ווירטהין פון דעם גאַסט־הויז אין וועלכען ער איז איינגעשטאַנען, אום זי זאָל עס פאַר איהם האַלטען. איינמאָל, אין דער צייט וואָס ער איז געווען אוועק, איז זי געשטאָרבען. איז זעירי געגאַנגען אויפ׳ן בית עולם און האָט איהר געפרעגט: ״וואו איז מיין געלד?״ האָט זי געענטפערט: ״דו וועסט עס געפינען אין א לאָך וואָס איז אונטער׳ן שוועל פון דער טהיר, און פאַר איין וועג זאָלסטו זאָגען מיין מוטער אז זי זאָל מיר צושיקען מיין קעמעלע און אויך מיין פאַרב פושקעלע דורך א פרוי וואָס דאַרף אהער אַנקומען מאָרגען״.

14

פרעמדע געלד דאַרף מען בעסער היטען ווי איינענע

ביי אבא, דער פאטער פון שמואל, איז געליגען געלד וואָס יתומים האָבען איהם געגעבען צו בעהאַלטען. אז ער איז געשטאָרבען איז זיין זוהן שמואל ניט געווען דערביי און קיינער האָט געוואוסט וואו די יתומ׳ישע געלד געפינט זיך. שמואל האָט פון דעם זעהר שטאַרק געליטען, דען וואו ער פלעגט זיך בעווייזען פלעגט מען טייטען אויף איהם מיט די פינגער און זאָגען: ״אָט געהט דער זוהן וועמעס טאַטע האָט אויפגעגעסען יתומ׳ישע געלד״.

איז שמואל אוועק אויפ׳ן ריינעם אָרט און געזאָגט צו די מתים: ״איך דאַרף האָבען א מאַן מיט׳ן נאָמען אבא״. האָט מען איהם געענטפערט: ״עס זיינען דאָ א סך מענשען מיט׳ן נאָמען אבא״. האָט ער געזאָגט: ״איך דאַרף האָבען אבא דעם זוהן פון אבא״. האָט מען איהם ווידער געענט־פערט: ״מיר האָבען דאָ אויך א סך אזעלכע וואָס הייסען

אונטערהערען הינטער דעם פאָרהאַנג אויב עס קומען עפּעס אונגליקען אויף די מענשען". האָט די אַנדערע געענטפערט: "האָב איך דיר ניט געזאָגט אַז איך האָב אויף זיך קיין זאַך אויסער אַ שטרויענעם טעפּיך? אַלאַ וואָס רען? געה טאַקע דו אַליין, און וואָס דו וועסט הערען וועסטו מיר דערצעהלען". איז יענע אַוועק און אַז זי איז צוריקגעקומען האָט איהר די אַנדערע געפרעגט: "אַ נו, מיין פריינדין, וואָס האָסטו גע-הערט?" האָט יענע געענטפערט: "איך האָב געהערט אַז דער וואָס וועט זייַן פעלד פערזייהען אין דעם צווייטען קוואַרטעל, וועט זיין תבואה פון דער היץ פערברענט ווערען".

איז דער מאַן אַוועק און האָט פערזייהט זיין פעלד פריי-הער פון אַלעמען, אין ערשטען קוואַרטעל, און ווען עס זיינען אָנגעקומען די גרויסע היצען, זיינען זיינע זאַנגען געוועזען שוין שטאַרק גענוג בייצושטעהן די היצען, און די אַנדערע פעלדער וואָס זיינען שפּעטער פערזייהט געוואָרען און זייערע זאַנגען זיינען געוועזען נאָך יונג און שוואַך, זיינען פערברענט געוואָרען.

זיין פרוי, זעהענדיג אַז איהר מאַן געהט זעהר גוט, האָט זי זיך צו איהם אָנגעהויבען צו בינדען, ער זאָל איהר אויס-זאָגען, פאַרוואָס מיט אַ יאָהר פריהער זיינען אַלע פעלדער פערניכטעט געוואָרען פון האָגעל און דיעזען יאָהר פון די היצען, וועהרענד זיין פעלד האָבען ניט געשאַדט דער האָגעל און אויך ניט די היצען. האָט ער איהר דערצעהלט די גאַנצע געשיכטע.

עטליכע טעג שפּעטער האָט די פרוי פון יענעם גוטען פרומען מאַן זיך געקריעגט מיט דער מוטער פון יענער מיידעל, האָט זי געזאָגט צו דער מוטער: "קום און איך וועל דיר צייגען ווי דיין טאָכטער ליגט בעגראָבען אין אַ ראָגאָזשע!"

נאָך אין אַ יאָהר איז דער גוטער פרומער מאַן ווידער גע-גאַנגען נעכטיגען אויפ'ן בית עולם. האָט ער דאָרט וויעדער געהערט די צוויי מיידלעך רעדען צווישען זיך. איינע האָט געזאָגט: "קום, מיין פריינדין, לאָמיר אַ פליה טאָן איבער דער וועלט און לאָמיר זיך אונטערהערען הינטערען פאָרהאַנג, וואָס פאַר אַ אונגליקען עס איז די מענשען בעשערט". האָט די אַנדערע געענטפערט: "ליעבע פריינדין! לאָמיך שוין צורוה, מען קען דאָ אַ וואָרט ניט אויסריידען. אַלעס וואָס מיר האָבען דאָ גערעדט צווישען זיך האָט מען שוין אָבגע-

זענען זיי. אנדערע זאָגען אז ער האָט געמיינט צו זאָגען דאס די טויטע ווייסען יא, נאָר עס אַרט זיי ניט.

דערצעהלט רב פפּא אזאַ געשיכטע : ווען מר שמואל איז געשטאָרבען האָט איינער פון די בעגלייטער צו דער לויה גע־רעדט וועגען איהם ניט שעהנע זאַכען. און אזוי ווי ער איז געגאַנגען, איז אַראָבגעפאלען אַ שטיק האָלץ פון אַ דאַך און האָט איהם צושפּאָלטען דעם מח. און אלע האָבען איינגע־זעהן וואָרום ער איז בעשטראָפט געוואָרען.

16

א מענש מוז האָבען געדולד

רב אדא בר אהבה איז געווען זעהר אַ גוטער און ער האָט קיינמאָל זיך אָנגעבייזערט אפילו אויף זיינע איינענע הויז מענשען, אָבער איינמאָל האָט ער פערלאָרען זיין געדולד און דאָס האָט איהם טייער געקאָסט.

געהענדיג אין גאַס, האָט ער בעגעגענט אַ גויה אָנגעטהאָן אין אַ פערשייטען רויטען מאַנטעל, אזוי ווי עס פלעגען דאָן טראָגען אויסגעלאַסענע פרויען. רב אדא האָט געמיינט אז דאָס איז אַ אידישע פרוי, האָט דאָס איהם שטאַרק פערדראָ־סען, און ער האָט פאַר כעס געכאַפּט און ארונטערגעריסען פון דער פרוי איהר מאַנטעל. עס האָט זיך אָבער באַלד ארויסגעוויזען אז דאָס איז געווען אַ גוית. עס האָבען איהם ניט געהאָלפען קיין רייד און קיין טענות. אַ ריכטער האָט איהם שטראָפירט מיט 400 גילדען. נאָכדעם ווי ער האָט די שטראָף בעצאָהלט האָט רב אדא געזאָגט : "ווען איך וואָלט געהאַט אַ ביסעל געדולד וואָלט איך מיט 400 גולדען רייכער געווען".

17

א ריינע הארץ איז בעשיצט געגען זינד

רב נידל פלעגט זיצען ביי דער טיהר פון מרחץ און לער־נען אידישע פרויען : "אַט אַזוי איז מע זיך טובל, אַט אזוי מאַכט מען זיך ריין". האָבען איהם די אַנדערע געלעהרטע

אבא און זייערע טאַטעס האָבען אויך געהייסען אבא".

"איך דאַרף האָבען אבא דעם זוהן פון אבא און דער פאָ־טער פון שמואל", האָט שמואל צולעצט געזאָגט.

"ער איז אוועק אין הימעל", האָט מען איהם געענטפערט.

דערווייל, ווי שמואל איז געשטאַנען אויפ'ן בית עולם, האָט ער געזעהן ווי זיין חבר לוי זיצט אָבגעזונדערט פון די אַנדערע מתים. פרעגט איהם שמואל: "וואָרום זיצסטו דאָ אין דרויסען? פאַרוואָס ביזטו ניט ארויף אין הימעל?" האָט לוי געענטפערט: "מען האָט מיר געזאָגט אז די צאָהל יאָהרען וואָס איך בין ניט געגאַנגען לערנען אין דער ישיבה פון רבי אפס און איך האָב איהם דורכדעם פערשאַפט פער־דרוס, וועט מען מיך ניט ארויפלאָזען אין הימעל".

דערווייל איז אָנגעקומען שמואל'ס פאָטער. האָט שמואל געזעהן ווי ער וויינט און לאַכט.

"וואָרום וויינסטו?" האָט שמואל געפרעגט.

"ווייל דו וועסט אין גיכען קומען צו אונז", האָט דער פאָטער געענטפערט.

"און וואָרום לאַכסטו?"

"איך פרעה זיך וואָס דו האָסט דאָ א שעהנעם נאָמען".

"און וואו איז די יתומ'ישע געלד?" האָט שמואל גע־פרעגט.

"דו וועסט דאָס געפינען בעגראָבען אונטער'ן מיהל", האָט דער פאָטער געענטפערט". די אויבערשטע און די אונטערשטע איז אונזער געלד, די יתומ'ישע איז אין מיטען. איך האָב זיך געטראַכט, אויב גנבים וועלען קומען זאָלען זיי בעסער גנב'ענען אונזערע. אויב די ערד וועט די געלד פער־פוילען זאָל בעסער אונזערע פערפוילט ווערען".

15

אויף טויטע רעדט מען נאָר גוטעס

"ווער עס בערעדט א טויטען איז אזוי ווי ער בערעדט א שטיין", אזוי האָט געזאָגט דער תנא רבי יצחק.

וואָס האָט ער דערמיט געמיינט? איינ־יגע זאָגען אז ער האָט געמיינט דאָס די טויטע ווייסען גאָר ניט וואָס מען רעדט

זיך אָנגענומען פאַר ר׳ יהושע און דערפון איז אַרויס אַ רע־וואָלוציאָן. די מעשה וואָס האָט געפיהרט צו דעם איז אַזוי געווען:

איינער אַ יונגער תלמיד, וועלכער איז שפּעטער בעקאַנט געוואָרען אַלס רבי שמעון בן יוחאי, איז געקומען צו רבי יהושע און האָט איהם געפרעגט: ״רבי! איז מעריב דאַוור־נען אַ פפליכט, אָדער דאָס איז ווי איינער וויל?״ האָט ר׳ יהושע געענטפערט: ״עס איז ווי איינער וויל״.

נאָכדעם איז דער תלמיד געגאַנגען צו רבן גמליאל און האָט איהם געפרעגט די זעלבע פראַגע: ״איז מעריב דאַוונען אַ פפליכט, אָדער דאָס איז ווי איינער וויל?״

״אַ פפליכט״, האָט רבן גמליאל געענטפערט.

״אָבער רבי יהושע האָט דאָך מיר געזאָגט אַז דאָס איז ווי איינער וויל״ האָט דער תלמיד געזוכט איהם איבערצו־שפּאַרען.

״וואַרט ביז עס וועלען קומען אין בית המדרש די גרויסע לערנער״, האָט רבן גמליאל געזאָגט.

ווען די גרויסע לערנער זיינען געקומען האָט דער תלמיד איבערגעפרעגט זיין פראַגע: ״איז דאַוונען מעריב אַ פפליכט, אָדער דאָס איז ווי איינער וויל?״

״אַ פפליכט״, האָט רבן גמליאל גע׳פסקנ׳ט.

נאָכדעם האָט רבן גמליאל זיך געווענדעט צו די אַנוועזענדע חכמים און האָט געפרעגט:

״אפשר איז דאָ איינער צווישען אייך וואָס איז ניט איינ־שטימיג מיט מיר אין דיזער פראַגע?״

״ניין״, האָט ר׳ יהושע געענטפערט

״אָבער אין דיין נאָמען האָט מען דאָך געזאָגט אַז מעריב דאַוונען איז ניט אַ פפליכט, נאָר דאָס איז ווי איינער וויל!״ האָט רבן גמליאל אויסגערופען.

רבי יהושע האָט געשוויגען. קיין וואָרט ניט געזאָגט.

״שטעה אויף, יהושע!״ האָט רבן גמליאל בעפוילען, ״און זאָל דער עדות געבען זיינע בעווייזע געגען דיר!״ האָט זיך ר׳ יהושע אויפגעשטעלט און געזאָגט:

געפרעגט: "האָט דער רבי נאָר קיין מורא פאַרן' יצר הרע?" האָט רב גידל געענטפערט: "אין מיינע אויגען זעהען אויס דיזע פרויען אזוי ווי ווייסע גענז".

ר' יוחנן פלעגט זיך אוועקזעצען ביי דעם אריינגאַנג פון מרחץ, אום די אידישע פרויען וואס קומען אהין זאָלען זיך אין איהם איינקוקען און האָבען אזעלכע שעהנע קינדער ווי ער, דען רבי יוחנן איז געווען זעהר א שעהנער. האָבען איהם די רבנן געפרעגט: "האָט איהר גאָר קיין מורא פאר א בייזע אויג?" האָט ער זיי געענטפערט: "איך קום ארויס פון די קינדער פון יוסף וועמען קיין בייזע אויג קען שאַדען".

18

די רעוואָלוציאָן אין בית המדרש

איינינע יאָהר נאָכ'ן חורבן בית המקדש האָט רבן גמליאל רעאָרגאַניזירט די גרויסע ישיבה פון יבנה וועלכע ער האָט איבערגענומען פון ר' יוחנן, דעם גרינדער פון דער ישיבה.

רבן גמליאל האָט די ישיבה פון יבנה געבראַכט צו זעהר א הויכע שטופע. די תלמידים וואָס ער האָט אריינגענומען זיינען געווען פון די בעסטע, די פעהיגסטע. ער האָט געפאָדערט אז א תלמיד וואָס זיין אויפפיהר שטימט ניט מיט זיינע פרינציפען ("אין תוכו כברו") זאָל ניט אריינגענומען ווערען אין בית המדרש.

איין מאָל האָט נעגען רבן גמליאל אויסגעבראָכען א רעוואָלוציאָן, און געשעהן איז דאָס אין דער צייט ווען ער האָט גע'דרשנ'ט פאר אלעמען אין דער ישיבה. רבן גמליאל האָט פאר א צייט פריהער כסדר געהאַט צו טהאָן מיט רבי יהושע, א גרויס געלעהרטער מאַן, אבער אַן אָרימאַן, אַן עקשן, א פערביטערטע הארץ, וועלכער האָט זיך געהאַט איינינע מאָל ארויסגעשטעלט נעגען דעם נשיא און געזוכט איהם איבערצושפארען. ביי יעדען מאָל האָט איהם רבן גמליאל בעשטראָפט.

דיזען מאָל האָבען זיך געפונען מענשען וואָס האָבען

געווען אי א חכם, אי אַ עושר, אי א גרויסער יחסן — דער צעהנטער דור פון עזרא הסופר. אלס חכם איז מען מיט איהם בעוואָרענט דאָס מאָמער פרעגט איהם רבן גמליאל א הארבע שאלה וועט ער קענען פערענטפערען. אלס עושר איז מען מיט איהם זיכער דאָס ווען עס וועט אויסקומען דעם נשיא צו זיין אין הויף פון רוימישען קייסער וועט רבי אלעזר זיין דערצו גראָדע אַזוי פאַסענד ווי רבן גמליאל. און זייענדיג א צעהנטער פון עזרא האָט ער זכות אבות און רבן גמליאל וועט ניט קענען אויף איהם אויספיירקען א שטראָף פון הימעל.

זיינען זיי געקומען צו רבי אלעזר בן עזריה און האָבען איהם געפרעגט: "ווייל דער רבי אָננעהמען דעם אמט פון ראש ישיבה?" האָט ער זיי געענטפערט: "איך וועל געהן און זיך בעראַטהען מיט מיין הויז געזינד".

רבי אלעזר איז געגאַנגען זיך צו בעראטהען מיט זיין פרוי.

"אפשר", האָט זי געזאָגט, "וועט מען דיך נאָכדעם אויך אראָבזעצען פון אמט?"

"מענשען זאָגען א ווערטעל", האָט רבי אלעזר געזאָגט, "טרינקט היינט פון דעם טייערען בעכער און מאָרגען מעג ער זיך צוברעכען".

"אָבער", האָט די פרוי נע'מענה'ט, "דו האָסט דאָך ניט קיין גרויע האָאר, ווי וועלען זיי דיך רעספעקטירען?"

איז א נס געשעהן דאָס צו יענער צייט, ווען ער איז אלט געווען אכטצעהן יאָהר, זיינען אכטצעהן פון זיינע לאָקען גרוי געוואָרן. און דאָס איז וואָס רבי אלעזר האָט איינמאָל געזאָגט, "איך בין א ז ו י ווי א מאַן פון זיעבציג יאָהר", אבער ניט א מאַן פון זיעבציג יאָהר.

יענעם טאָג ווען רבי אלעזר בן עזריה איז געוואָרען ראש ישיבה, האָט מען אוועקגעשיקט דעם טיהר־וועכטער און מען האָט געלאָזט אריינקומען אלע תלמידים וואָס האָבען דאָרט געוואָלט לערנען. ווייל רבן גמליאל פלעגט מאַכען בעגרע־ניצונגען און ניט יעדער איינער האָט אונטער זיין פערוואַל־טונג געקענט אריינקומען אין דער ישיבה. און יענעם טאָג האָט מען אין דער ישיבה געמוזט צושטעלען א גרויסע צאָהל בענק פאַר די צוגעקומענע תלמידים צו זיצען. אבא

"ווען איך אליין וואָלט געלעבט און דער עדות וואָלט שוין געווען טויט, קען א לעבעדיגער לייקענען די רייד פון א טויטען. אָבער אזוי ווי איך לעב און ער לעבט אויך, טאָ ווי קען א לעבעדיגער לייקענען די רייד פון א לעבעדיגען?"

רבן גמליאל האָט זיך אויף רבי יהושע מעהר ניט אומגעקוקט און האָט איהם אפילו ניט געזאָגט אז ער זאָל זיך צוריק זעצען אויף זיין פלאַץ. רבן גמליאל האָט פאָרטגעזעצט זיין דרשה פאר'ן עולם און ר' יהושע'ן האָט ער געלאָזט שטעהן.

די אנוועזענדע האָבען ניט געקענט צוזעהן די בעליידיגונג, און זיי האָבען אָנגעהויבען צו מורמלען אין גרויס אויפרעגונג. צולעצט האָבען זיי גענומען שרייען צו חוצפית, וועלכער איז געווען דער מתורגמן, דער איבערזאָגער פון רבן גמליאל: "הער אויף!" האָט ער אויפגעהערט. נאָכדעם האָבען די אנוועזענדע גענומען ליארמען: "ביז וואנען וועלען מיר צולאָזען אז מען זאָל רבי יהושע'ן אזוי פיעל לייד טהאָן און בעליידיגען? פאר־א־יאָהרען ראש השנה האָט מען איהם מצער געווען, ביי דעם פאל וואָס איז פאָרגעקומען מיט ר' צדוק האָט מען איהם אויך מצער געווען*), און יעצט איז מען איהם ווידער מצער. אזוי פיעל שמערצען פערשאַפען און איהם בעליידיגען! לאָמיר רבן גמליאל אראָבזעצען פון זיין אמט!"

דער געשריי "לאָמיר איהם אראָבזעצען פון אמט" איז אויפגעכאַפט געוואָרען פון גאַנצען עולם. און גלייך נאָכדעם האָט מען אָנגעהויבען צו בעשפרעכען וועמען מען זאָל מאַכען פאר נשיא אויף דעם אָרט פון רבן גמליאל. א פאָרשלאַג אז מען זאָל מאַכען רבי יהושע פאר נשיא איז גלייך פערוואָרפען געוואָרען צוליעב דעם ווייל רבי יהושע איז דאָך זיין גרעסטער געגנער, און דאָס וואָלט געווען א צו גרויסע שטראָף פאר רבן גמליאל. א פאָרשלאַג צו מאַכען רבי עקיבא פאר נשיא איז אויך פערוואָרפען געוואָרען ווייל ער האָט ניט געהאַט זכות אבות און רבן גמליאל וואָלט געקענט אויסרויערען אויף איהם א שטראָף פון הימעל. איז געבליבען אז מען זאָל דעם אמט געבען צו רבי אלעזר בן עזריה ווייל ער איז

*) זעה צווייטען טייל, זייטע 306.

אָבער רבי יהושע האָט זיך ניט אומגעקוקט אויף איהם.

"טהו עס צוליעב דעם כבוד פון מיין פאָטער!" האָט רבן גמליאל געבעטען.

ערשט דאַן האָט רבי יהושע זיך געלאָזט איבערבעטען.

נאָכדעם אז זיי האָבען געמאכט שלום צווישען זיך האָבען זיי געזאָגט: "ווער וועט געהן אָנזאָגען די רבנן אז ביי אונז איז שוין שלום?" האָט איינער א וועשער געזאָגט: "איך וועל געהן". האָט רבי יהושע דורך דעם וועשער אזוי אָנגעזאָגט אין בית המדרש: "ווער עס האָט פריהער געטראָגען די עהרען קליידער זאָל זיי ווייטער טראָגען, און דער וואָס טראָגט יעצט ניט די עהרען קליידער זאָל זאָגען צו דעם וואָס טראָגט די עהרען קליידער: 'נעהם ארונטער דיינע עהרען קליידער און איך וועל זיי אָנטהאָן'". (דאָס איז געווען אן אָנצוהערענים אז אלעזר בן עזריה זאָל אויפגעבען זיין אמט פון ראש ישיבה.)

ווי נאָר רבי עקיבא האָט זיך דערוואוסט פון דעם אז רבן גמליאל האָט שלום געמאכט מיט זיין הויפט געגנער און ער קלייבט זיך צוריק קריגען זיין אמט, האָט ער געשיקט זאָגען צו די רבנן אז זיי זאָלען פערמאַכען אלע טויערען פון דער ישיבה אום עס זאָלען ניט קומען די קנעכט פון רבן גמליאל און נקמה נעהמען פון די רבנן פאר דעם וואָס זיי האָבען זיך ארויסגעשטעלט געגען זייער חאר. דערווייל האָט רבי יהושע זיך בערעכענט: "איך וועל בעסער אליין געהן צו די רבנן און זיי זאָגען אז איך האָב שלום געמאכט מיט רבן גמליאל". איז רבי יהושע געקומען, אָנגעקלאפט אויף דער טיהר פון בית המדרש און האָט געזאָגט צו די רבנן די זעלבע זאך וואָס ער האָט אָנגעזאָגט דורכ'ן שליח נאָר אין אנדערע ווערטער. האָט רבי עקיבא געזאָגט צו איהם: "דו האָסט זיך איבערגעבעטען, רבי יהושע? דאָס וואָס מיר האָבען געטהאָן צו רבן גמליאל האָבען מיר געטהאָן ווייל מיר האָבען געוואָלט זיך אָננעהמען פאר דיין כבוד. מאָרגען גאַנץ פריה וועל איך מיט דיר צוזאמען געהן צו רבן גמליאל".

און כאָטש די נייע אומשטענדען זיינען געוואָרען זעהר גינסטיג פאר רבן גמליאל האָט מען דאָך רבי אלעזר בן עזריה ניט ארונטערגעזעצט פון אמט, נאָר מען האָט אייגגעפיהרט אז רבן גמליאל זאָל דרש'ענען צוויי שבתים און רבי אלעזר איין שבת.

יוסף בר דוסתאי זאָגט אַז עס זיינען צוגעקומען פיער הונ־דערט בענק און די רבנן זאָגען אַז גאַנצע זיבען הונדערט.

ווען רבן גמליאל האָט געזעהן די גרויסע צאָהל תלמידים וואָס זיינען צוגעקומען צוליעב דער נייער אָרדנונג האָט ער געהאַט גרויס פערדרוס, און ער האָט געזאָגט: "אפשר האָב איך מיט מיין שטרענגקייט פערהינדערט אידען פון לערנען?" האָט מען איהם אין חלום געצייגט ווייסע ליימענע טעפּ אָנ־געפילט מיט אש. עס הייסט אַז די צוגעקומענע תלמידים זיינען ניט פון גרויס וויכטיגקייט. אָבער דאָס האָט מען איהם אַזוי געצייגט בלויז איהם צו בערוהיגען.

יענעם טאָג האָט מען אין בית המדרש געלערנט זעהר פיעל און רבן גמליאל אליין האָט ניט אָבגעטראָטען פון דאָרט און האָט אויך געלערנט. אין דעם זעלבען טאָג איז אין בית המדרש געקומען יהודא דער עמוני, וועלכער איז געוועזן א גר, און ער האָט געפרעגט אויב ער מעג נעהמען א אידישע טאָכ־טער פאַר א ווייב. רבן גמליאל האָט געזאָגט אַז ער טאָהר ניט, ווייל אַן עמוני דאַרף וואַרטען ביז'ן צעהנטען דור. רבי יהושע האָט געזאָגט אַז ער מעג יא. און דאַן האָט זיך אָנ־געהויבען א גרויסע דעבאַטע צווישען רבן גמליאל און רבי יהושע, און יעדער פון זיי האָט גענומען ברייננגען פסוקים פון דער תורה צו בעווייזען אַז ער האָט רעכט. רבי יהושע האָט אָבער געזיעגט און דעם גר האָט מען ערלויבט צו טהאָן א שדוך מיט אידען.

דאַן האָט רבן גמליאל געזאָגט צו זיך: "אויב אַזוי, אויב רבי יהושע איז טאַקע אַזאַ גרויסער לערנער, וועל איך געהן און איהם איבערבעטען". איז ער אַוועק צו רבי יהושע אהיים. און ווען ער איז אהין געקומען צו איהם האָט ער געזעהן אַז די ווענד פון דער הויז זיינען שוואַרץ. האָט ער געזאָגט צו רבי יהושע: "פון די ווענד פון דיין הויז איז קענטיג אַז דו ביזט א שמיעד". (רבי יהושע פלעגט מאַכען נאָדלען) און רבי יהושע האָט איהם געענטפערט: "וועה צו דעם דור וואָס דו ביזט זיין פיהרער. דו ווייסט גאָר ניט ווי תלמידי חכמים קוועלען זיך, וואָס עס זיינען זייערע פרנסות און פון וואָס זיי ערנעהרען זיך".

"איך בין מודה אַז איך האָב געגען דיר ניט ריכטיג געהאַנדעלט", האָט רבן גמליאל געזאָגט, "זיי מיר מוחל".

און אז ריש לקיש האָט דאָס געהערט האָט ער זיך טרויע־ריג פֿערטראַכט, און ווייט דאַן האָט ער מעהר קיינמאָל אַ לאַך געטהאָן אין זיין לעבען.

אַ שמייכעל איז געוואָרען אַ זעלטענע זאַך. אַ איד מיט אַ פֿרעהליכען פּנים איז כמעט ניט געווען צו זעהן. אַלע האָ־בען געפּיהלט דעם שווערען גלות.

איינמאָל איז פֿאָרגעקומען אַזאַ געשיכטע. מר, דער זוהן פֿון רבינא, האָט געמאַכט אַ חתונה מאָהלצייט פֿאַר זיין זוהן. זעהענדיג ווי די געסט זיינען געוואָרען אַ ביסעל צו פֿרעהליך, האָט ער גענומען אַ טייערע כלי וואָס האָט געקאָסט פֿיער הונדערט גולדען און האָט עס צובראָכען פֿאַר די געסט אין די אויגען. זיינען זיי געוואָרען אומעטיג.

אום צו פֿערטרייבען זייער אומעט האָבען די געסט געבעט־טען רב המנונא זוטי (רב המנונא דער קליינער) ער זאָל זיי עפּעס זינגען. האָט ער זיי געזונגען: "וועה איז אונז, מיר מוזען אמאָל שטאַרבען! וועה איז אונז, מיר מוזען שטאַר־בען!"

אַ אידיש ליעד קען ניט זיין פֿרעהליך.

21

די תפלה פון א פערביטערטע הארץ

ווען חנה, די פֿרוי פֿון אלקנה, איז געקומען אין שלה בעטען אויף קינדער, האָט זי אַזוי געזאָגט: "גאָט, דו האַר פֿון אַלע הערשאַפֿטען! דו האָסט בעשאַפֿען אַזוי פֿיעל לעבע־דיגע בעשעפֿענישען אויף דער וועלט און מיר ווילסטו אפילו איין איינציג קינד ניט געבען?"

רבי אלעזר דערצעהלט וועגען דעם אַזאַ משל: אַ מלך האָט געמאַכט אַ גרויסע סעודה און ער האָט איינגעלאַדען אַלע זיינע שטאָדטלייט. איז געקומען אַן אָרימאַן, האָט זיך גע־שטעלט ביים טיהר און האָט געבעטען אַ שטיקעל ברויט. האָט קיינער זיך אויף איהם אומגעקוקט. איז דער אָרימאַן צוגע־גאַנגען צום קעניג און האָט צו איהם געזאָגט: "אדוני המלך! פֿון אַזאַ גרויסע סעודה וואָס דו האָסט אָנגעגרייט איז דיר שווער מיר צו געבען כאָטש איין שטיקעלע ברויט?" אָט אַזוי האָט חנה גע'טענה'ט פֿאַר דעם אויבערשטען.

19

ר׳ יוחנן׳ס ברכה

ר׳ יוחנן בן זכאי איז קראנק געוואָרען, זיינען געקומען זיינע תלמידים איהם מבקר חולה זיין. ווען ער האָט זיי דערזעהן האָט ער אָנגעהויבען צו וויינען. האָבען די תלמידים צו איהם געזאָגט: ״לעהרער אונזערער! דו ליכט פון פאָלק ישראל! דו מעכטיגער זייל! דו גרויסע קראַפט! וואָרום וויינסטו?״ האָט ער געענטפערט: ״שטעלט זיך פאָר, קינדער, ווען מען וואָלט מיך געפיהרט צום משפט פאר אַ קעניג וואָס איז בלויז בלוט און פלייש, וואָס היינט לעבט ער און מאָרגען איז ער טויט, וואָס זיין כעס קען ניט אָנהאַל־טען אַן אייביגקייט, און וואָס אפילו ער זאָל מיך וועלען פער־ניכטען קען ער מיך אומברייינגען בלויז פון דיזער וועלט, און איך קען איהם איבערבעטען מיט גוטע רייד, אָדער איך קען איהם אונטערקויפען מיט געלד,, און דאָך וואָלט איך מורא געהאַט און געוויינט. און יעצט אז איך ווייס אז איך דאַרף באַלד פאַרקומען פאַר דעם מלך מלכי המלכים, וואָס ער לעבט אייביג, און אויב ער וויל דויערט זיין כעס אייביג און זיין שטראָף קען אויך דויערען אַן אייביגקייט, און איך קען איהם ניט איבערבעטען מיט גלאַטע רייד און איך קען איהם ניט אונטערקויפען מיט געלד — היינט ווי זאָל איך שוין ניט וויינען?״

האָבען די תלמידים איהם געבעטען: ״רבי, בענש אונז!״ האָט ער זיי געבענשט: ״איך ווינש אייך אז איהר זאָלט מורא האָבען פאַר גאָט כאָטש אַזוי פיעל ווי איהר האָט מורא פאַר מענשען״.

20

דער צער פון גלות

האָט אַמאָל רבי יוחנן געזאָגט אין נאָמען פון רבי שמעון בן יוחאי: אַ איד אין גלות טאָר ניט לאַכען.

ר׳ אבהו זאָט אַז פון דעם פסוק איז נעדרונגען דאָס משה האָט אָנגעכאַפּט דעם רבונו של עולם אזוי ווי אַ מענטש כאַפּט אָן זיין פריינד פאַר׳ן לאַץ און האָט געזאָגט: ״איך לאָז דיך ניט אָב ביז דו וועסט די אידען מוחל זיין״.

רבי אלעזר גיט אויף דעם אַ משל: אַ קעניג האָט גע־שלאָגען זיין זוהן. איז דערביי געזעסען דעם קעניג׳ס אַ פריינד. האָט דער פריינד מורא געהאַט זיך אריינצומישען. זאָגט דער קעניג צו זיין זוהן: ״ווען מיין פריינד וואָלט דאָ ניט געזעסען דערביי וואָלט איך דיר דער׳הרג׳ט אויף טויט״. האָט דער פריינד זיך געטראַכט: אַזוי גאָר? עס ווענדט זיך אָן מיר? — האָט ער זיך גלייך אריינגעמישט און דעם זוהן געראַטעוועט.

24

קלוגע רייד פון אַ פרומען מאַן

דערצעהלען די רבנן אַזאַ מעשה. אַ פרומער מאַן איז גע־שטאַנען אין וועג און האָט געדאַווענט. איז געקומען אַ פירשט און האָט איהם בעגריסט. האָט איהם דער פרומער מאַן ניט געענטפערט. האָט דער פירשט געוואַרט ביז יענער וועט ענ־דיגען. נאָכדעם האָט ער צו איהם געזאָגט: ״דו פוסטער יונג! אייער גלויבען הייסט דאָך אייך אַז איהר זאָלט אָב־היטען אייער לעבען, חיינט פאַר וואָס האָסטו מיר ניט גע־ענטפערט ווען איך האָב דיך בעגריסט? ווייסטו דען ניט אַז ווען איך זאָל דיר דיין קאָפּ אָבשניידען מיט אַ שווערד וועט קיינער פון מיר מאָהנען דיין בלוט?״

האָט דער פרומער מאַן געענטפערט: ״וואַרט אויס און איך וועל דיר געבען אַן ערקלעהרונג. זאָג מיר נאָר, איך פרעג דיך, אויב דו וואָלסט געשטאַנען פאַר אַ קעניג אַ בשר ודם, און אימיצער וואָלט אָנגעקומען און דיך בעגריסט, וואָלסטו איהם געענטפערט?״ האָט דער פירשט געענטפערט: ״ניין״. האָט דער פרומער מאַן ווייטער געפרעגט: ״און ווי איז אַז דו וואָלסט יאָ געענטפערט?״ האָט דער פירשט געזאָגט: ״וואָלט מען מיר דערפאַר דעם קאָפּ אראָבגעהאַקט״.

22

פון צופיעל וואָילטאָג ווערט מען זינדיג

ווען גאָט איז בייז געוואָרען אויף די אידען פאר דעם וואָס זיי האָבען געמאַכט א גאָלדענעם קאַלב פאר זייער גאָט, האָט משה געזאָגט צו דעם אויבערשטען: ״רבונו של עולם! וועמעס שולד איז דאָס? ווען דו וואָלסט דיינע אידען ניט געבען אַזוי פיעל גאָלד און זילבער וואָלטען זיי דאָך קיין גאָלדענעם קאַלב ניט געקענט מאַכען״.

רבי אושעיא גיט אויף דעם אַזאַ משל: איינער האָט געהאַט א זעהר מאָגערע קוה וואָס די גליעדער פלעגען ביי איהר ארויסשטאַרצען. האָט ער גענומען איהר קאָרמענען מיט פעלד ארבעס. די קוה איז פעט געוואָרען און האָט איהם אָנגעהויבען צו בריקען. האָט איהר אייגענטהימער געזאָגט: ״ווער איז שולדיג אין דעם וואָס דו בריקעסט מיר? איך אַליין, מיט דעם וואָס איך האָב דיך אָנגעקאָרמעט מיט גוטע ארבעסלעך״.

רבי חייא בר אבא דערצעהלט אין נאָמען פון ר׳ יוחנן אַן אַנדער משל: א פאָטער האָט גענומען זיין זוהן, האָט איהם אָרומגעוואַשען, אָרומגעפּוצט, איהם געגעבען צו עסען א גוטען מאָהלצייט און ווײן צו פערטרינקען. נאָכדעם האָט ער איהם אָנגעהאַנגען א ביײטעל מיט געלד אויפ׳ן האַלז און איהם אַוועקגעזעצט ביי דער טיהר פון אַן אויסגעלאַסענער הויז. טאָ ווי זאָל דער זוהן ניט זינדיגען?

און רב ששת האָט אויף דעם געזאָגט א ווערטעל: ״פון אַן איבערגעשטאָפּטען מאַגען קומען אַרויס אַלע זינד״.

23

דער מלך און זיין פריינד

״לאָז מיך און איך וועל פון זיי מאַכען א סוף!״ האָט גאָט געזאָגט צו משה׳ן נאָכדעם ווי די אידען האָבען געמאַכט דעם גאָלדענעם קאַלב. אַזוי ווערט דערצעהלט אין חומש.

א לאַנגען דאַוונען!" האָט רבי אלעזר איהם אַזוי פּערענט־פערט: "דאַוונט ער דען לענגער פון משה רבינו וועלכער האָט גאָט געבעטען פערציג טעג און פערציג נעכט נאָכ־אנאַנד?"

ווידער האָט זיך געמאַכט א מעשה אַז אַ תלמיד האָט געדאַוונט פאַר'ן עמוד און ער האָט דעם דאַוונען געמאַכט בקיצור. האָבען די אַנדערע תלמידים זיך בעקלאָגט: "אוי, מאכט ער אַ קורצען דאַוונען!" האָט רבי אליעזר זיי גע־ענטפערט: "איז דען זיין דאַוונען קירצער פון משה רבינו'ס תפלה, וועלכער האָט געבעטען גאָט צו היילען זיין שוועסטער מרים בלויז מיט די עטליכע ווערטער: "איך בעט דיר, גאָט, אָת, הייל זי!" (אל, נא, רפא נא לה!).

27

נעהנטער צו גאָט

ווען רבי חנינא בן דוסא האָט געלערנט ביי רבן יוחנן בן זכאי, איז דער זוהן פון רבן יוחנן קראַנק געוואָרען. האָט ר' יוחנן געזאָגט: "חנינא, מיין זוהן, בעט גאָט פאַר מיין קראַנ־קען קינד, ער זאָל לעבען בלייבען". האָט רבי חנינא איינגע־בויגען זיין קאָפּ צווישען די קניע און געבעטען, און דער קראַנקער איז געזונד געוואָרען. האָט רבן יוחנן געזאָגט צו זיין פרוי: "ווען איך אליין וואָלט געהאַלטען מיין קאָפּ צווי־שען די קניע אַ גאַנצען טאָג וואָלט מען זיך פון הימעל אויף מיר גאָר ניט אומגעקוקט".

"איז דען חנינא אַ גרעסערער מענש פון דיר?" האָט ר' יוחנן'ס פרוי געפרעגט.

"ניין, גרעסער איז ער ניט", האָט ר' יוחנן געענטפערט, "נאָר דער אונטערשיעד איז דיזער: ער איז אַזוי ווי אַ קנעכט ביים מלך, און איז אַ בן בית אין קעניגליכען פּאַלאַסט, אָבער איך בין אַזוי ווי אַ גענעראַל, וואָס קען קומען צום קעניג נאָר אין בעשטימטע ציטען, אָדער ווען דער קעניג וויל איהם זעהן".

"זעהסטו", האָט דער פרומער מאַן געזאָגט, "ווען שטע־הענדיג פאַר אַ מלך בשר ודם, וואָס איז היינט דאָ און מאָרגען ליעגט ער אין קבר, וואָלסטו פערלאָרען דיין קאָפּ, היינט ווי איז שוין איך, וואָס איך בין געשטאַנען פאַר דעם מלך מלכי המלכים — וואָס פאַר אַ שטראָף וואָלט מיר געקומט?"

דער פירשט האָט גלייך איינגעזעהן אז דער פרומער מאַן האָט רעכט און ער האָט איהם געלאָזט געהן אהיים אין פריעדען.

25

אַ צדיק איז אַ הארטער ביסען

די רבנן דערצעהלען אַזאַ געשיכטע. אין אַ געוויסען אָרט איז געווען אַ שלאַנג וואָס האָט געשעדיגט מענשען. איז מען געקומען צו דעם גרויסען צדיק רבי חנינא בן דוסא און איהם דערפון געמעלדעט. האָט רבי חנינא געזאָגט: "קומט און צייגט מיר דעם לאָך וואו די שלאַנג געפינט זיך". זיינען מענשען מיט איהם געגאַנגען און איהם געצייגט. האָט רבי חנינא ארויפגעשטעלט זיין פוס אויף דער שלאַנג׳ס נאָרע. די שלאַנג איז ארויס און האָט איהם אַ ביס געטהאָן. אין דעם אויגענבליק איז די שלאַנג געבליבען ליגען אַ טויטע. האָט רבי חנינא גענומען די שלאַנג אויף זיין שולטער און האָט איהר אַוועקגעטראָגען אין בית המדרש. "זעהט, קינדער!" האָט ער געזאָגט צו זיינע תלמידים, "ניט אַ שלאַנג קען ברייגגען טויט, נאָר זינד ברייגגען דעם טויט". האָט מען דאַן גע־זאָגט: "וועה איז צו דעם מענשען וואָס איהם האָט בעגעגענט אַ שלאַנג, און וועה איז צו דער שלאַנג וואָס האָט בע־געגענט רבי חנינא בן דוסא!"

26

אַ קורצער דאַווגען — אַ לאַנגער דאַווגען

איינמאָל האָט איינער פון רבי אליעזר׳ס תלמידים גערעד־ווענט פאַר׳ן עמוד. האָט ער צו לאַנג געצויגען דעם דאַווגען. האָבען די אנדערע תלמידים זיך בעקלאָגט: "אוי, מאַכט ער

האָט דער קעניג נעשיוואָרען. האָט זי איהם געבראַכט איהר ברודער רבי שמעון בן שטח, און האָט איהם אוועקגע־זעצט צווישען איהר און איהר מאַן.

"זעה", האָט דער קעניג געזאָגט צו רבי שמעון בן שטח, "וואָס פאַר א כבוד מיר גיבען דיר אָפּ". האָט ר' שמעון בן שטח געענטפערט: "ניט דו גיבסט מיר אָב כבוד, נאָר די תורה ניט מיר אָב כבוד, ווייל אין פסוק שטעהט "סלסלה ותרוממך", דו בעעהר די תורה וועט זי דיך דערהויבען". האָט עס דעם קעניג פערדראָסען און ער האָט געזאָגט צו דער קעניגין: "זעהסט, ווי אונדאַנקבאַר עס זיינען די גע־לעהרטע!"

ר' שמעון בן שטח איז געבליבען זיצען ביים טיש, אָבער ער האָט גאָרניט געגעסען. ענדע מאָהלצייט אז מען האָט איהם געגעבען א בעכער וויין צו מאַכען ברכה, האָט ער מיט א ביטערען טאָן געזאָגט: "ווי זאָל איך בענטשען ווען איך האָב ניט געגעסען? זאָל איך זאָגען: "געבענטשט זאָל זיין דער איבערשטער וואס ינאי און זיינע פריינד האָבען גע־געסען?" האָט ער גענומען זיין בעכער וויין, אויסגעטרונקען און ניט געבענטשט. האָט מען איהם געגעבען א צווייטען בע־כער וויין. דאָ האָט שוין ר' שמעון בן שטח נאכגעגעבען און האָט געבענטשט.

30

א פרומער מאַן קען זיין לייגנער בלייבען

רבה בר בר חנה איז געווען א הייליגער מאַן און מיט איהם זיינען געשעהען גרויסע וואונדער. איינמאָל איז ער גע־גאַנגען אין וועג מיט א קאַראוואַן. האָט ער אין וועג אָבגע־געסען, זיך פערגעסען בענשען און איז אוועק ווייטער מיט זיינע בעגלייטער. א ביסעל שפּעטער האָט ער זיך דערמאָנט אז ער האָט פערגעסען בענשען. האָט ער זיך געטראַכט: וואָס זאָל איך טהאָן? זאָל איך זיי זאָגען אז איך האָב פערגעסען בענשען, וועלען זיי מיר זאָגען אז נאָט איז אומעטום און איך קען בענשען וואו איך בין. און אזוי ווי רבה בר בר חנה האָט געגלויבט אז בענשען דאַרף מען נאָר אין דעם אָרט וואו

28

א צעהנטער צום מנין

אז רבי אליעזר איז איינמאָל געקומען אין שוהל און האָט געזעהן אז עס פעהלט איין איד צום מנין, איז ער געוואָרען פערזאָרגט. וואָס זאָל ער דאָ טהאָן? דער עולם ווארט און א צעהנטען צום מנין איז ניט צו קריגען.

איז רבי אליעזר אוועק אהיים, גענומען זיינעם א קנעכט און איהם פריי געמאַכט. א בעפרייטען קנעכט מעג מען מצרף זיין צו א מנין, און עס איז גלייך געוואָרען א מנין.

29

ינאי המלך און ר׳ שמעון בן שטח

דער אידישער קעניג ינאי איז געזעסען ביים טיש מיט זיין פרוי, די קעניגין, און געגעסען.

שטיל זיינען זיי ביידע געזעסען. א וואָלקען איז געווען פערצווייגען איבער זייערע פנים׳ער. ניטאָ מעהר די צייט, ווען ביים קעניג׳ס טיש פלעגען זיצען די גרעסטע אידישע גע־לעהרטע, און מען פלעגט הערען קלוגע רייד און מען פלעגט בענשען מיט א כוס של ברכה נאָכ׳ן עסען.

ניטאָ מעהר קיין אידישע געלעהרטע. א קריעג האָט אויס־געבראָכען צווישען זיי און דעם קעניג, דערפאַר וואָס זיי האָ־בען ערקלעהרט אז דער קעניג איז ניט פּאַסענד פאַר דער כהונה, און דער קעניג האָט אין זיין גרימצאָרן די אידישע גע־לעהרטע פער׳משפט צום טויט, און די וואָס האָבען געהאַט די מעגליכקייט זיינען זיך צולאָפען און בעהאַלטען.

איז געזעסען דער קעניג אין טרויער, פול הרטה, און מיט א בליק פול פיין האָט ער זיך געווענדעט צו דער קעניגין און האָט געפרעגט:

״וואו געהמט מען איינעם וואָס זאָל אונז מאַכען ברכת?״

האָט די קעניגין געענטפערט:

״שווער מיר, דאָס אויב איך וועל דיר ברייגגען איינעם פון די חכמים וועסטו איהם קיין בייזעס טהאָן״.

און אזוי ווערט דערצעהלט אין נאָמען פון רבי בנאה:

"אין ירושלים זיינען געווען 24 "וואהרזאגערס" וואָס פלעגען פותר חלום זיין. איינמאָל האָט זיך מיר עפּעס גע'חלומ'ט, בין איך צו זיי אַלעמען נעגאַנגען פרעגען די בעדייטונג פון דעם חלום, און יעדער איינער האָט מיר געזאָגט אַן אַנדער זאך וואָס מיט מיר וועט פּאַרקומען, און די אַלע זאכען זיינען טאקע מיט מיר געשעהן".

הייסט עס, אַז אַ חלום אַליין איז גאָרניט, נאָר דער פּתרון פון חלום ווירקט אויפ'ן מענשען, און אַזוי ווי דעם מענשען'ס מויל איז פּותר דעם חלום אַזוי געשעהט עס.

און נאָך עפּעס זאָגט דער תלמוד: אַ מענש זעהט גע־וואוינליך אין חלום זאכען פון וועלכע ער טראַכט בייטאָג. עס האָט נאָך קיינמאָל געטראָפען אַז אַ מענש זאָל זעהן עפּעס וואָס אונגעוועהנליכעס, ווי למשל אַ גאָלדענעם טייטעלבוים, אָדער אַן עלעפאַנט וואָס געהט דורך דעם אויערל פון אַ נאָדעל.

אַ רוימישער קייזער, וועלכער האָט געפיהרט קריעג מיט די פּערסיער, האָט איינמאָל געזאָגט צו רבי יהושע בן חנניא: "איהר אידען האַלט זיך דאָך פאַר גרויסע חכמים, טאָ זאָג מיר, וואָס וועל איך היינט זעהן אין חלום?" האָט ר' יהושע געענטפערט: "עס וועט זיך דיר חלום'ען אַז עס וועלען קו־מען די פּערסיער, דיך פאַנגען און דיך צווינגען צו פּאַשען חזירים מיט אַ גאָלדענעם שטעקען". האָט דער קייזער גע־טראַכט וועגען דעם אַ גאַנצען טאָג און ביינאַכט האָט זיך איהם טאַקע דאָס גע'חלומ'ט.

גראַדע אַן עהנליכע געשיכטע איז פאָרגעקומען מיט דעם פּערזישען קעניג. ער האָט געזאָגט צו שמואל'ן: "איהר אי־דען בעריהמט זיך אַז איהר זייט אַ קלוגעם פאָלק, טאָ טרעף מיר, וואס וועט מיר זיך היינט חלום'ען?" האָט שמואל איהם געענטפערט: "עס וועט זיך דיר חלום'ען אַז די רוי־מער וועלען קומען, דיך פאַנגען און דיך צווינגען צו מאָהלען קערנער פון טייטלען אין אַ גאָלדענע מיהל". האָט דער קעניג געטראַכט פון דעם אַ גאַנצען טאָג און ביינאַכט האָט זיך איהם טאַקע אַזוי גע'חלומ'ט.

מען האָט געגעסען, איז איהם איינגעפאַלען אַז ער וועט מאַכען עפּעס אַן אויסרייד און געהן צוריק צו יענעם אָרט וואו ער האָט געגעסען.

"וואַרט אויס", האָט ער געזאָגט צו זיינע מיטרייזענדע. "איך האָב דאָרט פערגעסען אַ גאָלדענע טייבעלע. איך קום גלייך צוריק".

ער איז אַוועק, און אַ גרויסער נס איז איהם געשעהן. ווען ער איז געקומען צו דעם אָרט וואו ער האָט געדאַרפט בענשען האָט ער טאַקע דאָרט געפונען אַ גאָלדענע טייבעלע. גאָט האָט ניט געוואָלט אַז דער צדיק זאָל זאָגען אַ זאַך וואָס איז ניט אמת.

31

עוג מלך הבשן'ס מפּלה

עוג מלך הבשן האָט געוואָלט מאַכען פון די אידען אַ תּל מיט איין קלאַפּ. ער האָט ביי זיך אין האַרצען געמאַכט אַזאַ רעכנונג: דער אידישער לאַגער פערנעהמט דריי מייל. וועל איך געהן און אויסרייסען אַ באַרג פון דריי מייל די גרויס, וועל דאָס אַרויפוואַרפען אויף זיי און זיי דער־הרג'ענען. איז ער טאַקע געגאַנגען, האָט אַרויסגעריסען אַ באַרג פון דריי מייל און האָט עס זיך אַרויפגעלייגט אויפ'ן קאָפּ. האָט דער אויבערשטער געשיקט מוראשקעס און זיי האָבען אין דעם באַרג געמאַכט אַ לאָך און דער געלעכערטער באַרג איז ביי איהם געבליבען ליגען אויפ'ן האַלז, ווי אַ קראַגען. ווען ער האָט דעם באַרג געוואָלט אַרונטערנעהמען האָבען זיך ביי איהם אויסגעצויגען די צייהנער, די אין איין זייט און די אין דער אַנדער זייט, און ער האָט דעם באַרג פון זיך ניט געקענט אַרונטערנעהמען.

32

זעגען גוטע און שלעכטע חלומות

זאָגט רב חסדא אַזוי: ניט אַ גוטער חלום ווערט מקוים און ניט אַ שלעכטער חלום ווערט מקוים.

דיר זיין אזוי ווי זיי זייגען אוועק צו א פרעמד פאָלק."
צו רבא'ן האט ער געזאָגט: "דיין פרוי וועט שטארבען און
דיינע קינדער וועלען מוזען אָנקומען צו א שטיעפמוטער."

נאָך איינינע פראָבען האָבען אביי און רבא געמאכט צו־
זאמען. אביי'ן וואָס האָט איהם האָט בעצאָהלט האָט בר־הדיא
אויסגעלעגט זיינע חלומות צו גוטען, רבא'ן וואס האט איהם
נים בעצאָהלט האָט ער אויסגעלעגט צו שלעכטען.

צום סוף איז רבא אליין גענאנגען צו בר־הדיא. "איך
האָב געזעהן אין חלום דאָס די טהיר פון מיין הויז, וואָס איז
צום גאָס, איז איינגעפאלען." האָט בר־הדיא ערקלעהרט:
"דאָס צייגט אז דיין פרוי וועט שטארבען."

"עס האָט זיך מיר גע'חלום'ט אז מיינע שנייד צייהנער
און באק־צייהנער זיינען ארויסגעפאלען," האָט רבא ווייטער
דערצעהלט.

"דאָס איז א סימן אז דיינע זיהן און טעכטער וועלען
שטארבען", האט בר־הדיא געענטפערט.

"איך האָב געזעהן אין חלום צוויי טויבען פליהען."

"דו וועסט זיך גט'ען מיט צוויי ווייבער."

"צוויי קיילעכדיגע ריבען האָבע איך געזעהן אין חלום."

"דו וועסט קריגען צוויי קלעפ פון א שטעקען וואָס איז
אזוי גראָב ווי א ריבען."

יענעם טאָג איז רבא געגאנגען און האָט זיך אוועקגע־
זעצט אין בית המדרש. זיינען דאָרט געווען צוויי בלינדע
וואס האָבען זיך געקריגט צווישען זיך. רבא האָט זיי געוואָלט
פאראנאנדערנעהמען, האָבען זיי זיך גענומען צו איהם. זיי
האָבען איהם געגעבען צוויי קלעפ און האָבען שוין געוואָלט
געבען א דריטען. האָט רבא געזאָגט: "גענוג. איך האָב
געזעהן בלויז צוויי אין חלום."

לסוף איז רבא ווידער געקומען צו בר־הדיא, האָט איהם
פריהער בעצאָהלט און האָט נאָכדעם געזאָגט: "עס האָט
זיך מיר גע'חלום'ט אז א גרויסער מויער איז איינגעפאלען."
האָט בר־הדיא געענטפערט: "דאָס צייגט אז דו וועסט בע־
קומען גיטער זעהר פיעל, גאָר אָהן א גרעניץ."

"איך האָב געזעהן דאָס אביי'ס שעהנע הויז איז איינגע־
פאלען און דער שטויב פון דער איינגעפאלענער הויז האָט
מיך בעדעקט".

33

בר־הדיא דער פותר חלום

בר־הדיא איז געווען א מאן וואס פלעגט פותר חלום זיין. ווער עס פלעגט איהם בעצאהלען פלעגט ער איהם זיין חלום אויסגעלעגט צו גוטען. ווער עס פלעגט איהם ניט בעצאהלען פלעגט ער איהם אויסלעגען אויף שלעכטען.

אביי און רבא האבען איהם געוואלט אויספרובירען, זיי־נען זיי געקומען צו בר־הדיא און האבען איהם דערצעהלט דעם זעלבען חלום. אביי האט איהם בעצאהלט, רבא האט איהם גארנישט געגעבען. זאגען זיי צו בר־הדיא: "מיר האבען אין חלום געלייענט דעם פסוק (דברים, כ"ח): "דיין אקס וועט מען שעכטען פאר דיינע אויגען און דו וועסט פון איהם ניט עסען." רבא'ן, וועלכער האט איהם ניט בעצאהלט האט בר־הדיא אויסגעלעגט: "דו וועסט פערלירען געלד אין דיין געשעפט און פאר גרויס תארצווייטאג וועסטו ניט קע־נען עסען." אביי'ן, וועלכער האט איהם בעצאהלט, האט ער אויסגעלעגט: "דו וועסט מאכען גוטע געשעפטען און דו וועסט ניט קענען עסען פאר גרויס שמחה."

האבען זיי איהם נאכדעם פרובירט א צווייטען מאל. "מיר האבען אין חלום געלייענט דעם פסוק: "זיהן און טעכ־טער וועלען ביי די געבוירען ווערען, אבער דו וועסט זיי ניט האבען, ווייל מען וועט זיי פאנגען און אוועקפיהרען." האט ער צו רבא'ן געזאגט: "עס מיינט אז מען וועט דיינע קינדער טאקע נעהמען געפאנגען." צו אביי'ן האט ער געזאגט: "דו וועסט האבען א סך זיהן און טעכטער, און דיינע טעכטער וועסטו אויסגעבען און דו וועסט נאך זיי בייגקען אזוי ווי מען וואלט זיי גענומען געפאנגען."

א דריטע פראגע. "מיר האבען געלייענט אין חלום דעם פסוק: "דיינע זיהן און טעכטער וועלען געהערען צו אן אנ־דער פאלק". האט בר־הדיא אביי'ן אזוי אויסגעלעגט: "דו וועסט האבען א סך זיהן און טעכטער, דו וועסט וועלען זיי חתונה מאכען מיט דיינע קרובים און דיין ווייב וועט זיי ווע־לען שדכ'ענען מיט איהרע קרובים. דיין ווייב וועט אויספיה־רען און זיי פערהייראטען מיט איהרע קרובים, וועט עס ביי

אזוי ווי ער האָט זיך דערוואוסט ווער בר־הדיא איז, האָט ער איהם געפרעגט: "מיר האָט זיך גע'חלום'ט דאָס אַ נאָדעל איז אריין אין מיין פינגער". האט בר־הדיא געזאגט: "גיב מיר עפּעס געלד." און אזוי ווי דער שומר האָט איהם גאָר־נישט געוואָלט געבען, האָט בר־הדיא איהם גאָרנישט גע־וואָלט זאָגען.

"איך האָב געזעהן אין חלום ווי עס איז אריין אַ וואָרים אין צוויי פון מיינע פינגער."

בר־הדיא האָט ווידער געבעטען געלד, און אזוי ווי יענער האָט ניט געגעבען, האָט ער איהם ניט פּותר חלום געווען.

"עס האָט זיך מיר גע'חלום'ט אז ווערים זיינען מיר אריין אין דער גאַנצער האנד."

"זאָלסט וויסען זיין אז ווערים האָבען זיך פערפיהרט אין דעם מלך'ס העמדער", האָט בר־הדיא געזאָגט.

און אזוי איז דאָס טאַקע געווען. ווען מען האָט זיך פון דעם שאדען דערוואוסט אין מלך'ס פּאלאסט, האָט מען גע־בראכט דעם שומר און מען האָט איהם פער'משפּט צום טויט. האָט דער שומר גע'טענה'ט: "פאַרוואָס קומט מיר טויטען? בעסער ברייננט איהם אהער אָט יענעם מאַן, דעם פּותר חלום, וואָס האָט געוואוסט און האָט בעצייטענס ניט אויסגעזאָגט." האָט מען געבראכט בר־הדיא און מען האָט צו איהם געזאָגט: "צוליעב די פּאָר גילדען וואס דו האסט געוואָלט האָבען זיינען דעם מלך'ס טייערע העמדער פערדאָרבען געוואָרען!" און מען האָט איהם פער'משפּט צו אַ שרעקליכען טויט.

34

דער יחיד און דער כלל

די רבנן האָבען אזוי געלערנט: ווער עס זעהט אַן אוכלוסא אידען (אַן אוכלוסא איז אַן עולם פון אַ זעקס הונ־דערט טויזענד מאַן) דאַרף מאַכען אַ ברכה "ברוך חכם הרזים", געבענטשט זאָל זיין דער בעשעפער וואָס וויים און פערשטעהט די געדאנקען פון יעדען יחיד, ווייל זייערע מיינונגען זיינען ניט גלייך פּונקט ווי זייערע פּנים'ער זיינען ניט גלייך איינער צום אנדערען.

בן זומא האָט איינמאָל, שטעהענדיג אויף די טרעפּ פון

"דאָס איז אַ צייכען אַז אביי וועט שטאַרבען און דו וועסט לערנען מיט זיינע תלמידים."

"עס האָט זיך מיר גע'חלום'ט אַז מיין אייגענע הויז איז איינגעפאַלען און מענשען זיינען געקומען פון איבעראל און יעדער האָט זיך צוגענומען אַ ציגעל פון דער הויז."

"דאָס צייגט אַז דיין תורה וועט אַנגענומען ווערען אין דער גאַנצער וועלט."

"איך האב אין חלום געהערט ווי מען זאגט הלל לכבוד פסח."

"אַ נס וועט דיר געשעהן."

אַ קורצע צייט שפּעטער האָט זיך בר־הדיא צוזאַמענגע־טראָפען מיט רבא'ן אויף אַ שיף. האָט בר־הדיא געזאָגט: "צו וואס זאָל איך געהן מיט אַ מענשען וואס איהם דאַרף טרעפען אַ נס? אפשר וועט דער נס יעצט געשעהן, די שיף וועט זינקען און רבא וועט זיין דער איינציגער וואָס וועט לעבען בלייבען." האָט בר־הדיא פערלאָזען די שיף, און ווען ער איז ארויס איז פון זיין שוים ארויסגעפאַלען אַ ביכעל. רבא האָט דעם ביכעל אויפגעהויבען און האָט אין דעם גע־לעזען: אַלע חלומות געהען נאָכ'ן מויל, אַזוי ווי מען לייגט אויס דעם חלום אַזוי געשעהט עס."

"דו רשע איינגער!" האָט רבא אויף איהם אָנגעשריען. "פון דיר אַליין ווענדעט זיך דאָט און דו האָסט מיר בביון פערשאַפט אַזוי פיעל צער. פאַר אַלעס בין איך דיר מוחל, אָבער ניט פאַר די שלעכטעס וואָס דו האָסט אויסגעלעגט אויף מיין פרוי, וועלכע איז רב חסדא'ס אַ טאָכטער. הלוואי זאָלסטו אריינפאַלען אין די הענד פון דער רעגיערונג, זיי וועלען דיך שוין משפט'ען אָהן רחמנות!"

ווען בר־הדיא האָט דאָס געהערט, האָט ער זיך ערשראָקען. "וואס זאָל איך טהאָן?" האָט ער זיך געפרעגט. "מיר ווייסען אַז די קללה פון אַ תלמיד חכם, ווען זי איז אפילו אַן אומזיסטע, מוז זי מקוים ווערען, חיינט ווי נאָך אין דיזען פאַל, ווען רבא האָט מיך געשאָלטען מיט רעכט, וועל איך געהן און אבריכטען גלות, ווייל גלות פערגיט אויף זינד".

איז בר־הדיא אַוועק נאָך רוים און האָט זיך אוועקגעזעצט ביים טהיר פון דעם הויפט שומר, וואָס היט דעם מלך'ס אוצרות. האָט זיך דעם הויפט שומר גע'חלום'ט אַ חלום און

35

אמת'ע גרויסקייט מאַכט קיין טומל

רב ששת איז געווען אַ בלינדער. איינמאָל האָט דער קעניג געדאַרפט אָנקומען אין שטאָט. זיינען אַלע אַרויס אין גאַס איהם מקבל פּנים זיין, און רב ששת איז אויך גע־גאַנגען מיט'ן עולם. שטעהט ער אַזוי צווישען עולם און וואַרט. דערזעהט איהם אַ צדוקי. האָט זיך דעם צדוקי פאַר־וואָלט אָבלאַכען פון רב ששת. געהט ער צו איהם צו און זאָגט: „גאַנצע קריגלעך געהען צום טייך שעפּען וואַסער, אָבער צו וואָס געהען די צובראָכענע קריגלעך?" רב ששת האָט גוט פאַרשטאַנען, אַז דער צדוקי לאַכט פון איהם וואָס ער, אַ בלינדער, געהט מקבל פּנים זיין דעם קעניג וועלכען ער קען ניט זעהן. האָט איהם רב ששת געענטפערט: „דו וואַרט אַ ווײַלע, וועל איך דיר צייגען אַז איך זעה בעסער פון דיר".

זיינען זיי געשטאַנען און געוואַרט ביז דער מאַרש האָט זיך אָנגעהויבען, מיט מוזיק, פויקען און טראָמפּעטען. צו־ערשט איז פאַרבייגעגאַנגען איין גרופּע. פרעגט דער צדוקי: „נו, איז שוין דער קעניג פאַרבייגעגאַנגען?" ענטפערט רב ששת, „ניין". נאָכדעם איז פאַרבייגעגאַנגען אַ צווייטע אָבטהיילונג. פרעגט דער צדוקי: „דער קעניג שוין דורכגע־גאַנגען?" זאָגט רב ששת: „נאָך ניט". צולעצט איז פאַר־ביינעגאַנגען אַ דריטע גרופּע, איז זי געווען שטיל, אָהן פויקען און אָהן טראָמפּעטען. פרעגט דער צדוקי: „דער קעניג שוין פאַרבייגעגאַנגען?" ענטפערט רב ששת: „יאָ". פרעגט דער צדוקי: „פון וואַנען ווייסטו עס?" ענטפערט רב ששת אַזוי: „אַ מלכות אויף דער ערד איז גראָדע אַזוי ווי דער מלכות אין הימעל. און ביי גאָט ווערט דערצעהלט, אַז ווען ער האָט זיך באַוויזען פאַר אליהו הנביא, איז צוערשט פאַרביי אַ גרויסער שטורם וואָס האָט אויסגעריסען שטיינערנע בערג, נאָכדעם אַן ערדציטערניש, נאָכדעם אַ פלאַם פייער און צו־לעצט אַ לייכטע, שטילע שטימע. גאָט איז אָבער געווען ניט

חר הבית, געזעהן אן אוכלוסא. האָט ער געזאָגט: "געבענשט זאָל זיין דער וואָס ווייס די סודות פון זייערע הערצער, און געבענשט זאָל ער זיין וואָס ער האָט די אלע מענשען בע־שאפען מיך צו בעדיענען." ער האָט געמיינט מיט דעם צו זאָגען אז דער כלל דיענט דעם יחיד פונקט אזוי ווי דער יחיד דיענט דעם כלל.

בן זומא פלעגט זאָגען: "ווי פיעל ארבייט האָט אדם נעהאט ביז ער פלעגט בעקומען א שטיקעל ברויט צו עסען. ער האָט אליין געדארפט אקערען, זייהען, שניידען, בינדען די זאנגען אין גארבען, אויסקלאפען די קערנער פון די זאנ־גען, אויסוויייהען די מעקענע, קלייבען, מאָהלען, זיפען, קנע־טען, באקען און ערשט נאָכדעם פלעגט ער קענען עסען. און איך שטעה אויף פריהמאָרגענס און געפין אז די אלע מלאכות זיינען שוין אָבגעטהאָן געוואָרען פאר מיר פון אנדערע, און איך עס א פערטיגען ברויט. ווי פיעל ארבייט האָט אדם נעהאט ביז ער האָט בעקומען א בגד אָנצוטהאָן. ער האָט אליין נעדארפט שערען וואָל פון א שעפס, וויים מאכען די וואָל אום עס זאָל אָננעהמען פארב, אויסקלאפען, שפינען, וועבען, פארבען, נעהען, און ערשט דאן פלעגט ער האָבען וואָס אָנצוטהאָן. און איך שטעה אויף אין דער פריה און נעפין די אלע ארבייט אָבגעטהאָן פאר מיר, און איך האָב א פערטיגען בגד."

אלס א משל צו דעם ווי א מענש דארף זיין דאנקבאר צו די אנדערע וואָס בעמיהען זיך פון זיינטוועגען, שטעלט בן זומא פאָר א גוטען גאסט און א שלעכטען.

וואָס זאָגט א גוטער גאסט? "ווי פיעל מיה האָט זיך דער בעל הבית געגעבען פון מיינטוועגען! ווי פיעל וויין האָט ער מיר סערווירט, ווי פיעל פלייש און ווי פיעל זעמע־לעך. דאָס האָט ער זיך אלץ בעמיהט פון מיינטוועגען."

אָבער וואָס זאָגט א שלעכטער גאסט? "וואָס פאר אן איבעריגע מיה האָט דען דער בעל הבית געהאט? ווי פיעל וויין האָט ער עס אזוי סערווירט, און ווי פיעל א שטיקעל פלייש און זעמעל? פון מיינטוועגען האָט ער זיך דאָס אזוי בעמיהט? דאָס האָט ער זיך אזוי בעמיהט פון זיין פרוי און קינדער'ס וועגען."

עס פלעגען טראָגען די ריכטער פון רוים, און ער האָט צו איהם געזאָגט: "זייט מיט אַלע ריכטער צוגלייך און משפט מענשען לויט דעם געזעץ".

37

די הויז פון צדקה

עולא און רב חסדא זיינען צוזאַמען געגאַנגען אין וועג. אַז זיי זיינען אָנגעקומען ביי דער טיהר פון דער הויז פון רב חנא, דער זוהן פון חנילאי, האָט רב חסדא זיך אָפּגעשטעלט און אַ זיפץ געטהאָן.

"וואָס זיפצסטו?" האָט עולא געפרעגט. "ווייסטו דען ניט אַז רב האָט געזאָגט דאָס אַ זיפץ צובּרעכט אַ האַלבען קערפּער פון מענשען, און אַז ר' יוחנן האָט געזאָגט דאָס אַ זיפץ צובּרעכט דעם גאַנצען קערפּער פון אַ מענשען?"

"ווי זאָל איך ניט זיפצען?" האָט רב חסדא געענטפערט. "די הויז אין וועלכע עס זיינען געווען זעכציג בעקער בייטאָג און זעכציג בעקער ביינאַכט און זיי האָבען געבאַקט ברויט פאַר יעדען וואָס דאָט זיך געשעהמט צו נעהמען פון דער צדקה קאַסע; די הויז וועלכע האָט געהאַט פיער טיהרען צו אַלע פיער זייטען פון דער וועלט, און וואוהין ווער עס פלעגט אריין אַ הונגעריגער פלעגט אַרויס אַ זאַטער; די הויז פון וואַנען מען פלעגט פערטיילען ווייץ און גערשטען אין הונגער יאָהרען, און ווער עס האָט זיך געשעהמט צו נעהמען בייטאָג פאַר אַלעמען, פלעגט קומען נעהמען אין דער שטילער נאַכט, אָט פון דיזער הויז איז געוואָרן אַ תל—היינט ווי זאָל איך ניט זיפצען?"

אין שטורם, ניט אין דער ערדציטערניס, און ניט אין פייער, נאָר אין דער שטילקייט".

און עס ווערט ווייטער דערצעהלט אַז שפּעטער אין דער צדוקי אַליין בלינד געוואָרען.

36

ווי רבי שילא איז דערהויבען געוואָרען

רבי שילא האָט איינמאָל בעשטראָפט אַ מענשען, וועלכער האָט געזינדיגט מיט אַ פרוי. איז דער מענש אַוועק און האָט זיך בעקלאָגט פאַר דער רוימישער רעגיערונג. ער האָט אַזוי געזאָגט: „עס איז דאָ איינער אַ מאַן ביי די אידען וואָס גיט ארויס משפטים אָהן די ערלויבנים פון דער רעגירונג". האָט די רעגיערונג געשיקט אַ בעאַמטען, ער זאָל די קלאַגע אונטערזוכען. אַז ער איז געקומען, האָט ער געפרעגט ביי רבי שילא: „פאַרוואָס האָסטו דעם מאַן באַשטראָפט." האָט רבי שילא געזאָגט וואָס יענעמ'ס פאַרברעכען איז געווען. „האָסטו עדות?" האָט דער בעאַמטער געפרעגט. „יא, איך האָב אַן עדות", האָט רבי שילא געענטפערט. איז טאַקע אָנגעקומען אליהו הנביא און ער האָט זיך פערשטעלט פאַר אַ מענשען און האָט עדות געזאָגט אַז ער האָט צוגעזעהן דעם פערברעכען.

דאָ איז דער רעגיערונג'ס בעאַמטער געוואָרען שטאַרק בייז אויף דעם פערברעכער און האָט מיט כעס אויסגערופען: „אויב אַזוי קומט איהם טאַקע הרג'ענען!" האָט ר' שילא געזאָגט: „זייט מיר זיינען פערטריבען געוואָרען פון אונזער לאַנד האָבען מיר קיין רעכט צו בעשטראָפען מיט'ן טויט. איהר קענט טהאָן מיט איהם וואָס איהר ווילט. גאָט האָט אין אייערע הענד געגעבען די מאַכט און דאָס רעכט צו משפט'ן מענשען לויט דעם געזעץ".

דעם בעאַמטען איז דער ענטפער זעהר געפעלען געוואָרען. און ער האָט געזאָגט צו רבי שילא: „דערפאַר וואָס איהר אידען שעצט אונזער רעגיערונג, וויל איך דיך מאַכען פאַר אַ ריכטער מיט דער פולער מאַכט צו משפט'ן מענשען". ער האָט ר' שילא'ן געגעבען אַן אייזערנעם שטעקעלע, אַזאַ ווי

39

אַלעס וואס געשעהט איז צום גוטען

א מענש דאַרף זיך איינגעוואוינען אין דעם גלייבען, אז וואס פאַר אן אומגליק עס קומט אויף איהם, איז אלץ צום גוטען. אזוי האָט געזאָגט רבי עקיבא. און געזאָגט האָט ער דאס צוליעב אזא געשיכטע וואס מיט איהם האָט פּאַסירט.

רבי עקיבא איז געגאנגען אין וועג, האָט ער מיט זיך גע־פיהרט אן אייזעל, א האָהן און א ליכט. דעם אייזעל האָט ער געפיהרט צו רייטען אויף איהם, דעם האָהן — איהם אויפ־צואוועקען פריהמאָרגענס, און דאס ליכט איהם צו בעלייכ־טען אין דער פינסטער. איז ער איינמאָל אָנגעקומען אין א שטעדטעל און געבעטען מען זאָל איהם לאָזען איבערנעכטי־גען. האָט מען איהם ענטזאגט. רבי עקיבא האָט דאס אָנ־גענומען אין גוטען מוטה און האָט געזאָגט: „וואס מען טהוט פון הימעל, איז אלץ צום גוטען". איז ער אוועק און גענעכטיגט אין פעלד. איז געקומען א לייב און אויפגעגעסען זיין אייזעל. נאכדעם איז געקומען א ווילדע קאַץ און האָט אויפגעגעסען דעם האָהן, צולעצט איז געקומען א שטארקער ווינד און האָט אויסגעלאָשען דאס ליכט.

אויף מאָרגען האָט ר׳ עקיבא זיך דערוואוסט אז אין דער נאכט האָבען רויבער געמאכט אן אָנפאַל און בערויבט די שטעדטעל אין וועלכע ער האָט געוואָלט איבערנעכטיגען די נאכט. האָט רבי עקיבא געזאָגט צו די מענשען: „זעהט איהר דען ניט אז אלעס פיהרט צו גוטען? ווען מען וואָלט מיך געלאָזט נעכטיגען אין שטאָדט, וואָלטען די רויבער מיך אויך געפּאקט. ווען דאס ליכט וואָלט געברענט, אָדער דער האָהן וואָלט געקרעהט, אָדער דער אייזעל וואָלט גערעזועט, וואָלטען דאָך די רויבער מיך אין וואלד אויך אויסגעפינען".

38

פון וואַנען ערדציטערנים קומט

רב קטינא איז איינמאָל געגאַנגען אין וועג. ווען ער איז פערבייגעגאַנגען די טיהר פון אַ מכשף האָט די ערד אַ ציטער געטהאָן. האָט רב קטינא געפרעגט: "ווייס דען דער מכשף וואָס בעדייט דאָס וואָס די ערד ציטערט?" האָט דער מכשף אויסגעשריען: "קטינא, קטינא! ווארום דענקסטו אַז איך ווייס ניט? איך ווייס אַז ווען דער אויבערשטער דער־מאָנט זיך ווי זיינע קינדער לעבען אין צער פערגיסט ער, כביכול, צוויי טרערען און זיי פאַלען אריין אין ים הגדול, און דאָס מאַכט אַזאַ רעש וואָס הערט זיך פון איין עק וועלט ביז'ן אַנדערען. אט פון דעם ווערט אַן ערדציטערנים". האָט רב קטינא געזאָגט: "דער מכשף איז אַ ליגנער און זיינע רייד זיינען ליגען. ווען דאָס וואָלט געווען אַזוי, וואָלט די ערד צוויי מאָל געציטערט, פאַר יעדען טרער איין מאָל."

עס איז אפילו אמת אַז די ערד ציטערט מעהר ווי איין מאָל, אָבער רב קטינא האָט דעם מכשף ניט געוואָלט צוגע־בען, כדי מענשען זאָלען אין איהם ניט גלויבען און ער זאָל ניט קענען פערפיהרען די וועלט.

רב קטינא האָט געהאַט זיין אייגענע מיינונג. ער האָט געזאָגט אַז אַן ערדציטערנים קומט פון דעם וואָס דער אוי־בערשטער, ווען ער דערמאָנט זיך ווי די אידען ליידען אין גלות, גיט אַ פּאַטש איין האַנד אַן דער אַנדערער, אַזוי ווי אַ מענש וואָס איז אין גרויס פערצווייפלונג.

רבי נתן זאָגט אַז אַן ערדציטערנים קומט פון דעם וואָס ער, כביכול, גיט אַ זיפץ אויף די אידישע צרות.

אויפהאלט אין לעבען, האבען מיר מורא פאר׳ן שונא, היינט ווי איז שוין, אז מיר וועלען אויפהערען צו לערנען?״

א קורצע צייט שפעטער האט מען רבי עקיבא׳ן געכאפט און אריינגעזעצט אין געפענגניס. צו דערזעלבער צייט האט מען אויך ארעטירט פפוס׳ן און איהם אריינגעזעצט נעבען רבי עקיבא. האט רבי עקיבא איהם געפרעגט: ״ווער האט דיך געבראכט אהער?״ האט פפוס איהם געענטפערט: ״וואויל איז דיר, רבי עקיבא, וואס דו זיצט אין געפענגניס צוליעב דער תורה, וועה איז מיר וואס מען האט מיך אריינגעזעצט צוליעב נארישקייטען״.

און ווייטער ווערט דערצעהלט, אז ווען מען האט ר׳ עקיבא׳ן ארויסגעפיהרט צו דער הריגה, איז דאס גראדע געווען די צייט פון קריאת שמע. א שווערען און א ביטערען טויט האבען די רוצחים פאר איהם אויסגעקלעהרט. מיט אייזערנע קאמען האבען זיי זיין הויט פון לייב געריסען, אבער ער האט זיינע יסורים אנגענומען מיט ליעבע, וויסענדיג אז ער שטארבט פאר א הויכען אידעאל. און צו זיינע תלמידים וואס זיינען דערביי געשטאנען און האבען איהם בעדויערט, האט ער געזאגט: ״מיין גאנצען לעבען האב איך זיך ארומגעטראגען מיט דעם געדאנקען צו שטארבען פאר מיין ליעבע צו גאט, און יעצט איז די געלעגענהייט ענדליך געקומען״. און ער האט געזאגט ״שמע ישראל״ און געצויגען דעם ״אחד״ ביז זיין נשמה איז אויסגעגאנגען מיט׳ן אחד.

ווען די מלאכים אין הימעל האבען דאס דערזעהן, האבען זיי אויסגעבראכען אין א געוויין, און צום רבונו של עולם האבען זיי געזאגט: ״אט אזוי בעצאהלסטו פאר דעם וואס מען לערנט דיין תורה?״ איז ארויס א בת קול און האט געענטפערט: ״וואויל איז צו דיר, רבי עקיבא, וואס דיין נשמה איז ארויס מיט אחד! דו געהסט יעצט אין א בעסערער, א שעהנערער וועלט!״

40

די ענדע פון א גרויסען מארטירער

איינמאָל האָט די רעגיערונג פון רוים ארויסגעגעבען א גזירה אז די אידען זאָלען מעהר די תורה ניט לערנען.

פארגעסען זאָל ווערען די אידישע לעהרע, פארגעסען זאָלען ווערען די געזעצגעבער און די נביאים!

אזוי האָט געוואָלט די טיראַנישע הערשאַפט פון רוים, וועלכע האָט געהאלטען דאס לאנד פון יהודה אין איהרע שארפע נעגעל.

וואס האָט רבי עקיבא געטהאָן? האָט ער איינגעשטעלט זיין לעבען און איז געגאַנגען פון שטאָדט צו שטאָדט און האָט געגרינדעט שוהלען אין וועלכער ער פלעגט דרש'ענען און לערנען מיט'ן עולם.

איינמאָל האָט איהם בעגעגענט פּפוס בן יהודה, א גרויסער חכם און א חייסער אידישער פּאַטריאָט. זאָגט צו איהם פּפוס: "האָסטו גאָר קיין מורא פאר דער רעגיערונג?" האָט איהם ר' עקיבא געענטפערט: "דו פּפוס, וואס אַלע האַלטען דיך פאר א חכם ביזטו טאקע ניט מעהר ווי א נאר! איך וועל דיר דערצעהלען א משל וואס איז זעהר עהנליך צו דער זאך. א פוקס האָט איינמאָל שפּאַציערט ארום א טייך. האָט ער געזעהן ווי עס לויפען ארום פישעלעך אהין און אהער אין וואסער. האָט ער שטארק חשק בעקומען צו די פישעלעך. זאָגט ער צו זיי: "ווארום לויפט איהר אזוי ארום?" ענטפערן איהם די פישעלעך: "מיר לויפען פון די נעצען אין וועלכע מען וויל אונז כאפּען." זאָגט דער פוקס צו זיי: "ווילט איהר, קומט ארויף צו מיר אויף דער יבשה, און מיר וועלען וואוינען צוזאמען אזוי פריינדליך און ברידערליך ווי עס האָבען געלעבט אייערע עלטערן מיט מיינע". האָבען די פישעלעך געזאָגט: "דו פוקס איינער! דו, וואס מען האלט דיך פאר דעם קליגסטען פון אלע חיות, ביזט דאך גאָר א נאר. האָסטו געהערט א חכמה? ווען דאָ, אין דעם אָרט וואו מיר לעבען זיינען מיר אין שטענדיגער מורא, חיינט ווי איז שוין אויף דער יבשה, וואו מיר קענען ניט לעבען, דאָרט איז דאך פאר אונז א זיכערער טויט". און אזוי ווי מיט די פיש איז אויך מיט אונז אידען. ווען מיר לערנען די תורה, וואס זי איז אונזער

2

אומזיסט שטראָפט ניט גאָט

אַבּאַ איז געווען אַ יונגער מאַן, אַ תלמיד חכם, אַ וואויל לערנער און אַ פרומער. טאָג און נאַכט איז ער געזעסען און געלערנט. ער האָט געלערנט פאַר זיך און אויך פיעל געלערנט ביי אַנדערע תלמידי חכמים. ער האָט געהאַט אַ גוטען נאָמען און אַלע האָבען געליעבט איהם און געאַכטעט. אָבער אין די בעסטע בליהענדע יאָהרען איז ער געשטאָרבען. זיין פרוי האָט דאָס ניט געקענט פערשטעהן, וואָרום אַזאַ פרומער און אַ גוטער מאַן זאָל אַזוי פריה פון דער וועלט אַוועק. וואו איז די הימעלישע גערעכטיגקייט? וואו איז גאָט'ס יושר? איהר האַרץ איז געוואָרען פול מיט ביטערקייט און פראָטעסט. האָט זי גענומען איהר מאַנ'ס תפילין און איז ארומגעגאַנגען איבער אַלע שוהלען און בתי מדרשים, און האָט גע'טענה'ט: „אידען! איך וויל אייך פרעגען אַ קשיא: אין אונזערע הייליגע שריפטען ווערט געזאָגט, אַז די תורה פערלענגערט אַ מענשען'ס יאָהרען. נו, און מיין מאַן האָט אַזוי פיעל תורה געלערנט, טאָ פאַר וואָס — וועה געשריען! — איז ער געשטאָרבען אַזוי יונג?" און עס האָט זיך ניט געפונען איין מענש וואָס האָט געהאַט דעם מוטה איהר צו ענטפערען. איינמאָל איז דורכגעפאָהרען אין שטאָדט אַ גרויסער תנא און ער איז ביי איהר איינגעשטאַנען. האָט זי איהם דערצעהלט איהר טרויעריגע געשיכטע. האָט דער תנא צו איהר געזאָגט: „טאָכטער מיינע! גאָט שטראָפט ניט אומזיסט. אמת, דיין מאַן האָט קיינמאָל געזינדיגט. אָבער עס איז דאָך מעגליך אַז ער איז ניט געווען פאָרזיכטיג און האָט געטהאָן אַזעלכע זאַכען וואָס קענען ברענגען צו זינד".

פונקט אַזוי ווי מען דאַרף זיך היטען פון זינד, אַזוי דאַרף מען זיך היטען פון געדאַנקען און געוואוינהייטען וואָס קענען ברענגען צו זינד.

מסכת שבת

1

מען טאָר זיך ניט נעהמען אויף זיכער

זיינען די חכמים איינמאָל געזעסען און האָבען געלערנט דעם דין אַז שבת טאָר מען ניט לעזען פאר אַן אויל לאָמפּ, ווייל מען קען זיך פערגעסען אַז עס איז שבת און איינבויגען דעם לאָמפּ אום די אויל זאָל בעסער צוקומען צום קנייטעל, און דאס איז גראַדע אזוי ווי אנצינדען א לאָמפּ אום שבת.

האָט ר׳ ישמעאל בן אלישע געזאָגט: ״איך קען יא לייע־נען פאר א לאָמפּ און איך בין זיכער אַז איך וועל דעם לאָמפּ ניט אָנריהרען״.

אבער שפּעטער האָט זיך געמאַכט א צופאל, אז ער איז געזעסען און געלעזען און ווען דאס ליכט האָט אָנגעהויבען דונקעל צו ווערען האָט ער זיך פערגעסען אז עס איז שבת, און האָט געוואָלט דעם לאָמפּ איינבויגען, אבער גלייך האָט ער זיך דערמאַנט אז עס איז שבת. האָט ער דאַן געזאָגט: ״ווי קלוג זיינען די רייד פון די געלעהרטע וואס האָבען פער־באָטען צו לעזען שבת פאר א לאָמפּ!״

רבי נתן דערצעהלט די געשיכטע אנדערש. ר׳ ישמעאל האָט טאַקע יא איינגעבויגען דעם לאָמפּ, און נאָך שבת האָט ער פערשריבען אין זיין בוך: ״איך ישמעאל בן אלישע האָב איינגעבויגען א לאָמפּ אום שבת. ווען דער בית המקדש וועט צוריק געבויט ווערען וועל איך ברענגען א קרבן פאר מיין זינד״.

מיר איינגעפיהרט אז די צייט וואס איז בעשטימט פאר איין הערשאפט קען קיין אנדער הערשאפט פארנעהמען".

"טאָ לאָמיך שטאַרבען אום ערב שבת", האָט דוד געבע־טען. (עס איז איהם ליעבער געווען צו שטאַרבען א טאָג פריהער, איידער אום שבת.)

"ניין, צו פריה קענסטו אויך ניט שטאַרבען", האָט דער אויבערשטער געזאָגט, "ווייל עס איז ביי מיר ליעבער איין טאָג וואס דו לערנסט תורה אלס טויזענד קרבנות וואס דיין זוהן וועט מיר מקריב זיין".

פון דאַן אָן פלעגט דוד א גאַנצען שבת זיצען און לער־נען. אז עס איז געקומען דער שבת אין וועלכען ער האָט גע־דאַרפט שטאַרבען, האָט זיך דער מלאך המות אוועקגעשטעלט קעגען איהם, אבער ער האָט איהם גאָר נישט געקענט טהאָן, ווייל דוד האָט ניט אויפגעהערט צו לערנען. האָט דער מלאך המות געזאָגט צו זיך: "וואָס טהו איך מיט איהם?"

הינטער דעם קעניגליכען פאַלאַסט איז געווען א שעהנער גאַרטען. איז דער מלאך המות ארויס אין גאַרטען און האָט גענומען שאָקלען די ביימער. ווען דוד האָט דערהערט דעם גערויש, איז ער ארויס אין דרויסען אום צו זעהן, ווער שטערט עס די רוהע פון שבת אין גאַרטען. דוד איז געגאַנגען און געלערנט. אבער ארונטערגעהענדיג די טרעפ, האָט זיך איין טרעפ ארויסגעגליטשט פון אונטער זיינע פיס. דוד איז אויף אָן אויגענבליק שטיל געוואָרען. אין דעם אויגענבליק איז ער געשטאָרבען, און איז געבליבען ליגען אין דרויסען.

האָט שלמה געשיקט פרעגען די אידישע געלעהרטע: "וואס זאָל איך טהאָן? מיין פאטער ליעגט אין דער הייסער זון, און די הינט זיינען הונגעריג, און בילען, און שארפען די ציינער?..."

און די געלעהרטע האָבען געענטפערט: "א קעניג איז דיין פאטער געווען ווען ער האָט געלעבט. יעצט איז ער טויט ווי אלע טויטע. צוליעב א טויטען קען מען ניט מחלל שבת זיין. נאָר וואס דו קענסט טהאָן. וואַרף צו די הינד עפּעס עסען, און אויף דיין פאטער'ס קערפּער לייג ארויף א קליין קינד, א לעבעדיגעס, און דאַן וועט מען דיין פאטער מעגען אריינטראָגען אין הויז צוליעב דאס קינד."

דאַן האָט שלמה פילאָזאָפיש בעמערקט: "א לעבעדיגער הונט איז בעסער ווי א טויטער לייב".

3

ווען די שבת ליכט לייכטען

רבֿ חונא, איז איינמאָל פרייטאג פארנאכט נעגאנגען היין און צוריק פערביי די הויז פון ר׳ אבין דעם טישלער, האָט ער געזעהן דעם טישלער׳ס פרוי אָנצינדען א סך ליכט לכבוד שבת. האָט רב הונא געזאָגט: ״צוויי גרויסע לייט וועלען ארויס פון דער הויז״. זיינען פון די פּאאר פאָלק ארויס רב אידי בר אבין און רב חייא בר אבין.

4

דער לעצטער טאָג פון דוד המלך

״א לעבעדיגען הונד איז בעסער ווי א טויטען לייב״, האָט שלמה המלך געזאָגט.

א גרויסער אמת, א טרויעריגער אמת, ליעגט אין דיזע ווערטער. א לייב איז נאָר א לייב ווען ער לעבט, אז ער איז טויט איז א לעבעדיגען הוגד שוין בעסער פון איהם.

שלמה המלך האָט דיזען ווערטעל ניט אין גאנצען אויס־געטראַכט פון קאָפּ. ער האָט מיט דעם לייב געמיינט זיין איינגענעם פאטער, דוד המלך.

דוד האָט איינמאָל געזאָגט צו גאָט: ״רבונו של עולם! איך בעט דיך, זאָג מיר אוים ווען קומט מיין סוף?״ האָט דער אויבערשטער געענטפערט: ״איך האָב איינגעפיהרט א געזעץ אז קיין מענש זאָל וויסען ווען זיין סוף קומט״. האָט דוד ווידער געבעטען: ״זאָג מיר כאָטש די צאָהל פון מיינע יאָהרען״. האָט גאָט געענטפערט: ״איך האָב אויך איינגע־פיהרט אז קיין מענש זאָל וויסען די צאָהל פון זיינע יאָהרען״. האָט זיך דוד געבעטען: ״זאָג מיר כאָטש, חאר פון אלע וועלטען, אין וואס פאר א טאָג איך וועל שטארבען״. האָט כביכול געענטפערט: ״דו וועסט שטארבען אום שבת״. האָט דוד געבעטען: ״לאָמיך שטארבען א טאָג נאָך שבת״.

״ניין״, האָט גאָט געענטפערט, ״א טאָג נאָך שבת פאנגט זיך אָן די הערשאפט פון דיין זוהן שלמה, און עס איז ביי

פריינדליך געפרעגט: "זוהן מיינער, וואס פערלאנגסטו?" זאגט יענער: "איך האב דיר עפעס צו פרעגען". זאגט הלל: "פרעג, מיין זוהן". פרעגט יענער: "ווארום האבען די מענשען פון בבל האלב קיילעכדיגע קעפ?" ענטפערט הלל: "מיין קינד, האסט געפרעגט א וויכטיגע פראגע. דאס איז דערפאר ווייל זיי האבען קיין קלוגע הייבאמעס". איז יענער אוועק, זיך געזאמט א שעה, צוריקגעקומען און געפרעגט: "געפינט זיך דא איינער, עפעס א הלל?" איז הלל ווידער ארויס און געפרעגט: "וואס פערלאנגסטו, מיין זוהן?" זאגט יענער: "איך וויל עפעס פרעגען". זאגט הלל: "פרעג, מיין זוהן". פרעגט יענער: "פארוואס האבען די מענשען פון תרמוד שוואכע אויגען?" ענטפערט הלל: "ווייל זיי וואוינען אין א זאמדיגען ארט". דער מאן איז אוועק, זיך געזאמט א שעה, צוריקגעקומען און געפרעגט: "ווער איז דא איינער, עפעס א הלל?" איז הלל ווידער ארויס צו איהם, און גע־פרעגט וואס ער פערלאנגט. זאגט דער מאן: "איך האב דיר א פראגע צו פרעגען". זאגט הלל: "פרעג, מיין זוהן". פרעגט יענער: "פארוואס האבען די מענשען פון דער פראווינץ אפריקי ברייטע פיס?" ענטפערט הלל: "ווייל זיי וואוינען אין זומפען".

האט דער מאן געזאגט: "איך האב דיר נאך א סך זאכען צו פרעגען, אבער איך האב מורא, דו וועסט ארויס פון געדולד". האט הלל זיך אוועקגעזעצט און געזאגט: "קענסט פרעגען וואס נאר דו ווילסט".

פרעגט דער מאן: "דאס ביזטו הלל וועמען מען רופט דער אידישען נשיא?" ענטפערט הלל: "יא". זאגט דער מאן: "אויב אזוי, זאלען ביי אידען ניט זיין א סך אזוי ווי דו". פרעגט הלל: "ווארום?" ענטפערט דער מאן: "ווייל איבער דיר האבען איך פערלארען 400 גילדען". זאגט הלל: "עס איז בעסער אז דו זאלסט פערלירען 400 גילדען איידער הלל זאל זיין געדולד פערלירען".

5

די שלעכטע שווינגער

אפילו אין די אמאָליגע צייטען האָט מען געליטען פון שלעכטע שוויגערס.

דערצעהלט דער תלמוד אזא געשיכטע:

עס איז אמאָל געווען א שוויגער וואס האָט פיינד געהאַט די שנור. האָט זי צו איהר איינמאָל געזאָגט: "געה, טאָכטער־שע, שמיר זיך אוים אין שמעקעדיגען בוימאייל, כדי מיי זוהן זאָל דיך בעסער ליעב האָבען".

ווען די שנור איז געקומען א געזאַלבטע, האָט די שוויגער געזאָגט: "יעצט צינד אָן א ליכט, איך זאָל בעסער זעהן ווי שעהן דו ביזט".

אז די שנור איז צוריק געקומען מיט דער ליכט אין האנד, האָט די שוויגער א בלאָז געטהאָן אויפ'ן פייער. די שנור'ס קליידער האָבען זיך אָנגעכאַפּט דורך דעם בוימאייל, און זי איז פארברענט געוואָרען.

6

הלל'ס גרויסע געדולד

די רבנן האָבען אזוי געזאָגט: "אימער זאָל א מענש זיך האַלטען קליין און געלאַסען ווי הלל און נים זיין אזוי קאַפּריזנע ווי שמאי."

צוויי מענשען האָבען זיך אמאָל געוועט, אז ווער פון זיי עס וועט ארייגברייגגען הלל'ן אין כעס זאָל בעקומען פיער הונדערט גילדען. האָט איינער געזאָגט: "איך וועל איהם בייז מאַכען." דאס איז גראַדע געווען ערב שבת, און הלל האָט זיך גראַדע דאַן איינגעוואַשען זיין קאָפּ לכבוד שבת. איז יענער מאַן, וואס האָט זיך געוועט, געקומען, האָט זיך אַרומ־געדרעהט ביי הלל'ס טיהר און האָט אויסגערופען אין זעהר ניט אן איידעלען טאָן: "זוער איז דאָ הלל? ווער איז דאָ אָט א דער הלל?" האָט הלל זיך איינגעוויקעלט אין א טוך, איז ארוים צו דעם מאַן און האָט איהם זעהר

אמאָל זיינען די אידישע געלעהרטע אדיינגעקומען אין דעם בית המדרש פון יבנה פרעגען, ווארום די קראנקהייט אסכרה (אזא האלז ענטצינדונג) פון וועלכע מענשען האָבען אין יענער צייט פיעל געליטען, פאַנגט זיך אָן אין בויך און ענדיגט זיך אין מויל. האָט רבי יהודה, דער זוהן פון אלעאי, דער ערשטער רעדנער, די זאך אזוי ערקלעהרט: "כאָטש אפילו די ניערען פון א מענשען ריידען איהם איין צו שלעכטע נעדאנקען, און זיין הארץ בעטראכט די געדאנקען, און די צונג דריקט זיי אוים, טהוט דאך דער מויל זיי פערענדיגען און זיי ארויסגעבען אין א שפראך!"

און אין דיעזער ערקלעהרונג האָט רבי יהודה בר אלעאי אָננעדייטעט אויף א טראגישע פאסידונג אין זיינע צייטען. עס איז אמת אז ער איז דערהויבען געוואָרען צו זיין דער ערשטער רעדנער איבעראל, אָבער דיעזער כבוד איז איהם געקומען געגען זיין ווילען, און ער האָט דאָס גערעכענט פאר אן אונגליק, און אלץ צוליעב דעם וואָס איינער איז איינמאָל ניט פאָרזיכטיג געוועזען מיט זיין מויל!

די מעשה איז אזוי געוועזען:

איינמאָל איז רבי יהודה בר אילעאי געזעסען צוזאמען מיט רבי יוסי און רבי שמעון בן יוחאי און האָבען גערעדט. איז נעבען זיי געזעסען איינער, וועמעס טאטע און מאמע האָבען זיך מגייר געוועזען און מען האָט איהם דערפאר גערופען יהודה בן גרים. האָט רבי יהודה בר אילעאי געזאָגט: "וואָס פאר א שעהנע זאכען די רוימער האָבען אויפגעטהאָן! זיי האָבען איינגעפיהרט מערק צו פיהרען געשעפטען, אויפ־געשטעלט בריקען און געבוים בעדער." ר' יוסי האָט געשוויגען. אָבער ר' שמעון האָט זיך ניט געקענט איינהאלטען און האָט אויסגערופען: "אלעס וואָס די רוימער האָבען איינגע־פיהרט איז נאָר צוליעב זייער איינענעם נוצען. זיי האָבען געמאכט מערק אום עס זאָלען דאָרטען זיצען אויסגעלאסענע פרויען, בעדער אום זיך צו וואוילטאָגען, בריקען אום צו נעה־מען צינזען."

איז יהודה בן גרים געגאנגען און האָט דעם געשפרעך איבערדערצעהלט פאר אנדערע. און אזוי איז דאס געגאנגען פון מויל צו מויל, ביז עס האָט פון דערהערט די רוימישע רעגיערונג. איז פון רוים אָנגעקומען א בעפעהל: "יהודה בר אילעאי, וועלכער האָט די רעגיערונג געלויבט, זאָל דערהויבען ווערען, ער זאָל זיין דער הויפט רעדנער און איבעראל

7
הלל, שמאי און די גרים

איינמאָל איז אַ גוי געקומען צו שמאי און האָט צו איהם געזאָגט: ״איך וועל אָננעהמען דעם אידישען גלויבען מיט דעם בעדינג אז דו זאָלסט מיך אויסלערנען די גאנצע תורה אין אזא קורצע צייט ווי פיעל איך קען שטעהן אויף איין פוס.״ האָט איהם שמאי אַ שטויס געטאָן מיט אַ מאָאָס וואָס ער האָט געהאלטען אין האנט.

איז דער גוי אוועק און איז געקומען צו הלל און פון איהם געפאָדערט די זעלבע זאך. האָט הלל איהם מגייר געווען און געזאָגט: ״טוה ניט אן אנדער מענשען אזא זאך וואָס דו ווילסט ניט אז מען זאָל דיר טהאָן. אָט דאָס איז די גאנצע תורה. דאָס איבעריגע איז בלויז אַ פירוש אויף דעם. געה, און לערן.״

נאָך אַ מאָל האָט זיך געמאכט אזא געשיכטע: אַ גוי איז געקומען צו שמאי און האָט געזאָגט: ״מאך מיך פאר אַ אידען, כדי איך זאָל ווערען אַ כהן גדול.״ האָט איהם שמאי ארויסגעטריבען. איז דער גוי געקומען צו הלל. האָט הלל צו איהם געזאָגט: ״זאָג אליין, מאכט מען דען אימיצען פאר אַ מלך ווען ער ווייס ניט די עטיקעטע פון קעניגליכען הויף? דו דארפסט צוערשט לערנען.״ איז דער גוי אוועק און האָט גענומען לערנען. האָט ער געלערנט אין דער תורה אז אויב אַ פרעמדער וואָס איז ניט אַ כהן קומט אין קדשי קדשים שטארבט ער. פרעגט דער גוי: ״וועמען איז דאָס געמיינט?״ האָט הלל געענטפערט: ״דאָס מיינט מען יעדען איינעם וואָס איז ניט אַ כהן — ער מעג זיך אפילו זיין דוד מלך ישראל.״ האָט דער גוי זיך געטראכט: ״ווען אפילו איד־דען וואָס זיינען גאָט'ס ליעבלינגען און דאָך קען ניט יעדער איינער פון זיי זיין אַ כהן גדול, היינט ווי איז שוין איך, אַ פרעמדער? איך וועל שוין בעסער זיין אזוי אַ איד, און ניט טראכטען פון אַ זאך וואָס איז אונמעגליך.״

8
רבי שמעון בן יוחאי'ס גלות

דער גרעסטער שונא וואָס אַ מענש האט איז זיין איינע־נער מויל.

היהל!" זיינען זיי אוועק צוריק צום היהל און זיינען דאָרט אָבגעזעסען 12 חדשים. נאָכדעם האָבען זיי גענומען טענה'ן: "די שטראָף פון רשעים איז צוועלף חדשים אין גיהנם. שוין ושע זיינען מיר ערגער פון רשעים?" האָט די שטימע פון הימעל געענטפערט: "יעצט קענט איהר אייער היהל פערלאָזען!"

אבער רבי אלעזר, דער זוהן פון רבי שמעון, האָט זיך נאָך אַלץ ניט בערוהיגט. ער האָט די מענשען ניט געקענט מוחל זיין וואָס זיי גיבען זיך אָב מיט וועלט זאַכען, איז ער געגאַנגען און האָט די מענשען ניט אויפגעהערט צו שטראָפען. אָבער וואו דער זוהן פלעגט וועה טהאָן, פלעגט דער פאטער היילען און טרייסטען, און צו זיין זוהן האָט ער געזאָגט: "עס איז גענוג פאַר דער וועלט אז עס געפינען זיך אַזעלכע צוויי מענשען ווי איך און דו".

ווען זיי זיינען שוין געווען נאָהענט פון זייער היים איז געווען ערב שבת, האָבען זיי געזעהן ווי אַן אַלטער מאַן טראָגט צוויי בינטעלעך שמעקעדיגע בלומען. פרעגען זיי איהם: "וואָס איז דאָס?" האָט ער זיי געענטפערט: "דאָס איז לכבוד שבת."

"זעה, מיין זוהן," האָט ר' שמעון געזאָגט צו ר' אלעזר, "ווי טייער עס האַלטען אונזערע אידען דעם שבת!" איז ר' אלעזר שוין געווען צופריעדען.

ווען רבי פנחס בן יאיר, ר' שמעון'ס איידים, האָט דערהערט אז זיין שווער איז צוריק געקומען, איז ער געגאַנגען איהם מקבל פנים זיין און האָט איהם געפיהרט אין באָד זיך ארומוואַשען. ר' שמעון'ס לייב איז געווען פול מיט גריבער און וואונדען פון דעם זאמד אין וועלכען ער פלעגט זיצען, און אז רבי פנחס בן יאיר האָט דאס דערזעהן, האָט ער גענומען גלעטען די לייב פון זיין שווער און פון זיינע אויגען האָבען זיך געגאָסען טרעהרען, און די געזאַלצענע טרעהרען זיינען געפאַלען אויף די וואונדען און געשמערצט, אָבער רבי שמעון איז געשמאַכען און האָט געשמייכעלט. "וועה איז מיר וואָס איך זעה דיך אין אַזאַ לאַגע!" האָט ר' פנחס געקלאָגט. "ו ו א ו י ל איז מיר וואָס דו זעהסט מיך אין אַזאַ לאַגע!" האָט ר' שמעון געענטפערט.

און עס ווערט דערצעהלט, אז איידער ר' שמעון בן יוחאי איז אנטלאָפען פלעגט ער פרעגען ביי ר' פנחס בן יאיר א קשיא און יענער פלעגט איהם געבען צוועלף תירוצים. אָבער אז ר' שמעון איז צוריקגעקומען האָט ער געקענט אזוי פיעל,

האָבען דאָס ערשטע וואָרט. יוסי וועלכער האָט געשוויגען זאָל פערטריבען ווערען נאָך דער שטאָדט צפורי. שמעון וועלכער האָט די רעגיערונג בעליידיגט זאָל בעשטראָפט ווערען מיט'ן טויט."

האָט רבי שמעון גענומען זיין זוהן און זיך מיט איהם בעהאַלטען אין בית המדרש. יעדען טאָג פלעגט זיין פרוי ברייגגען ברויט און א קריגעל וואסער און זיי פלעגען עסען. ווען מען האָט זיי אָנגעהויבען שטארק צו זוכען און זיי זיינען געווען אין געפאַהר אז מען זאָל זיי אויסגעפינען, האָט ר' שמעון געזאָגט צו זיין זוהן: "איך האָב שטארק מורא אז די רוימער וועלען אָנטהאָן דיין מוטער יסורים און איהר צווינגען אויסצוזאָגען וואו מיר זיינען. זי איז דאָך ניט מעהר ווי א שוואַכע פרוי." זיינען זיי אוועק און זיך בעהאַלטען אין א הייהל, אין טיעפען וואַלד. איז זיי געשעהן א וואונדער. ביי דעם אָרט פון זייער בעהעלטענים האָט זיך בעוויזען א באָקסער בוים און א קוואַל וואסער. זיי האָבען געוואוסט אז זיי וועלען אין דעם אָרט דאַרפען פערברייגגען יאָהרען, האָבען זיי געוואָלט שפּאָרען זייערע קליידער. האָבען זיי די קליידער אראָבגענומען און געזעסען א גאנצען טאָג אין זאמד, ביז'ן האַלז, און געלערנט. ווען עס פלעגט קומען די צייט פון דאַוונען, פלעגען זיי אַרויסקריכען פון זאמד, אָנטהאָן די קליידער און דאַוונען, און נאָכדעם פלעגען זיי ווידער אראָבנעהמען די קליידער, אום זיי זאָלען ניט פערפוילט ווערען.

אזוי האָבען זיי פערבראכט אין דער הייל צוועלף יאָהר, ביז עס איז געקומען אליהו און האָט זיי אָנגעזאָגט אז דער רוימישער קייסער איז שוין טויט און אז די טויט שטראָף אויף זיי איז בטל געוואָרען.

זיינען רבי שמעון און זיין זוהן ארויס פון זייער בעהעלטענים און האָבען זיך געלאָזט געהן אהיים. אויפ'ן וועג זייענען זיי פערבייגעגאנגען א פעלד וואו מענשען האָבען געאַקערט און געזייהט. האָט ר' שמעון אויסגערופען: "זעה וואס די מענשען זיינען! זיי פערלאָזען די תורה וואס גיט אייביגען לעבען און זיי גיבען זיך אָב מיט זאכען וואס זיינען נאָר אויף א קורצער צייט!" זיינען זיי געגאנגען ביידע און אויף וואָס נאָר זיי האָבען געוואָרפען אַן אויג, איז די זאַך גלייך פערברענט געוואָרען. האָט זיך געלאָזט הערען א שטימע פון הימעל: "וואָס טהוט איהר? איהר זייט געקומען חרוב מאכען מיין שעהנע וועלט? געהט זיך צוריק אין אייער

11

דער אנפאנג פון אידישען גלות

דערצעהלט רב יהודה אין נאמען פון שמואל אזוי:

ווען שלמה המלך האט גענומען די טאכטער פון פרעה האט זי איהם אריינגעבראכט טויזענד פערשידענע מוזי־קאלישע אינסטרומענטען, און זי האט איהם געלערענט: "אזוי שפיעלט מען לכבוד יענעם געטשקע, און אזוי פאר יענעם געטש". און שלמה האט איהר נאר ניט פערוועהרט. אין דעם זעלבען טאג וואס שלמה האט גענומען פרעה'ס טאכ־טער האט גבריאל אריינגעשטעקט א שטעקען אין ים, און ארום דעם שטעקען האט זיך אנגעקלעפט זאמד און קויט און פון דעם זאמד מיט די קויט איז אויסגעוואקסען אן אינ־זעל, און אויף דעם אינזעל האט זיך אויפגעבויט די קעניג־רייך פון רוים וואס האט ביי די אידען צוגענומען זייער לאנד און זיי פערטריבען אין גלות.

12

האלט ניט א הונט אין הויז

"דער וואס האלט א הונט פערטרייבט גוטסקייט פון זיין הויז", אזוי האט געזאגט ר' אבא אין נאמען פון ר' שמעון בן לקיש.

א הונט פערטרייבט מענשען וואס זיינען אמאל אין א נויט און קומען בעטען א טובה.

אמאל איז א פרוי אריינגעקומען צו א בעקער אויסצו־באקען א ברויט. האט אהונט אויף איהר גענומען בילען. פאר שרעק האט די פרוי מפיל געוועזן. זאגט צו איהר די פרוי פון דעם בעקער: "שרעק זיך ניט פאר'ן הונט, מען האט ביי איהם ארויסגענומען זיינע פאדערשטע צייהן און ער קען ניט בייסען, מען האט ביי איהם אבגעשניטען זיינע נעגעל און ער קען ניט רייסען". האט די דערשראקענע געענטפערט: "נעהם דיין גוטסקייט און ווארף עס אויף די פוסטע דערגער. איך האב שוין מיין קינד פערלארען".

דאס ווען ר׳בי פנחס פלעגט ביי איהם פרעגען א קשיא פלעגט ר׳ שמעון איהם ענטפערען פיער און צוואנציג תירוצים.

9

די בעדייטונג פון א נס

איינמאל זיינען די רבנן געזעסען און האבען בעשפראָ־כען א וואונדערליכע געשעהעניס. ביי אן אָרימען אידען איז געשטאָרבען זיין פרוי און האט איהם איבערגעלאָזען א זויג קינד. האט דער אָרימאן ניט געהאט געלד צו דינגען אן אם פאר׳ן קינד. איז איהם געשעהן א נס. עס האבען זיך ביי איהם געעפענט צוויי בריסט ווי ביי א פרוי און ער האט אָנגעזויגען זיין קינד.

האט רבי יוסי געזאָגט: ״זעהט, ווי גרויס איז דיזער מענש ווען עס איז איהם אזא נס געשעהן!״ האט איהם אביי געענטפערט: ״פערקעהרט, ווי קליין דיזער מענש איז אז קיין אנדער וועג איהם צו העלפען איז ניט געווען פיידען צו ענדערען צוליעב איהם די נאטור פון דער וועלט״. האט רב יהודה געזאָגט: ״דאָ זעהט מען טאקע ווי שווער עס איז דעם מענשען׳ס פרנסה אז צוליעב איהם האט זיך געמוזט ענדערען די אָרדנונג פון דער וועלט״.

10

זיין פרוי האט געהאט בלויז איין האנד און ער האט ניט געוואוסט

אמאָל איז געווען א מעשה מיט איינעם, א מענשען, וואס האט גענומען א פרוי וועלכע האט געהאט בלויז איין האנד, און ביז דעם טאָג פון איהר טויט האט ער ניט גע־וואוסט פון איהר פעהלער.

האט רבי יוסף געזאָגט: ״זעה ווי פרום און בע־שיידען דיזע פרוי איז געווען דאס איהר מאַן האט איהר אזוי וועניג געקענט!״ האט רב חייא איהם געענטפערט: ״עס איז א גאַנץ געוועהנליכע זאך פון א פרוי צו בעהאלטען איהרען א פעהלער. זאָג בעסער, ווי פרום איז געווען דער מאן וועלכער האט זיין אייגענע פרוי ניט געקענט.״

פון זייער מויל". האָט דער אויבערשטער געזאָגט: "האָב קיין מורא. האַלט זיך אָן ביי מיין שטוהל און ענטפער זיי".

און אז משה האָט בעקומען מוטה, האָט ער אזוי גענומען טענה'ן: "לאָמיר זעהן, וואס שטעהט דאָרט אין דער תורה? שטעהט דאָרט ניט: איך בין דיין גאָט וואָס האָט דיך ארויסגעצויגען פון מצרים? נו, און איהר, מלאכים, זייט איהר דען געוועזען אין מצרים? איהר האָט דען געדיענט ביי פרעה'ן? ווייטער שטעהט אין דער תורה: דו זאָלסט ניט דיענען קיין אנדער גאָט — נו, און איהר, מלאכים, וואוינט דען צווישען געצענדיענער? ווייטער שטעהט דאָרט אז מען דאַרף רוהען שבת. נו, און איהר ארבייט דען דורך דער וואָך, דאס איהר נויטהיגט זיך אין א טאָג רוה? נאכדעם שטעהט אז מען דאַרף עהרען פאָטער און מוטער. האָט איהר דען טאטעס און מאמעס? נאָך ווייטער שטעהט אז מען טאָר ניט אומזיסט שווערען. פיהרט איהר דען ביי אייך געשעפ־טען? און וואס שטעהט דאָרט ווייטער? זאָלסט ניט מער־דערען, זאָלסט ניט זיין אויסגעלאסען, זאָלסט ניט גנב'ענען. נו, האָט איהר דען א יצר הרע וואס טרייבט אייך צו טהאָן שלעכטס?"

ווען די מלאכים האָבען דאס אַלעס אויסגעהערט האָבען זיי צונעגעבען אז די תורה איז געמאכט נאָר פאר די מענשען, און יעדער מלאך איז געוואָרען משה'ס פריינד און האָט איהם איבערגעגעבען א וויכטיגע זאַך. אפילו דער מלאך המות האָט איהם אויך פערטרויט א וויכטיגע געהיימנים.

15

משה דער עניו

נאכדעם ווי משה איז ארונטער פון הימעל, איז דער שטן, דער אייביגער שונא פון די מענשען, געקומען צופליהען אהן אטהעם, און ער האָט געשריען פאר דעם אייבערשטען: "רבונו של עולם! וואו האָסטו אהין געטהאָן די תורה?" האָט דער אייבערשטער געענטפערט: "איך האָב זי ארונטער־געגעבען אויף דער ערד". איז דער שטן ארונטער געגאַנגען זוכען די תורה. ווען ער האָט געפרעגט די ערד, האָט די ערד געענטפערט "גאָט ווייס וואו זי איז אוועק". איז דער שטן געגאַנגען צום ים. האָט דער אָבגרונד געזאָגט: "ניט אין מיר". איז ער געגאַנגען צום גיהנם, האָט דער גיהנם געענט־

13

א תשובה צו אן אפיקורס

אן אפיקורס האָט איינמאָל צוגעזעהן ווי רבא איז געזעסען און האָט געלערנט, און דערביי האָט ער געהאלטען די פינגער פון זיינע הענד אונטער זיינע פיס. ער האָט מיט די פיס אזוי געריבען די פינגער, דאָס בלוט האָט גערונען פון זיי. און רבא האָט עס גאָרניט געפיהלט ווייל ער איז געווען פערטיעפט אין לערנען. האָט דער אפיקורס געזאָגט: "איהר איבעראיילטעס פאָלק! איהר וועלכע האָט געענטפערט מיט'ן מויל איידער איהר האָט געהערט מיט אייערע אויערען! אפילו יעצט האלט איהר זיך נאָך ביי אייער אונבערעכענ־הייט. איהר האָט פריהער געדאַרפט אויסהערען וואָס פאר א תורה גאָט וויל אייך געבען, און אויב איהר קענט די תורה דורכפיהרען אין לעבען וואָלט איהר עס אָנגענומען, און אויב ניט, וואָלט איהר עס ניט אָנגענומען."

האָט איהם רבא געענטפערט: "מיר האָבען זיך אין גאָט פערטרויט האָט ער אונז בעהאַנדעלט ווי עהרליכע מענשען. אָבער יענע מענשען וואָס טרויען ניט זייגען אליין פאלש און בעקומען א שלעכטען סוף."

14

משה און די מלאכים אין הימעל

ווען משה איז ארויף אין הימעל, האָבען די מלאכים געזאָגט צו דעם אויבערשטען: "רבונו של עולם! ווי קומט אָט דער נפש וואס איז געבוירען פון א פרויענצימער, צווי־שען אונז?" האָט ער זיי געענטפערט: "ער איז געקומען נעהמען די תורה". האָבען די מלאכים געזאָגט: "וואס נעהסטו טהאָן? אָט דעם טהייערען אוצר וואס ליגט ביי דיר בעהאַלטען נאָך איידער די וועלט איז בעשאפען געוואָ־רען, ווילסטו אוועקגעבען צו א בשר ודם? וואס איז דען א מענש? ניט ווערטה דו זאָלסט איהם אפילו דערמאנען."

האָט דער אויבערשטער געזאָגט צו משה'ן: "ענטפער זיי דו". האָט משה געזאָגט: "רבונו של עולם! איך צימער פאר זיי. זיי קענען דאָך מיר פערברענען מיט דעם דאָמפף

מר שמואל פלעגט מאכען. איז פון מר עוקבא אָנגעקומען אזא תשובה. "דעם זאַלב שיק איך דיר, כדי דו זאָלסט ניט זאָגען אז איך וויל דיר די טובה ניט טהאָן, אבער שמואל האָט אזוי געזאָגט: עס איז בעסער א ביסעל קאַלטע וואַסער איז דער פריה, זיך איינצוואַוואַשען די אויגען, און וואַרימע וואַסער צו וואַשען די פיס און הענד אין אבענד, אלס אַלע זאַלבען אין דער וועלט."

18

ארונטערגעריסען די מאַסקע

אימא שלום, די פרוי פון רבי אליעזר, איז געווען א שוועסטער פון רבן גמליאל. אין זייער נאַכבאַרשאַפט האָט געוואוינט א גוי'שער ריכטער וואָס האָט זיך בעריהמט אז מען קען איהם ניט אונטערקויפען. האָט אימא שלום אָבגעמאַכט מיט איהר ברודער אויסצופּרובירען דעם ריכטער. זי האָט איהם געבראַכט א גאָלדענעם לייכטער און געזאָגט: "איך וויל א גלייכען חלק אין מיין פאַטער'ס ירושה". האָט דער ריכטער געענטפערט: "דיר קומט א גלייכער חלק מיט דיין ברודער". האָט זי געזאָגט: "אבער אין אינזער תורה שטעהט דאָך אז א טאָכטער קען ניט ירש'ענען גלייך ווי א זוהן". האָט דער ריכטער געענטפערט: "זייט דעם טאָג וואָס איהר זייט פערטריבען געוואָרען פון אייער לאַנד איז משה'ס תורה אָבגעשאַפט געוואָרען און עס איז געגעבען געוואָרען א נייע תורה, לויט וועלכער א טאָכטער קריגט א גלייכען חלק ירושה מיט א זוהן."

אויף מאָרגען איז געקומען רבן גמליאל און האָט דעם ריכטער געבראַכט אן עגיפּטישען אייזעל. האָט דער ריכטער געענדערט זיין פסק דין, זאָגענדיג: "אין דער נייער תורה שטעהט: "איך בין ניט געקומען ארונטערנעהמען פון משה'ס תורה, אויך ניט מוסיף זיין". און אין משה'ס תורה שטעהט אז א טאָכטער קען ניט ירש'ענען גלייך מיט א זוהן. דאַרום מוז עס אזוי בלייבען."

"דיין חכמה לייכט אזוי ווי א ליכט", האָט רבן גמליאל'ס

פערט: "איך האב בלויז געהערט פון דעם, אבער ווייסן ווייס איך ניט."

איז דער שטן צוריקגעקומען אין הימעל און האט געזאגט: "רבונו של עולם! איך האב די תורה געזוכט אויף דער גאנצער ערד און האב זי ניט געפונען". האט ער איהם געענטפערט: "געה צו דעם זוהן פון עמרם". איז דער שטן געקומען צו משה׳ן און האט איהם געפרעגט: „די תורה וואס גאט האט דיר געגעבען, וואו איז זי?" האט משה געענטפערט: "ווער בין איך אזוינס וואס דער אויבערשטער וועט מיר געבען א תורה?" האט דער אייבערשטער זיך אבגערופען צו משה׳ן: "דו משה, זאלסט זיין א ליגנער?" האט משה בעשיידען געענטפערט: "רבונו של עולם! דו האסט א טייערען אוצר וואס דו שפיעלסט זיך מיט איהם יעדען טאג, זאל איך זאגען אז דאס איז מיינס?" האט דער אייבערשטער געזאגט צו משה׳ן: "דערפאר וואס דו האסט זיך אזוי קליין געמאכט, וועט די תורה גערופען ווערען אויף דיין נאמען — תורת משה".

16

גימל דער רייכער און דלית דער ארימער

ווארום האט מען אין דעם אלף בית געשטעלט דעם דלית נעבען גימעל? ווייל דער דלית איז דאך א דלות, אן ארימאן, האט מען איהם אוועקגעשטעלט נעבען גימל וועלכער טהוט גמילות חסדים. ווארום שטעהט דעם גימעל׳ס פוס צו דער זייט פון דלית? דאס איז ווייל אזוי איז דער שטייגער אז די רייכע וואס ווילען טהאן א גוטע זאך לויפען נאך די ארימע. טא ווארום איז די פוס פון דלית אויסגעצויגען צום גימל? דאס איז כדי דער גוטער גימל, עס מיינט דער גמילות חסד טהוער, זאל איהם ניט דארפען ווייט זוכען. און פאר וואס איז דער פנים פון דלית אבגעקעהרט פון גימל? דאס איז כדי דער גימל זאל איהם אונטערדרוקען הילף פון דער זייט, און איהם ניט פערשעהמען פנים אל פנים.

17

וואסער איז די בעסטע מעדיצין

רבי ינאי האט איינמאל דורך א שליח געבעטען ביי מר עוקבא ער זאל איהם צושיקען א בעוואוסטען זאלב וואס

20
יוסף מוקיר שבי

אַמאָל איז געווען איינער, יוסף האָט ער געהייסען, פלעגט ער זעהר טייער האַלטען דעם שבת. האָט מען איהם דערפאַר גערופען ״יוסף מוקיר שבי״. אין זיין נאַכבאַרשאַפט האָט געוואוינט א געצענדיענער וועלכער איז געווען זעהר רייך. איינמאָל האָבען די שטערנזעהער געזאָגט דעם געצענדיענער אַז זיין גאַנצער פערמעגען וועט אריינפאַלען אין די הענד פון יוסף מוקיר שבי. נעהמט דער געצענדיענער און פערקויפט אַלע זיינע גיטער און פאַר דעם געלד האָט ער זיך געקויפט זעהר א טייערען עדעלשטיין און האָט דאָס אריינגעזעצט אין א נאָלד נעשטיקטען היטעל וואס ער פלעגט טראָגען אויפ׳ן קאָפּ. איינמאָל איז ער געגאַנגען איבער א בריק, האָט א בלאָז געטהאָן א שטאַרקער ווינד און אראָבגעריסען פון זיין קאָפּ די היטעל, און עס איז אריינגעפאַלען אין וואַסער אריין. איז געקומען א גרויסער פיש און האָט די היטעל איינגעשלונגען.

שפּעטער, גראַדע אום ערב שבת, האָבען פישער געכאַפּט דעם פיש. און זעהענדיג אַז דאס איז זעהר א פיינער פיש, האָבען זיי געפרעגט: ״זוער וועט אונז בעצאָהלען א גוטען מקח פאַר דעם?״ האָט מען זיי געזאָגט: ״נעהמט דעם פיש צו יוסף מוקיר שבי, ווייל ער קויפט די בעסטע זאַכען אויף שבת״. האָבען די פישער געבראַכט דעם פיש צו איהם, און יוסף האָט זיי בעצאָהלט פאַר דעם פיעל זיי האָבען געבעטען. ווען ער האָט דעם פיש געעפענט, האָט ער אין דעם געפונען דעם טייערען עדעלשטיין. האָט ער פאַר דעם אָבגענומען א גרויסע סומע גאָלדענע רענדלער.

21
א גוטער איינפאַל

שבת איז די מצוה פון עסען אַזוי גרוים ווי די מצוה פון לערנען.

רב ששת איז געווען אַבלינדער, און עס איז פאַר איהם שווער געווען צו טרעפען די צייט פון עסען. שבת, אַז ער פלעגט לערנען מיט זיינע תלמידים, פלעגט ער מורא האָבען

שוועסטער געזאָגט מיט אַן אָנצוהערענים אויף דער מתנה וואָס זי האָט איהם געבראכט.

"יא", האָט רבי גמליאל אין שפּאַס בעמערקט, "עס איז געקומען דער אייזעל און האָט די ליכט ארונטערגעשליי־דערט אויף דער ערד".

19

אלץ לכבוד שבת

טייער איז אמאָל געוועזן דער שבת.

שבת איז דער רוהע טאָג וואס האָט דעם אידען אָבגעזונ־דערט פון אלע פעלקער און דאס האָט איהם אויפגעהאלטען אלס בעזונדער נאציאָן. די חכמים האָבען דארום געזוכט דעם שבת צו מאכען בעליעבט ביים אידישען פאָלק.

צו אַשעהנע כלה, א פּרינצעסין, האָבען זיי דעם שבת פערגליכען.

רבי ינאי פלעגט יעדען ערב שבת אָנטהאָן שעהנע קליי־דער און דעם שבת אזוי בעגריסען: "קום אהער, דו כלה! קום אהער, דו כלה!"

רבה דער זוהן פון רב הונא איז איינמאָל גאנץ אונגעריכט געקומען צו רבה דער זוהן פון רב נחמן אויף שבת. האָט מען דאָרט געגעסען אזעלכע פיינע קוכענס בעשמירט מיט אויל. האָט רבה דער זוהן פון רב הונא געמיינט אז די קיכלעך האָט מען געמאכט לכבוד איהם. האָט ער געפרעגט: "פון וואנען האָט איהר געוואוסט אז איך וועל קומען?" האָט רבה דער זוהן פוי רב נחמן געענטפערט: "ניט גראדע פאר דיר האָבען מיר דאס אָנגעגרייט. מיר האָבען א וויכטיגערען גאסט פון דיר, און דאס איז שבת".

רבי אבא פלעגט קויפען אויף שבת פלייש פאר דרייצעהן רענדלעך פון דרייצעהן פערשידענע קצבים, כדי ער זאָל האָ־בען אויסצוקלייבען אויף שבת די בעסטע. און אז די קצבים פלעגען איהם ברייננגען די פלייש, פלעגט ער ארויסקומען אנקעגען און זיי בעצאָהלען ביי דעם שוועל פון זיין טיהר, אין זיי זאָגען: "נעהט! איילט זיך! טהוט אייער ארבייט לכבוד שבת!"

24

דענק וועגעו דעם אנדערן נאָר גוטעס

יעדען מאָל ווען איינער זעהט דעם אנדערן טהאָן א זאך, וואָס שיינט צו זיין אז עס איז ניט רעכט, זאָל ער זיך ניט איילען יענעם צו משפט'ען. עס קען זיין אז ער איז דאָך אונשולדיג.

און די גרויסע אידישע חכמים האָבען דארויף געזאָגט, אז ווער עס בעטראכט אנדערע מענשען פון דער גערעכטער זייט, בעטראכט מען איהם אויך אזוי.

אַמ האָט איהר דאָ איינינע ביישפּיעלען:

א מאַן איז אוועק פון גליל און האָט זיך פערדונגען אלס ארבייטער ביי א בעל הבית אין דרום, אויף דריי יאָהר. יוען די דריי יאָהר האָבען זיך געענדיגט, האָט דער ארבייטער געזאָגט: "יעצט גיב מיר מיין געלד וועל איך געהן אהיים און ערנעהרען מיין פרוי און מיינע קינדער." האָט דער בעל הבית געענטפערט: "איך האָב קיין געלד." האָט דער ארבייטער געזאָגט: "טאָ, גיב מיר פּירות פון דיינע פעלדער." האָט דער בעל הבית געענטפערט: "איך האָב ניט." "טאָ גיב מיר א שטיקעל לאַנד". "איך האָב ניט". גיעב מיר א קוה". "איך האָב ניט." "גיעב מיר א פּערינע, א קישען." און דער בעל הבית האלט זיך אלץ ביי דאָס זייניגע, אז ער האָט ניט. דער ארבייטער, נעבעך, האָט גענומען זיין פּעקעל אויפ'ן שולטער און איז אוועק אהיים מיט א צוברָאכענעם געמיט. דאָס איז געווען ערב יום כפּור.

נאָך יום טוב האָט דער בעל הבית מיטגענומען דאָס געלד וואָס ער איז שולדיג געווען דעם ארבייטער און אויך דריי אנגעלאָדענע אייזלען, איינער מיט עסענוואַרג, דער צווייטער מיט אלערליי געטראנקען, און דער דריטער מיט זיסע פרוכטען און איז געקומען מיט דעם צום ארבייטער אהיים.

נאָכדעם ווי זיי האָבען אָבגעגעסען און אָבגעטרונקען האָט דער בעל הבית איהם בעצאָהלט זיין געלד און נאכדעם איהם געפרעגט:

"זאָג מיר, ווען דו האָסט ביי מיר געבעטען דיין לוין און איך האָב דיר געזאָגט אז איך האָב נים, וואָס האָסטו מיך דאַן חושד געווען?"

מאַמער וועלען זיי צוליעב דעם לערנען פערשפּעטיגען די צייט פון עסען. פלעגט ער זיי זומער צייט אוועקזעצען אויף דער זוניגער זייט פון בית המדרש, און ווינטער פלעגט ער זיי אוועקזעצען אויף דער שאטיגער זייט, כדי עס זאָל זיי אומבעקוועם זיין צו זיצען צו לאנג, און זיי זאָלען וואָס פריהער געהן עסען די שבת'דיגע סעודה.

22

די צוויי מלאכים

רבי יוסי האָט געזאָגט אין נאמען פון רבי יהודה:

יעדען ערב שבת, ווען אַ איד געהט פון שוהל אהיים, בעגלייטען איהם צוויי מלאכים, איינער אַ גוטער, דער אַנדערער אַ שלעכטער. און ווען דער איד קומט אריין אין זיין הויז, און געפינט די שבת ליכט ברענען, דעם טיש געגרייט, און די בעט פארבעט, זאָגט דער גוטער מלאך: "הלואי זאָל אזוי זיין דעם קומענדען שבת". און דער שלעכטער מלאך מוז ענטפערען "אָמן". אבער אויב דער איד געפינט ניט די הויז אין אַזאַ אָרדנונג, דאַן זאָגט דער שלעכטער מלאך: "הלואי זאָל אזוי זיין דעם קומענדען שבת". און דער גוטער מלאך מוז ענטפערען, "אָמן".

23

צופיעל מהמיר געווען

איינמאָל האָט אויסגעבראָכען אַ פייער אין דעם הויף פון יוסף בן סימאי, אין שאָן. און ווייל ער איז געווען דער שאַצמייסטער פון דעם קעניג, זיינען געקומען די בעדיענטע פון דעם הערשער אין צפורי צו לעשען די פלאַמען. האָט זיי יוסף ניט געלאָזט לעשען, ווייל עס איז געווען שבת. איז פּלוצלונג אַ נס געשעהן. עס האָט אָנגעהויבען שטארק צו רעגענען און דער פייער איז אויסגעלאָשען געוואָרען. אין אווענד האָט ער געשיקט צו יעדען איינעם פון די מענשען צוויי טאלער, און צו דעם הויפּט פון זיי דריי טאַלער.

ווען די אידישע געלעהרטע האָבען געהערט פון דעם, האָבען זיי געזאָגט, ער האָט גאָר ניט געדארפט פערוועהרען די מענשען צו לעשען און ער האָט ניט געדארפט אָנקומען צו נסים.

"אזוי איז דאָס", האָט דער פרומער מאַן געענטפערט, "און זאָל דער אייבערשטער אייך פערדיינקען צו גוטעס ווי איהר האָט מיך פערדענקט."

א דריטער ביישפיעל:

איינמאָל האָבען די תלמידי חכמים געדאַרפט זיך זעהן מיט א גוי'שע דאַמע, וואָס אַלע גרויסע לייט פון רוים פלעגען צו איהר אריינקומען. זיי האָבען געוואָלט דורך איהר אויס־פיהרען א טובה פאר אידען. האָבען זיי זיך בעראטהען, ווער פון זיי זאָל געהן. האָט רבי יהושע געזאָגט: "איך וועל געהן". איז רבי יהושע געגאנגען אין בעגלייטונג פון זיינע תלמידים. ווען זיי זיינען אנגעקומען ביי דער טיהר פון איהר הויז, האָט ער איבערגעגעבען זיינע תפילין צו זיינע תלמידים. נאָכדעם איז ער אריינגעגאנגען און האָט פערשלאָסען די טהיר הינטער זיך. שפעטער, ווען ער איז ארויס פון דאָרט, איז ער ארונטער אין טייך און האָט זיך טובל געווען. נאכדעם האָט ער געפרעגט זיינע תלמידים: "אין וואָס האָט איהר מיך חושד געווען ווען איך האָב אייך איבערגעגעבען מיינע תפילין?" האָבען די תלמידים געענטפערט: "מיר האָבען זיך געטראַכט, היילינע זאכען דארף מען ניט אריינגעהמען אין אַן אונריינעם אָרט."

"און ווען איך האָב פערשלאָסען די טיהר הינטער זיך, וואָס האָט איהר געטראכט פון מיר?"

"מיר האָבען געטראכט אז מסתמא האָט איהר מיט דער דאַמע געהאט צו ריידען פּאָליטישע געהיימניסען."

"און ווען איך האב זיך טובל געווען, נאכדעם ווי איך בין ארויס פון איהר, וואָס האָט איהר געטראַכט?"

"מיר האָבען זיך געטראַכט, טאָמער האָט פון מויל פון דער אונריינער פרוי א שפריץ געטהאָן אויף דעם רבי'ס קליידער."

האָט רבי יהושע אויסגערופען: "איך שווער אייך, אז אזוי איז דאָס טאַקע געווען!"

25

אלישע מיט די פליגלען

איינמאָל האָט די רוימישע רעגיערונג ארויסגעגעבען א בעפעהל. דאס ווען א איד וועט לייגען תפילין, זאָל מען איהם

"איך האָב זיך געטראַכט", האָט דער ארבייטער געענט־פערט, "טאָמער האָט זיך דיר געמאַכט קויפען סחורה זעהר ביליג, האָסטו אויף דעם פערטהאָן דיין גאַנצע געלד."

"און ווען דו האָסט ביי מיר געבעטען איך זאָל דיר געבען א קוה און איך האָב דיר געזאָגט אז איך האָב ניט?"

"איך האָב זיך געטראַכט, מסתמא איז זי פערדונגען".

"און ווען דו האָסט ביי מיר געבעטען לאַנד און איך האָב געזאָגט אז איך האָב ניט?"

"האָב איך געמיינט עס איז אויף ארענדע ביי אַנדערע".

"און ווען איך האָב דיר געזאָגט אז איך האָב קיין פירות?"

"האָב איך זיך געטראַכט, אפשר האָסטו נאָך ניט גענומען מעשר פון די פירות."

"און ווען איך האָב דיך געזאָגט אז איך האָב קיין פערינע און קיין קישען?"

"דאַן האָב איך געטראַכט, עס קען דאָך זיין אז די האָסט אַלע דיינע זאַכען מנדר געוועזן אויף א הייליגען צוועק."

האָט דער בעל הבית געענטפערט: "איך שווער, אז אזוי איז דאס טאַקע געוועזן. איך האָב מיין גאַנצען פערמעגען מנדר געווען, אים צו בעשטראָפען מיין זוהן הורקנוס, דער־פאַר וואס ער האָט ניט געוואָלט לערנען. אבער שפּעטער האָט מען מיר מיין נדר מתיר געווען. און דיר ווינש איך, אז דער־פאַר וואס דו האָסט מיך פערדיינקט צו גוטען, זאָל דער איי בערשטער דיר אימער אויך פערדיינקען צו גוטען."

א צווייטער ביישפּיעל:

איינער, א פרומער מאַן, וועלכער איז מיט זיינע תלמידים געגאַנגען פון איין אָרט צום אנדערן, האָט אויפ'ן וועג אויס־געלייזט א אידישע מיידעל פון מענשענרויבער.

ווען זיי זיינען אָנגעקומען ערגעץ אויף נאַכטלעגער האָט דער פרומער מאַן גענומען די מיידעל אין זיין צימער.

אויף מאָרגען האָט ער זיינע תלמידים געפרעגט: "זאָגט מיר דעם אמת, ווען איהר האָט געזעהן אז איך נעהם די מיידעל אין מיין צימער, וואס האָט איהר געטראַכט?"

"מיר האָבען זיך געטראַכט", האָבען די תלמידים געענט־פערט, "אפשר איז צווישען אונז דאָ איינער א תלמיד וואס דער רבי קען איהם נאָך ווענינ און וויל איהם ניט טרויען."

בעטען נאָס פאַר איהם און ר׳ אלעזר האָט זיך ווידער דערמאָהנט די תורה וואָס ער האָט געקענט.

און נאָך דיעזער פּאַסירונג האָט רבי אלעזר געפּאַסט אזא רעגעל: ״זאָלסט אימער געהן נאָך דעם אָרט וואו מען לערנט תורה, און דו זאָלסט גאָר ניט רעכענען אז די תורה וועט דיר נאָכגעהן אַהין וואו דו געהסט.״

27

עס איז שוין כדאי געווען

רבה בר בר חנא איז געקומען אין פּומבדיתא וואו רב יהודה איז געווען ראש ישיבה. רב יהודה, וועלכער האָט געוואוסט וואָס פאַר א גרויסער גאַסט עס איז דאָ אין שטאָדט, האָט זיך געוואונדערט וואָרום ער איז ניט געקומען אין דער ישיבה הערען דעם שיעור. זעהענדיג אז דער גאַסט קומט נאָך אַלץ ניט, האָט ער זיך געפונען אביסעל בעליידיגט. זאָגט ער צו זיין שמש: ״בריינג איהם אהער צו שלעפּען מיט געוואַלד.״ דער שמש האָט אזוי געטהאָן. אז רבה בר בר חנא איז אָנגעקומען האָט ער געטראָפען רב יהודה׳ן ערקלערען א דין. רבה בר בר חנא האָט גענומען ציינגען אז דער ראש ישיבה זאָגט ניט ריכטיג. אָבער דער ראש ישיבה האָט זיך גאָר ניט בעליידיגט.

״נו״, האָט רב יהודה בעמערקט מיט נצחון, ״האָב איך ניט גוט געטהאָן וואָס איך האָב געהייסען דיך אהער ברייננגען מיט געוואַלד? אָט האָבען מיר עפּעס געלערנט פון דיר!״

28

דער לוין פון א שומר שבת

ביי איינעם, א פרומען מאַן, האָט זיך דער פּאַרקאַן פון זיין פעלד צובראָכען, האָט ער דאָס געוואָלט פערצאַמען. ער האָט זיך אָבער גלייך דערמאָהנט אז עס איז שבת, האָט ער די אַרבייט ניט געטהאָן. איז איהם געשעהן א נס, אז אויף דעם אָרט וואו דער פּאַרקאַן איז געווען צובראָכען איז אויסגעוואַקסען א צלף — אַזא בוים וואָס גיט פון זיך אַרויס דריי סאָרטען פרוכטען, און פון דעם בוים האָט דער פרומער מאַן געהאַט גענוג פרנסה פאַר זיך און פאַר זיין הויז געזינד.

לעכערן זיין מוח. איז געווען איינער, אלישע האָט ער גע-הייסען, האָט ער זיך פאַר דער גזירה ניט געשראָקען. ער האָט אָנגעטהאָן זיינע תפילין און איז אין זיי אַרויס אין מאַרק. האָט איהם דערזעהן אַ רוימישער בעאַמטער. איז אלישע ענטלאָפען פון איהם. איז דער בעאַמטער איהם נאָכ-געלאָפען. ווען ער איז שוין געווען נאָהנט נעבען איהם, האָט אלישע אַראָבגעכאַפּט זיינע תפילין און זיי בעהאַלטען אין זיינע הענד. פרעגט דער בעאַמטער: "וואָס האַלסטו דאָרט אין דיינע הענד?" ענטפערט אלישע: "פליגלען פון אַ טויבעלע". און אַז ער האָט זיינע הענד געעפענט, האָט דער בעאַמטער דאָרט טאַקע געפונען פליגלען פון אַ טייבעלע. זייט דאַן האָט מען אלישע'ן גערופען "אלישע מיט די פליגלען."

26

קערפּערליכע פערגעניגענס שוואַבען אָב גייסטיגע פעהיגקייטען

רבי אליעזר בן ערך איז געווען דער גרעסטער און דער וויכטיגסטער צווישען די תלמידים פון רבי יוחנן בן זכאי. נאָכדעם אַז די תלמידים זיינען אַוועק פון רבי יוחנן, האָט רבי אלעזר געזאָגט: "איך וועל געהן נאָך דיומסית, וואו די לופט איז שעהן, וואו דער קלימאַט איז געזונט, און וואו עס איז גוט זיך צו באָדען. דאָרט מוז זיין גוט צו לערנען, דען די שעהנע און געזונטע לופט שטאַרקט דעם גייסט אַזוי ווי דעם קערפּער." אָבער די אַנדערע תלמידים האָבען געזאָגט: "מיר וועלען געהן נאָך יבנה, וואו עס זיצען אַלע אידישע געלעהר-טע. דאָרט אין דעם צענטער פון אידישע געלעהרזאַמקייט, איז דער בעסטער אָרט צו לערנען."

און וואָס איז געווען דער סוף? די תלמידים וואָס זיינען אַוועק נאָך יבנה זיינען געבליבען ביים לערנען. אָבער רבי אליעזר האָט זיך אין דעם שעהנעם געגענד אריינגעלאָזט אין די פערגעניגענס פון דעם טייערן וויין פון פרוגיתא און די זאַליך-בעדער פון דיומסית, אַז ער האָט פערגעסען וואָס ער האָט געקענט. און ווען ער איז צוריקגעקומען אַהיים און האָט גענומען לערנען אַ פסוק פון חומש, האָט ער אָנשטאָט צו זאָגען "החדש הזה לכם" (דיזער מאָנאַט איז פאַר אייך) גע-זאָגט "החרש היה לבם," וואָס דאָס מיינט: טויב איז געוואָרען זייער האַרץ. האָבען די אַנדערע אידישע געלעהרטע גע-

האבען די רבנן וועגען דעם געזאגט: דאס מיינט, אז דער מענש דארף זיין נשמה אומקעהרען אזוי ריין ווי ער האט זי באקומען. און זיי דערצעהלען וועגען דעם א משל.

א מלך האט איינמאל פערטיילט שעהנע קעניגליכע קליידער צו זיינע קנעכט. די קלוגע האבען די קליידער גוט צוזאמענגעלייגט און בעהאלטען אין א קאסטען, אבער די נארען זיינען אוועק אין די קליידער ארבייטען. א צייט שפעטער האט דער קעניג געפאדערט מען זאל איהם צוריקברינגען זיינע קליידער. די קלוגע האבען די קליידער צוריקגעבראכט ריינע, די נארען האבען זיי צוריקגעבראכט פול מיט פלעקען. האט דער מלך מיט די קלוגע זיך געפרעהט און אויף די נארען איז ער געווארען בייז. אויף די קלוגע האט דער מלך געזאגט אז מען זאל זייערע קליידער בעהאלטען אין פאלאסט און זיי זאלען געהן אהיים אין פריעדען. און אויף די נארען האט ער געזאגט אז די קליידער זאל מען געבען וואשען און זיי זאל מען אריינזעצען אין תפיסה.

33

אימער דארף א מענש זיין צוגעגרייט

רבי אליעזר זאגט: "א טאג, איידער עס קומט דיין סוף, טוה תשובה."

האבען זיינע תלמידים געפרעגט: "ווייס דען א מענש ווען ער וועט שטארבען?"

האט רבי אליעזר געענטפערט: "זאל דער מענש נעהמען אויף זיך צו זיין גוט און פרום היינט, טאמער שטארבט ער מארגען, וועט אויסקומען אז ער וועט זיין גאנצען לעבען זיין גוט און פרום."

רבי יוחנן בן זכאי האט אויף דעם געגעבען א משל.

א מלך האט איינגעלאדען זיינע קנעכט צו א סעודה, ער האט זיי אבער ניט בעשטעלט די צייט ווען צו קומען. די קלוגע האבען זיך שעהן פערפוצט, אוועק צום קעניגליכען פאלאסט און זיך איינגעזעצט ביים טהיר ווארטען. זיי האבען זיך געדענקט: "אין דעם קעניג'ס הויז פעהלט דען עפעס עסען? א מלך קען מאכען א סעודה צו יעדער צייט." די נארען זיינען זיך אוועק צו זייער ארבייט, זיך זאגענדיג: "קען מען דען מאכען א סעודה אהן הכנות?" דער קעניג מוז דאך צוערשט אנגרייטען." פלוצלונג האט דער מלך געלאזט וויסען אז די סעודה פאנגט זיך אן. די קלוגע זיינען אריין פערפוצטע, יום־טוב'דיג, און די נארען זיינען אריין אין זייערע וואכעדיגע קליידער און שמוציג. האט זיך דער

29
דער מזל דרעהט זיך

ר׳ חייא האָט אַמאָל געזאָגט צו זיין פרוי: ״אז דו זעהסט אַן אָר׳מאַן קומען צו אונזער הויז, וואַרט ניט ביז ער וועט בעטען, נאָר טראָג איהם ברויט אַנטקעגען, אום מען זאָל דיינע קינדער אויך העלפען איידער זיי בעטען.״ האָט די פרוי גע־זאָגט צו ר׳ חייא׳ן: ״פאַרוואָס שילטסטו דיינע קינדער?״ האָט ער איהר געענטפערט: ״עס איז אַזאַ רעדעל וואָס דרעהט זיך אויף דער וועלט. קיין מענש ווייסט ניט ווען ער וועט זיין אויבען און ווען אונטען. און ווער עס האָט רחמנות אויף אַנדערע מענשען האָט גאָט רחמנות אויף איהם.״

30
איין אונגליק איז גענוג

ביי ר׳ חנינא איז געשטאָרבען זיין איינציגע טאָכטער. האָט ער נאָך איהר ניט געוויינט. האָט עס זיין פרוי פער־דראָסען. האָט די פרוי צו איהם אין אַ ביטערען טאָן גע־זאָגט: ״אַ הוהן איז פערלאָרען געגאַנגען פון דיין הויז!״ האָט ר׳ חנינא געענטפערט: ״ניט גענוג וואָס איך האָב פער־לאָרען מיין קינד, זאָל איך נאָך בלינד ווערען פון וויינען?״

31
ווען די עלטערע יאָהרען קומען

אַ רוימישער קייסער האָט אַמאָל געפרעגט ר׳ יהושע בן חנניה: ״וואַרום קומסטו ניט אין דער הויז פון אבידון, וואו עס פיהרען וכוחים די צדוקים מיט די אידען?״ האָט ר׳ יהושע געענטפערט: ״דער באַרג איז בעדעקט מיט שנעע, (מיין קאָפּ איז שוין גרוי) אַרום און אַרום איז אייז, (מיין באָרד איז שוין אויך ווייס) די הינט בילען ניט, (מיין שטימע איז שוין שוואַך) די מיהל מאָהלט ניט, (מיינע צייהנער קענען שוין ניט קייען) איך זוך דאָס וואָס איך האָב ניט פערלאָרען. (איך געה איינגעבויגען פון עלטער אַזוי ווי אַ מענש וואָס זוכט עפּעס.)

32
דעם מענשען׳ס שענסטער בגד

און אַז דער מענש שטאַרבט, קעהרט זיך אום זיין גייסט צו גאָט, וואָס האָט דאָס איהם געגעבען, אַזוי זאָגט קהלת.

35

צדקה תציל ממות

רבי עקיבא האָט געהאַט א טאָכטער. שטערנזעער האָט בעו איהם איינמאָל געזאָגט: "דעם טאָג וואָס דו וועסט זי פיהרען צו דער חופּה וועט איהר א שלאַנג בייסען און זי וועט פון דעם ביס שטאַרבען".

האָט זיך רבי עקיבא זעהר שטאַרק געזאָרגט וועגען דעם.

עס איז געקומען די נאַכט פון דער חופּה. אין רבי עקיבא'ס הויז זיינען געווען פערזאַמעלט א חיבשע צאָהל געסט. איינוועניג איז געווען איינג און חיים. איז די כלה ארויס איינע אליין אין גאָרטען, אום זיך אָבצוקיהלען אין דער קיהלער נאַכט לופט.

ארויסגעהענדיג האָט זי אויף זיך געטראָגען א האַלזבאַנד פון וועלכען עס איז אַראָבגעהאַנגען א גרויסע שטעך־נאָדעל. ווען זי האָט זיך אוועקגעזעצט אין גאַרטען האָט זי פון זיך אַראָבגענומען דעם האַלזבאַנד און די שטעך־נאָדעל אריינגעשטאָכען אין דער פּאַרענטשע פון דעם ביינקעל אויף וועלכען זי איז געזעסען. עס איז געווען פינסטער, און זי האָט ניט געזעהן אז ווען זי האָט דעם שטעך־נאָדעל אריינגעשטאָכען האָט זי געטראָפען גלייך אין דער אויג פון א גיפטיגער שלאַנג.

אויף מאָרגען אין דער פריה האָט זי זיך דערמאַנט אז זי האָט איבערגעלאָזען איהר האַלזבאַנד אין גאַרטען. איז זי ארויסגעגאַנגען דאָס צו נעהמען. ווען זי איז אריין אין גאַרטען צונעהמען דעם האַלזבאַנד האָט זי געזעהן ווי א טויטע שלאַנג הענגט ארונטער פון דעם.

ווען די כלה האָט פון דעם דערצעהלט איהר פאָטער, האָט ר' עקיבא געפרעגט: "זאָג מיר, מיין טאָכטער, וואָס פאַר א גוטע זאַך האָסטו געטהאָן דאָס דיר איז געשעהן אזא גרויסער נס?" האָט די טאָכטער אזוי דערצעהלט:

"נעכטען פאַרנאַכט איז געקומען אַן אָרימאַן און האָט זיך געשטעלט ביים טיהר בעטען. זיינען אלע געווען פערנומען מיט די הכנות צו דער חתונה און קיינער האָט זיך צום אָרימאַן צוגעהערט. האָב איך גענומען מיין חלק פון דער סעודה

מלך געפרעגט מיט די קלוגע און איז געווארען בייז אויף די נארען, און ער האט אזוי געזאגט: "די קלוגע וואס האבען זיך צו דער סעודה פערפוצט זאלען זיך זעצען און עסען. די נארען וואס האבען זיך ניט פערפוצט זאלען שטעהן און זיך צוקוקען ווי די קלוגע עסען."

34

זיין גוטסקייט איז איהם בייגעשטאנען

שמואל איז איינמאל געזעסען צוזאמען מיט אבלט, א גוי'שער שטערנזעהער. זיצענדיג און שמועסענדיג האבען זיי געזעהן א גרופע מענשען געהן צו א זומפ, צו שניידען ראָרט ראָהר פאר בעהייצונג. צייגט אן אבלט אויף איינעם פון זיי און זאגט צו שמואל'ן: "יענער וועט ניט צוריק קומען. ער וועט געביסען ווערען פון א שלאנג". האט שמואל געענט־פערט: "אויב ער איז א איד וועט ער צוריק קומען א לעבע־דיגער".

און אזוי איז דאס טאקע געווען. דער מאן איז שפעטער צוריקגעקומען אונבעשעדיגט. אבלט איז אויפגעשטאנען און האט א קוק געטהאן אין דעם בינטעל ראָהר וואס דער מאן האט געטראגען און האט אין דעם געפונען א שלאנג, צוהאקט אויף צוויי שטיקער. ניט וויסענדיג האט דער מאן צושניטען די שלאנג צוזאמען מיט דעם ראָהר.

האט שמואל דעם מאן געפרעגט: "זאג מיר, וואס אזוינס האסטו געטהאן וואס דו ביזט געראטעוועט געווארען פון טויט?" האט דער מאן אזוי דערצעהלט: "יעדען טאג, אז איך מיט מיינע פריינד געהען ארבייטען, עסען מיר אונזער מאהלצייט בשותפות. יעדער איינער גיט א חלק שפייז און מיר עסען צוזאמען. היינט האב איך בעמערקט אז איינער פון אינז האט גאר נישט צו געבען און ער שעהמט זיך. האב איך געזאגט צו מיינע חברים: "היינט וועל איך אויפ־קלייבען פון יעדען זייןביישטייערונג צו דער סעודה". און ווען עס איז געקומען צו יענעם וועלכער האט ניט געהאט, האב איך זיך געמאכט אזוי ווי איך נעהם פון איהם אויך, אום ער זאל ניט פערשעהמט ווערען".

"האסט פערדיענט א מצוה", האט שמואל געזאגט. "צדקה רעטעט פון טויט".

מסכת ערובין

1

איז כדאי פאר דעם מענשען געבוירען צו ווערען אויף דער וועלט?

שווער איז דער לעבען פון א מענשען. ער איז פערמשפט געוואָרען צו עסען זיין שטיקעלע ברויט מיט דעם שוויים פון זיין פנים. פון קינדווייז אָן איז ער ארומגערינגעלט מיט געפאהרען, קראנקהייט, ערגערנים, ענטטוישונגען, פערלאָרענע האָפנונגען, און צום סוף—דער טויט!

צוויי און א האלב יאהר האבען די שולע פון שמאי (בית שמאי) און די שולע פון הלל (בית הלל) זיך ניט געקענט איינינגען איבער דיעזע פראגע: די ערשטע האבען געזאגט, אז עס וואלט געווען בעסער פאר'ן מענשען אז ער זאל גאר ניט בעשאפען ווערען איידער ער איז בעשאפען געוואָרען, און די אנדערע האבען געזאגט, אז עס איז בעסער אז ער איז יא בעשאפען געוואָרען איידער ער וואלט ניט בעשאפען געוואָרען.

און צו די ענדע פון די צוויי יאהר איז מען געקומען צו דעם בעשלוס, אז עס וואלט טאקע בעסער געווען פאר'ן מענשען אז ער וואלט גאָר ניט בעשאפען געוואָרען. אבער יעצט אז ער איז שוין יא אויף דער וועלט געקומען, זאל ער פיהרען א ריכטיגען און אן ארענטליכען לעבען.

און האָב דאָס איהם אוועקגעגעבען".

"מיין טאָכטער, דו האָסט געטהאָן א גרויסע מצוה", האָט רבי עקיבא געזאָגט, און נאָכדעם איז ער ארוים צום עולם, דערצעהלט די געשיכטע און זיי איבערצייגט ווי ריכ־טיג דאָס איז אז "צדקה תציל ממות".

36
די טרייהייט פון א מוטער

ווען רב נחמן בר יצחק איז נאָך געווען א קינד האָבען שטערנזעהער געזאָגט צו זיין מוטער: "דיין זוהן וועט זיין א גנב". די מוטער האָט ביי זיך געפּאַסט א פעסטען בעשלוס אז איהר זוהן זאָל אויסוואַקסען אן עהרליכער איד, האָט זי איהם קיינמאָל געלאָזט געהן מיט א הוילען קאָפּ און זי פלעגט צו איהם זאָגען: "פאַרדעק דיין קאָפּ, מיין זוהן, אום דו זאָלסט האָבען מורא פאר גאָט און בעט איהם אז ער זאָל דיך פערהיטען פון אונרעכט". דער איינגעל איז דאַן געווען אזוי יונג און אונשולדיג אז ער האָט גאָר ניט פערשטאַנען וואָס די מוטער מיינט מיט די רייד.

איינמאָל איז ער געזעסען און געלערנט אונטער א טייטעלבוים, איז אַרונטערגעפאַלען זיין היטעל פון קאָפּ. האָט ער אויפגעהויבען די אויגען און האָט דערזעהן די טייטלען וואָס זיינען געהאַנגען אבער זיין קאָפּ. א שטאַרקע לוסט האָט איהם אָנגענומען די זיסע טייטלען צו געניסען. און ווייל ער האָט ניט געהאַט דעם מוטה צו נעהמען די טייטלען מיט די הענד האָט ער ארויפגעקלעטערט אויפ'ן בוים און האָט אָב־געריסען א בינטעל טייטלען מיט די צייהן.

נאָך דעם קאָפּ. מיר מוזען פאָלגען דעם וואס איז אימער גע־שטאַנען העכער פון אונז. דעם גאנצען לעבען פון ר׳ גמליאל האבען מיר זיך געהאלטען אזוי ווי ער האט אונז געלערענט, און יעצט האלטען מיר זיך אויך אן ביי זיינע רייד. יהושע! אומזיסט דיינע רייד—מיר וועלען דיך ניט הערען!״

4

קליינע אידישע קינדער

האט דערצעהלט רבי יהושע בן חנניא: קיינמאָל אין מיין לעבען האט מיך אימיצער בעזיעגט, אויסער א פרוי, א אינגעלע און א מיידעלע.

די פרוי:

איך בין איינמאָל איינגעשטאַנען אויף אן אכסניא, האט די ווירטין פאר מיר געקאָכט א געקעכטס פון בעבלעך. האב איך אויפגעגעסען איין מאָהלצייט און האב גאָרנישט איבערגעלאָזען. א צווייטען מאָל און גאָרנישט איבערגעלאָזען. צום דריטען מאָהלצייט האט זי די געקעכטס שטארק איבערגעזאלצען. ווי נאָר איך האב פערזוכט האב איך דעם טעלער אבגערוקט פון זיך און ניט געגעסען. האט די פרוי מיך געפרעגט ווארום איך עס ניט, האב איך איהר געענטפערט אז איך בין ניט הונגעריג, איך האב זיך בייטאג שוין זאט אנגעגעסען. האט די פרוי געפרעגט: ״אויב איהר זייט ניט הונגעריג האט איהר דאָך די ברויט אויך ניט געדארפט עסען״. און נאָכדעם, אז איך האב שוין ניט געהאט וואס איהר צו ענטפערן, האט זי געזאגט: ״רבי, אפשר האט איהר פערגעסען איבערצולאָזען א ביסעל אין טעלער ווי די חכמים האָבען געהייסען?״

די מיידעלע:

איך בין איינמאָל געגאַנגען אין וועג, דורך א פעלד. איז אין דעם פעלד געווען אן אויסגעטראטענער וועג. האט מיך א מיידעלע געפרעגט: ״רבי, געהסטו ניט איבער א פעלד?״ ענטפער איך: ״ניין, איך געה איבער אן אויסגעטראטענעם וועג״. זאגט זי צו מיר: ״אזעלכע רויבער ווי דו האבען דאס אויסגעטראטען״.

דער אינגעלע:

איינמאָל בין איך געגאנגען אין וועג. האב איך געפונען

2
ריינליכקייט און נעטליכקייט

דערצעהלען די רבנן: אמאָל איז געווען א מעשה מיט רבי עקיבא, ווען ער איז געזעסען אין געפענגנים, און רבי יהושע פון טרסי פלעגט איהם קומען בעדיענען. יעדען טאָג פלעגט ער איהם ברייננען א קרוג וואסער. איינמאָל האט דער וועכטער פון דער תפיסה בעמערקט אז די וואסער אין קרוג איז א ביסעל צו פיעל. האט ער געזאגט צו רבי יהושע: „ווארום האסטו היינט געבראכט אזוי פיעל וואסער? אפשר דענקסטו נאָך אונטערגראָבען די תפיסה?" האָט דער וועכטער גענומען און אויסגעגאָסען א העלפט פון דעם קרוג.

ווען ר' יהושע האט די וואסער געבראכט צו ר' עקיבא, האָט דער געפאנגענער זיך בעקלאָגט: „יהושע! די ווייסט אז איך בין שוין אן אלטער מאן, און אז דו ביזט מיין איינ־ציגע שטיצע אין לעבען. טא ווי קומט עס אז דו האָסט מיר היינט געבראכט אזוי וועניג וואסער?" האט איהם ר' יהושע דערצעהלט וואס מיט איהם איז געשעהן. האט ר' עקיבא געבעטען א ביסעל פון די וואסער זיך איינצוואוואשען. האט רבי יהושע געזאגט: „עס איז דאָ נים גענוג אויף א טרונק ווילסטו עס זאָל דיר נאָך קלעקען אויף וואשען זיך?" האט רבי עקיבא געענטפערט: „בעסער זאָל איך שטארבען פון דאָרשט, איידער איך זאָל נים פאָלגען דעם דין פון מיינע חברים וואס האבען פערבאָטען צו עסען אונגעוואשען".

און עס ווערט דערצעהלט אז ער האט גאָרנישט געוואלט נעהמען אין מויל ביז מען האט איהם געבראכט וואסער זיך צו וואשען.

3
דער קערפער געהט נאָכ׳ן קאָפּ

נאכדיעם אז רבן גמליאל, דער גרינדער פון דער ישיבה אין יבנת, איז געשטאָרבען, איז געקומען רבי יהושע, וועל־כער האָט מיט איהם געפיהרט קריעג ביים לעבען, און האט געוואָלט פסקנ'ען א דין וועגען א תענית אנדערש ווי רבן גמליאל האָט גע'פסקנ'ט. האָט זיך אויפגעשטעלט ר' יוחנן בן נורי און האָט געזאָגט: „איך זעה אז דער קערפער געהט

סינדער, וועט קיינער קענען קומען צו דיר אויף יענער וועלט און דיר זאָגען וואס פאר א תכלית זיי האָבען פון דיין פער־מעגען געמאכט. די מענשען זיינען אזוי ווי גראָז אויפ'ן פעלד. די בליהען אויף, די פערוועלקען".

7

דעם גנב'ס פסק

רבי אלעזר בן פדת פלעגט לערנען מיט גרויס חשק. איינמאָל אין ער געזעסען און געלערנט אין דעם אונטערשטען מארק פון צפורי, און זיין איבערמאנטעל איז פערטראָגען געוואָרען נאָך דעם איבערשטען מארק פון צפורי, און ער איז געווען אזוי פערטיפט אין לערנען, דאס ער האָט אָן דעם מאנטעל אין גאנצען פערגעסען. איז געקומען איינער און האָט דעם מאנטעל געוואָלט צונעהמען, האָט ער אויף דעם געפונען א געפעהרליכען שלאנג, און דער גנב האָט מורא געהאט דעם מאנטעל אנצוריהרען.

8

דער גרויסער שכר למוד

רבי פרידא האָט געהאט א תלמיד מיט וועמען ער האָט געלערנט א פרק פיער הונדערט מאָל ביז דער תלמיד פלעגט עס איינלערנען. איינמאָל האָט מען געשיקט רופען רבי פרידא ער זאָל געהן אין מארק וועגען א מצוה זאך. ר' פרידא האָט אבער פריהער געוואָלט ענדיגען דעם לערנען מיט'ן תלמיד. אבער וואס ער האָט דעם תלמיד געלערנט איז איהם נאָר ניט אריין אין קאָפּ. פרעגט איהם דער רבי:

"וואָרום ביזטו היינט אנדערש פון פריהער? וואָרום קענסטו היינט גאָרנישט איינלערנען?"

האָט דער תלמיד די זאך אזוי ערקלערט:

"זייט מען האָט דעם רבי גערופען ער זאָל געהן אין מארק, איז מיין קאָפּ מיר צומישט געוואָרען. איך זיץ און טראכט אלץ: "אָט די מינוט געהט דער רבי אוועק — אָט געהט ער אוועק". און צוליעב דיזע געדאנקען איז מיין מוח

א אינגעלע זיצען אויף אן אָרט, וואו דארט די וועגען צו־שיידען זיך. פרעג איך איהם: "מיט וועלכען וועג נעהט מען אין שטאָדט?" האט ער געענטפערט: "דיזער וועג איז א לאנ־גער און א קורצער און דער אנדערער איז א קורצער און א לאנגער" בין איך געגאנגען מיט דעם וועג אויף וועלכען דער אינגעלע האט געזאגט אז עס איז א קורצער און א לאנגער. ווען איך בין שוין געווען אנגעקומען צו דער שטאָדט, האב איך געפונען אז מיין וועג איז פערשטעלט מיט גערטנער פון גרינסען און פרוכטען, און איך האב ניט געקענט צוקומען. קעהר איך זיך אום צוריק און פרעג דעם אינגעל: "האסטו מיר ניט געזאגט אז דאס איז א קורצער וועג?" האט דער אינ־געל געענטפערט: "האב איך דיר דען ניט געזאגט אז דיזער קורצער וועג איז א לאנגער?" האב איך איהם א קוש געטאָן אין קאָפּ און האב געזאגט: "וואויל איז אייך, אידען, דאס איהר זייט אלע חכמים, סאי גרוים, סאי קליין!"

5

צופיעל רייד זיינען איבעריג

רבי יוסי הגלילי איז געגאנגען אין וועג, האט ער געטרא־פען ברוריה׳ן, די פרוי פון רבי מאיר. פרעגט ער איהר: "מיט וועלכען וועג נעהט מען נאָך דער שטאָדט לוד?" האָט זי זיך אבגערופען: "דו שוטה פון גליל! האבען דען די חכמים ניט געזאגט אז מיט א פרוי דארף מען פיעל ניט שמועסען? דו האסט געדארפט פרעגען: "ווי קיין לוד?"

6

די וועלט איז א חתונה

האט שמואל געזאגט צו רב יהודה שיננא: (דער שארפ־זיניגער) "כאפּ אריין און עס, כאפּ אריין און טרינק. די וועלט פון וועלכער מיר געהען אוועק איז ווי א חתונה. היינט איז א שמחה, מאָרגען איז אוים".

רב האט געזאגט צו רב המנונא: "מיין קינד! אויב דו האסט די מיטלען לאז זיך וואויל געהן, ווייל אין קבר זיינען קיין פערגניגענס דא, און דער טויט פערזאמט זיך ניט. און טאָמער וועסטו זאגען: איך וועל איבערלאָזען פאר מיינ־

ער טויזענד שטעדט אויף דער יבשה". האָט רבי געענטפערט: "אַז דו וועסט זעהן זיין פאטער זאָלסטו איהם זאָגען אז ער זאָל איהם מעהר צו מיר ניט שיקען אין אזעלכע אָרימע קליידער".

מיר ניט קלאָר."

"בערוהיג זיך", האָט רבי פרידא געזאָגט, "און נעהם גוט אריין אין קאָפּ וואס איך וועל מיט דיר לערנען."

רבי פרידא איז געווען זעהר געדולדיג און ער האָט מיט דעם תלמיד דעם ענין איבערגעלערנט נאָך פיער הונדערט מאָל, ביז דער תלמיד האָט ענדליך דעם ענין איינגעלערנט.

דאַן האָט אַ בת קול זיך געלאָזט הערען פון הימעל און געפרעגט ביי ר' פרידא:

"ווילסטו מען זאָל דיר חעכערען פיער הונדערט יאָהר אויף דיין לעבען, אָדער דו און דיין דור זאָלען זוכה זיין צו זיין אין גן עדן?"

"איך וויל בעסער אז איך און מיין דור זאָלען זוכה זיין צו זיין אין גן עדן", האָט רבי פרידא געענטפערט.

"גיט איהם ביידע זאַכען", האָט דער אויבערשטער בע־זאָגט צו זיינע מלאכים.

9

קליידער מאַכען לייט

"רבי מכבד עשירים", רבי פלעגט אָבגעבען כבוד צו די רייכע, ווייל זיי פלעגען געבען אַ סך צדקה.

איינמאָל, בעת עס זיינען ביי רבי געזעסען אַ צאָהל אָנ־געזעהנע מענשען, איז אריינגעקומען בוניוס, דער זוהן פון דעם רייכען בוניוס, וועלכער האָט געהאַט זעהר פיעל הייזער און איז געווען זעהר גוט צו זיינע שכנים. האָט רבי אויס־גערופען צו די געסט וואס זיינען ביי איהם געזעסען: "מאַכט אַ ווארע פּאר אַ מאַן וואס האָט הונדערט מנה!" שפּעטער איז אָנגעקומען אַן אַנדער רייכער מאַן, און רבי האָט גע־מיינט אז יענער איז רייכטער פון בוניוס'ן, האָט ער אויסגע־רופען: "מאַכט אַ ווארע פּאר אַ מאַן וואס פערמאָגט צוויי הונדערט מנה!" האָט זיך אָבגערופען רבי ישמעאל, וועלכער איז דערביי געווען: "רבי, סטייטש! אָט דעם בוניוס'עס פאטער האָט דאָך טויזענד שיפען אויפ'ן ים און צו דעם האָט

וואָלטען זיי פון אזא ענטפער פערשטאנען אז אויף ווייז אין דעם יאָהר ניט אזא גערעטענים.

ווען רב ווען רב וועלכער האָט געוואָהנט אין בבל, איז געקומען צו זיין אָנקעל רבי חייא אין ארץ ישראל, האָט איהם רבי חייא געפרעגט: ״דייך פאטער לעבט?״ זאָגט צו איהם רב: ״ווארום פרעגסטו זיך ניט נאָך אויף מיין מוטער?״ האָט רבי חייא געפרעגט: ״דיין מוטער לעבט?״ האָט רב געענטפערט: ״מיין פאטער לעבט״. און פון אזא ענטפער האָט רבי חייא פערשטאנען אז זי איז שוין טוים.

.2

אלע מענשען זיינען גלייך

איינער איז געקומען צו רבא׳ן מיט אזא פראגע: ״דער הערשער פון מיין שטאָדט האָט מיר געהייסען הרג׳ענען א געוויסען מענשען, און אויב איך וועל ניט פאָלגען וועט דער הערשער מיך טויטען״. האָט רבא איהם געענטפערט: ״בעסער זאָל מען דיך הרג׳ענען איידער דו זאָלסט אימיצען טויטען. דענקסטו דען אז דיין בלוט איז רויטער פון יענעם׳ס? אפשר איז יענעם׳ס בלוט רויטער פון דיינע?״

.3

זיין שטראָף איף דער וועלט

יששכר פון דעם דאָרף ברקאי איז געוועזען א כהן גדול וואס האָט געפיהרט זיין אמט מיט גדלות און האָט געזוכט כבוד. די הייליגע ארבייט פון די קרבנות האָט ער געטהאָן מיט האנדשוה. ער האָט גערעכענט אז דאס איז צו ניעדריג פאר איהם צו ארבייטען מיט זיינע היילע הענד. און וואס איז געוועזען זיין שטראָף? אָט וואס מען דערצעהלט. איינמאָל איז דער מלך געזעסען מיט דער מלכה און געשמועסט ווע־גען דעם וועלכע פלייש איז בעסער צו עסען. דער מלך האָט געזאָגט ציגענע פלייש און די מלכה האָט געזאָגט שעפסען פלייש. איז ביי זיי געבליבען אז זיי זאָלען רופען דעם כהן גדול. דען ווער איז אזא מבין אויף פלייש ווי דער כהן גדול וואס איז מקריב קרבנות יעדען טאָג? איז געקומען יששכר, און אז ער האָט אויסגעהערט וועגען וואס מען האָט איהם גערופען, האָט ער מיט שפאָט אָנגעצייגט מיט זיין האנד

מסכת פסחים

.1

ניט גוטע נייעס דאַרף מען זיך ניט אײַלען צו דערצעהלען

רב כהנא איז קראַנק געוואָרען, האָבען די רבנן געשיקט רבי יהושע דער זוהן פון רב אידי, ער זאָל גערן זעהן וואָס דער קראַנקער מאַכט. ווען רבי יהושע איז אַהין געקומען האָט ער רב כהנא'ן שוין געפונען טויט. האָט ער אויף זיך קריעה געריסען, און נאָכדעם האָט ער דעם ריס פערשטעלט און איז צוריק געקומען א פערוויינטער. האָבען די רבנן געפרעגט: "איז ער געשטאָרבען?" האָט רבי יהושע געענטפערט: "איהר זאָגט אזוי, איך האָב גאָרנישט געזאָגט, ווייל א פסוק שטעהט, "דער וואָס ברייננט שלעכטע נייעס איז א נאַר".

יוחנן הקוקאה איז ארויס אין דאָרף זעהן אויב די פעלדער זיינען געראָטען. ווען ער איז צוריק געקומען אין שטאָדט, האָבען איהם די שטאָדט לייט געפרעגט: "איז ווייץ עפּעס געראָטען דעם יאָהר?" האָט ער געענטפערט: "אויף גערשטען איז א געראָטענים". האָבען זיי איהם געזאָגט: "אַזאַ גוטע נייעס דאַרפסטו אָנזאָגען די פערד און די אייזלען".

פרעגט דער תלמוד: ווי דען האָט ער זיי געדאַרפט ענטפערען? — ער האָט זיי געדאַרפט זאָגען: "פאַר־אַ־יאָהרען איז ווייץ געווען געראָטען", אָדער "לינזען זיינען געראָטען".

לערענט האָט ער ביי די צוויי גרויסע געלעהרטע שמעיה און אבטליון, און ער דארף וויסען דעם דין, אויב מען מעג שילען דעם קרבן פסח אום שבת". הלל איז געקומען און האָט געצייגט אז דער קרבן פסח שטעהט העכער פון די הייליגקייט פון שבת און מען מאָר איהם ניט אָבליינען. האָט מען איהם גלייך אוועקגעזעצט אויבען אָן און איהם געמאכט פאר א נשיא.

הלל איז געזעסען א גאנצען טאָג און האָט גע'דרשנ'ט וועגען די דינים פון פסח. און זעהענדיג די וויכטיגע פערזאָנען וואס זיינען געזעסען ארום איהם און האָבען זיך צוגעהערט צו זיינע רייד, האָט הלל אָנגעהויבען פיהלען גרויס ביי זיך. און מיט אמאָל האָט ער די בני בתירה אָנגעהויבען צו קריטיקירען אין זעהר שארפע ווערטער, זאָגענדיג: "ווער האָט געבראכט דערצו דאס איך זאָל אהער קומען פון בבל און איהר זאָלט מיך מאכען פאר נשיא ביי אייך? גווער. אויב ניט אייער פוילקייט וואס איהר האָט ניט געוואָלט לערנען ביי אזעלכע צוויי גרויסע מענשען ווי שמעיה און אבטליון?" די צוהערער האָט עס נאטירליך פערדראָסען, אָבער זיי האָבען געשוויגען. שפעטער האָבען זיי הלל'ן א פרעג געטהאָן: "רבי, ווי איז דער דין אז אימיצער האָט פערגעסען ברייגגען א חלף פון פאר שבת?" האָט הלל פער־שעהמט געענטפערט: "דיזען דין האָב איך געוואוסט און פערגעסען. אָבער איהר קענט זיך פערלאָזען אויף אידען. אויב זיי זיינען אליין קיין נביאים, קומען זיי ארויס פון נביאים. זיי וועלען שוין אליין אויסגעפינען וואס צו טהאָן". אויף מאָרגען איז אזוי געווען. ווער עס האָט געבראכט א שעפס האָט דעם מעסער געהאט אריינגעשטעקט אין זיין וואָל, ווער עס האָט געהאט א ציעג האָט דעם מעסער אריינגע־שטעקט צווישען די הערנער. ווען הלל האָט דאס דערזעהן האָט ער זיך דערמאָהנט און געזאָגט: "אזוי האָב איך טאקע געלערענט פון שמעיה און אבטליון".

.5
די עטיקעטע פון טרינקען

רב הונא דער זוהן פון רב נתן איז איינמאָל געקומען צו רב נחמן בר יצחק. פרעגט איהם רב נחמן, "ווי הייסטו?" האָט ער געענטפערט: "רב הונא". האָט איהם רב נחמן אָב־געגעבען גרויס כבוד און האָט איהם איינגעלאדען צו זיצען

אויפ'ן מלך און האָט געזאָגט: "ווען ציינגען פלייש וואָלט נעווען בעסער, וואָלט מען פאר א קרבן תמיד געבראכט א ציעג אנשטאָט א שעפס". איז דער מלך געוואָרען זעהר בייז. ערשטענס, פאר דעם וואס דער כהן גדול האָט געציינט מיט'ן האנד אויפ'ן קעניג און דאס איז געווען געגען די עטיקעטע פון קעניגליכען הויף, און צווייטענס, וואס ער האָט ניט געענטפערט אזוי ווי דער קעניג האָט געוואָלט. האָט דער קעניג מיט כעס אויסגערופען:

"דערפאר וואס ער האָט ניט ארויסגעציינט רעספעקט פאר א קעניג זאָל מען איהם אָבהאקען זיין רעכטע האנד".

דער כהן גדול האָט ניט געוואָלט פערלירען זיין רעכטע האנד, און ווען דעם קעניג'ס מענשען זיינען געקומען דורכ־פיהרען די שטראָף, האָט ער זיי אונטערגעקויפט אז מען זאָל איהם אָבהאַקען די לינקע האנד אנשטאָט די רעכטע. אָבער דער קעניג האָט דערהערט פון דעם און ער האָט געגעבען א בעפעהל אז מען זאָל ביים כהן גדול אויך אָבהאקען די רעכטע האנד. איז ער געבליבען גאָר אָהן הענד. האָט רב יוסף געזאָגט אויף דעם: "געבענשט זאָל זיין דער בארמהערציגער וואס האָט איהם געגעבען זיין שטראָף אויף דער וועלט, ווייל אויף יענער וועלט וואלט זיין שטראָף געווען פיעל גרעסער".

.4

ווען הלל האָט זיך פערגעסען

האָט רב יהודה אזוי געזאָגט: "אויב א חכם האלט זיך גרויס פערשווינדט זיין חכמה. א בעווייז פון הלל. איינמאָל האָט ער זיך גרויס געהאלטען, האָט ער פערגעסען א דין.

די מעשה איז אזוי געווען:

ביי די בני בתירה וועלכע זיינען אלע געווען אריסטאָ־קראטען, נשיאים, און גרויס געלעהרטע, איז איינמאָל פאָר־געקומען א פראגע, אויב ערב פסח פאלט אויס אום שבת. צו מעג מען פערביינגען די היילינקייט פון שבת און שעכטען דעם קרבן פסח? קיינער פון זיי האָט זיך געקענט דער־מאָנען ווי דער דין איז. און יעדער איינער האָט געפרעגט: "שוין זשע איז דאָ גאָר קיינער ניטאָ וואס זאָל קענען וויסען ווי דער דין איז?" האָט זיך אימיצער אָבגערופען: "דאָ געפינט זיך א מאן פון בבל, הלל בבלי הייסט ער, גע־

האָסטו געזעהן דאָרט אויף יענער וועלט?" האָט רב יוסף געענטפערט: "א פערקעהרטע וועלט האָב איך געזעהן. די וואָס זיינען דאָ אויף דער וועלט פון אויבען זיצען דאָרט אונטען, און די וואס זיצען דאָ אונטען זיצען דאָרט אויבען". האָט רבי יהושע געזאָגט: "מיין זוהן, דו האָסט ניט געזעהן א פערקעהרטע וועלט, נאָר א ריכטינע, אן אמת'ע וועלט".

.7

די צוזייטע און צושפרייטע

רבי אושעיא זאָגט: א גרויסע טובה האָט דער אייבערשטער געטהאָן די אידען וואָס ער האָט זיי צוזייט און צושפרייט צווישען די פעלקער.

אמאָל האָט א גוי'שער אפיקורס געזאָגט צו רבי חנינא: "מיר זיינען פיינערע מענשען פון אייך. אין אייער ביבעל שטעהט אז יואב און די אידען האָבען פערבראכט זעקס חדשים אין אדום ביז זיי האָבען אויסגע'הרג'עט יעדען זכר, אָבער מיר, זעהסט ווי גוט מיר זיינען, אָט געפינט איהר זיך צווישען אונז אזוי פיעל יאָהרען און מיר האָבען אייך קיין שלעכטס געטהאָן". האָט איהם רבי חנינא געענטפערט: "איב דו ווילסט וועט דיר איינער פון מיינע תלמידים פערענטפערן דיין פראגע." און געענטפערט האָט רבי אושעיא: "איהר וואָלט זיכער אונז אלעמען פון דער וועלט אויסגעראָט, אָבער איהר ווייסט ניט ווי איהר זאָלט דאָס טהאָן. זאָלט איהר אונז אלעמען אויס'הרג'ענען, זיינען דאָך דאָ אידען אין אנדערע לענדער וואָס איהר קענט זיי ניט נרייכען. זאָלט איהר אויס'הרג'ענען בלויז דעם טייל וואָס געפינט זיך ביי אייך, וועט מען זאָגען אז איהר זייט אן אָבגעקירצטע מדינה — א לאנד אָהן אידען".

"איך שווער ביי דעם קעניג פון רוים!" האָט דער אפיקורס אויסגערופען, "אז דאָס זיינען טאַקע אונזערע געדאנקען."

.8

א צו שנעלע בעשלייגונג

עולא איז אמאָל געקומען אין פומבדיתא, האָט מען איהם געבראכט א קאָרב מיט זיסע טייטלען. האָט ער געפרעגט: "וויפיעל אזעלכע בעקומט מען פאר א גילדען?" האָט מען איהם געענטפערט: "דריי". האָט ער מיט פערדרוס אויסגערופען: "אין בבל בעקומט מען א קאָרב מיט זיסען האָניג פאר א גילדען און נאָך ווילען די מענשען פון בבל ניט לערנען

אויף א בעטעל. נאָכדעם האָט ער איהם דערלאַנגט א בעכער
ווייז, האָט דער גאַסט דאָס גלייך אַנגענומען און אויסגע־
טרונקען אין צוויי זופּען, און אפילו דעם פּנים ניט אָבגע־
קעהרט אָן א זייט, נאָר געטרונקען פאַר אלעמען אין די
אויגען.

דעם בעל הבית זיינען אזעלכע מאניערען ניט געפעלען;
געוועזען און ער האָט גענומען זיין גאַסט אויף א פערהער:

"וואָרום רופט מען דיך רב הונא?"

"ווייל אזוי האָט מען מיך א נאָמען געגעבען".

"ווען איך האָב דיך געבעטען זיך זעצען אויפ'ן בעטעל, וואָרום האָסטו זיך אוועקגעזעצט?"

"ווייל אזוי איז די מאָדע. וואָס דער בעל הבית הייסט טהאָן דאַרף מען פאָלגען!"

"פאַר וואָס אז איך האָב דיר געגעבען א בעכער ווייז האָסטו גלייך אָנגענומען און זיך גאָר ניט געלאָזט בעטען?"

"ווייל איך האָב געלערענט אז ווען א גרויסער מאַן בעט דאַרף מען זיך ניט לאָזען בעטען".

"וואָרום האָסטו דעם כוס אויסגעטרונקען אין צוויי זופּען?"

"ווייל איך האָב געלערענט אז דער וואָס זופּט אויס מיט איין מאָל איז א זויפער, מיט צוויי מאָל זופּען איז ער א לייטישער מענש, מיט דריי זופּען איז ער א גרויסהאַלטער".

ר' ישמעאל דער זוהן פון ר' יוסי איז איינמאָל געקומען צו ר' שמעון ברבי יוסי, האָט ער איהם מכבד געוועזען מיט א כוס וויין. האָט גענומען ר' ישמעאל און האָט דעם וויין אויסגעזופּט אויף איין מאָל. האָט איהם ר' שמעון געפרעגט: "דענקסט ניט דער האר אז דער וואָס טרינקט אויס זיין כוס מיט איין מאָל איז א זויפער?" האָט ר' ישמעאל געענטפערט: "דאָס איז ניט געמיינט דיין כוס וועלכער איז אזא קליינינטשיקער און ניט דיין וויין וואָס איז אזוי זיס, און ניט מיין בויך וואָס איז אזוי גרויס".

.6

די וועלט פון אמת

רב יוסף, דער זוהן פון רבי יהושע בן לוי, האָט איינמאָל גע'חלש'ט און זיין נשמה איז אוועק אויף יענער יועלט. ווען מען האָט איהם אָבגעמינטערט און זיין נשמה איז צוריקגע־קומען, האָט איהם זיין פאַטער געפרעגט: "זוהן מיינער, וואָס

.10

נאָך הייליגער ווי הייליגע

האָט רבי יוחנן איינמאָל אַזוי געזאָגט:

דריי סאָרטען מענשען דערמאָנט גאָט אַליין יעדען טאָג צו גוטען. דאָס זיינען: אַ בחור וואָס וואוינט אין אַ גרויסער שטאָדט און איז אָבגעהיט פון זינד, אַן אָרימאַן וואָס געפינט עפּעס אין גאַס און גיט עס אָב צום אייגענטימער, און אַ רייכער מאַן וואָס גיט צדקה אין געהיים.

איינמאָל איז רב ספרא געזעסען צוזאַמען מיט רבא׳ן און זיי האָבען געהערט ווי מען לערנט וואָס רבי יוחנן האָט געזאָגט. האָט זיך רב ספרא דערפרעהט. ער איז אויך געוועזן אַ בחור און האָט געוואוינט אין אַ גרויסער שטאָדט. האָט רבא געזאָגט צו איהם: "דו מיינסט אַז רבי יוחנן האָט דאָס געזאָגט נעגען אַזעלכע צדיקים ווי דו? עס זיינען דאָ נאָך גרעסערע צדיקים פון דיר, אַזוי ווי רב חנינא און רב אושעיא. ביידע זיינען געווען שוסטער אין ארץ ישראל און זיי האָבען געהאַט זייער וואַרשטאַט אין מאַרק, וואו עס האָבען זיך אויפגעהאַלטען אויסגעלאַסענע פרויען. און זיי האָבען גע־מאַכט שיך פאַר דיזע פרויען. זיי פלעגען אַריינקומען, אָראָב־נעהמען אַ מאָאָס פון זייערע פיס און ניט אויפגעהויבען זייערע אויגען אַ קוק צו טאָן די פרויען אין פנים".

11

טוביא זינדיגט זיגוד קריגט קלעפּ

די רבנן האָבען אַזוי געלערנט: דריי מינים מענשען האָט דער אייבערשטער פיינד, און דאָס זיינען זיי: איינער וואָס רעדט מיט׳ן מויל אַזוי און אין הארצען טראַכט ער זיך אַנ־דערש, איינער וואָס קען עדות זאָגען און אויסהעלפען אַ מענ־שען וואָס איז אין אַ צרה און טהוט דאָס ניט, און איינער וואָס האָט געזעהן זיין פריינד טהאָן אַ ניט שעהנע זאַך און קומט אַלס אַן איינציגער עדות אויסזאָגען אויף איהם.

עס איז אַמאָל פאָרגעקומען אַזאַ געשיכטע: טוביא האָט געזינדיגט, איז געקומען זיגוד, איינער אַליין, און האָט דער־צעהלט וועגען דעם צו רב פּפּא. האָט רב פּפּא גענומען און דעם עדות אָנגעשלאָגען. זאָגט דער עדות: "טוביא זינדיגט און זיגוד קריגט קלעפּ? ווי שיקט זיך דאָס?"

תורה!" ביינאכט האט ער בעקומען א וועהטאג אין בויך, האט ער אויסגערופען: "אין בבל קריגט מען א קארב מיט בויכוועהטאג פאר א גילדען און דאך לערנען די מענשען פון בבל די תורה!"

9.
פינף לעבענס רעגעלען

ווען רבי עקיבא איז געזעסען אין תפיסה איז צו איהם געקומען ר' שמעון בן יוחאי און האט צו איהם געזאגט: "רבי, לערן מיך עפעס תורה". האט ר' עקיבא געענטפערט: "איך קען דאס ניט טהאן, ווייל צוליעב תורה לערנען האט מען מיך אריינגעזעצט אין תפיסה". האט ר' שמעון געזאגט: "אויב דו וועסט מיט מיר ניט לערנען וועל איך דער־צעהלען מיין פאטער און דו וועסט נאך ערגער מאכען". האט ר' עקיבא געזאגט: "גלויב מיר, מיין קינד, אז נאך מעהר ווי די קאלב וויל זויגען וויל די קוה געבען זויגען". האט ר' שמעון גע'טענה'ט: „ווער איז אין סכנה? די קאלב איז אין סכנה. דו זיצט דאך שוין סאי ווי אין תפיסה. שטראפען קען מען בלויז מיך. טא וואס ארט דאס דיך?"

רבי עקיבא האט איהם נאכגעגעבען און איהם געלערנט פינף רעגעלען אין לעבען.

א מענש וואס וויל זיך אויפהייגגען קלייבט ער אויס א גרויסען בוים, און דו, אויב דו ווילסט לערנען, זאלסטו לער־נען פון א גרויסען רבי, ווענט מען ווייסען אז אלעס וואס דו זאגסט הענגט אב פון א גרויסען מענשען.

ווען דו לערנסט מיט א קינד זאלסטו איהם לערנען פון א ספר אהן גרייזען, ווייל א גרייז אין א ספר בלייבט אייביג פארצעלט אין מח.

זאלסט ניט קאכען אין א טאפ אין וועלכען עס האט פריהער געקאכט אן אנדערער. עס מיינט, זאלסט ניט חתונה האבען מיט א גרושה ווען איהר מאן לעבט נאך.

ווילסטו האבען א מצוה אויף יענער וועלט און א פערדינסט אויף דיזער וועלט, זאלסטו לייהען געלד צו א פארמער און נעהמען ביי איהם אויף חוב פון זיין תבואות, וועט דיך די תבואה קאסטען ביליג און דיין פריינד וועט געהאלפען ווערען.

ווילסטו פיהרען ריינעם לעבען, נעהם א ווייב און האב קינדער.

של עולם! לאָמיך אַרונטערגעהן אויף דער ערד און אָבקיהלען דעם פייער אין קאַלך אויוועז און ראַמעוועז די דריי צדיקים". האָט גבריאל געזאָגט: "אַזאַ נס איז צו קליין פאַר דעם אויבערשטען. דו ביזט דאָך דער מלאך פון האַגעל און אַלע ווייסען דאָך אַז וואַסער לעשט פייער, אָבער איך בין דער מלאך פון פייער, וועל איך געהן אָבקיהלען דעם אויוועז פון אינעווייניג און מאַכען היים פון דרויסען, וועט דאָס זיין אַ טאָפּעלטער נס, אַ נס בתוך נס". און דער אייבערשטער האָט צו גבריאל'ן געזאָגט: "געה און טוה אַזוי".

14

דוד המלך'ס טאַסט

ווען דער אייבערשטער וועט אויסלעזען די אידען פון גלות וועט ער מאַכען אַ סעודה פאַר די צדיקים. נאָכדעם ווען זיי וועלען פאַרטיג ווערען מיט'ן עסען וועט מען געבען דעם כוס של ברכה צו אברהם אבינו, ער זאָל בענשען. וועט ער צו זיי זאָגען: "איך בין ניט ווערטה איך זאָל מאַכען די ברכה, ווייל פון מיר איז אַרויסגעקומען ישמעאל". וועט מען דעם כוס דערלאַנגען צו יצחק'ען, וועט ער זאָגען: "איך בין אויך ניט ווערט איך זאָל די ברכה מאַכען, ווייל פון מיר איז אַרויס עשו." וועט מען דעם כוס געבען צו יעקב'ען, וועט ער זאָגען: "איך קען ניט ברכה מאַכען, ווייל איך האָב גענומען צוויי שוועסטער און שפּעטער האָט די תורה פאַרבאָטען צו נעהמען אַ ווייב'ס אַ שוועסטער אין דער צייט וואָס די ווייב לעבט נאָך." וועט מען דאַן זאָגען צו משה'ן, "נעהם און בענש דו." וועט משה ענטפער'ן: "איך קען ניט בענשען, ווייל איך האָב ניט זוכה געווען אַריינצוקומען אין ארץ ישראל, ניט ביים לעבען, ניט נאָך'ן טויט." וועט מען דאַן זאָגען צו יהושע'ן: "נעהם און בענש דו", וועט ער זיי זאָגען: "ניין, איך קען ניט, ווייל איך האָב ניט דערלעבט צו האָבען אַ זוהן". צולעצט וועט מען זיך ווענדען צו דוד'ן, און דוד וועט זאָגען: "איך וועל בענשען. איך הויב אויף דעם בעכער פאַר די בעפרייאונג פון אידישען פאָלק אין נאָמען פון גאָט."

האָט איהם רב פּפּא אזוי געענטפערט: ״ אַן איינציגער עדות איז ניט בעגלויבט, און ווען איין איינציגער מענש קומט און דערצעהלט עפּעס שלעכטס אויף אַן אַנדערן, לאָזט ער אויף איהם ארויס אַ שם רע סתם אין דער וועלט אריין. און אַט דערפאר קומט דיר די שטראָף.״

12

אָדם הראשון׳ס צער

ווען דער אייבערשטער האָט פערשאָלטען אדם הראשון און האָט צו איהם געזאָגט: ״די ערד וועט פאר דיר אויפשפּראָצען דערנער און דיסטלען״. האָט אדם זיך צואוויינט און פון זיינע אויגען האָבען זיך אָנגעהויבען צו גיסען שטראָמען טרעהרען, און ער האָט געזאָגט: ״רבונו של עולם! האָסט מיך פער׳משפּט צו עסען מיט אַן אייזעל פון איין קאריטע!״ אָבער ווען דער אייבערשטער האָט שפּעטער געזאָגט: ״מיט דעם שוויים פון דיין פּנים וועסטו עסען ברויט״, האָט זיך אדם בערוהיגט. עס איז שוין כדאי צו טאָהן אַלערליי שווערע ארבייט, אבי ניט צו זיין גלייך מיט אַן אייזעל.

13

א נס בתוך נס

ווען נמרוד דער רשע האָט אריינגעוואָרפען אברהם אבינו אין קאלך אויווען האָט גבריאל געזאָגט צו דעם אייבערשטען: ״לאָמיך ארונטערגעהן אויף דער ערד און אָבקיהלען דעם קאלך אויווען און ראטעווען דעם צדיק״. האָט דער אויבערשטער געענטפערט: ״איך בין אַן איין איינציגער אין מיין וועלט און אברהם איז אַן איין איינצ־גער אין זיין וועלט, פּאַסט עס זיך אַז איך אַליין זאָל איהם ראַטעווען״. אָבער. אזוי ווי דער אייבערשטער האָט ליעב צו בעצאָהלען יעדען איינעם סאַי פאר אַ גוטע זאך וואס ער האָט געטהאָן און סאַי ער האָט בלויז געוואָלט טאָהן, האָט ער געזאָגט צו גבריאל׳ן: ״דו וועסט נאָך זוכה זיין צו ראטעווען דריי פון זיינע קינדער״. און עס ווערט דערצעהלט אזוי:

ווען דער רשע נבוכדנאצר האָט אריינגעוואָרפען חנניה מישאל און עזריה אין ברענענדען קאלך אויווען, האָט יורקמי דער מלאך פון האגעל געזאָגט צו דעם אייבערשטען: ״רבונו

פרוכטען פלעגען צייטיג ווערען אויף די בוימער און דער ווינט פון בארג לבנון פלעגט דורך זיי בלאָזען, פלעגען די גאָלדענע פרוכטען פאַלען און קייקלען זיך אויף דער ערד, און פינקלען נעגען דעם שיינענדער זונן. ווען דער פיינד איז אדיין אין דעם הייליגען אָרט האָבען די בוימער באַלד אויסגעטריקענט. אבער אז משיח וועט קומען וועלען די פרוכט בוימער ווידער בליהען און ארויסגעבען פון זיך די זעלבע גאָלדענע פרות.

3

דאס פאָלק און זיינע פיהרער

האָט רב יהודה געזאָגט אין נאָמען פון שמואל: פאַר וואס האָט זיך די דינאַסטיע פון שאול ניט לאַנג געצויגען? דאס איז ווייל זי איז געוועזען ריין אָהן פעהלערען, און עס איז שוין איינמאָל ערקלעהרט געוואָרען, אז ווען מען דאַרף וועהלען א פיהרער פאַר'ן פאָלק קלייבט מען אויס איינעם אזא וואס הינטער איהם הענגט א בינטעל שרצים, א פערגאַנגענהייט מיט א סך פעהלערען, דען טאָמער הערט ער ביי זיך צו גרויס, זאָגט מען איהם: "גיב א קוק וואס עס הענגט ביי דיר פון הינטען".

4

געדענקען אן עולה און אזוי ווי נקמה נעהמען

די תורה האָט געזאָגט "לא תיקום ולא תטור", זאָלסט ניט נעהמען נקמה און דו זאָלסט ניט געדענקען אן עולה (נטירה).

וואס איז נקמה? איינער קומט היינט און בעט ביי דעם צווייטען ער זאָל איהם לייהען א האַק. וויל ער איהם ניט לייהען. אויף מאָרגען קומט דער צווייטער און בעט ביים ערשטען ער זאָל איהם לייהען א זעג. רופט זיך אָפּ דער ערשטער: "ניין, איך וועל דיר ניט לייהען די זעג, אזוי ווי דו האָסט מיר ניט געוואָלט לייהען די האַק". דאָס איז נקמה.

און וואס איז נטירה? היינט קומט איינער און זאָגט צום אנדערען: "לייה מיר דיין האַק". וויל ער איהם ניט לייהען. אויף מאָרגען קומט דער צווייטער צום ערשטען און זאָגט: "לייה מיר דיין העמער". ענטפערט איהם דער ערשטער: "זעה, כאָטש דו ביזט געוועזען אזא שלעכטער און האָסט מיר נעכטען דיין האַק ניט געוואָלט לייהען, פון דעסטוועגען וועל איך דיר דאָך לייהען מיין העמער". דאָס איז נטירה, דאָס הייסט היטען א שנאה.

מסכת יומא

.1

צו גאָט און צו לייטען

אַ מענש וואָס וויל לעבען אַ ריינעם לעבען, זאָל נעהמען אַ פרוי. אזוי האָבען די תלמידי חכמים געפּרעדיגט: אויף אַ מענשען וואָס האָט קיין פרוי נעהאט האָט די וועלט צו יענע צייטען געקוקט מיט מיסטרויען און פערדאַכט.

דאַרום, ווען רב פלעגט קומען אין דרשיש פלעגט ער לאזען אויסרופען, אויב עס איז דאָ איינע וואָס וויל ווערען זיין פרוי אויף דער צייט וואָס ער פערברייננגט אין דער שטאָדט. רב נחמן פלעגט אויך אזוי טהאָן ווען ער פלעגט קומען אין שכנציב. די דאמאלסדיגע זיטע איז געווען אז אַ תלמיד חכם פּאַסט זיך ניט צו זיין אָהן אַ פרוי.

פרעגט דער תלמוד אַ קשיא: עס איז דאָך דאָ אַ דין אז אַ מענש טאָר ניט נעהמען אַ פרוי אין איין שטאָדט און נאָכדעם געהן אין אַן אנדער שטאָדט און נעהמען נאָך אַ פרוי, ווייל די קינדער פון אזעלכע פרויען קענען זיך אמאָל צוזאמענטרעפען, ניט וויסען אַז זיי זיינען שוועסטער און ברידער, און חתונה האָבען איינע מיט די אנדערע. זיינען דאָ אויף דעם פערשיעדענע ערקלעהרונגען, און איינע איז: אז די דאזיגע פרויען האָבען יענע תלמידי חכמים גענומען בלויז פון לייטענס וועגען. זיי האָבען מיט די פרויען געוואוינט אונטער איין דאך, אָבער זיי האָבען זיך מיט זיי פערהאַלטען בלויז ווי פריינד.

2

גאָלדענע פרוכטען פון ירושלים

רב אושעיא האָט אזוי דערצעהלט:

ווען שלמה האָט געבויט דעם בית המקדש האָט ער ארום איהם געפלאנצט אלערליי זיסע גאָלדענע פרוכטען און אז די

אז א רייכער מאַן קומט אויף יענער וועלט, און מען פרעגט איהם פאר וואָס ער האָט ניט אָבגעגעבען קיין צייט אויף צו לערנען תורה, און ער מאַכט א תירוץ, אז ער איז געווען זעהר רייך, האָט געהאַט אַ סך געשעפטען און דער פאַר איז איהם אימער געווען פערדרעהט, זאָגט מען צו איהם: ״שוין זשע ביזטו געווען רייכער פון רבי אלעזר בן חרסום?״

אויף רבי אלעזר בן חרסום דערצעהלט מען אז זיין פאָטער האָט איהם איבערגעלאָזען ירושה טויזענד שטעדט אויפ'ן לאַנד און דערצו טויזענד שיפען אויפ'ן ים. יעדען טאָג פלעגט רבי אלעזר נעהמען א זעקל מעהל אויף זיינע שולטערן און געהן פון איין שטאָדט צו דער אנדערער און לערנען תורה. איינמאָל האָבען איהם געפינען זיינע קנעכט און זיי האָבען איהם ניט דערקענט. האָבען זיי איהם געוואָלט צווינגען ער זאָל מהאָן א ביסעל ארבייט פאר זייער האר, ניט וויסענדיג אז ער אליין איז דער האר. האָט ער זיי ניט אויסגעזאָגט ווער ער איז, נאָר ער האָט זיך ביי זיי געבעטען: ״לאָזט מיך, איך בעט אייך, לאָזט מיך צורוה, כדי איך זאָל קענען אוועקגעהן און לערנען תורה.״ האָבען זיי געזאָגט: ״מיר שווערען ביי דעם לעבען פון אונזער האר אלעזר בן חרסום, אז מיר לאָזען דיך ניט אָפ״. האָט ער זיי געגעבען א סך געלד, זיך אויסגעקויפט ביי זיי, זיי זאָלען איהם פריי לאָזען. און מעהר איז ער צוריק אהיים ניט געגאַנגען, נאָר ער האָט זיך אויפגעהאַלטען אין דער פרעמד, איז געזעסען טאָג און נאַכט און האָט געלערנט תורה.

אז מען פרעגט דעם רשע וואָרום האָסטו ניט אָבגעגעבען צייט אויף תורה לערנען, ענטפערט ער: ״איך בין געווען א שעהנער יונגער מאַן, און דער יצר הרע האָט מיר דעם קאָפּ פערדרעהט״. ווערט מען איהם צוריק ענטפערען: ״ביזטו דען געווען שעהנער פון יוסף הצדיק?״

אויף יוסף הצדיק ווערט דערצעהלט, אז פוטיפרע'ס ווייב פלעגט איהם יעדען טאָג צורייד‏ען מיט זיסע רייד און זי פלעגט זוכען איהם געפעלען צו זיין. די קליידער וואָס זי פלעגט פאר איהם אָנטהאָן אין דער פריה פלעגט זי ניט טראָגען אין אווענד. די קליידער וואָס זי פלעגט טראָגען אין אווענד פלעגט זי ניט אָנטהאָן אין דער פריה. ״ליעב מיך״, האָט זי זיך געבעטען, אבער יוסף האָט געזאָגט: ״ניין״. האָט זי געזאָגט: ״איך וועל דיך ארייגזעצען אין געפענגניס״. האָט ער געענטפערט: ״גאָט בעפרייט די געפאַנגענע״. האָט זי

5

דער אָרימאַן, דער רײַכער, דער רשע

ווען אַן אָרימאַן קומט אויף יענער וועלט און מען פרעגט איהם ווארום ער האָט ניט אָבגעגעבען צייט אויף צו לערנען תורה, און ער ענטפערט: "איך בין געווען אָרים און איך בין אימער געווען פערטהאָן זוכענדיג צו פערדיענען אויף ברויט", ענטפערט מען איהם צוריק: "ביזטו דען געווען אַ גרעסערער אָרימאַן פון הלל'ן?"

אויף הלל'ן דערצעהלט מען אַזוי. ער איז געווען אַזוי אַ־ים דאָס מעהר ווי אַ קליינע מטבע, אַ טרפעיק, אַ טאָג האָט ער ניט פערדיענט. פלעגט ער אַ העלפט פון דעם אָבגעבען צום שמש פון בית המדרש, ער זאָל איהם אריינלאָזען לערנען, און אויף דעם אַנדער האַלבען טרפעיק האָט ער געלעבט מיט זיין פאַמיליע. איין טאָג האָט זיך געמאַכט אַז ער האָט גאָר נישט פערדיענט. האָט איהם דער שמש ניט געוואָלט אריינלאָזען. האָט הלל ארויפגעקלעטערט אויפ'ן דאַך, און האָט זיך דאָרט אויסגעצויגען איבער דעם דאַך פענסטער'ל, כדי ער זאָל קענען הערען די תורה וואָס עס האָבען דאָרט געלערנט די צוויי גרויסע אידישע לעהרער שמעיה און אבטליון. יענער טאָג איז גראַדע געווען ערב שבת, און אין רעכטען מיטען ווינטער. אָבער הלל האָט זיך פערגעסען וואָס אין הויז ביי איהם איז נאָך ניטאָ קיין זאַך אויף שבת, און ער האָט אויך ניט געפיהלט דעם שנעע וואָס איז געפאַלען אויף איהם. דער שנעע האָט איהם שפּעטער אין גאַנצען פערדעקט, און הלל איז אַזוי געלעגען דורך דער גאַנצער נאַכט. אויף מאָרגען אין דער פריה האָט שמעיה געזאָגט צו אבטליון: "ערקלעהר מיר, ברודער, ווארום איז היינט אַזוי פינסטער אין בית המדרש? איז עס דען אַזוי וואָלקענדיג?" האָט מען גענומען זיך איינקוקען און מען האָט בעמערקט אַ געשטאַלט פון אַ מענשען אין דעם פענסטער וואָס אויפ'ן דאַך. איז מען ארויף און מען האָט איהם דאָרט געפונען בעגראָבען אין שנעע דריי איילען הויך. מען האָט איהם ארונטער געטראָגען, אויסגעטהאָן זיינע קליי־דער, איהם ארומגעוואַשען, אויסגעזאַלבט מיט אויל, און איהם אוועקגעזעצט נעבען פייער זיך צו דערוואַרמען. און אַלע האָ־בען געזאָגט: "אַזאַ מענש פערדיענט אַז מען זאָל צוליעב איהם מחלל שבת זיין".

7

די קינסטלער פון ירושלים

פיער מינים קינסטלער זיינען געווען אין ירושלים און זיי האָבן זייערע קונסטען ניט געוואָלט לערנען צו אנדערע. דריי האָבן געגעבן אַן ערקלעהרונג וואָרום זיי ווילען קיין אנדערע לערנען, האָבן זיי די חכמים געלויבט. איינער האָט קיין ערקלעהרונג געהאַט צו געבען האָבן איהם די חכמים פערשאָלטען.

די מענשען פון בית גרמו (די פאַמיליע גרמו) זיינען געווען גרויסע קינסטלער אין באַקען און זיי האָבן געבאַקט דעם לחם הפנים. און ווייל זיי האָבן די קונסט קיינעם געוואָלט אויסלערנען, האָבן די אידישע פיהרער געשיקט נאָך אלעקסאַנדרען, און פון דאָרט אראָבגעבראַכט אנדערע בעקער. האָבן אבער די בעקער פון אלעקסאַנדריען ניט געקענט מאַכען די ארבייט אזוי גוט ווי די פאַמיליע גרמו. האָט מען געשיקט רופען די פאַמיליע גרמו אז זיי זאָלען צוריק קומען צו דער ארבייט. האָבן זיי ניט געוואָלט. האָט מען זיי פערדאָפּעלט זייער געהאַלט, זיינען זיי געקומען. און ווען די אידישע פיהרער האָבן זיי געפרעגט, וואָרום זיי ווילען די ארבייט קיינעם ניט לערנען, האָבן זיי געענטפערט: „אונזערע עלטערן האָבן געוואוסט אז דער בית המקדש וועט אַמאָל חרוב ווערען, האָבן זיי מורא געהאַט טאָמער לערנט זיך אויס די ארבייט איינער וואָס ווייס ניט ווי צו שעצען די הייליגקייט פון דער קונסט, און ער וועט נאָכדעם באַקען אזעלכע ברויט פאַר שמוטסע געטצען".

און דערפאַר דערמאָנט מען זייער נאָמען צו גוטען, ווייל קיינמאָל האָט מען אין די הענד פון זייערע קינדער געזעהן אַ שטיקעל ווייס ברויט, כדי מענשען זאָלען ניט זאָגען אז זיי עסען פון לחם הפנים.

די בית אבטינס (די פאַמיליע אבטינס) זיינען געווען קינסטלער אין מאַכען קטורת און זיי האָבן אויך קיינעם געוואָלט לערנען זייער קונסט. האָבן די אידישע פיהרער אראָבגעבראַכט אנדערע קינסטלער פון דעם פאַך, פון אלעקסאַנדריען. האָבן זיי געקענט די קטורת שמעקעדיג מאַכען, אזוי גוט ווי די מענ־

געזאָגט: "איך וועל בויגען דיין שמאָלצען רוקען". האָט ער געענטפערט: "גאָט גלייכט אויס די איינגעבויגענע". האָט זי געזאָגט: "איך וועל דיך בלינד מאַכען". האָט ער געענטפערט: "גאָט עפענט די אויגען פון די בלינדע". און ער האָט זיך איהר ניט אונטערגעגעבען.

פון דעם איז צו זעהן אַז הלל איז אַ בעשולדיגונג געגען די אָרימע, אלעזר בן חרסום געגען די רייכע, און יוסף הצדיק געגען די רשעים.

6

נקנור'ס טויערען

אַ וואונדערליכע היסטאָריע איז געווען פערבונדען מיט די קופּערנע טויערען פון דעם מזרח אריינגאַנג פון דער עזרת. די רבנן דערצעהלען אַזוי: נקנור איז געפאָהרען ברענגען טויערען פון אלעקסאַנדריען, מצרים, וואו עס זיינען געווען סינסטלער צו מאַכען די שענסטע מעטאַלענע קונסטווערק. ווען ער האָט די טויערען בעקומען און איז מיט זיי צוריק געפאָהרען אויף אַ שיף נאָך ארץ ישראל, האָט אויסגעבראָכען אַ שטורם אויפ'ן ים און די שיף האָט געהאַלטען ביים זינקען. האָבען די מאַטראָזען גענומען איינעם פון די טויערען און אריינגעוואָרפען אין ים, אום לייכטער צו מאַכען די שיף. און אַז דער ים איז נאָך אַלץ ניט שטילער געוואָרען, האָבען זיי געוואָלט אריינוואַרפען דעם אַנדער טויער. ווען נקנור האָט דערזעהן וואָס זיי ווילען טהאָן האָט ער ארומגעכאַפּט דעם טויער מיטביידע אָרעמס און האָט געזאָגט: "ווען איהר ווילט עס שליידערען אין ים דאַן שליידערט עס מיט מיר צוזאַמען!" אין דעם אויגענבליק איז דער ים געוואָרען רוהיג.

נקנור האָט זיך דאָך ניט געקענט טרייסטען איבער דעם פערלוסט פון דעם ערשטען טויער. אבער ווען ער איז אָנגעקומען צו דעם פּאָרט פון עכו האָט ער דערזעהן ווי דער טויער שלעפּט זיך נאָך און שווימט ארויס פון די זייטען פון דער שיף.

אַנדערע דערצעהלען אַז אַ וואַלפיש האָט דעם טויער איינגעשלונגען און נאָכדעם אויסגעשפּיגען אויף דער יבשה.

שפּעטער, אַז מען האָט אַלע טויערען פון בית המקדש איבערגעביטען אויף גאָלדענע, האָט מען די טויערען פון נקנור געלאָזט שטעהן, כאָטש זיי זיינען געווען פון קופּער, צוליעב זייער וואונדערליכע היסטאָריע.

געווען א קליין קינד. ער איז פערבליבען ביי זיין מוטער אן איינציגע טרייסט. זעלטענס אז א מוטער האט ארויסגעוויזען אזוי פיעל ליעבע צו אקינד ווי דעם קליינעם דואג'ס מאמע. יעדען טאג פלעגט זי איהם וואשען און קעמען, און ווי פיעל עס פלעגט איהם צוקומען פלעגט זי אין דער זעלבער וואך געבען אזוי פיעל גאלד אויפ'ן בית המקדש.

שפעטער, אז דער שונא איז געקומען און האט בעלא־גערט ירושלים, און די איינוואהנער פון דער הייליגער שטאדט האבען געליטען שרעקליכע נויט, האט די מוטער, געטריבען פון הונגער צו משוגעת, גענומען איהר קליין, ליעב בן יחיד'ל, איהם געשאכטען און געגעסען זיין פלייש.

9

נאפט און באלזאם

ווען א מענש וויל זיין פערדארבען עפעס מען פאר איהם ברייט די טויערען פון פערדארבענהייט. ווען ער וויל פיהרען אריינעם לעבען העלפט מען איהם פון הימעל. ביי רבי ישמעאל האט מען וועגען דעם געזאגט אזא משל:

איינער, א סוחר, האנדעלט מיט נאפט און מיט פיינעם שמעקעדינען באלזאם. קומט איינער קויפען נאפט, זאגט דער קרעמער צו איהם: "נעהם און מעסט זיך אב אליין." קומט איינער קויפען באלזאם, זאגט דער קרעמער: "ווארט און איך וועל דיר אפמעסטען, אום מיר ביידע זאלען זיך אנ־נעהמען מיט דעם פיינעם ארמאט פון דעם באלזאם".

10

קנאה צווישען ברידער

יענעם יאהר אין וועלכען שמעון הצדיק, דער כהן גדול, איז געשטארבען האט ער געזאגט: "דיזען יאהר וועל איך שטארבען." האט מען איהם געפרעגט: "פון וואנען ווייסטו עס?" האט ער דערצעהלט: "יעדען יום כפור, אז איך פלעג אריינגעהן אין קדשי קדשים פלעגט צו מיר צוקומען אן אל־טער מאן אנגעטהאן אין ווייסען, אריינגעהן מיט מיר צוזא־מען און ארויסגעהן מיט מיר צוזאמען. היינטיגען יום כפור איז דער אלטער געווען אנגעטהאן אין שווארצען. ער איז

שען פון בית אבטינס, אָבער דער רויך פון זייערע קטורת פלעגט ניט געהן אזוי גלייך ארויף ווי ביי די ערשטע. האָט מען די פאַמיליע אבטינס געמוזט פערדאַפּלען זייער געהאַלט און זיי האָבען זיך צוריק געקעהרט צו זייער ארביים. און אז די אידישע פיהרער האָבען זיי געפרעגט, וואָרום זיי ווילען קיינעם ניט לערנען זייער קונסט, האָבען זיי געגעבען די זעלבע ערקלעהרונג ווי די בעקער פון דער פאַמיליע גרמו.

און אויף די בית אבטינס דערצעהלט מען אז קיינמאָל איז אַ כלה ארויס פון זייער הויז פערפומירט, און אז איינער פון זיי פלעגט נעהמען אַ פרוי פון אַן אנדער שטאָדט, פלעגט ער מיט איהר אָבריידען אז זי זאָל קיינמאָל קיין בשמים געברויכען, כדי עס זאָל ניט פאַלען אויף איהר אַ חשד אז זי בענוצט זיך מיט די קטורת.

הוגרס בן לוי איז געווען אַ גרויסער זינגער. ער האָט געהאַט אַ זעהר זיסע און שטאַרקע שטימע, און אז ער פלעגט ארייגלייגען זיין גראָבען פינגער אין מויל און דעם צווייטען פינגער ארויפלייגען אויף דעם שפּאַלט פון זיין אויבערשטע ליפּ, פלעגט ער דאַן ארויסגעבען אזא שטאַרקע שטימע דאס זיינע ברידער כהנים פלעגען אַ ציטער טהאָן און נאכדעם פערוואַרפען די קעפּ אהינטער און פלייסען זיך צו זינגען אזוי ווי ער. און דאָך האָט הוגרס קיינעם געוואָלט לערנען זיין קונסט. עס פערשטעהט זיך אז ער האָט געוואָלט פערהיטען אז גאָט'ס היילינע געזאַנג זאָל מען אמאָל ניט זינגען פאַר אַ פרעמדען גאָט.

בן קמצד איז געווען אַ קינסטלער אין שרייבען. ער פלעגט נעהמען פיער פעדערען צווישען זיינע פינף פינגער און אָנשרייבען אַ וואָרט פון פיער אותיות מיט אמאָל. ער האָט אויך קיינעם ניט געוואָלט לערנען זיין קונסט. און ווען מען האָט איהם געפרעגט וואָרום ער וויל קיינעם ניט לערנען אזוי שעהן שרייבען ווי ער, האָט ער ניט געהאַט וואס צו ענטפערען. האָבען די אידישע געלעהרטע די ערשטע דריי געלויבט און בן קמצד האָבען זיי פערשאָלטען אז זיין נאָמען זאָל פערגעסען ווערען פון דער וועלט.

8

די גרעסטע טראַגעדיע פון חורבן

רבינא דערצעהלט:

דואג בן יוסף איז געוואָרען אַ יתום ווען ער איז נאָך

ער כעס איבערגעגאַנגען צו חוניו און זיי האָבען איהם גע־וואָלט הרג'ענען. איז חוניו אַנטלאָפען קיין מצרים און ער האָט דאָרט געבויט א טעמפּעל מיט א מזבח, און אליין גע־דיענט ביי דעם.

11

אַ שטאָלצע אידישע מוטער

רבי ישמעאל בן קמחית איז געווען א כהן גדול. איין־מאָל, יום כפור, איז ער ארויס אין גאַס, האָט ער בעגעגענט א בעקאַנטען אַראַבער און האָט זיך אָבגעשמועסט ריידען מיט איהם. האָט א שפּריץ געטהאָן פון דעם אַראַבער'ס מויל אויף ר' ישמעאל'ס קליידער, און זיי טמא געמאכט. צוליעב דעם האָט ער שוין ניט געקענט אָבריכטען די עבודה. האָט געמוזט ישבב זיין ברודער פערנעהמען זיין אָרט, און זייער מוטער האָט דערלעבט צו זעהן צוויי פון איהרע זיהן דיענען אלס כהנים גדולים אין בית המקדש, ביידע אין איין טאָג.

שפּעטער האָט מיט רבי ישמעאל'ן זיך ווידער געטראָ־פען אזא סיבה און זיין ברודער יוסף האָט געמוזט פערנעה־מען זיין אָרט. האָט זייער מוטער ווידער געזעהן צוויי פון איהרע זיהן דיענען אלס כהנים גדולים אין איין טאָג.

די רבנן דערצעהלען אז די פרוי קמחית האָט געהאַט זיעבען קינדער און יעדער איינער האָט געדיענט אלס כהן גדול, און אז די אידישע געלעהרטע האָבען איהר געפרעגט: "וואָס אזוינס האָסטו געטהאָן דאָס דו האָסט דערלעבט אזא גדולה?" האָט די שטאָלצע מוטער געענטפערט: "קיינמאָל האָבען די ווענט פון מיין הויז געזעהן די האָאָר פון מיין קאָפּ."

12

די וועלט און דער צדיק

רבי חנינא בן דוסא איז געגאַנגען אין וועג. פּלוצלונג האָט אָנגעפאַנגען צו געהן א שטאַרקער רעגען. האָט דער צדיק געזאָגט: "רבונו של עולם! די גאַנצע וועלט איז אין פריידען און איך בין אין ליידען." האָט דער רעגען גלייך

בלויז אַרײַן מיט מיר צוזאַמען און איז ניט אַרויסגעגאַנגען.״

באַלד נאָך יום טוב איז ער קראַנק געוואָרען, איז געלעגען אין בעט אַ וואָך צייט און איז געשטאָרבען. בעפאָר זיין טויט האָט ער אָנגעזאָגט אַז חוניו זיין זוהן זאָל ווערען כהן גדול אויף זיין אָרט, וויל חוניו, אָבוואָהל ער איז געווען דער אינגערער, איז ער געווען מעהר געלערנט און האָט בעסער געוואוסט די פּפליכטען פון דעם וויכטיגען אמט.

אָבער חוניו׳ס ברודער, שמעי, וועלכער איז געווען צוויי און אַ האַלב יאָהר עלטער פון איהם, האָט דאָס שטאַרק פאַרדראָסען און ער האָט זיך בענומען צום האַרצען וואָס זיין אינגערער ברודער האָט בעקומען זייער פאָטער׳ס אמט. און חוניו, דער אינגערער, זעהענדיג ווי זיין ברודער לײַדעט צוליעב איהם, האָט זיך אין איהם ערוועקט זיין ברודער־ליעבע, און ער האָט צו שמעי געזאָגט: ״קום, דו וועסט זיין כהן גדול. קום, און איך וועל דיך לערנען דעם סדר עבודה.״

אָבער גלייך נאָכדעם האָט חוניו חרטה בעקומען אויף דעם וואָס ער האָט בעווילינט די כהונה גדולה איבערצוגעבען צו זיין עלטערען ברודער, און ער האָט גענומען זוכען מיטלען ווי צוריק צו נעהמען דאָס וואָס ער האָט אוועקגעגעבען. זיך פערלאָזענדיג אויף דעם אַז שמעי איז זעהר אונוויסענד, האָט ער איהם אַנשטאַט די כהונה קליידער אָנגעטאָהן אַ פעלץ מיט אַ גאַרטעל, אַזאַ ווי פרויען האָבען געטראָגען אין יענע צייטען. און נאָכדעם ווי ער האָט שמעי׳ן אַריינגעפיהרט אין בית המקדש איז חוניו שטילערהייד צוגעגאַנגען צו די אַנדערע כהנים און האָט צו זיי געזאָגט: ״זעהט וואָס מיין ברודער האָט געטהאָן! ער האָט אַ געליעבטע, האָט ער איהר צוגעזאָגט, דאָס אין דעם טאָג וואָס ער וועט ווערען כהן גדול וועט ער טראָגען איהר פעלץ מיט׳ן גאַרטעל, אַלס אַ צייכען פון גרויס ליעבע צו איהר.״ ווי די כהנים האָבען דאָס געהערט, זיינען זיי געוואָרען אַזוי אויפגעבראַכט אויף שמעי׳ן דאָס זיי האָבען איהם געוואָלט הרג׳ענען. האָט שמעי געבעטען אַז זיי זאָלען האָבען אַ ביסעל געדולד און איהם ערלויבען צו געבען אַן ערקלעהרונג. האָט ער זיי דערצעהלט די גאַנצע געשיכטע ווי חוניו האָט איהם איינגערעדט אָנצוטאָהן דעם פעלץ מיט׳ן גאַרטעל, כדי ער זאָל קענען מאַכען אַ בלבול אויף איהם.

ווען די כהנים האָבען ערפאַהרען דעם גאַנצען אמת, וואָס דאָ איז פאָרגעקומען צווישען די צוויי ברידער, איז זיי־

זיינען אחין אריינגעקומען און האָבען דאָרט דערזעהן די כרובים ווי זיי זיינען ארומגענומען איינער מיט'ן אנדערן, האָבען זיי די כרובים ארויסגענומען אין מיטען מאַרק און געזאָגט: "זעהט! אָט די אידען, וואס האַלטען זיך אזוי הייליג, און וואס זייער ברכה איז א ברכה און זייער קללה איז א קללה, גיבען זיך אָב מיט אזעלכע זאַכען!" און אזוי האָבען זיי דעם שעהנעם אידעאַל וואס די כרובים האָבען פאַרגעשטעלט, די ליעבע צווישען גאָט און זיין פאָלק, געמאכט אונריין און אונווירדיג.

15

דער טאָג פון הר גריזים

דער פינף און צוואַנציגסטער טאָג אין טבת איז ביי אידען א יום טוב וואָס הייסט דער טאָג פון הר גריזים. אין דיזען טאָג זיינען די כותים געקומען צו אלכסנדר מוקדון, איהם אָנגערעדט אויף די אידען און איהם געבעטען אז ער זאָל זיי לאָזען חרוב מאַכען דעם בית המקדש. אלכסנדר מוקדון האָט געגלויבט זייער מסירה און ער האָט זיי געגעבען די ערלויבניס צו טהאָן וואס זיי ווילען. זיינען געקומען מענשען און האָבען פון דעם דערצעהלט צו שמעון הצדיק, וועלכער איז דאַן געוועזען כהן גדול. וואס האָט שמעון הצדיק געטהאָן? האָט ער אָנגעטהאָן די בגדי כהונה און מיטגענומען די גרעסטע מענער פון ירושליב און מיט פאַקלען אין די הענד זיינען זיי דורך דער גאַנצער נאַכט געגאַנגען צום קעניג. די אידען זיינען געגאַנגען פון ירושלים און אלכסנדר מוקדון מיט זיינע מענשען זיינען געגאַנגען צו ירושלים. ווען דער מאָרגענשטערן איז אויפגעגאַנגען האָט אלכסנדר געפרעגט: "ווער זיינען יענע מענשען?" האָבען די כותים געענטפערט: "דאס זעהען די אידען וואס האָבען געמאַכט א רעוואָלוציאָן געגען דיר". איז ער מיט די כותים געגאַנגען ווייטער. ווען זיי זיינען אָנגעקומען אין אנטיפרס, איז די זון אויפגעגאַנגען, האָבען זיי זיך בעגעגענט מיט די אידען. ווען אלכסנדר האָט דערזעהן שמעון הצדיק אין כהונה קליידער, איז ער ארונטער פון זיין רייט־וואָגען און האָט זיך געבוקט פאַר איהם. האָבען זיינע מענשען אויסגערופען: "אזא גרויסער קעניג ווי דו,

איינגעהערט. ווען ער איז געקומען אהיים האָט ער געזאָגט: "האַר פון אלע וועלטען! די גאַנצע וועלט איז אין ליידען וואָס עס רעגנט ניט, און איך, חנינא, פיל זיך מיר אזוי בעקוועם." האָט גלייך ווידער אָנגעהויבען צו רעגנען.

13

שרעקט ניט דאָס פאָלק

די וואָס שרעקען אידען מיט אלערליי שלעכטע נביאות בעגעהען אן אונרעכט. ניט שרעק, נאָר האָפנונג דאַרף מען איינפלאַנצען אין די הערצער פון פאָלק.

די רבנן דערצעהלען אזא מעשה: איינמאָל, אום יום כפור, האָט א כהן גדול שטאַרק מאריך געווען מיט זיין תפלה. מ'האָט געמיינט אז ער זאַמט זיך, האָבען די אנדערע כהנים בעשלאָסען אריינצוגעהן אין די קדשי קדשים צו זעהן וואָס מיט איהם טהוט זיך. ווי נאָר זיי האָבען געהאַלטען ביים אריינגעהן איז ער ארויסגעקומען. פרעגען זיי איהם: "ווארום האָסטו היינט אזוי לאַנג געצויגען דיין געבעט?" ענטפערט ער: "עס איז ביי אייך גאָר ניט אָנגענעהם וואָס איך האָב געבעטען פאַר אייך און פאַר דעם בית המקדש אז ער זאָל ניט חרוב ווערען?" האָבען זיי איהם געזאָגט: "זאָלסט ווייטער אזוי ניט טהאָן, ווייל די חכמים האָבען געזאָגט אז דער כהן גדול דאַרף ניט לאַנג ציהען מיט זיין תפלה כדי דאָס פאָלק ישראל זאָל זיך ניט שרעקען און דענקען אז עס שטעהט איהם פאַר אן אונגליק."

14

אנדערע אויגען זעהן אנדערע זאכען

ר' קטינא דערצעהלט:

ווען די אידען פלעגען עולה רגל זיין אין ירושלים פלעגט מען זיי אין בית המקדש ציינען די כרובים ווי זיי זיינען געווען ארומגענומען איינער מיט'ן אנדערן, און מען פלעגט צו די אידען זאָגען: "איהר זעהט? די ליעבע פון דעם אייבערשטען צו אייך איז אזוי ווי די ליעבע פון מאַן און פרוי".

ריש לקיש דערצעהלט:

ווען די גוים וואָס האָבען חרוב געמאַכט דעם בית המקדש

דאס וואָרט: "אמת". עס הייסט אז די אידען האָבען רעכט מיט זייער טענה.

דריי טעג מיט דריי נעכט האָבען נאכדעם די אידען גע־פאַסט און גאָט געבעטען אז ער זאָל דעם יצר הרע איבער־געבען אין זייערע הענד. האָט ער איהם צו זיי איבערגעגעבען. איז דער יצר הרע ארויס ווי א פייערדיגער לייב פון די קדשי קדשים. דער נביא זכריה בן עדו האָט זיי געזאָגט: "דאס איז דער יצר הרע פון די געצענדיענער." ווען די אידען האָבען דעם יצר הרע געכאַפּט, האָט זיך ארויסגעריסען א האאר פון זיין צאָפּ און דער יצר הרע האָט פאר וועהטאָג ארויסגעלאָזען א געשריי וואס האָט זיך געהערט איבער גאַנץ ארץ ישראל. זיינען די אידען געוואָרען פערצווייפעלט און זיי האָבען גע־פרעגט: "וואס טהוט מען? צוליעב זיין געשריי קען נאָך זיין אז מען זאָל אויף איהם רחמנות האָבען אין הימעל". האָט דער נביא געזאָגט: "ווארפט איהם אריין אין א קעסעל מיט קאָכעדיגען בליי און פערדעקט דעם קעסעל מיט בליי, כדי זיין שטימע זאָל פערשטיקט ווערען".

נאכדעם האָבען די אידען געזאָגט: "אזוי ווי עס איז יעצט אַן עת רצון, וועלען מיר בעטען גאָט אז ער זאָל אונז אין גאנצען איבערגעבען דעם יצר הרע". האָבען זיי ווידער גאָט געבעטען און דער יצר הרע איז איבערגעגעבען געוואָרען אין זייערע הענד. האָט זיי דער נביא געווארנט: "זעהט! אויב איהר וועט איהם טאָטען דער'הרג'ענען וועט חרוב ווע־רען די גאַנצע וועלט." האָבען זיי געהאלטען דעם יצר הרע געבונדען דריי טעג. אין דער צייט האָט זיך דער לעבען פון דער וועלט אין גאַנצען אָבגעשטעלט, און אז מען האָט געזוכט א פרישע איי פאר א חולה, האָט מען ניט געקענט געפינען איין איינציגע אין גאַנץ ארץ ישראל. אפילו היהנער האָבען פערלאָרען דעם חשק צו האָבען קינדער און ברייגגען א דור אויף דער וועלט.

האָבען די אידען ווידער ניט געוואוסט וואס צו טהאָן, און זיי האָבען זיך געפרעגט: "וואס טהוט מען? זאָלען מיר איהם דער'הרג'ענען וועט די וועלט חרוב ווערען." צום סוף האָבען זיי איהם בלינד געמאַכט און איהם געלאָזט געהן, מיט דעם תנאי אז זיין מאַכט זאָל בעגרעניצט ווערען.

וואס האָט בעזיעגט א גאַנצע וועלט, בוקט זיך צו א אידען!"
האָט אלכסנדר זיי געענטפערט: "דאס געשטאַלט פון דיזען היילינגען מאַן שוועבט פאר מיינע אויגען יעדען מאָל ווען איך בין אין שלאַכטפעלד און מונטערט מיך אויף צום זיעג." און די אידען האָט ער געפרעגט: "וועגען וואס זייט איהר געקומען?" האָבען די אידען געענטפערט: "מיר זיינען גע־קומען בעטען אז די היילינגע הויז אין וועלכע מיר בעטען גאָט פאר דיר און פאר דיין קעניגרייך זאָל מען ניט חרוב מאכען. די כותים האָבען דיך אָבגענאַרט און ביי דיר אויס־געפיהרט אז דו זאָלסט ערלויבען חרוב צו מאכען אונזער בית המקדש." האָט דער קעניג געפרעגט: "ווערמען מיינט איהר?" האָבען די אידען געענטפערט: "אָט די כותים וואס שטעהען דאָ פאר דיר". האָט דער קעניג געזאָגט: "איך גיב זיי איבער אין אייערע הענד."

האָט מען די כותים גלייך דורכגעלעכערט זייערע פיאטעס און צוגעבונדען זייערע פיס צו די עקען פון פערד, און זיי געשלעפט איבער דערנער ביז מען האָט זיי געבראכט צום בארג גריזים, וואו די כותים האָבען געוואוינט. ווען זיי זיינען אהין אָנגעקומען, האָבען די אידען אויפגעאַקערט דעם גאַנ־צען בארג און איינגעזייט דאָרט ארבעס, אזוי ווי די כותים האָבען געוואָלט מהאָן מיט דעם אָרט וואו דער בית המקדש איז געשטאַנען.

16
ווי דער יצר הרע האָט זיך געראַטעוועט

אין די צייטען פון עזרא האָבען די אידישע פאָרשטעהער גענומען שרייען צו גאָט: "גוואַלד געשריען, רבונו של עולם! אָט דער שטן, דער יצר הרע, וואס צוליעב איהם איז חרוב געוואָרען דער ערשטער בית המקדש, און עס איז פערברענט געוואָרען דיין פאַלאַסט, און עס זיינען אויסגע'הרג'עט גע־וואָרען די צדיקים, און די אידען זיינען פערטריבען געוואָרען פון זייער לאַנד, ער מאַנצט נאָך ארום צווישען אונז! דו האָסט איהם אונז געגעבען בלויז כדי מיר זאָלען איהם בעקעמפפען און מיר זאָלען דערפאַר בעקומען א שכר. דאַרפען מיר ניט איהם און ניט דעם שכר." איז אויף די רייד אראָבגעפאַלען א צעטעל פון הימעל און אויף דעם צעטעל איז געווען געשריבען

19

דער מן האָט אויסגעזאָגט

רבי יוסי האָט געזאָגט: דער מן וואס די אידען האָבען געגעסען אין מדבר איז געווען אזוי ווי א נביא. ער האָט זיי קלאָר געמאַכט אלע פערבאָרגענע געהיימניסען. ווי אזוי? אז עס פלעגען קומען צוויי מענשען פאר משה רבנו. איינער פלעגט זאָגען אויפ'ן אנדערן אז ער האָט ביי איהם גע'גנב'עט זיין קנעכט, און דער אנדערער פלעגט זאָגען: "ניין, איך האָב דעם קנעכט ניט גע'גנב'עט, נאָר דו האָסט איהם מיר פערקויפט", פלעגט משה זאָגען: "לאָמיר וואַרטען ביז מאָרגען וועלען מיר וויסען ווער עס זאָגט דעם אמת".

אויף מאָרגען פלעגט זיין אזוי: פלעגט מען געפינען דעם קנעכט'ס עומר (זיין הלק מן וואס איז אראָפּ פון הימעל) ביי זיין ערשטען האר איז געווען א סימן אז ער געהערט נאָך צו זיין ערשטען האר און דער צווייטער האָט איהם גע'גנב'עט. אויב מען האָט דעם קנעכט'ס עומר געפונען ביי דעם צווייטען האר, איז דאָס געווען א בעוויז אז זיין ערשטער בעל הבית האָט איהם פערקויפט.

דאס זעלבע איז אויך געווען ווען מאַן און ווייב פלעגען קומען, און פלעגען איינער דעם אנדערען בעשולדיגען אין אונטרייהייט. האָט משה אויך געהייסען וואַרטען ביז מאָרגען. פלעגט מען דער פרוי'ס עומר געפינען ביי איהר מאַן איז געווען אסימן אז ער איז דער זינדיגער. פלעגט מען איהר עומר געפינען ביי איהר פאָטער איז געווען א בעוויז אז זי האָט געזינדיגט.

20

דער מלך און דער בן מלך

ביי רבי שמעון בן יוחאי האָבען איינמאָל זיינע תלמידים געפרעגט: צו וואס האָט דער אויבערשטער געדאַרפט יעדען טאָג שיקען די אידען מן, האָט ער דען זיי ניט געקענט שיקען מיט איין מאָל אויף א גאַנץ יאָהר?

האָט ר' שמעון בן יוחאי אזוי געענטפערט:

17
א תשובה אויף אן אנצוהערעניס

שמעיה און אבטליון זיינען געווען די צוויי געלעהרסטע און בעליעבטסטע מענשען פון זייער צייט, טראָצדעם וואס זייער אבשטאַמונג איז געווען ניט אין גאַנצען א ריין אידישע און אין זייערע אָדערן האָט געפלאָסען פרעמדע בלוט.

איינמאָל אז אַ כהן גדול וואס האָט געדיענט אין זייער צייט, איז ארויס יום כפור פון בית המקדש, איז איהם דער גאַנצער עולם נאכגעגאַנגען. מיט אמאָל, אַז דער עולם האָט דערזעהן שמעיה און אבטליון, האָבען זיי פערלאָזען דעם כהן גדול און זיינען נאכגעגאַנגען שמעיה און אבטליון. צום סוף זיינען שמעיה און אבטליון צוגעגאַנגען צום כהן גדול אום איהם צו געבען כבוד און ווינשען א גוטען יום טוב. האָט דער כהן גדול מיט אַן אָנצוהערעניס אויף זייער אבשטאַמונג געזאָגט: "זאָלען די קינדער פון פרעמדע פעלקער געהן אין פריעדען, ווייל זיי טהוען די ארבייט פון אהרן, וועלכער האָט אויך געליעבט פריעדען". האָבען איהם שמעיה און אבטליון געענטפערט: "זאָלען די קינדער פון פרעמדע פעלקער געהן אין פרידען, ווייל זיי טהוען די ארבייט פון אהרן, אבער די קינדער פון אהרן זאָלען ניט געהן אין פריעדען ווייל זיי טהוען ניט די ארבייט פון אהרן".

18
ער שטראפט מיט רחמנות

ר' יוסי האָט אזוי געזאָגט:

קום, זעה, ווי דעם מענשען'ס זיטען זיינען ניט ווי דעם אייבערשטענס. אַ מענש אז ער האָט עפעס א כעס אויף אַן אנדערען דערגעהט ער איהם אין לעבען אריין, אבער דער אייבערשטער איז ניט אזוי: ער האָט איינמאָל פערשאָלטען די שלאַנג, דאָך שפייזט ער איהר איבעראל וואו זי איז. ער האָט פערשאָלטען דעם כנעני ער זאָל זיין אַ קנעכט, פון דעסטוועגען האָט ער פערזאָגט אז וואס דער האַר עסט און טרינקט מוז דער קנעכט אויך עסען און טרינקען. ער האָט פערשאָלטען די פרוי און אלע לויפען איהר נאָך. ער האָט פערשאָלטען די ערד און די גאַנצע וועלט שפייזט זיך פון איהר.

ניט פלעגט ער זיך פון איהם היטען. רבי יוסי און רבי יהודה האבען אויפ'ן נאמען ניט געקוקט און געטרויט יעדען מענשען.

פרייטאג זיינען די דריי אנגעקומען צו אן אכסניא. אז רבי מאיר האט געהערט דאס דער בעל הבית הייסט "כידור" האט ער געזאגט אז ער מוז זיין א שלעכטער מענש, ווייל אין פסוק שטעהט: כי דור תהפוכות" (א דור פון קידער־ווידער). זיינען זיי דארט געבליבען נעכטיגען אויף איבער שבת. רבי יוסי און רבי יהודה האבען דעם בעל הבית געגעבען זייערע בייטלען געלד צו בעהאלטען, אבער רבי מאיר האט זיין בייטעל געלד אריינגעלייגט אין א כלי און האט עס בעגראבען ביי דעם קבר פון דעם בעל אכסניא'ס פאטער, צוקאפענס. ביי נאכט איז דעם בעל אכסניא'ס פאטער געקומען צו זיין זוהן צום חלום און האט איהם געזאגט ער זאל געהן צונעהמען רבי מאיר'ס בייטעל געלד. אויף מארגען האט דער בעל אכסניא דערצעהלט צו רבי מאיר וואס איהם האט זיך געחלום'ט. האט רבי מאיר געזאגט: "א חלום פרייטאג צו נאכט ווען א מענש לייגט זיך שלאפען מיט א פולען בויך, האט קיין ממשות". און רבי מאיר האט דעם גאנצען טאג געהיט דעם ארט וואו ער האט זיין געלד בעהאלטען און ווען עס איז געווארען נאכט האט ער דאס צוריק אויסגעגראבען.

זונטאג, אז די דריי האבען געוואלט אוועקגעהן, האבען רבי יוסי און רבי יהודה געבעטען ביים בעל אכסניא ער זאל זיי אומקעהרען זייערע בייטלען געלד. האט ער זיי געענטפערט: "איהר האט מיר קיינמאל קיין זאך געגעבען צו בעהאלטען!" האט רבי מאיר זיי פירגעהאלטען: "פארוואס קוקט איהר ניט אויפ'ן נאמען?" האבען זיי צוריק געטענה'ט: "פאר וואס האסטו אונז גארנישט געזאגט?" האט זיי רבי מאיר געענטפערט: "איך האב זיך געטראכט, איך קען האבען א פערדאכט אויף דעם מענשען, אבער אויף געוויס האב איך דאך ניט געוואוסט".

זיינען זיי געפאלען אויף א גוטען פלאן. זיי האבען איינגעלאדען דעם בעל אכסניא צו געהן מיט זיי טרינקען אין ווייין הויז. נאכדעם ווי זיי האבען איהם אנגעטרונקען, האבען זיי בעמערקט אויף זיינע וואנסען געפינען זיך שפורען פון געקאכטע לינזען. זיינען זיי אוועק צו זיין פרוי און געזאגט: "דיין מאן האט אונז געהייסען געבען די צוויי בייטלען געלד. א סימן, האט ער געזאגט, אז דו האסט איהם היינט געגעבען

"איך וועל אייך געבען א משל וואס איז זעהר גלייך צו דער זאך. א מלך א בשר ודם האט געהאט א זוהן. פלעגט ער איהם געבען אויף צו לעבען איין מאל אויף א גאנץ יאהר פאראויס. פלעגט דער זוהן קומען צום פאטער בלויז איין מאל אין יאהר, און מעהר פלעגט ער איהם ניט אנזעהן. וואס האט דער פאטער געטהאן? האט ער בעשטעלט אז דער זוהן זאל בעקומען אויף פרנסה יעדען טאג. פלעגט שוין דער זוהן קומען יעדען טאג. אזוי איז אויך מיט די אידען. ווען זיי וואלטען געווען בעזארגט מיט פרנסה אויף א גאנצען יאהר וואלטען זיי אפשר פערגעסען אז זיי האבען א שפייזער אין הימעל, אבער אז זיי פלעגען בעקומען פרנסה בלויז אויף א טאג, איז יעדער טאטע וואס האט געהאט פיער אדער פינף קינדערלעך, פלעגט זיך אלץ זארגען, טאמער וועט מארגען קיין מן ניט ארונטערקומען, וועלען זיינע קינדער ניט האבען וואס צו עסען, און אזוי פלעגען שוין אלע ארויסקוקען צו זייער פאטער אין הימעל."

21

עסען פרעמדעס איז ניט גוט

רבי יהודה און רבי יוסי זיינען געגאנגען אין וועג. האט רבי יהודה'ן אנגעכאפט א שטארקער הונגער, האט ער צוגענומען ביי א פאסטוך א ברויטעל און אויפגעגעסען. "די האסט בערויבט דעם פאסטוך", האט רבי יוסי געזאגט. ווען זיי זיינען אנגעקומען אין שטאדט, האט דער הונגער אנגעכאפט רבי יוסי'ן, האבען איהם די שטאדט לייט ארומגערינגעלט מיט קריגלעך האניג און מיט געקעכטסען. האט רבי יהודה געזאגט צו רבי יוסי: "איך האב בערויבט א פאסטוך און דו האסט בערויבט א שטאדט".

22

א נאמען האט פיעל צו זאגען

רבי מאיר, רבי יוסי און רבי יהודה זיינען איינמאל געגאנגען אין וועג. רבי מאיר האט געהאט א רעגעל אז ווען ער פלעגט אנקומען אין אן ארט אויף נאכטלעגער פלעגט ער פרעגען דעם נאמען פון דעם בעל הבית. איז דער נאמען איהם געפעלען געווען פלעגט ער דעם בעל אכסניא טרויען, אויב

אמאָל פערלאָרען געהן, אויף אימער פערשוואונדען ווערען, און די וואָס האָבען איהם געקענט וועלען זיך פרעגען: וואו איז ער אהינגעקומען?״ (איוב כ׳).

25

האָסטו אימיצען בעליידיגט, בעט איהם מחילה

רבי יצחק האָט געזאָגט: ״ווער עס דערצאָרענט זיין פריינד אפילו מיט רייד, דאַרף איהם איבערבעטען, ער זאָל איהם מוחל זיין״.

וועגען ר׳ ירמיה ווערט דערצעהלט אזוי:

ר׳ ירמיה האָט זיך איינמאָל פערשולדיגט געגען ר׳ אבא. איז ער געגאנגען און האָט זיך אוועקגעזעצט אויף דעם שוועל פון ר׳ אבא׳ס טיהר און געוואַרט ביז ער וועט ארויס־קומען און ער וועט קענען איהם בעטען מחילה. דערווייל האָט די דיענסט ארויסגעוואָרפען די צוזאמענגעקעהרטע שמוץ פון הויז און נאכדעם האָט זי אויסגעגאָסען וואסער אויף די מיסט. איז די שמוץ מיט די וואָסער געפאַלען ר׳ ירמיה׳ן אין קאָפּ. האָט ער מיט אַ זיפץ אויסגערופען: ״מען האָט מיך געמאַכט מיט מיסט צוגלייך״, און ער איז אוועק פון דאָרט.

ווען ר׳ אבא האָט פון דעם דערהערט איז ער ארויס פון הויז, האָט אָנגעיאָגט ר׳ ירמיה׳ן און האָט צו איהם געזאָגט: ״יעצט דאַרף איך בעטען אז דו זאָלסט מיר מוחל זיין״.

רבי זירא איז געגאנגען נאָך ווייטער. אויב אימיצער האָט זיך געגען איהם פערשולדיגט, האָט ער זיך געשטעלט נעבען יענעם, ער פלעגט איהם פערביינעהן איינמאָל און אַ צווייטען מאָל, כדי יענעם צו געבען אַ געלעגענהייט ער זאָל איהם איבערבעטען.

26

די שטראָף פון אַן עזות פנים

רב האָט געהאַט אַ קריווּדע געגען אַ קצב וועלכער האָט איהם בעליידיגט. איז אוועק אַ יאָהר צייט און דער קצב איז נים געקומען איהם איבערבעטען. אז עס איז געקומען ערב יום כפור און ער איז נאָך אַלץ נים געקומען, האָט רב זיך געזאָגט: ״איך וועל איהם געהן איבערבעטען״. אויפ׳ן וועג

לינזען צו עסען". האָט זיי די פרוי אָבגעגעבען די צוויי בייט־לען געלד און זיי זיינען אוועק.

23
משה און דוד

צוויי גוטע פיהרער האָבען די אידען געהאַט און דאָס זיינען געווען משה און דוד. משה האָט זיינע זינד געלאָזט איינשרייבען אין דער תורה, אבער דוד האָט געזאָגט אין תהלים: "וואויל איז צו דעם וואס זיין שולד איז פערגעסען און זיין זינד בעהאַלטען". דער תלמוד גיט אויף דעם אַ משל. צוויי פרויען זיינען גענומען געוואָרען צום בית דין בע־שטראָפט צו ווערען. איינע האָט מען בעשטראָפט פאר אויס־געלאַסענהייט, די אַנדערע פאר וואס זי האָט געגעסען אונ־צייטיגע פייגען, וועלכע זיינען פערבאָטען צו עסען. האָט די וואס האָט געגעסען די אונצייטיגע פייגען געזאָגט: "איך בעט אייך, לאָזט דעם עולם וויסען פאר וואס מען שטראָפט מיך, מען זאָל ניט מיינען אַז מען שטראָפט מיך פאר די זעל־בע זינד וואס יענע פרוי האָט בעגאַנגען". האָט דער בית דין גענומען אַ בינטעל אונצייטיגע פייגען און זיי אָנגעהאַנגען ביי דער פרוי אויפ'ן האַלז, מען זאָל וויסען פאר וואס זי ווערט בעשטראָפט.

24
די פעראַנטוואָרטליכקייט פון אַ ריכטער

ווען רב פלעגט געהן אין בית דין הויז משפט'ן, פלעגט ער אויף זיך זאָגען: "איך געה אויף זיך נעהמען אַ גרויסע פעראַנטוואָרטליכקייט וואס איז אַזוי ערנסט ווי איך וואָלט געשטעלט מיין לעבען אין קאָן. קיין נוטצען פאר מיין הויז־געזינד וועל איך פון דעם ניט ציהען, און הלואי זאָל איך צוריקקומען אהיים אַזוי ריין ווי איך בין פון דאָרט ארויס".

יעדען מאָל וואס רב פלעגט זיך בעווייזען אין גאַס און ער פלעגט זעהן ווי מאַסען מענשען געהען איהם נאָך און גיבען איהם אָפּ כבוד, פלעגט ער צו זיך זאָגען די ווערטער פון איוב: "ווען דער מענש זאָל אפילו שטייגען הויך ביז'ן הימעל און זיין קאָפּ ביז צו די וואָלקענס, וועט ער דאָך

מסכת סוכה

1

א סוכה צווישן הימל און וואסער

רבי עקיבא און רבן גמליאל זיינען איינמאָל צוזאַמען געפאָהרען אויף אַ שיף. עס איז געווען די וואָך פון סוכות. האָבען זיי גענומען ריידען וועגען דעם, אויב זיי דאַרפען מאַכען אַ סוכה אויפ'ן שיף. רבי עקיבא האָט געהאַלטען אַז מען דאַרף, אַבער רבן גמליאל האָט געהאַלטען אַז אַ סוכה אויף אַ שיף איז פסול. האָט רבי עקיבא זיך גענומען צו דער אַרבייט און האָט אויף דעם אויבערשטען דעק פון דער שיף אויסגעבויט אַ סוכה. געלבע האָט זעהר שעהן אויסגעזעהן אונטער די בלויע ברייטע הימלען וואָס האָבען זיך געצויגען איבער'ן ים. אַבער אויף מאָרגען איז געקומען אַ שטאַרקער ווינד און האָט די סוכה אַרונטערגעריסען און אין ים אַריינגעוואָרפען. האָט רבן גמליאל אין שפּאַס געזאָגט צו רבי עקיבא: "עקיבא, וואו איז דיין סוכה?"

2.

ווי דער רבי אזוי דער תלמיד

אויף רבי יוחנן בן זכאי האָט מען דערציילט: ער האָט קיינמאָל גערעדט קיין ווערטער וואָס האָבען קיין זין, איז ניט געגאַנגען ד' אַמות אָהן תורה און אָהן תפילין, איז קיינמאָל געשלאָפען אין בית המדרש, אפילו ניט געכאַפּט דאָרט אַ דרעמעל, פלעגט קומען אהין אימער דער ערשטער און אימער

האָט איהם בעגעגענט רב הונא. פרעגט רב הונא: "וואוהין געהט דער האר?" ענטפערט רב: "איך געה איבערבעטען יענעם מענשען". זאָגט רב הונא: "דער רבי געהט איהם ברייננען דעם טויט". ווען רב איז געקומען צום קצב, האָט ער זיך געשטעלט ביים טיהר און האָט אויסגערופען אז ער איז דאָ. האָט דער קצב א געשריי געטהאָן: "געה, איך האָב מיט דיר קיינע געשעפטען". אין דער צייט האָט ער געהאַלטען אין צוהאַקען א קאָפּ פון א בהמה, האָט זיך אראָבגעגליטשט דער אייזען פון האַק, איהם געפאַלען אין קאָפּ און דער קצב, דער עזות פנים, איז דערהרג'עט געוואָרען. אַט אַזוי איז די נבואה פון רב הונא מקוים געוואָרען.

א מלך איז איינמאל פערבייגעפאהרען א צאל־הויז וואו אלע בירגער פון לאנד צאהלען איין צינזען. האט דער מלך געזאגט צו זיינע דיענער: "צאהלט איין פאר מיר צינזען צו מיינע צאל־בעאמטע". האבען די דיענער זיך געוואונדערט און געזאגט: "אונזער האר קעניג! אלע צינזען זיינען דאך כאי ווי דיינע, מא וואס מאכט עס אויס אויב דו בעצאהלסט, אדער דו בעצאהלסט נים?" האט זיי דער מלך אזוי ער־קלערט: "איך מוז צאהלען אזוי ווי אלע, אום צו ווייזען א ביישפיעל צו אנדערע דורכפאהרער אז זיי זאלען זיך נים אויסדרעהען פון צינזען". אזוי איז אויך מיט דעם אייבערש־טען. אלעס איז אפילו זיינע, דאס גערויבטע אזוי ווי דאס עהרליך פערדיענטע, אבער ער וויל אז מענשען זאלען געבען פון זייערע אייגענע און נים פון דעם וואס זיי האבען גע־רויבט ביי אנדערע מענשען.

.5

אז מען וועט קוילען דעם יצר הרע —

רבי יהודה ברבי אלעאי האט אזוי גע'דרשנ'ט:

אז משיח וועט קומען וועט דער אייבערשטער נעהמען דעם יצר הרע און איהם שעכטען אין נעגענווארט פון די צדיקים און די רשעים. ביי די צדיקים וועט דער יצר הרע אויסזעהן ווי א גרויסער הויכער בארג, און ביי די רשעים ווי א האאר פון קאפ. די וועלען וויינען און די וועלען וויינען. די צדיקים וועלען וויינען און זאגען: "ווי האבען מיר עס געקענט איינגעהמען אזא גרויסען בארג?" און די רשעים וועלען קלאגען: "ווי האבען מיר נים געקענט בייקומען אזא קלייניגקייט וואס איז ווי א האאר פון קאפ?" און אפילו דער אייבערשטער וועט זיך אויך וואונדערען מיט זיי.

.6

ס'איז לייכט יענעם צו בעשולדיגען

עס איז לייכט יענעם צו בעשולדיגען אין א זינד. עס איז אבער שווער אליין בייצושטעהן א נסיון.

ארויסנעהן דעו לעצמער. קיינמאָל האָט איהם א מענש נע־זעהן שווייגען, ווייל ער פלעגט אימער זיצען און לערנען. קיין מענש האָט געעפענט די טיהר פאר זיינע תלמידים, נאָר ער אליין פלעגט שטעהן ביים ארייגגאנג פון בית המדרש און עפענען די טיהר פאר יעדען תלמיד. קיינמאָל האָט ער נע־זאָגט א זאך וואס ער האָט ניט געהערט פון זיין רבי. און ער האָט קיינמאָל געזאָגט אז עס איז שוין צייט אוועקצוגעהן פון בית המדרש, אויסער אום ערב פסח און ערב יום כפור, ווען עס איז נויטיג געווען צו געהן אהיים פריהער און מאכען הכנות.

אזוי פלעגט זיך אויך פיהרען רבי אליעזר זיין תלמיד.

.3

א געשלאָגענער האָט אימער מורא

די רבנן האָבען געזאָגט: א לקוי חמה איז א שלעכטער צייכען פאר דער גאנצער וועלט. עס איז דאָ א משל אויף דעם. א מלך, א בשר ודם, האָט געמאכט א סעודה פאר זיינע קנעכט און ער האָט פאר זיי אויפגעהאנגען א לאנטער־נע. אין מיטען דרינען ווערט דער מלך אין כעס אויף זיי און זאָגט צו זיין דיענער: "נעהם אוועק די לאנטערנע און לאָז זיי זיצען אין דער פינסטער!"

רבי מאיר זאָגט: א לקוי איז א שלעכטער סימן — אויף שונאי ישראל געזאָגט געוואָרען, אידען זיינען געוואוינט אז מען זאָל זיי צרות אָנטהאָן. אָט האָט איהר אויף דעם א משל: א מלמד קומט אריין אין חדר מיט א קאנטשיק אין האנד. וועלכער איינגעל שרעקט זיך? דער וואס קריגט שמיץ יעדען טאָג.

.4

ווען ווייבער גיבען צדקה

גאָט האָט געזאָגט (ישעיה, ס"א) איך האָב ליעב גערעכ־טיגקייט און האָב פיינד א קרבן וואס איהר ברייגגט מיר פון גזלת.

האָט רבי יוחנן, אין נאָמען פון רבי שמעון בן יוחאי, גע־נעבען אויף דעם אזא משל:

.8

וואו א מענש דארף שטארבען אהין טראָגען איהם זיינע פיס

ביי שלמה המלך זיינען געווען צוויי שרייבער, אליחורף און אחיה, און זיי זיינען געווען ביידע גרויסע פארשוינען. איין מאָל האָט שלמה געזעהן דעם מלאך המות און ער האָט אויסגעזעהן זעהר אומעטיג. פרעגט איהם שלמה: "פאר וואָס זעהסטו אויס אזוי טרויעריג?" ענטפערט דער מלאך המות: "איך בין אין א גרויסער פערלעגענהייט. די צוויי שעהנע פארשוינען פאָדערט מען פון מיר, ווייל זייער צייט איז געקומען צו שטאַרבען, אָבער ניט דאָ איז דער אָרט וואו זיי איז בעשערט צו שטאַרבען." ווען שלמה האָט דאָס דערהערט, האָט ער די צוויי שרייבער געוואָלט ראַטעווען, האָט ער זיי אוועקגעשיקט אין לוז, ווייל דאָס איז געווען אן אָרט פון אייביגעם לעבען, וואו דער מלאך המות האָט ניט געקענט צוקומען. אָבער ווי זיי זיינען געקומען ביים טויער פון דער שטאָדט זיינען זיי געשטאָרבען. אויף מאָרגען האָט שלמה געזעהן דעם מלאך המות און ער האָט אויסגעזעהן זעהר פרעהליך. פרעגט שלמה: "וואָס פרעהסטו זיך?" ענטפערט דער מלאך המות: "דו האָסט זיי געשיקט אהין גראָדע וואו איך האָב זיי געדאַרפט האָבען." דאן האָט שלמה געזאָגט: "דאָרט וואו א מענש דאַרף שטאַרבען אהין טראָגען איהם זיינע פיס".

.9

וואָס די גוים האָבען פערלאָרען

אין די זיעבען טעג פון יום טוב פלעגט מען בריינגען זיעבציג אָקסען אלס קרבנות אין בית המקדש. אויף דעם אכטען טאָג (שמיני עצרת) פלעגט מען מקריב זיין בלויז איין אָקס. האָט רבי אלעזר געזאָגט וועגען דעם אזוי: די זיעבציג אָקסען זיינען געווען פאר די זיעבציג פעלקער וואָס האָבען

אביי האָט געזאָגט: דער יצר הרע האָט ליעב זיך צו רייצען מיט אידען, איבערהויפּט מיט תלמידי חכמים.

און געזאָגט האָט ער דאָס ווענען א געשיכטע וואָס מיט איהם אליין האָט זיך געטראָפען.

איינמאָל האָט אביי אונטערגעהערט ווי איינער א מאַן זאָגט צו א פרעמדער פרוי: "מאָרגען וועלען מיר אויפשטעהן גאַנץ פריה און געהן אין יענעם און יענעם אָרט." האָט אביי זיך געטראַכט: לאָמיך זיי נאָכגעהן און זיי פערהיטען פון אן עברה. איז ער זיי נאָכגעגאַנגען דריי מייל דורך זומפּיגע פעלדער. ווען זיי האָבען זיך געטראָפען שיידען האָט ער גע־הערט ווי זיי זאָגען: "זוייט זיינען אונזערע וועגען איינע פון די אַנדערע און מיר מוזען זיך שיידען. אָבער ווי זיס און אנגענעהם וואָלט געווען ווען מיר וואָלטען געוואוינט נאָהנט און געהן צוזאמען." נאָכדעם האָבען זיי זיך צושיידט. זי איז אוועק אין איהר וועג און ער אין זיינעם. האָט אביי געזאָגט צו זיך מיט א זיפץ: "מיין ערגסטען שונא וואָלט איך ניט געקענט בעשולדיגען ווען ער וואָלט ניט געקענט בייי־שטעהן דעם רייץ פון אזא שעהנע פרויענצימער." מיינען האָט ער מיט דעם געמיינט זיך אליין. ער האָט נאָכדעם זיך אָנגעשפּאַרט אָן דעם ריגעל פון א טיהר און האָט זיך שטאַרק גענומען צום הארצען. איינער אן אלטער חכם האָט דאָרויף געזאָגט: "ווער עס איז גרעסער פון זיין חבר איז זיין יצר הרע אויך גרעסער."

7.

דער טויטער קאָפּ אויפ'ן וואַסער

הלל האָט איינמאָל געזעהן דעם טויטען קאָפּ פון א מענשען שווימען אויפ'ן וואַסער. האָט ער דערקענט אז דאָס איז געווען דער קאָפּ פון א בעוואוסטען רויבער. האָט הלל געזאָגט: "דערפאַר וואָס דו האָסט אנדערע מענשען דער־טרונקען האָט מען דיך דערטרונקען, און דער סוף פון די וואָס האָבען דיך דערטרונקען וועט זיין אז מען וועט זיי אויך דערטרינקען."

מסכת ביצה

.1

מענשען וואָס זוכען וואָרלטאָג.

איין מאָל, יום טוב, איז רבי אליעזר געזעסען און גע־דרש'ענט אין בית המדרש פאר א גרויסען עולם. האָט זיך אויפגעהויבען איין גרופע מענשען און איז ארויס אין מיטען דער דרשה. האָט רבי אליעזר בעמערקט: "דאָס זיינען מענ־שען וואָס האָבען זיך אנגעגרייט ווייז אין גרויסע פעסער און זיי איילען זיך געהן די פעסער אויסצוטרינקען." שפּעטער איז ארויס א צווייטע גרופּע. האָט רבי אליעזר געזאָגט: "די האָבען שוין קלענערע פעסער." נאָכדעם איז ארויס א דריטע גרופּע. האָט רבי אליעזר אָנגעצייגט: "די האָבען שוין קריגלעך." אז די פערטע גרופּע איז ארויס, האָט רבי אליעזר זיך אויסגעדריקט: "די האָבען בלויז פלעשלעך." ווען די פינפטע גרופּע האָט זיך אויפגעהויבען און איז ארויס, האָט רבי אליעזר זיך א זאָג געטהאָן: "די האָבען נעבעך ניט מעהר ווי כוסות." ווען די זעקסטע גרופּע האָט זיך אָנגעהויבען ארויסרוקען פון בית המדרש, האָט רבי אליעזר שוין מיט כעס אויסגערופען: "די זיינען שוין גאָר פערשאָלטענע." האָבען די תלמידים וואָס זיינען געבליבען זיצען זיך ערשראָ־קען. זיי האָבען געזעהן אז די מענשען וואָס פערבלייבען שפּעטער ווערען אלץ הארבער בעשטראָפט פון זייער רבי'ן.

ראַן עקזיסטירט, כדי זיי זאָלען האָבען נענג רעגען און זייערע פעלדער זאָלען זיין געראָטען. דער איינציגער אָקס איז גע־ווען א קרבן פאר די אידען, וואָס זיינען אן איינציגע פאָלק אין דער וועלט. למשל אזוי: א מלך האָט געזאָגט צו זיינע אונטערטאַנען: "מאכט מיר א גרויסע סעודה". האָבען זיי פערבראכט א גאנצע וואָך צייט אין עסען און טרינקען. דעם לעצטען טאָג זאָגט דער מלך צו איינעם וואָס איז געווען זיי־נער א פריינד, א ליעבלינג: "יעצט מאך דו מיר א קליינע סעודה'לע, ווייל מיט דיר אליין איז ביי מיר א בעזונדער פערגניגען צו פערברייננגען."

ר' יוחנן האָט געזאָגט: "וועה איז צו די געמצענדריענער וואָס האָבען פערלאָרען און ווייסען ניט וואָס זיי האָבען פער־לאָרען. ווען דער בית המקדש איז געשטאַנען פלעגט דער מזבח פערגעבען אויף זייערע זינד, אָבער יעצט ווער פערגיט אויף זיי?"

10

מרים בת בילגה

מרים, די טאָכטער פון דעם כהן בילגה, האָט זיך פער־ליעבט אין א גריכישען סאָלדאַט. האָט זי זיך גע'שמד'ט און איז געוואָרען זיין פרוי. אין די צייטען פון מתתיהו בן יוחנן, ווען די גריכען זיינען אריין אין בית המקדש, איז זי אויך אריינגעקומען מיט די אידישע שונאים, האָט א זעץ געטאָן מיט איהר שוך אין מזבח און האָט אויסגערופען: "דו וואָלף! דו וואָלף! ווי לאַנג וועסטו פערשווענדען אידי־שע געלד און קיינמאָל זיי בייזשטעהן אין א נויט?" געמיינט האָט זי צו לעכטערען דעם מזבח פאר די קרבנות וואָס מען פלעגט ברייננגען אויף איהם יעדען טאָג. און ווען די אי־דישע פיהרער האָבען געהערט פון דעם, האָבען זיי אָבגעשאַפט פון אַמט איהר פאָטער צוזאמען מיט די אנדערע כהנים פון זיין משפחה.

אביי האָט געזאָגט: דערפאר האָט מען בעשטראָפט די גאנצע משפחה, ווייל וואָס א קינד לערנט אין דער הויז פון זיינע עלטערען דאָס בלייבט אין איהם. און וואָס א קינד רעדט זיך אוים אין גאס האָט ער דאָס זיכער געהערט ענט־ווערער פון פאָטער, אָדער פון דער מוטער.

מסכת ראש השנה

1

זינד געגען גאָט און זינד געגען מענשען

די זינד וואָס א מענש זינדיגט געגען גאָט איז איהם גאָט מוחל, אָבער די זינד וואָס א מענש זינדיגט געגען זיין מיט־מענשען איז איהם גאָט ניט מוחל סיידען ער בעט יענעם מענ־שען איבער.

רבי יוסי הכהן האָט אויף דעם געגעבען א משל. א מענש האָט געליהען ביי דעם אנדערען א סומע געלד. האָט ער מיט מיט זיין בעל טובה, דעם מלוה, אָבגעמאכט און נעגענוואָרט פון דעם מלך און געשוואָרען ביים לעבען פון דעם מלך אז ער וועט דעם חוב בעצאָהלען אין א בעשטימטער צייט. אז די צייט איז געקומען האָט דער בעל חוב ניט געקענט בעצאָהלען. איז ער געקומען צו לויפען צום קעניג און ביי איהם גענומען בעטען רחמים: "אדוני המלך! איך האָב געשוואָרען ביי דיין לעבען אז איך וועל בעצאָהלען, און איך האָב ניט וואָס צו צאָהלען. טאָ האָב רחמנות אין זיי מיר מוחל!" האָט דער מלך געענטפערט: "דאָס וואָס דו האָסט געשוואָרען ביי מיין לעבען בין איך דיר מוחל, אָבער וואָס דו קענסט דיין חוב ניט בעצאָהלען דארפסטו יענעם איבערבעטען."

2

א דעמאָנסטראַציע געגען גזירות.

די טיראנישע רעגירונג פון רוים האָט א מאָל ארויסגע־געבען א גזירה אז אידען זאָלען מעהר ניט לערנען תורה, ניט

האָט זיי רבי אליעזר געטרייסט און געזאָגט: "ניט אייך מיין איך. איך מיין יענע וואָס צו ליעב א שעה וואוילטאָג פער־לאָזן זיי די תורה וואָס גיט אייבּיגעס לעבּן."

2

געגעסען א גאַנצע וואָך לכבוד שבת

אויף שמאי הזקן דערצעהלט מען אז ער האָט זיין גאַנ־צען לעבען געגעסען לכבוד שבת. פלעגט ער געפינען א גו־טע בהמה, פלעגט ער זאָגען: "דאָס וועט זיין אויף שבת." אויף מאָרגען, אז ער פלעגט געפינען א בעסערע בהמה פלעגט ער זאָגען: "אָט די וועט זיין אויף שבת," און די ערשטע פלעגט ער גלייך נעהמען עסען. אָבער הלל האָט געהאט אַן אנדער זיטע. ער האָט געהאלטען פון פסוק "ברוך ה׳ יום יום" — דער אייבערשטער שפייזט יעדען טאָג.

3

די רייכע פון בבל

אַלע רייכע מענשען פון בבל זיינען פער׳משפט צו גיהן אין גיהנם.

שבתאי בר מרינוס איז געקומען אין בבל. האָט ער גע־בעטען מען זאָל איהם געבען עפּעס צו פערדיענען, האָט מען איהם ניט געגעבען. האָט ער געבעטען מען זאָל איהם געבען עפּעס צו עסען, האָט מען איהם עסען אויך ניט געגעבען. האָט ער געזאָגט: "דיזע מענשען קומען ארויס פון ערב רב, ווייל ווער עס האָט רחמנות אויף מענשען ווייס מען אז ער איז פון אברהם אבינו׳ס אייניקלעך און ווער עס האָט ניט רחמנות אויף מענשען איז זיכער אז ער איז ניט פון אברהם אבינו׳ס אייניקלעך."

מסכת מגילה

1

אלע מענשען זיינען נאַרס בעשעפעניסען.

ווען די אידען זיינען אריבער דעם ים און די מצריים זיינען דאָרט דערטרונקען געוואָרען, האָבען די מלאכים אין הימעל געוואָלט זינגען שירה. האָט זיי דער אייבערשטער געזאָגט: "וואָס ווילט איהר טאָהן! מיינע בעשעפעניסען טרינקען זיך אין ים און איהר ווילט זינגען שירה?"

2

ושתי המלכה'ס טויט.

ושתי המלכה איז געווען וועהר א שלעכטע און זי פלעגט אנטהאָן גרויסע צרות צו די אידישע מעבטער פון איהר לאַנד. זי פלעגט לאָזען כאַפּען אידישע מיידלעך, זיי אויסטאָהן נאַקעט און זיי צווינגען צו ארבייטען אום שבת. און די יואָס האָבען נים געוואָלט מחלל שבת זיין פלעגט זי לאָזען טויטען. און דערפאַר איז זי בעצאָהלט געוואָרען מיט דער זעלבער מאָס. דער טאָג ווען אחשורוש האָט איהר געהייסען קומען

מל זיין זייערע קינדער און ניט האַלטען שבת. וואָס האָבען געטאָן יהודה בן שמוע און זיינע חברים? זיי זיינען אוועק און זיך בעראטהען מיט א רוימישע דאמע וואָס אלע גרעסטע מענער פון לאַנד פלעגען זיין ביי איהר אָפטע ארייגגעהער. האָט זי זיי געגעבען אזא עצה: "געהט ארויס אויף א דעד מאָנסטראציע ביינאכט." זיינען זיי ארויס ביינאַכט און האָבען מארשירט איבער די גאסען פון רוים און געשריען: "אי שמים! אום גאָטעס ווילען! זיינען מיר דען ניט אייערע ברי־דער? זיינען מיר דען ניט קינדער פון איין פאָטער און איין מוטער? טאָ פאר וואָס האַלט איהר אונז ערגער פון אלע פעלקער און איהר מאכט געגען אונז אזעלכע גזירות?"

גלייך נאָכדעם האָט מען די גזירות מבטל געווען, און יע־נער טאָג, דער אכט און צוואנציגסטער אין אדר, איז ביי אידען געבליבען א יום טוב.

3

אין די ימים נוראים.

אמאָל האָבען די מלאכים געפרעגט ביי דעם אייבערש־טען: "רבנו של עולם, פאר וואָס זאָגען ניט דיינע אידען הלל אום ראש השנה און יום כפור?" האָט זיי דער אייבערשטער געענטפערט: "ווי פאסט זיך דאָס? א מלך זיצט אויף'ן טראָהן און משפט די וועלט, די ביכער פון לעבען און פון טויט זיינען פאר איהם אָפען, און איהר ווילט אז אין דער צייט זאָלען די אידען מיר זינגען לויב ליעדער?"

דער ווײַן אויף זײַנע הויזן, ווי האָבן קיינמאָל פערזוכט דעם טעם פון גלות און זייערע קעפּ זײַנען בעסער פּעהיג צו משפּט'ן."

4

ליעבע און רחמנות

װעלכער געפיהל איז שטאַרקער? ליעבע אדער רחמנות?

גרויס איז געווען די ליעבע פון רחל צו יעקב, אבער איהר רחמנות אויף איהר שוועסטער האָט אריבערגעוואויגען איהר ליעבע צו יעקב'ן, און זי האָט מקריב געווען איהר אייגענעם גליק פאר לאה'ן.

רבי אלעזר דערצעהלט אזוי:

ווען יעקב האָט רחל'ן געפרעגט אויב זי וויל מיט איהם חתונה האָבען, האָט זי געענטפערט: "איך וויל מיט דיר חתונה האָבען, אבער מיין פאָטער איז אַ רמאי, און דו וועסט איהם ניט קענען בייקומען". האָט יעקב געזאָגט: "אויב ער איז אַ רמאי, פערגעס ניט אז איך בין פון זיין משפּחה, א ברודער־רמאי". האָט רחל געפרעגט: "מעג דען אַן ערענט־ליכער מענש געהן מיט פאַלשקייט?" האָט יעקב געענטפערט: "מיט גלייכע מענשען געהט מען גלייך, מיט קרומע קרום".

"אבער זאָג מיר", האָט יעקב געפרעגט, "וואס פאר א שווינדעל וויל מיר דיין פאָטער מאַכען?" האָט רחל געענט־פערט: "איך האָב אַ שוועסטער וואס איז עלטער פון מיר און מיין פאָטער וויל ניט אַז איך זאָל חתונה האָבען פריהער פון מיין שוועסטער. ווען עס וועט קומען די נאַכט פון דער חופּה וועט ער איהר אריינפיהרען צו דיר אנשטאָט מיך". האָט יעקב איבערגעגעבען רחל'ן סימנים וואס זי זאָל איהם זאָגען אין דער פינסטער, אום ער זאָל וויסען אז דאס איז זי. אַז עס איז געקומען די נאַכט פון דער חופּה, און רחל האָט געזעהן אַז מען קלייבט זיך אריינצופיהרען לאה'ן, אנשטאָט איהר, איז איהר האַרץ געוואָרען פול מיטלייד אויף איהר שוועסטער. רחל האָט זיך פאָרגעשטעלט לאה'ס שאַנדע ווען יעקב וועט זיך דערוויסען אז זי איז ניט רחל. איז רחל צוגעגאַנגען צו לאה'ן און האָט איהר אין אויער איינגערוימט די סימנים וואס יעקב האָט איהר געגעבען. און ביז עס איז געוואָרען טאָג האָט יעקב ניט געוואוסט אז ער האָט חתונה געהאַט מיט לאה'ן.

פאר איהם און זיינען געסט א נאקעטע איז געווען שבת און אין דעם זעלבען טאָג איז זי דער'הרג'עט געוואָרען.

רבא האָט געזאָגט: ביי דער סעודה פון אחשורוש האָט מען אנגעהויבען צו ריידען וועגען דעם וועלכע פרויען זיינען די שעהנסטע. די האָבען געזאָגט אז די פרויען פון מדי זיינען די שעהנסטע, אנדערע האָבען געזאָגט אז די פרויען פון פרס זיינען די שעהנסטע. האָט אחשורוש געזאָגט: ״איך האָב די שעהנסטע פרוי, קומט זי נים פון פרס און נים פון מדי, נאָר זי איז א כשדית. ווילט איהר זי זעהן?״ האָבען די בעזויפענע געסט זיך אָבגערופען: ״יא, מיר ווילען זי זעהן אָבער נאָר א נאקעטע.״ האָט דער קעניג געגעבען א בעפעהל אז ושתי זאָל קומען א נאקעטע, אָבער ושתי האָט זיך ענטזאגט צו קומען ווי דער קעניג האָט געוואָלט. זאָגט רבי יוסי בר חנינא: דערפון איז צו זעהן אז א קרעץ איז איהר אויפגעוואקסען. רבא זאָגט, ושתי האָט דורך די דיענער געשיקט צו אחשורוש אזא תשובה: ״ער דארף נים פערגעסען אז ער איז געווען ביי מיין פאָטער א שטאַלמייסטער. מיין פאָטער פלעגט אויסטרינקען טויזענד בעכער ווייך און נים ווערען שיכור, און דער מענש איז פון ווייך פשוט משוגע געוואָרען.״ אָט פאר דיזער בעליידיגונג האָט זיך דער כעס פון אחשורוש אָנגעצונדען.

3

ושתי'ס ריכטער.

ווען ושתי האָט זיך פערשולדיגט נעגען אחשורוש'ן, האָט אחשורוש זיך געווענדעט צו די אידישע געלעהרטע אז זיי זאָלען איהר משפט'ן. האָבען די אידען זיך געקלערט: וואָס זאָלען מיר טאָהן? זאָלען מיר איהר פער'משפט'ן צום טוים, וועט ער זיך אויף מאָרגען אויסניכטערען און האָבען טענות צו אונז וואָס מיר האָבען איהר געלאָזט הרג'ענען. זאָלען מיר איהר פריי לאָזען, וועט ער זאָגען אז זיין כבוד און דער כבוד פון זיין רעגירונג האָט ביי אונז קיין ווערטה. האָבען זיך די אידישע חכמים איבערלייגט און אזוי געזאָגט צו אחשורוש המלך: ״זיים דער בית המדרש איז חרוב געוואָרען און מיר זיינען פערטריבען געוואָרען פון אונזער לאנד, האָבען מיר פערלאָרען די פעהיגקייט צו דענקען ריכטיג און מיר קענען נים משפט'ן מענשען אויף לעבען און טוים. בעסער געה צו די ריכטער פון עמון און מואב. זיי לעבען זיך רוהיג אזוי ווי

7

אסתר׳ס פלענער

ווען אסתר המלכה האָט איינגעלאַדען המנ׳ען צו דעם מיטהאָלצייט וואָס זי האָט געמאַכט פאַר אחשורוש׳ן האָט זי דערביי געהאַט פערשידענע פלענער. רבי יהודה זאָגט, אז זי האָט איינגעלאַדען דעם גרויסען צורר היהודים כדי מען זאָל זיך נים אָנשמויכען אז זי איז א אידי־ש קינד. רבי נחמיה זאָגט, כדי די אידען זאָלען נים זאָגען: "וואָס האָבען מיר מורא צו האָבען? מיר האָבען דאָך אונזערע א שוועסטער אין קעניג׳ס הויף און זי וועט שוין אונז בעשיצען". און דערווייל וועלען די אידען אליין נים זוכען מיטלען זיך צו ראַטעווען. רבי יהושע בן קרחה זאָגט, אז אסתר׳ס מיין איז געווען ארויס־צוצייגען א פריינדליכען געזיכט צו המנ׳ן און אחשורוש זאָל אוים איינפערזוכט דער׳הרג׳ענען איהר מיט איהם צוזאַמען.

8

המן און מרדכי

ווען אחשורוש האָט געשיקט המנ׳ן צו מרדכי׳ן, האָט איהם המן געטראָפען זיצען צוזאַמען מיט זיינע תלמידים, און מרדכי האָט די תלמידים געציינט ווי דער כהן גדול פלעגט אָנגעהמען דעם הויפען זעמעל מעהל (קמיצה) ביים ברייננען א קרבן. ווען מרדכי האָט געזעהן המנ׳ען אָנקומען מיט א פערד און א קעניגליכען מאַנטעל, האָט מרדכי זיך ערשראָקען און ער האָט געזאָגט צו זיינע תלמידים: "ענטלויפט פון דאַ־נען. אָט דער רשע איז געווים געקומען מיך הרג׳ענען, טאָ צו וואָס זאָלט איהר אריינפאַלען אין אן אונגליק צוליעב מיר?" נאָכדעם, אז די תלמידים זיינען אוועק, האָט מרדכי אָנגעטהאָן א טלית און זיך געשטעלט דאַווענען, האָט זיך המן אוועקגעזעצט און געוואַרט ביז מרדכי האָט געענדיגט דאַווע־נען. נאָכדעם האָט המן איהם געפרעגט: "מיט וואָס האָט איהר זיך דאָ בעשעפטיגט ווען איך בין אָנגעקומען?" האָט מרדכי געענטפערט: "אז מיר האָבען געהאַט אונזער בית המקדש איז געווען א דין, אז דער וואָס ברייננט א קרבן מנחה ברייננט א הויפען זעמעל מעהל, און דאָס פלעגט מען רוי־

5

אחשורוש אַזוי ווי המן

אחשורוש האָט די אידען פיינד געהאַט ניט ווייניגער ווי המן. דען ווען המן האָט אַחשורוש'ן אָנגעבאָטען צעהן טויזענד צענטנער זילבער ער זאָל איהם דערפאַר לאָזען אויס'הרג'ענען די אידען, האָט איהם אַחשורוש געענטפערט: "האַלט זיך דיין געלד און מיט די אידען טהו וואָס דיין האַרץ געלוסט".

ר' אבא גיט אויף דעם אַזא משל: אַמאָל זיינען געווען צוויי מענשען און ביידע האָבען געהאַט פעלדער אין נאָהנטע שכנות. איינער האָט אין זיין פעלד געהאַט אַ בערגעל, דער אַנדערער האָט געהאַט אַ גרוב. פלעגט דער וואָס האָט געהאַט די גרוב זאָגען: "ווי קריג איך יענעם בערגעל צו פערשיטען די גרוב אין מיין פעלד", און דער וואָס האָט געהאַט דעם בערגעל פלעגט זאָגען: "ווי קריג איך יענע גרוב אום צו קענען אויסגלייכען דעם בערגעל". איינמאָל האָבען זיך די צוויי מענשען צוזאַמענגעטראָפען. האָט איינער געזאָגט צום אַנדערען: "פערקויף מיר דיין בערגעל". האָט איהם יענער געענטפערט: "איך דאַרף ניט דיין געלד, הלואי נעהמסטו נאָר דאָס אוועק".

6

מרים הנביאה

איידער משה איז געבוירען געוואָרען האָט מרים אַזוי נביאות געזאָגט: "מיין מוטער וועט געבוירען אַ קינד וואָס וועט אויסלייזען די אידען פון גלות". ווי נאָר משה איז געבוירען געוואָרען איז די גאַנצע הויז געוואָרען פול מיט ליכט. האָט עמרם, איהר פאָטער, מרים'ן אַ קוש געטהאָן אין קאָפּ און געזאָגט: "טאָכטער מיינע! דיין נבואה איז מקוים געוואָרען". אָבער שפּעטער, ווען מען האָט משה'ן אַריינגעוואָרפען אין טייך, האָט עמרם געגעבען מרים'ן אַ פּאַטש און האָט געזאָגט: "נו, טאָכטער מיינע, וואו איז דיין נבואה?"

9

ערד און שטערן

רבי יהודה בר אלעאי האָט געזאָגט:
דאס אידישע פאָלק איז געגליכען צו ערד און צו שטערן. ווען אידען זינקען זינקען זיי ביז צו דער ערד, און ווען זיי שטייגען שטייגען זיי ביז צו די שטערען.

.10

ניט יעדען פּורים טרעפט א נס

רבה און ר׳ זירא האָבען איינמאָל צוזאמען געמאכט א פורים סעודה. אז זיי האָבען שוין אריבערגעכאפּט די מאָאס, האָט רבה געצוואונגען ר׳ זירא׳ן צו טרינקען נאָך מעהר, און פון דעם איז ר׳ זירא קראנק געוואָרען און האָט געהאלטען ביים שטארבען. אויף מאָרגען האָט רבה גאָט געבעטען פאר איהם און ר׳ זירא איז געזונד געוואָרען. דעם אנדער פּורים, אין א יאָהר ארום, האָט איינער געזאָגט, "קום, לאָמיר ווידער מאכען א סעודה צוזאמען". האָט דער אנדערער געענטפערט: "ניין, ניט יעדען מאָל טרעפט זיך א נס".

11

טאפּען אין דער פינסטער

ר׳ יוסי האָט געזאָגט: פאר א לאנגע צייט האָב איך זיך געבראָכען דעם קאָפּ איבער דעם וואס דער פּסוק זאָגט (דברים כ״ח) "און דו וועסט טאפּען אין מיטען טאָג ווי א בלינדער טאפּט אין דער פינסטער". איך האָב ניט פערשטאנען וואס ארט דאס א בלינדער אייב עס איז ליכטיג, אָדער פינסטער, ביז עס איז געקומען א צופאל וואָס האָט מיר דאָס ער־קלעהרט. אין אפינסטערע נאכט בין איך געגאנגען אין וועג, האָב איך געזעהן א בלינדען געהן מיט א ברענענדען פאקעל אין האנד. האָב איך איהם געפרעגט: "מיין זוהן, צו וואס מויג דיר דער פאקעל?" האָט ער מיר געענטפערט: "אזוי לאַנג ווי איך האַלט דעם פאקעל אין מיינע הענד, זעהען מיך אנדערע מענשען און זיי היטען מיך איך זאָל ניט אריינ־פאַלען אין א גרוב, אָדער זיך פערשטעכען אָן דערנער".

כערען אויפ'ן מזבח און יענעמ'ס זינר פלעגען פערגעבען ווערען". האט המן געזאגט: "אייער הויפעלע מעהל איז שטארקער פון מיינע צעהן טויזענד צענטנר זילבער". האט מרדכי אויסגערופען: "דו רשע! איז דען דאס געווען דיין געלד וואס דו האסט אנגעבאטען אחשורוש'ן? דו ביזט דאך ניט מעהר ווי א קנעכט, און וואס א קנעכט פערמאגט געהערט עס צו זיין האר". האט המן געזאגט: "טוה אן דיזע קליידער און זעץ זיך רייטען אויף יענעם פערד, ווייל דער קעניג דארף דיך האבען". האט מרדכי געענטפערט: "איך קען דאס ניט אנטהאן איידער איך געה אין באד און שער ארום מיינע האר, ווייל אנדערש פאסט זיך ניט ווען איינער דארף אנטהאן קע־ניגליכע קליידער".

דערווייל האט אסתר ארויסגעשיקט א געהיימען בעפעהל אז אלע דיענער פון דער באד און אלע שעהרער זאלען זיך בע־האלטען. האט המן אליין געמוזט ארומוואשען מרדכי'ן און לויפען אהיים, ברייגגען א שעהר און איהם ארומשערען. בעת ער האט מרדכי'ן געשארען, האט המן א זיפץ געטהאן. האט איהם מרדכי געפרעגט: "וואס זיפצסטו?" האט המן געענט־פערט: "איך זיפץ וואס אזא מאן ווי איך, וואס דער קעניג האלט איהם גרעסער פון אלעמען, איז יעצט געווארען גלייך מיט בעדער און שערער!" האט מרדכי געזאגט: "דו רשע! ביזטו דען ניט געווען אשערער צוויי און צוואנציג יאהר אין דעם דארף קרצום?"

נאכדעם ווי המן האט מרדכי'ן ארומגעשארען, האט ער איהם אנגעטהאן און געזאגט: "יעצט זעץ זיך ארויף אויפ'ן פערד". האט מרדכי געענטפערט: "איך קען ניט ארויפקריי־כען, ווייל מיינע כחות זיינען מיר אויסגעגאנגען פון פאסטען תעניתים". האט זיך המן איינגעבויגען און מרדכי איז איהם ארויף אויפ'ן רוקען און פון דארט אויפ'ן פערד. רייטענדיג פלעגט מרדכי אפט געבען המנ'ן א זעץ מיט'ן פוס. האט המן צו איהם געזאגט: "ביי אייך אידען זאגט מען דאך אז מען טאר זיך ניט פרייהען אויף א שונא'ס מפלה". האט איהם מרדכי געענטפערט: "רשע איינער! אויף דער מפלה פון א אידישען שונא טאר מען זיך ניט פרייהען, אבער א שונא פון אייערע לייט איז א מצוה צו טרעטען אויפ'ן קאפ".

קליידער און ער איז בערעקט געוואָרען מיט זיידענס ווי גרויס ער איז געווען. ווען רב האָט פון דער געשיכטע דערהערט האָט עס איהם פערדראָסען און ער האָט געזאָגט צו רב הונא'ן: "דאמאָלס ווען איך האָב דיך געבענשט וואָרום האָסטו ניט געוואונשען אז מיר זאָל אויך געשעהן אזא גליק?"

14

א מגילה צו לאַנגע יאָהר

ביי ר' נחוניא בן הקנה האָבען זיינע תלמידים געפרעגט: "צוליעב וועלכע מעשים טובים האָסטו דערלעבט אזא עלטער?" האָט ער זיי געענטפערט: "איך האָב קיינמאָל גערוכט כבוד דורך א פריינד'ס אומ'כבוד, איך בין קיינמאָל געגאַנגען שלאָפען מיט א כעס אויף מיין מיטמענשען, און איך בין געווען פריי מיט מיין געלד."

יעצט, לאָמיר זעהן, וואס האָט ער געמיינט? "איך האָב קיינמאָל געזוכט כבוד דורך א פריינד'ס אומ'כבוד." אָט איז א ביישפיעל. אמאָל איז פאָרגעקומען אזא געשיכטע. רב הונא איז געגאַנגען אין גאס און האָט געטראָגען א גראָב־אייזען אויפ'ן שולטער. איז געקומען רב חנא בר חנילאי, האָט פון איהם צוגענומען דעם גראָב־אייזען און דאס געטראָגען פאַר איהם. האָט איהם רב הונא געפרעגט: "אויב דו ביזט געוואוינט צו טראָגען א גראָב־אייזען אויפ'ן שולטער אין דיין אייגענער שטאָדט קענסטו דאס טראָגען, אבער אויב דו ביזט ניט געוואוינט צו דעם, וויל איך ניט האָבען כבוד פון דעם וואס דו מאַכסט זיך אזוי קליין".

וואס מיינט "איך בין קיינמאָל ניט געגאַנגען שלאָפען מיט א כעס אויף מיין מיטמענשען"? דאס איז אזוי ווי מר זוטרא פלעגט טהאָן. יעדע נאַכט אז ער פלעגט זיך לייגען שלאָפען, פלעגט ער זאָגען: "איך בין מוחל יעדען איינעם וואס האָט מיר היינט שלעכטס געטהאָן".

און וואס מיינט, "איך בין געווען פריי מיט מיין געלד?" דאס איז וואס מר האָט געזאָגט, איוב איז געווען פריי מיט זיין געלד, דען יעדען מאָל אז ער פלעגט עפּעס קויפען פלעגט ער צולייגען דעם קרעמער א קליינע מטבע צום מקח.

12

קדוש לשבת

ביי ר׳ זכאי האָבען איינמאָל זיינע תלמידים געפרעגט. "רבי! צוליעב וואס פאר א זכות האָסטו דערלעבט אזא שעהנע עלטער?" האָט ער זיי געענטפערט: "איך האָב זיך געהאַלטען ריין, איך האָב קיין מענשען קיין צונאָמען גערופען, און איך האָב קיין שבת פערפעהלט קדוש צו מאכען. איינמאָל האָב איך ניט געהאַט אויף וואס קדוש צו מאכען, האָט מיין אַלטע מוטער פערקויפט דעם שאַל פון איהר קאָפּ און האָט מיר געקויפט וויין אויף קדוש."

מען דערצעהלט, אז דערפאר וואס רבי זכאי׳ס מוטער האָט אזוי געטהאָן איז זי אויף די עלטערע יאָהרען רייך געווארען, און ווען זי איז געשטאָרבען האָט זי איבערגעלאָזען פאר איהר זוהן דריי הונדערט קריגלעך וויין. ווען ער איז געשטאָרבען האָט ער פאר זיינע קינדער איבערגעלאָזען דריי טויזענד קריגלען וויין.

13

געבענשט אין א גוטער שעה

איינמאָל איז רב הונא געקומען צו רב, ארומגעבונדען מיט א גומענעם גארטעל. האָט איהם רב געפרעגט: "וואו איז דיין גארטעל?" האָט רב הונא געענטפערט: "איך האָב ניט געהאַט וויין אויף קדוש, האָב איך פער׳משכן׳ט מיין זיידענעם גארטעל און איך האָב געקויפט וויין." האָט רב איהם געבענשט: "דער אויבערשטער זאָל געבען אז דו זאָלסט בעדעקט ווערען מיט זיידענס פון קאָפּ ביז די פיס." א צייט שפּעטער, אז רבה דער זוהן פון רב הונא האָט חתונה געהאַט, איז רב הונא וועלכער איז געווען קורץ געוואקסען, אריין אין א זייטיגען צימער און זיך צוגעלייגט אויף דעם חתן׳ס בעטעל. זיינען געקומען זיינע טעכטער און זיינע שניר, זיך איבערגעטהאָן אין יענעם צימער, און ווייל זיי האָבען רב הונא׳ן ניט געזעהן, האָבען זיי אויף דער בעטעל געוואָרפען זייערע

גדולת און כבוד. מיט געלד? עס פעהלט דיר דען געלד? מיט קינדער? האסטו דאך קינדער. אלא וואס דען, איך ווינש דיר אז דיינע קינדער זאלען זיין אזוי ווי דו".

2

גוטער וויין אין א מיאוס'ער כלי

א פרינצעסין האט אמאל געזאגט צו רבי יהושע בן חנניא: "עס איז אמת דו ביזט א גרויסער חכם, אבער פאר וואס ביזטו אזוי העסליך? שעהנע חכמה אין א מיאוס'ער כלי".

האט רבי יהושע בן חנניא געענטפערט: "זאג מיר, פרינצעסין, אין וואס פאר א כלים האלט דיין פאטער זיין וויין?" האט די פרינצעסין געענטפערט: "אין ליימענע טעפ". האט רבי יהושע זיך כלומר'שט געוואונדערט: "אלע האלטען וויין אין ליימענע טעפ און דיין פאטער אויך אין ליימענע טעפ? ווי פאסט זיך דאס?" האט די פרינ־צעסין געפרעגט: "אין וואס פאר א כלים זאלען מיר דען האלטען וויין?". האט רבי יהושע געענטפערט: "פאר א מלך פאסט זיך אז ער זאל האלטען זיין וויין אין זילבערנע און גילדערנע כלים".

איז די פרינצעסין אוועק און האט געזאגט איהר פאטער אז עס פאסט זיך נים פאר זיי צו האלטען וויין אין ליימענע טעפ. דער קעניג האט געגעבען א בעפעהל אז מען זאל זיין גאנצען וויין איבערגיסען אין כלים פון זילבער און גאלד. איז אבער דער וויין זויער געווארען. האט דער קעניג גע־פרעגט ביי זיין טאכטער: "ווער האט דאס דיר געגעבען אזא עצה?" האט זי געענטפערט: "רבי יהושע בן חנניא".

דער קעניג האט געלאזט רופען רבי יהושע און ער האט איהם געפרעגט: "צו וואס האסטו מיין טאכטער איינגע־רעדט אזא זאך?" האט רבי יהושע דערצעהלט ווי די פרינ־צעסין האט איהם גערופען "שעהנע חכמה אין א מיאוס'ער כלי", און ווי ער האט איהר געוואלט בעווייזען אז שעהנ־קייט איז אמאל א חסרון. האט דער קעניג געזאגט: "אבער מיר זעהען דאך מענשען וואס זיינען שעהן און זיי האבען אויך גרויסע פעהיגקייטען". האט רבי יהושע געענטפערט: "ווען זיי וואלטען געווען העסליך וואלטען זיי מעהר גע־קענט".

מסכת תענית

1

אַ שעהנע ברכה

רב נחמן און רב יצחק זיינען געזעסען צוזאמען און געגעסען ביי רב יצחק אין הויז. אז רב נחמן האָט געהאַלטען ביים אוועקגעהן, האָט רב יצחק געזאָגט: ״בענש מיך״. האָט רב נחמן געזאָגט: ״איך וועל דיר געבען אַ משל. אַ מענש איז געגאנגען אין אַ וויסטען מדבר, און ער איז געווען הונגעריג, מיעד און דאָרשטיג. האָט ער געפונען אַ בוים, אויף וועלכען עס זיינען געוואקסען זיסע פּירות, און ער האָט געהאט אַ שעהנעם שאָטען, און אַ שטראם קוואַל וואסער איז געלאָפען אונטער אַיהם. האָט דער וואנדערער געגעסען פון די פּירות, געטרונקען פון די וואסער און זיך אויסגערוהט אין שאָטען. ווען ער האָט געדארפט אוועקגעהן האָט ער געזאָגט: ״דו שעהנער בוים! מיט וואָס זאָל איך דיך בענשען? זאָל איך דיר ווינשען אז דיינע פּירות זאָלען זיין זיס, זיינען זיי דאָך זיס. זאָל איך דיר ווינשען, אז דיין שאָטען זאָל זיין שעהן, איז ער דאָך שעהן. זאָל איך דיר ווינשען אז אַ שטראם קוואַל וואסער זאָל לויפען דורך דיר, לויפט דאָך דורך דיר אַ שטראם פון די נעשמאקסטע טרינק וואסער. איך קען דיר בלויז ווינשען; אז אַלע פלאנצונגען וואָס מען וועט פון דיר פלאנצען זאָלען זיין אזוי געראטען ווי דו. און אזוי איז מיט דיר. מיט וואָס זאָל איך דיך בענשען? מיט תורה? האָסטו דאָך תורה. מיט גדולה? מיט כבוד? עס פעהלען דיר דאָך ניט

געקוקט, אָבער ער האָט ניט געקענט גוט זעהן ווער דאָרט געפינט זיך. האָט ער געפרעגט:

"זאָג מיר, ביזטו א מענש, אָדער א טייפעל?"

"א מענש", האָט א שטימע געענטפערט.

די שטימע וועלכע איז געוואָרען רוהיגער האָט אין זיי־נע אויערען אזוי זיס געקלונגען, דאָס ער האָט זיך אין איהר באַלד פעריליעבט, נאָך איידער ער האָט זי געקענט גוט זעהן. אָבער ער האָט נאָך אלץ א ביסעל מורא געהאט. האָט ער איהר געפרעגט ווי זי קומט אין ברונען, האָט זי איהם דער־צעהלט. איהרע רייד זיינען איהם נאָך מעהר געפעלען גע־וואָרען, און ער האָט געזאָגט:

"שווער מיר, אז אויב איך וועל דיך ארויסציהען פון דעם ברונען וועסטו מיט מיר חתונה האָבען."

"איך שווער!" האָט זי געענטפערט.

ווען ער האָט די מיידעל שוין ארויסגעצויגען האָט ער ערשט דערזעהן וואָס פאר א זעלטענע שעהנהייט זי איז. האָט ער געוואָלט אז זי זאָל מיט איהם גלייך געהן און ווערען זיין פרוי. האָט זי איהם געפרעגט פון וואָס פאר א פאָלק ער איז. האָט ער געענטפערט: "איך בין א איד און א כהן, און קום פון יענער און יענער שטאָדט." האָט זי איהם דערצעהלט פון וואנען זי קומט און אָנגערופען איהר משפחהביים נאָ־מען. א בעוואוסטע משפחה איז דאָס געווען. נאכדעם האָט זי געזאָגט:

"עס פאסט זיך דאָך ניט פאר דיר, א כהן, וואָס קומט פון א הייליגען שטאַם, אויסערוועהלט פון גאָט איבער אלע אנדערע אידען, אז דו זאָלסט פערלאנגען פון מיר אזא זאַך, איך זאָל זיין דיינע א געליעבטע, אָהן חופה וקדושין. בעסער קום צו מיינע עלטערען און מיר וועלען זיך פערלאָבען, ווי עס פיהרט זיך ביי אידען."

איהרע רייד זיינען איהם געפעלען געוואָרען, ער האָט אויף איהר פאָרשלאָג איינגעשטימט און זיי האָבען געשוואָ־רען טרייע ליעבע.

"אָבער ווער וועט זיין אן עדות אויף אונזער אָבמאַך?" האָט ער געפרעגט.

אין דעם אויגענבליק איז פערביי געלאָפען א קאַץ. האָט

3

דער ביס פון א שלאנג

ריש לקיש האָט געזאָגט: אז משיח וועט קומען וועלען אלע חיות זיך צונויפזאמלען ביי דער שלאנג און איהר אזוי זאָגען: ״דער לייב צורייסט זיינע קרבנות און ער עסט זיי, דער וואָלף פערצוקט און עסט, אָבער וואָס פאר א נוצען האָסטו פון דיינע קרבנות? דו בייסט בלויז צו שאדען.״

דאָס איז א משל נעגען מענשען וואָס בייסען אנדערע מיט זייערע בייזע צינגער.

4

די קאַץ און דער ברונען

ר׳ אמי האָט געזאָגט: ״זעה, ווי גרויס איז די טרייהייט פון מענשען. אין וואָס זעהען מיר דיזע טרייהייט? אין דער געשיכטע פון די קאַץ און דער ברונען״.

די געשיכטע איז אזוי געווען:

אמאָל איז א שעהנע מיידעל געגאנגען פון א בעזוך צוריק אהיים. זי איז געווען אויסגעפוצט און פערציערט און דאָס האָט נאָך מעהר צוגעגעבען צו איהר שעהנקייט. אויפ׳ן וועג האָט זי פערבלאָנדזשעט און זי איז אריין אין א ווילדערניס. עס איז געקומען האלבער טאָג, די זון האָט געברענט און די מיידעל איז געוואָרען זעהר דאָרשטיג. זי איז געגאנגען ווייטער און ווייטער ביז זי האָט דערזעהן א ברונען. דער ברונען איז געווען א פערלאָזענער, קיין עמער צו שעפּען וואסער איז דערביי נים געווען, בלויז א שטריק איז געהאנגען. אום צו שטילען איהר ברענענדען דאָרשט, האָט זיך די מיידעל ארונטערגעלאָזען אין ברונען. זי האָט זיך דאָרט אָנגעטרונקען, אָבער ווען זי האָט געוואָלט ארויסגעהן האָט זי ניט געקענט. איז זי געזעסען אין דעם ברונען און האָט געוויינט און געשריען, בעטענדיג הילף. אויף איהר גליק איז שפּעטער אָנגעקומען א מאן וואָס האָט דערהערט איהרע געשרייען. ער האָט זיך אָבגעשטעלט ביים ברונען, אריינ־

איז משוגע געוואָרען. איז ער אוועק צו איהר פאָטער און האָט איהם דערצעהלט די גאַנצע געשיכטע און געזאָגט אז ער איז בערייט מיט איהר חתונה צו האָבען אפילו מיט איהר פעהלער. ווען דער פאָטער האָט איהם אריינגעפיהרט צו דער טאָכטער, האָט זי דעם יונגען מאַן ניט דערקענט, און מיינענדיג אז דאָס איז אַן אנדער חתן וואָס איהר פאָטער שדכנ'ט איהר, האָט זי גענומען רייסען אויף זיך די קליידער און מאַכען זיך משוגע. האָט דער יונגער מאַן גענומען איהר דערמאָנען ווער ער איז, און די קאַץ און דעם ברונען, האָט זי איהם דערקענט. זיי האָבען חתונה געהאט און געלעבט זעהר גליקליך. אָט דאָס איז די טרייע ליעבע!

.5

ווען עס גיט ברויט ניט לעבען

אין די צייטען פון רבי שמואל בר נחמני איז געווען א הונגער און אַן עפּידעמיע פון וועלכע מענשען זיינען געפאַלען ווי פליגען. האָבען די אידען געפרעגט: "ווי זאָלען מיר טהאָן? זאָלען מיר זאָגט בעטען אז ער זאָל אָבשאַפען ביידע איגגליקען, קען מען דאָך אויף צוויי זאַכען מיט איין מאָל ניט בעטען. טאָ לאָמיר בעסער בעטען אז ער זאָל איינשטילען די מגפה און דעם הונגער וועלען מיר ווי עס איז אריבערטראָגען." האָט רבי שמואל צו זיי געזאָגט: "בעסער לאָמיר בעטען אז דער הונגער זאָל אָבגעשאַפט ווערען, דען אז דער אייבערשטער גיט ברויט גיט ער אויך לעבען."

.6

פערשעהמט דעם רבי'ן

רב שימי בר אשי פלעגט אָפט אריינקומען לערנען ביי רב פּפּא און ער פלעגט איהם פרעגען זעהר פיעל קשיות. איין טאָג האָט רב שימי געזעהן ווי רב פּפּא האַלט דעם קאָפּ ארונטערגעבויגען און זיין געזיכט פערשטעלט מיט די הענד און ער בעט: "בארמהערציגער גאָט! בעשיץ מיך פון שימי וועלכער האַלט מיך אין איין פערשעהמען." ווען שימי האָט דאָס געהערט האָט ער אויפגעהערט קשיות צו פרעגען.

די מיידעל געענטפערט: "אַט די קאַץ און דער ברונען וועלען זיין אונזערע עדות אז מיר וועלען האַלטען אונזער שבועה."

נאָכדעם, אז ער האָט איהר געציינט דעם ריכטיגען וועג צו געהן אַהיים, זיינען זיי זיך צונאַנגען. ער איז אוועק זיין וועג און האָט צוגעזאָגט צו קומען צו איהר, און זי איז אוועק אַהיים.

די מיידעל האָט געוואַרט אויף איהר געליעבטען, א לאַנגע צייט געוואַרט, אָבער ער איז ניט געקומען. ער האָט פערגעסען אָן איהר. גלייך ווי ער האָט זיך פון איהר גע־שיידט האָט זיך זיין ליעבע אויסגעלאָשען. און אַ קורצע צייט שפעטער האָט ער חתונה געהאַט מיט אַן אַנדערער.

די ערשטע כלה איז אָבער געבליבען טריי צו איהם און האָט בשום אופן ניט געוואָלט הערען פון אַן אַנדער שדוך. און אז א יונגער מאַן פלעגט איהר זיך ערקלערען אין ליעבע פלעגט זי זיך מאַכען משוגע, שרייען און רייסען אויף זיך איהרע קליידער און די קליידער פון יעדען וואָס פלעגט איהר אָנריהרען. אַזוי האָט זי בעקומען א נאָמען פאַר א משוגענע מויד, און יונגע לייט האָבען אָנגעהויבען צו ווייכען פון איהר.

דער יונגער כהן וואָס האָט זיין שבועה פערגעסען האָט קיין גליקליכען לעבען געהאַט מיט זיין פרוי. זי האָט איהם געבוירען איין קינד וואָס איז דערשטיקט געוואָרען צו דריי חדשים. זי האָט געבוירען א צווייטען קינד, איז דאָס דער־טרונקען געוואָרען אין ברונען. האָט צו איהם זיין פרוי גע־זאָגט: "ווען אונזערע קינדער וואָלטען געשטאָרבען מיט א נאַטירליכען טויט, ווי אַלע מענשען שטאַרבען, וואָלט איך זיך געטרייסט; אַזוי איז גאָט'ס ווילען, אָבער אז זיי זיינען געשטאָרבען מיט אַזעלכע מיתות משונות, מוז דאָ זיין עפּעס אין דעם. אפשר איז דאָס פאַר מיינע זינד, און אפשר פאַר דיינע. לאָמיר נאָכזוכען."

דער יונגער מאַן האָט א זיפץ געטהאָן און האָט איהר דערצעהלט די געשיכטע פון יענער מיידעל וואָס ער האָט געליעבט און פערגעסען. האָט זיין ווייב געזאָגט: "מיר מוזען זיך גט'ן, און דו געה און נעהם די וועלכע איז דיר פון גאָט בעשערט."

נאָך דער שיידונג איז דער יונגער מאַן אוועק אין דער שטאָדט וואו זיין געוועזענע כלה האָט געוואוינט און זיך נאָכגעפרעגט אויף איהר. האָט מען איהם געזאָגט, אז זי

די אידען האָבען מלחמה געהאַלטען מיט עמלק, און משה איז מיעד געוואָרען, און זיינע הענד זיינען שווער געוואָרען, האָט מען איהם אונטערגעשפּאַרט מיט א שטיין. אין דאָך א פראַגע: וואָס עפּעס א שטיין? האָט דען משה ניט געהאַט א קישען, אָדער א פערינע זיך צו זעצען אויף דעם? נאָר משה האָט אַזוי געזאָגט: "אַזוי לאַנג ווי אידען ליידען וויל אויך אויך ליידען מיט זיי". און ווער עס ליידט מיט'ן פאָלק, דער־לעבט צו זעהן ווען דאָס פאָלק ווערט געהאָלפען.

10

דער סוף פון א רשע

ניקנור איז געווען א גריכישער פירשט און א גרויסער צורר היהודים. יעדען טאָג פלעגט ער אויפהויבען זיין האַנד אויף ירושלים און זאָגען: "אוי, ווען וועט שוין דיזע שטאָדט אריינפאַלען אין מיינע הענד און איך וועל איהר צושטערען מיט מיינע פיס און סהאָן און דאָרט וואָס מיין האַרץ גלוסט. ווען די חשמונאים האָבען די גריכען בעזיעגט, האָבען זיי ניקנור'ן געפאַנגען, איהם אָבגעהאַקט די שפּיץ פינגער פון זיינע הענד און פיס און זיי אויסגעהאַנגען אין די טויערען פון ירושלים. און אלע האָבען געזאָגט: "א גוטע נסמה אויף א מויל וואָס האָט זיך בעריהמט מיט גאוה און אויף די הענד וואָס פלעגען טייטלען אויף ירושלים!"

11

נסמה פאַר אידישע העלדען

אין לוד האָט מען אַמאָל געפונען דעם ערמאָרדעטען קערפּער פון א רוימישער פּרינצעסין, און עס איז באַלד ארויס א קלאַנג אז די אידען האָבען איהר ערמאָרדעט. האָט די רוימישע רעגיערונג ארויסגעגעבען א בעפעהל אז מען זאָל אויס'הרג'ע־נען אַלע אידען פון דער שטאָדט. האָבען ארויסגעטראָטען די צוויי ברידער פפוס און לוליאַנוס און האָבען גענומען די שולד אויף זיך, זאָגענדיג אז זיי אליין האָבען די פּרינצעסין ערמאָר־דעט און קיין אַנדער איד האָט קיין שולד אין דעם. האָט מען אַלע אידען געלאָזט צורוה, און די צוויי ברידער האָט מען גע־בראַכט פאַר טירייונוס, ער זאָל זיי משפּט'ן. האָט ער זיי פער־

7.
אלץ צוליעב א צדיק

רב חניאל בר קטינא האט געהאט א גארטען. איינמאל איז ער ארויס זעהן ווי דער גארטען וואקסט. איז ער א גאנצען טאג ארומגעגאנגען און גערעדט צו זיך: "אט די בייט דארף האבען רעגען און די בייט דארף ניט האבען רעגען." איז געקומען א רעגען און האט אנגעטרונקען יעדע בייט וועלכע האט נעדארפט רעגען. די אנדערע בייטען זיינען געבליבען טרוקען.

8.
ליגנערשע מענשען — ליגנערשע רעגענס

עולא איז געקומען אין בבל, האט ער געזעהן ווי דער הימעל איז פערדונקעלט געווארען. ער האט בעטראכט און געזעהן אז דינע וואלקענס שוועבען אונטער דיקע וואלקענס, און דאס איז א סימן אויף רעגען. האט עולא געזאגט: "עס קומט רעגען." שפעטער, אז קיין רעגען איז ניט געקומען, האט עולא געזאגט: "אזוי ווי די מענשען פון בבל זיינען ליגנער, אזוי זיינען זייערע רעגענס אויך ליגנער."

9.
דער איד וואס איהם ארט ניט

ווען אידען זיינען אין אן אונגליק זאל זיך איינער ניט טראכטען, איך וועל מיר געהן אהיים, איך וועל מיר עסען און טרינקען און לעבען רוהיג. אזא זינד וועט איהם קיינמאל פערגעבען ווערען.

ווען איינער שיידט זיך אב פון זיין פאלק אין אן עת צרה, קומען צוויי מלאכים און לייגען ארויף זייערע הענד אויף זיין קאפ, און זיי זאגען: "אט דער וואס האט זיך אבגעשיידט פון פאלק אין זיין אונגליק זאל ניט דערלעבען צו זעהן די נחמה פון זיין פאלק."

יעדער איינער מוז אנטהייל נעהמען און מיטליידען מיט'ן פאלק. אזוי געפינען מיר ביי משה רבנו. אין דער צייט וואס

גייען זיינעם אַ מענשען און האָט געפֿאָדערט: „ענטוועדער גיב מיר וואַסער, אָדער געלד." האָט ער געענטפֿערט: „איך האָב נאָך צייט. עס איז נאָך פֿרימאָרגענס און עס קען נאָך רעגענען".

מיטאָג צייט האָט דער פֿירשט ווידער געשיקט זיין שליח און געפֿאָדערט די זעלבע זאַך: „וואַסער, אָדער געלד". האָט ער ווידער בעקומען די זעלבע תשובה: „עס איז נאָך צייט". פֿאַר נאַכט, ווידער די זעלבע פֿאָדערונג, און נקדימון ענטפֿערט: „דער טאָג איז נאָך ניט אַריבער". האָט דער פֿירשט געלאַכט און געזאָגט: „אַזאַ לאַנגע צייט האָט ניט גערעגענט, איז עס מעגליך אַז היינט, אין אַזאַ שעהנעם וועטער, וועט עס רעגענען?"

זיך פֿרעהענדיג אַז ער וועט באַלד אָבנעהמען פֿון דעם אידישען גביר אַ גרויסע סומע געלד איז דער פֿירשט אַוועק אין באָד. צו דער זעלבער צייט איז נקדימון בן גוריון מיט אַן אומעטיגען געמיטה אַריין אין בית המקדש און האָט אָנגעהויבען צו בעטען: „רבונו של עולם! דו ווייסט אַז ניט צוליעב מיין כבוד און ניט צוליעב דעם כבוד פֿון מיינע עלטערן האָב איך דאָס געטהאָן, נאָר צוליעב דיין כבוד האָב איך בעזאָרגט די אידען אַז זיי זאָלען האָבען וואַסער צו טרינקען!" גלייך דערויף זיינען די הימלען פֿערוואָלקענט געוואָרען און עס האָט אָנגעהויבען צו רעגענען ביז עס זיינען פֿול געוואָרען אַלע ברונעמס, און עס איז נאָך אַריבערגעגאַנגען.

ווען דער פֿירשט איז אַרויס פֿון באָד און נקדימון בן גוריון איז אַרויס פֿון בית המקדש, האָבען זיי זיך בעגעגענט. זאָגט צו איהם נקדימון: „יעצט דאַרפֿסטו מיר צוצאָהלען. ווייל איך האָב דיר צוריקגעקעהרט מעהר וואַסער ווי דו האָסט מיר געגעבען". האָט דער פֿירשט געענטפֿערט: „איך האָב נאָך אַ טענה און איך קען ביי דיר מאַהנען די צוועלף צענטנער זילבער, ווייל עס איז שוין פֿינסטער און דער טאָג איז אַוועק". איז נקדימון בן גוריון צוריק אַריין אין בית המקדש און האָט ווידער גענומען נאָך בעטען: „לאָז וויסען די וועלט אַז דו האָסט אַ ליעב פֿאָלק אויף דער וועלט!" גלייך האָבען זיך די וואָלקענס צושפּרייט און די זון האָט אָנגעהויבען שיינען, און דער פֿירשט האָט צוגעגעבען אַז ער האָט פֿערלאָרען.

משפּט צום טויט און האָט דערביי אַזוי געזאָגט: "אויב איהר זייט פון דעם זעלבען פאָלק ווי חנניה מישאל און עזריה, זאָל קומען אייער גאָט און אייך ראַטעווען אַזוי ווי ער האָט זיי געראַטעוועט פון נבוכדנצר׳ס הענד". האָבען די צוויי ברידער איהם געענטפערט: "חנניה מישאל און עזריה זיינען געווען פאָלשטענדיגע צדיקים און זיי האָבען פערדינט אַז זיי זאָל געשעהן אַ נס. און דערצו איז נבוכדנצר געווען אַ ריכ־טיגער הערשער און ער איז געווען פּאַסענד אַז צוליעב איהם זאָל אַ נס געשעהן. אָבער דו, רשע, ביזט גאָר ניט ווערט אַז דורך דיר זאָל אַ נס געשעהן, און מיר זיינען פער׳משפט פון הימעל אַז מיר זאָלען שטאַרבען. אויב דו וועסט אונז ניט טויטען, האָט דער אויבערשטער אַ סך שלוחים וואָס קענען צונעהמען אונזער לעבען. עס זיינען דאָ בערען, לייבען, לעמ־פּערטען וואָס קענען טהאָן די אַרבייט, אָבער גאָט האָט אונז איבערגעגעבען אין דיינע הענד, כדי ער זאָל נאַכדעם קע־נען פאָדערען אונזער בלוט פון דיר".

די קלוגע רייד האָבען אויף דעם רשע ניט געמאַכט קיין ווירקונג, און ער האָט זיי געלאָזט טויטען. גלייך נאַכדעם זיי־נען אָנגעקומען צוויי רוימישע אָפיצירען און האָבען דעם רשע זיין קאָפּ צושפּאָלטען.

12

נקדימון בן גוריון

איינמאָל, יום טוב צייט, ווען ירושלים איז געווען פול מיט אידען וואָס זיינען געקומען פון גאַנץ ארץ ישראל עולה רגל זיין, איז געווען אַ גרויסע טריקעניש און זיי האָבען ניט געהאַט וואַסער צו טרינקען. איז דער רייכער נקדימון בן גוריון געגאַנגען צו איינעם, אַ גרויסען פּירשט, און האָט צו איהם געזאָגט: "לייה מיר צוועלף ברונעמס וואַסער פאַר די עולי רגל צו טרינקען, און איך וועל דיר צוריק געבען צוועלף ברונעמס וואַסער, און אויב ניט וועל איך דיר אָבגעבען צוועלף צענטנער זילבער". און ער האָט בעשטימט אַ צייט ווען ער דאַרף דעם חוב בעצאָהלען.

ווען עס איז געקומען דער בעשטימטער טאָג, און קיין רע־גען איז די גאַנצע צייט ניט געגאַנגען, און די ברונעמס זיינען געווען טרוקען, האָט דער פּירשט געשיקט צו נקדימון בן

16

תורה און סחורה

אילפא און רבי יוחנן האבען געלערנט תורה צוזאמען. זיינען זיי געווען זעהר ארים, און אז די נויטה האט זיי איינמאל שטארק צוגעדריקט האט איינער געזאגט צו דעם אנדערען: "לאמיר אוועקלאזען דעם לערנען, געהן מאכען א געשעפט און פערדיענען. גענוג שוין צו זיין ארימע לייט!"

זיינען זיי בײדע אוועק. אין מיטען וועג, אז זיי האבען זיך אבגעשטעלט אברוהען, איז זיי אויסגעקומען צו זיצען ביי א שוואכען פארקען. ניט וויסענדיג פון דער סכנה, האבען זיי ארויסגענומען ברויט פון זייערע פעקלעך און גענומען עסען זייער ארימען מאהלצייט. דערווייל זיינען אנגעקומען צוויי מלאכים, און רבי יוחנן האט געהערט ווי איין מלאך זאגט צום אנדערען: "לאמיר אויף זיי אומווארפען דעם פארקען און זיי טויטען. זיי זיינען דאס ווערטה, ווייל זיי האבען פערלאזען די תורה און ווילען זיך אבגעבען מיט א זאך וואס איז ניט מעהר ווי א חיי שעה". האט דער אנדער מלאך געענטפערט: "לאמיר זיי לאזען צורוה, ווייל איינער פון זיי האט א גרויסע צוקונפט פאר זיך".

ר' יוחנן האט דעם געשפרעך געהערט, אילפא האט א ווארט ניט געהערט. זאגט ר' יוחנן צו אילפא'ן: "דו האסט עפעס געהערט?" האט אילפא געענטפערט: "ניין". האט ר' יוחנן זיך געטראכט: "מסתמא אז ער האט ניט געהערט און איך האב יא געהערט, איז א סימן אז די גרויסע צוקונפט איז פאר מיר און ניט פאר איהם."

האב ר' יוחנן געזאגט צו אילפא'ן: "איך געה צוריק, איך וויל זיין אן ארימאן, אבער לערנען תורה". און ער האט זיך צוריקגעקעהרט. אילפא איז אוועק ווייטער, זוכען געשעפטען און רייכטהימער.

ביז אילפא איז צוריקגעקומען איז רבי יוחנן געווארען ראש ישיבה און האט געלעבט אין גרויס הרחבה און מיט קעניגליכען גלאנץ. ווען די שטאדט לייט האבען דערזעהן אילפא'ן צוריק קומען, האבען זיי צו איהם געזאגט: "אז דו וואלסט ניט אוועק צו דיינע געשעפטען, און וואלסט פערבליבען דא און געלערנט, וואלטען מיר דיך געמאכט פאר ראש ישיבה אנשטאט ר' יוחנן".

וויין, זיינען זיי ביידע ארויסגעגאנגען, און ווי נאָר זיי זיינען ארויס איז די חורבה איינגעפאַלען. רב אדא האָט דאַן פער־שטאַנען צו וועלכען צוועק רב הונא האָט איהם געפיהרט אין דער חורבה, און די זאַך האָט איהם שטאַרק פערדראָסען. רב אדא איז געווען אין דער מיינונג אַז אַ מענש טאָר זיין לעבען ניט איינשטעלען אין סכנה מיט דער האָפנונג אַז אַ נס וועט איהם געשעהן.

15
אַ נאָבעלער לעבען

רבא האָט איינמאָל געזאָגט צו רפרם בר פפא: „זאָל דער האר עפּעס דערצעהלען פון די גוטע זאַכען וואָס רב הונא פלעגט טהאָן". האָט רפרם געענטפערט: „פון זיין יוגענד גע־דענק איך ניט, פון זיין עלטער געדענק איך יא". און אָט וואָס רפרם בר פפא האָט דערצעהלט וועגען רב הונא.

יעדען וואָלקענדיגען טאָג פלעגט מען רב הונא'ן ארויס־טראָגען אין אַ גאָלדענעם שטוהל און ער פלעגט בעטראַכטען די שטאָדט. און וואו ער האָט געזעהן אַן אונזיכערע וואַנד פלעגט ער איהר לאָזען ארונטערוואַרפען, אום צו פערהיטען אַז זי זאָל אַליין ניט אומפאַלען פון ווינד און שעדיגען מענ־שען. אויב דער אייגענטהימער איז געווען רייך פלעגט ער אַליין צוריק אָבבויען די וואַנד, און אויב ער איז געווען אָרים פלעגט רב הונא בעצאָהלען פאַר'ן אָבבויען פון זיין געלד.

יעדען ערב שבת פלעגט רב הונא ארויסשיקען זיינע דיענער אין מאַרק אַז זיי זאָלען אָבקויפען אַלע פערבליבענע גרינסען וואָס די גרינס הענדלער האָבען ניט געקענט פער־קויפען, און דאָס ארייננוואַרפען אין טייך. דאָס האָט ער גע־טהאָן אום די גרינס הענדלער זאָלען קיין געלד פערלירען, ווייל אַז זיי וואָלטען איין פרייטאג ניט אויספערקויפט אין גאַנצען, וואָלטען זיי דעם אַנדער פרייטאג געבראַט וועניגער, און עס וואָלט אמאָל אויסגעפעהלט גרינסען אויף שבת.

ביי זיין טהיר פלעגט ער אויסהיינגען אַ קרוג מיט וואַסער, אום מענשען זאָלען זיך קענען וואַשען און ניט דאַרפען עסען מיט אונריינע הענד.

יעדען מאָל וואָס רב הונא פלעגט זיך זעצען עסען פלעגט ער לאָזען אָפען די טיהר און זאָגען: „ווער עס איז הונגעריג זאָל קומען און מיטעסען".

אַן אָרימאַן און האָט געבעטען: "רבי, גיב מיר עפּעס עסען". האָב איך איהם געהייסען וואַרטען ביז איך וועל אויספּאַקען פון מיין אייזעל." אָבער איידער איך האָב צייט געהאַט אויסצופּאַקען פון מיין אייזעל איז ביי דעם אָרימאַן די נשמה אויסגעגאַנגען. בין איך געגאַנגען און זיך געוואָרפען נעבען איהם און געזאָגט: "מיינע אויגען וואָס האָבען קיין רחמנות געהאַט אויף דיינע אויגען זאָלען בלינד ווערען, מיינע הענד וואָס האָבען קיין רחמנות געהאַט אויף דיינע הענד און מיינע פיס וואָס האָבען קיין רחמנות געהאַט אויף דיינע פיס זאָלען אָבגעהאַקט ווערען!" און איך האָב נאָך אַלץ ניט געקענט רוהען ביז איך האָב געזאָגט: "מיין גאַנצער קערפּער זאָל בעדעקט ווערען מיט בלאָטערען".

"וועה איז אונז!" האָבען די תלמידים אויסגערופען, "וואָס מיר זעהען דיך אין אַזאַ לאַגע".

"וועה וואָלט מיר געווען ווען איהר וואָלט מיך ניט געזעהן אין אַזאַ לאַגע", האָט ער זיי געענטפערט.

18

גם זו לטובה

נחום איש גם זו האָט זיין צונאָמען בעקומען דערפאַר וויל אויף אַלעס וואָס פּלעגט איהם טרעפען, אפילו אויף אַן אונגליק, פּלעגט ער אַלץ זאָגען: "גם זו לטובה!" — אויך דאָס איז פון מיין טובה וועגען. איין טאָג — דאָס איז געשעהן ווען ער איז נאָך געווען געזונד און שטאַרק — האָבען אידען געוואָלט שיקען אַ מתנה צום רוימישען קייסער. האָבען זיי גענומען ריידען פון דעם, ווער עס זאָל געהן. איז געבליבען אַז נחום איש גם זו זאָל געהן, ווייל ער איז אַ מענש וואָס איהם געשעהן רק נסים. האָט מען דורך איהם געשיקט אַ פולע קעסטעלע מיט טייערע שטיינער און פּערל. אויפ'ן וועג איז איהם אויסגעקומען נעכטיגען אין אַן אכסניא. זיינען דאָרט געווען מענשען וואָס האָבען דערשמעקט אַז ער פיהרט זעהר ווערטהפולע זאַכען, האָבען זיי ביינאַכט, ווען ער איז געשלאָפען, אויסגעליידיגט די קעסטעלע און אנשטאַט די עדעל־שטיינער און פּערל האָבען זיי אָנגעפילט מיט ערד. אין דער פריה, אַז ער האָט דערזעהן וואָס מען האָט איהם אָבגעטהאָן,

ווען אילפא האָט געהערט די רייד איז ער געגאַנגען און האָט אַרויפגעקלעטערט אויף דעם זעגעלבוים פון אַ שיף און האָט געזאָגט: "כאָטש איך האָב זיך די גאַנצע צייט אָבגעגעבען מיט מסחר און ניט געלערנט, וועל איך אייך ציינען אַז איך קען מעהר לערנען פון ר׳ יוחנן. זאָל מיך אימיצער פרעגען עפּעס אין דער תורה און אויב איך וועל איהם ניט קענען ענטפערען וועל איך אַראָבשפּרינגען פון דעם זעגעלבוים און זיך דערטרינקען אין וואַסער". איז געקומען אַן אַלטער געלערטער און איהם פערהערט, און אילפא האָט געענטפערט זעהר ריכטיג און געצייגט אַז ער האָט גאָרניט פערגעסען.

17

די טראַגעדיע פון נחום איש גם זו

נחום איש גם זו איז געווען בלינד אויףביידע אויגען. עס האָבען איהם געפעהלט ביידע הענד און ביידע פיס, און זיין גאַנצער קערפער איז געווען בעדעקט מיט בלאָטערען. ער איז געלעגען אין אַ הויז וואָס האָט געהאַלטען אין צופאַלען, און די פיס פון זיין בעט זיינען געשטאַנען אין וואַסער כדי מוראַשקעס זאָלען ניט קריכען אויף זיין לייב. איינמאָל האָבען זיינע תלמידים געוואָלט איהם איבערטראָגען אין אַן אַנדער הויז. האָבען זיי צוערשט געוואָלט אַרויסטראָגען זיין בעט און דערנאָך די כלי בית. האָט ער צו זיי געזאָגט: "קינדער! טראָגט אַרויס צוערשט די כלי בית און נאָכדעם מיין בעט, ווייל איך בין זיכער אַז אַזוי לאַנג ווי איך בין אין הויז וועט די הויז ניט איינפאַלען". האָבען די תלמידים אַזוי געטהאָן. צוערשט האָבען זיי אַרויסגעטראָגען די מעבעל און הויזגעשיר, און נאָכדעם זיין בעט. גלייך נאָכדעם איז די הויז איינגעפאַלען.

"רבי", האָבען די תלמידים געפרעגט, "מיר זעהען דאָך אַז דו ביזט אַ גרויסער צדיק, טאָ פאַר וואָס ביזטו אַזוי געשטראָפט?"

האָט נחום איש גם זו אַזוי ערקלעהרט:

"קינדער מיינע! איך אַליין בין שולדיג אין מיינע צרות. איינמאָל בין איך געפאָהרען צו מיין שווער, האָב איך מיט זיך געפיהרט דריי אייזלען אָנגעלאָדענע. איינער איז געווען אָנגעלאָדען מיט עסענוואַרג, דער צווייטער מיט משקה, און דער דריטער מיט זיסע פירות. האָט אַרים׳ן ווענ מיך אָבגעשטעלט

19

פייער באַשיצט נעגען פייער

אין דער שטאָדט דרוקרת איז געווען אַ פייער, און נראַדע אין דער שכינות פון רב הונא האָט ניט געברענט. אין אָנפאַנג האָבען די מענשען פון דער שטאָדט געמיינט אז דער נס איז געשעהן צוליעב דעם זכות פון רב הונא. האָט מען זיי פון הימעל געוויזען אין חלום, אז לויט די גוטסקייט און די פרומ־קייט פון רב הונא איז אזא נס פאר איהם א קלייניגקייט, נאָר געשעהן איז דאס צוליעב דעם זכות פון א פרוי וואס פלעגט יעדען ערב שבת איינהייצען איהר אויווען און לאָזען קאָכען צו אַלע איהרע שכנות.

20

אונגליקען זיינען אנשטעקענד

איינמאָל זיינען מענשען געקומען צו רב יהודה און איהם דערצעהלט אז היישעריקען זיינען אָנגעקומען אין דעם געגענד. האָט ער גוזר תענית געווען. האָבען צו איהם די מענשען גע־זאָגט: „צו וואס גוזר תענית זיין? די היישעריקען טהוען קיין שאדען”. האָט רב יהודה געענטפערט: „מיט וואס זייט איהר אזוי זיכער? די היישעריקען האָבען דען מיטגעבראַכט שפייז מיט זיך?”

צו שמואל'ן זיינען מענשען געקומען און געזאָגט: „אין דער שטאָדט תוזאי איז אַן עפּידעמיע”. האָט ער געהייסען פאַסטען. זאָגען די מענשען: „אבער די שטאָדט איז דאָך ווייט פון אונז”. האָט ער זיי געענטפערט: „איז דען דאָ א וואַנד וואס פערשטעלט אונז פון יענער שטאָדט?”

צו רב נחמן, וועלכער האָט געוואוינט אין בבל, זיינען געקומען מענשען און האָבען דערצעהלט אז אין ארץ ישראל הערשט א מגפה, האָט ער גוזר תענית געווען, זאָגענדיג: „אויב די ווירטהין ווערט געשטראפט קען דאָך די דיענסט אודאי געשטראפט ווערען”.

21

צדקה איז גרעסער פון אלעס

אביי און רבא האָבען געוואוינט אין איין שטאָדט, און

אפט האט ער געזאגט: ״גם זו לטובה!״ און איז זיך ווייטער אוועק זיין וועג.

ווען ער האט די קעסטעלע איבערגעגעבען צום קייסער און דער קייסער האט געזעהן וואס דארט געפינט זיך, איז ער געוואָרען שרעקליך בייז, און האט געשריען אז מען דארף אויס׳הרג׳ענען אלע אידען, דערפאר וואס זיי האבען חוזק געמאכט פון איהם. האט נחום געזאגט: ״גם זו לטובה!״ איז געקומען אליהו הנביא, האט זיך פארשטעלט פאר איינעם פון די מיניסטארען, און האט געזאגט צום קייסער: ״אפשר איז דאס ערד וואס די אידען האבען דיר געשיקט פון אברהם זייער פאטער, דען ווען אברהם האט מלחמה געהאלטען מיט די מלכים פלעגט ער אויף זיי ווארפען ערד און דאס ערד פלעגט פערוואנדעלט ווערען אין קוילען און שווערדען״. האט דער קיסר געזאגט אז מען דארף די ערד אויספּרובירען.

צו יענער צייט האט דער קייסער געפיהרט קריעג מיט א מדינה וועלכע ער האט בשום אופן ניט געקענט בייקומען. האט ער נחום׳ן פערהאלטען ביי זיך און געשיקט די ערד אויספרובירען. און עס איז געשעהן א נס אז די מדינה איז איינגענומען געווארען.

ווען עס איז אנגעקומען די גוטע בשורה, האט דער קעניג אריינגעפיהרט דעם אידישען געזאנדעטען אין זיין שאצקאמער, האט אנגעפילט זיין קעסטעלע מיט טייערע שטיינער און האט איהם אוועקגעשיקט מיט גרוים פאראד.

אויפ׳ן וועג צוריק איז נחום׳ן ווידער אויסגעקומען איינצושטעהן אין דער זעלבער אכסניא וואו מען האט איהם בעגנב׳עט. האבען דארט איהם די מענשען געפרעגט: ״וואס אזוינס האסטו געבראכט דעם קייסער וואס ער האט דיר געגעבען אזעלכע שעהנע מתנות?״ האט ער זיי געענטפערט: ״וואס איך האב אוועקגעפיהרט פון דאנען האב איך געבראכט אהינצו״. האבען זיי צוגראבען די גאנצע ערד פון אונטער דער הויז און האבען געבראכט צום קייסער און געזאגט: ״יענע ערד וואס דער איד האט דיר געבראכט, איז געוועזען פון אונזערע״. האט דער קייסער געהייסען אויספרובירען דיזע ערד אין א שלאכט, אבער עס האט זיך ארויסגעוויזען אז עס העלפט ניט. האט ער געגעבען א בעפעהל און מען האט די גנבים גע׳הרג׳עט.

וואַלענע בעטרעקען און איהם געפרעגט: "דויפיעל רענקסט דו זיינען זיי ווערטה?" האָט ער זיי געזאָגט, אזוי פיעל און אזוי פיעל. האָבען זיי געפרעגט: "אפשר זיינען זיי ווערטה מעהר?" האָט ער זיי געענטפערט: "אָט אזוי פיעל גיעב איך איך אייך". האָבען זיי דאן געזאָגט: "די בעטרעקען זיינען דיינע. קענסט זיי צונעהמען".

דערביי האָבען זיי איהם דערצעהלט די גאנצע געשיכטע, אז זיי זיינען געוועזן ביי איהם אין דער היים אום איהם אויסצופרובירען, און זיי האָבען געוואָלט זעהן אויב ער וועט דערקענען זיינע בעטרעקען און וועט מיט זיי האנדלען ווי מיט גנבים.

"זאָג אונז", האָבען זיי געפרעגט "אין וואָס האָסטו אונז חושד געוועזן אז מיר האָבען ביי דיר צוגענומען דיינע בעטרעקען?"

האָט ער געענטפערט: "איך האָב זיך געטראכט אז איהר דארפט האָבען געלד פאר פדיון שבוים, און איהר האָט זיך געשעהמט צו בעטען ביי מיר". האָבען זיי געזאָגט: "יעצט אז דו האָסט די פראָבע אויסגעהאלטען, טאָ נעהם צו דיינע בעטרעקען". האָט ער זיי געענטפערט: "צוריק נעהמען קען איך ניט, ווייל איך האָב שוין זיי אין הארצען אייך אוועקגעשיינקט פון צדקה וועגען, מוזען זיי געהן פאר צדקה".

און פונקט אזוי ווי אביי האָט מקנא געוועזן דעם צירולניק האָט רבא מקנא געוועזן אביי'ן. ווייל אביי'ן פלעגט אראָבקומען א גרוס פון הימעל יעדען פרייטאָג, און רבא'ן בלויז איין מאָל אין יאָהר — ערב יום כפור. האָט רבא זיך שטארק גענומען צום הארצען. ביז מען האָט איהם איינמאָל פון הימעל אָנגעזאָגט אין חלום: "עס איז פאר דיר גענוג וואָס דיין זכות בעשיצט די גאנצע שטאָדט".

22

מענשען וואָס טהוען גוטעס

רב ברוקא פון דער שטאָדט הוזאי איז איינמאָל געשטאנען אין מארק פון דער שטאָדט לפט און האָט זיך צוגעקוקט ווי מענשען האָזען און לויפען ארום, און זוכען, דער א געשעפטעל, דער א פערדיענסטעל. איז אָנגעקומען אליהו הנביא. פרעגט איהם רב ברוקא: "זאָג מיר, געפינט זיך כאָטש איינער, דאָ אין דיעזען מארק, וואָס וועט אמאָל זעהן אין גן עדן?" האָט אליהו געענטפערט: "ליידער,

אין דער זעלבער שטאָדט האָט זיך געפונען אבא אומנא, א צירולניק, וואָס איז געווען זעהר גוט און פרום. יעדען טאָג פלעגט פון הימעל א בת קול בעגריסען דעם צירולניק. אביי'ן פלעגט דער בת קול בעגריסען בלויז איין מאָל א וואָך, יעדען ערב שבת, און רבא'ן בלויז אום ערב יום כפור.

האָט עס אביי'ן שטארק פערדראָסען. א פראָסטער צי־רולניק זאָל זיין אין הימעל מעהר אָנגענומען פון איהם דעם גרויסען תלמיד חכם!

האָט ער געמומען נאָכפרעגען ביי מענשען וועגען דעם צירולניק און זיי האָבען איהם געזאָגט: "אזעלכע גוטע זאכען וואָס אבא אומנא טהוט אויף קענסטו גאָר ניט טהאָן" האָט עס אביי'ן מסתמא נאָך מעהר פערדראָסען.

אבא אומנא האָט אין זיין קליניק, וואו ער פלעגט בלוט לאָזען זיינע פאציענטען, געהאַט צוויי בעזונדערע אבטהיי־לונגען, פאר מענער בעזונדער און פאר פרויען בעזונדער. ער האָט געהאט א לאנגען מאנטעל מיט א האָרן אין דעם. דורך וועלכען עס פלעגט דורכגעהן א לאנצעט. ווען א פרוי פלעגט צו איהם קומען פלעגט ער איהר אָנטהאָן דעם מאנטעל און איהר בלוט לאָזען דורך דעם האָרן, כדי אז ער זאָל ניט דארפען אָנזעהן איהר לייב. געלד פלעגט ער ביי זיינע פאציענטען ניט נעהמען פון דער האנד, נאָר ער האָט געהאט א פושקעלע אין א זייטיגען אָרט פאר די פאציענטען אריינ־צוואווארפען קליינגעלד. ווער עס האָט געהאָט האָט אריינגע־וואָרפען, און ווער עס האָט ניט געהאט האָט ניט אריינגע־ווארפען און ער האָט זיך ניט געדארפט שעהמען מיט דעם וואָס ער האָט ניט. ווען עס פלעגט צו איהם קומען א תלמיד חכם, אָדער אן אָרימאַן, פלעגט איהם אבא אומנא, ביי זיין אוועקגעהן, איהם געבען אביסעל געלד און זאָגען: "נא דיר. זיך צום וואוילטיגען און צו פערריכטען דיין געזונד".

איינמאָל האָט אביי געשיקט צו אבא אומנא אהיים א פּאָאָר תלמידי חכמים זיי זאָלען דערגעהן ווי ער פיהרט זיך. האָט זיי אבא אומנא פיין אויפגענומען, זיי געגעבען עסען און טרינקען, און ביינאכט האָט ער אונטערגעבעט זייער געלעגער מיט שעהנע וואָלענע בעטדעקען. גאנץ פריה זיינען די צוויי תלמידי חכמים אויפגעשטאנען, צוזאמענגעלייגט די בעטדעקען, מיטגענומען און אוועק געגאנגען אין מארק. אויף מאָרגען איז אבא אומנא געקומען אין מארק איינקויפען זאכען, האָבען די צוויי תלמידי חכמים איהם געציינט די

23

חוני המעגל און דער רעגן

איין יאָהר, אין דער צייט פון צווייטען בית המקדש, איז פאר א לאנגע צייט קיין רעגען נישט געגאנגען. זיינען אידען געקומען צו חוני המעגל וועלכער איז געווען א גרויסער צדיק און האָבען איהם געזאָגט: "בעט גאָט אז עס זאָל גיין רעגען". האָט חוני המעגל געבעטען און קיין רעגען איז נישט געגאנגען. האָט ער אויסגעגראָבען א קיילעכדיגען גרוב, האָט זיך אין דעם אריינגעשטעלט און האָט געזאָגט: "רבונו של עולם! די אידען קוקען אויף מיר אזוי ווי איך וואָלט געווען דיינער א בן בית, שווער איך ביי דיין גרויסען נאָמען אז איך ריהר זיך נישט פון דאנען ביז דו וועסט רחמנות האָבען אויף דיינע קינדער".

האָט אָנגעהויבען צו גיין א קליינער רעגען, טראָפּענ־ווייז. האָבען זיינע תלמידים געזאָגט: "רבי! עס זעהט אויס אז דער רעגען גייט בלויז פון יוצא וועגען, כדי דיך צו באַפרייען פון דיין שבועה". האָט חוני המעגל ווידער געבעטען: "נישט אזא רעגען האָב איך פערלאנגט. איך וויל א רעגען וואָס זאָל אָנפילען ברונעמס, גריבער און הייהלען". האָט דער רעגען אָנגעהויבען צו גיסען מיט אזא האַסט, דאָס יעדער טראָפּען האָט געקענט אָנפילען א פאַס. האָבען די תלמידים צו איהם געזאָגט: "עס זעהט אויס אז דער רעגען איז געקומען חרוב צו מאַכען די וועלט". האָט חוני המעגל ווידער אויפגעהויבען זיינע אויגען צום הימעל און האָט געזאָגט: "נישט אזוינס האָב איך געבעטען, נאָר אזא רעגען וואָס האָט אין זיך דעם גוטען ווילען פון גאָט און זיין ברכה". האָט דער רעגען אָנגעהויבען צו גיין ווי געהעריג איז.

אזוי לאנג האָט דער רעגען אָנגעהאַלטען, דאָס גאַנץ ירושלים איז פערפלייצט געוואָרען און די איינוואוינער פון דער הייליגער שטאָדט האָבען געמוזט ארויפגעהן אויפ'ן הר הבית. האָבען די תלמידים זיך ווידער געווענדעט צו חוני המעגל און געזאָגט: "אזוי ווי דו האָסט געבעטען אז דער רעגען זאָל קומען, אזוי זאָלסטו יעצט בעטען אז דער רעגען זאָל אויפהערען". האָט ער זיי געענטפערט, אז אויף צופיעל גוטעס טאָר מען זיך נישט באַקלאָגען. פון דעסטוועגען האָט ער

קיינער". און אזוי ווי זיי שטעהען קומט אן א מאן אין שווארצע שיך און אהן ציצית. "אט דער", האט אליהו הנביא געזאגט, צייגענדיג אויף דעם מאן, "וועט געהן אין גן עדן". וואונדערט זיך רב ברוקא: א מאן אהן ציצית און וואס טראגט שווארצע שיך וואס זיינען דאן געווען ניט אין מאדע ביי אידען, זאל זיין אזא צדיק! רופט רב ברוקא דעם מאן צו זיך. וויל דער מאן ניט געהן. געהט איהם רב ברוקא נאך און פרעגט איהם: "וואס איז דיין בעשעפטיגונג?" ענטפערט איהם דער מאן: "יעצט לאז מיך צורוה קום מארגען".

אויף מארגען אז רב ברוקא טרעפט דעם מאן און פרעגט איהם ווידער: "וואס איז דיין בעשעפטיגונג?" ענטפערט דער מאן: "איך בין א וועכטער אין געפענגניס, און איך האלט די מענער בעזונדער און די פרויען בעזונדער. ביינאכט שטעל איך אוועק מיין בעטעל צווישען די מענער אבטהיילונג און די פרויען אבטהיילונג, כדי זיי זאלען זיך ניט מישען. און אויב איך זעה א אידישע טאכטער צווישען די געפאנגענע, און די אנדערע וועכטער ווארפען אויף איהר אן אויג, שטעל איך איין מיין לעבען אום זי צו פערהיטען פון שאנד".

פרעגט איהם רב ברוקא: "ווארום טראגסטו שווארצע שיך און דו האסט קיין ציצית?" ענטפערט דער וועכטער: "ווייל איך וויל ניט מען זאל וויסען אז איך בין א איד. טאמער הער איך אז מען וויל אויף אידען מאכען א גזרה, אדער ברייגען עפעס אן אונגליק, לאז איך פון דעם צו וויסען די אידישע פארשטעהער און זיי בעטען גאט און די גזרה ווערט בטל". פרעגט איהם ווייטער רב ברוקא: "פאר וואס האסטו מיר נעכטען גלייך ניט געוואלט זאגען ווער דו ביזט? פאר וואס האסטו מיר געהייסען, קומען א טאג שפעטער?" ענטפערט דער וועכטער: "ווייל איך האב זיך גראדע דאן געאיילט אנצוזאגען די אידען וועגען א נייע גזרה וואס מען וויל אויף זיי ארויסגעבען".

און אזוי ווי זיי שטעהען, געהען פארביי צוויי אנדערע מענשען. זאגט אליהו הנביא: "אט די וועלען אויך געהן אין גן עדן". געהט צו רב ברוקא צו די מענשען און פרעגט: "וואס איז אייער בעשעפטיגונג?" ענטפערען זיי: "מיר זיינען בדחנים און וואו מיר זעהען א מענשען וואס איז אומעטיג מאכען מיר איהם פרעהליך".

זיין מאָהלצייט וואָס ער האָט מיטגענומען אין וועג. ער האָט אָנגעהויבן צו פיהלען שלעפעריג און איז באַלד איינגעשלאָפען געוואָרען. אַרום איהם איז אויסגעוואַקסען אַ פעלז וואָס האָט איהם פאַרשטעלט פון אַלע זייטען, אום קיינער פון די פערבייגעהער זאָל איהם זעהן. און אַזוי איז ער אָבגעשלאָפען זיעבציג יאָהר.

אַז חוני איז אויפגעשטאַנען האָט ער געזעהן ווי איינער עסט פון יענעם באָקסער בוים. האָט ער דעם מאַן געפרעגט: "ווער האָט איינגעפלאַנצט דיזען בוים?" האָט איהם יענער געענטפערט: "מיין פאָטער'ס פאָטער." האָט חוני געזאָגט צו זיך: "איך האָב אודאי אָבגעשלאָפען גאַנצע זיעבציג יאָהר."

חוני איז אַוועק צו זיך אַהיים און געפרעגט: "וואו איז דאָ חוני'ס זוהן?" האָט מען איהם געענטפערט: "זיין זוהן איז שוין ניטאָ, זיין אייניקעל איז דאָ." האָט ער זיי געזאָגט ווער ער איז, האָט איהם קיינער געגלויבט. איז ער אַוועק אין בית המדרש. האָט ער געהערט ווי מען לערנט און מען דערמאָנט זיין נאָמען, און איינער דערצעהלט: "אַז חוני המעגל פלעגט קומען אין בית המדרש, איז וואָס פאַר אַ קשיא מען פלעגט איהם פרעגען פלעגט ער פערענטפערען." האָט חוני געזאָגט: "דאָס בין איך." האָט איהם קיינער געוואָלט גלויבען און מען האָט איהם ניט אָבגעגעבען דעם כבוד וואָס איהם קומט. איז איהם געוואָרען ניט גוט און ער האָט אויף זיך געבעטען דעם טויט. האָט רבא געזאָגט: "אויף דעם זאָגען מענשען אַ ווערטעל: "או חברותא, או מיתותא", ענט־ווערער לעבען צווישען פריינד, אָדער אויפ'ן בית עולם."

25

אבא חלקיה

אבא חלקיה איז געווען אַן אייניקעל פון חוני המעגל. יעדען מאָל ווען די וועלט האָט געדאַרפט האָבען רעגען פלעגען די רבנן קומען צו איהם. איינמאָל איז געווען אַ גרויסע טריקעניש, האָבען די רבנן געשיקט צו איהם צוויי פון זייערע חברים, אַז ער זאָל בעטען אויף רעגען. זיינען זיי געקומען צו איהם אַהיים, האָבען זיי איהם דאָרט ניט געפונען. זיינען זיי געגאַנגען אין פעלד האָבען זיי איהם דאָרט געטראָפען אַר־בייטענדיג. זיי האָבען איהם בעגריסט, האָט ער זיי ניט גע־

זיי געהייסען ברייננגען א קרבן און ער האט ביי דעם קרבן אזוי געבעטען: "רבונו של עולם! דיין פאלק ישראל וואס דו האסט ארויסגעצויגען פון מצרים קענען ניט פערטראגען צופיעל גליקען און ניט צופיעל אונגליקען. ביזט אויף זיי פריהער בייז געווארען האבען זיי דאס ניט געקענט פערטראגען, יעצט האסטו זיי אנגעלאדען מיט פיעל גוטעס און זיי קענען דאס אויך ניט פערטראגען. זאל עס זיין דיין ווילען אז דער רעגען זאל שוין אויפהערען און די וועלט זאל ווערען פרייער". גלייך אויף דעם האט א ווינד א בלאז געטהאן, די וואלקענס האבען זיך צושפרייט און די זון האט אנגעהויבען צו שיינען. און מענשען האבען זיך א לאז געטהאן אין די פעלדער און געבראכט אלערליי שוועמלעך וואס זיינען אויפגעגאנגען פון דעם רעגען.

האט שמעון בן שטח געשיקט צו איהם זאגען: "ווען דו וואלסט ניט געווען חוני וואלט איך דיך אין חרם אריינגעלייגט פאר דעם וואס דו האסט זיך אזוי איינגע'עקשנ'ט געגען גאט. אבער וואס זאל איך טהאן אז דו פיעסצעסט זיך ביי גאט און ער טוט דיר נאך אזוי ווי דו וואלסט געווען א זוהן וואס פיעסצעסט זיך ביים טאטען און דער טאטע גיט איהם נאך. זאגט דער זוהן: "פיהר מיך אין א ווארימער באד", טהוט דער טאטע אזוי, זאגט דער זוהן: "גיב מיר א קאלטע באד" טהוט דער טאטע אזוי. בעט ער ניס, מאנדלען, פערסיקעס מיהלגרוימען, גיט ער איהר אויך".

24

חוני המעגל'ס 70 יעהריגער שלאף

איין טאג איז חוני המעגל געגאנגען אין יועג. האט ער געזעהן ווי א מאן פלאנצט א באקסער בוים. האט ער געזאגט צו דעם מאן: "ביז א באקסער בוים גיט ארויס פון זיך פריכטען געדויערט זיעבציג יאהר. דענקסטו אז דו וועסט נאך לעבען זיעבציג יאהר און געניסען פון דעם בוים?" האט דער מאן איהם געענטפערט: "אז איך בין אויף דער וועלט געקומען האב איך געפונען באקסער ביימער וואס מיינע עלטערן האבען געפלאנצט אום איך זאל פון זיי קענען געניסען, וויל איך פלאנצען אזעלכע ביימער אום מיינע קינדער זאלען קענען פון זיי געניסען."

נאכדעם האט חוני זיך אוועקגעזעצט אין פעלד עסען

דאן האבען די רבנן פארנעלייגט זייערע פראגען און אבא חלקיה האט זיי געענטפערט.

"ווארום האסטו אונז ניט געענטפערט ווען מיר האבען דיך בעגריסט אין פעלד?"

"ווייל איך בין א טאג ארבייטער און איך טאר ניט צורייבען די צייט פאר וועלכע איך קריעג בעצאהלט".

"פאר וואס האסטו געטראגען די האלץ אויף איין שול-טער און דעם מאנטעל אויף אן אנדערען? האסטו ניט גע-קענט לייגען די האלץ אויפ'ן מאנטעל, עס זאל דיר זיין מעהר בעקוועם צו טראגען?"

"ווייל דער מאנטעל איז א געליהענער. מען האט עס מיר געליהען אויף צו טראגען און ניט אויף אונטערצולייגען אונטער האלץ".

"ווארום ביזטו דעם גאנצען וועג געגאנגען בארפוס און אז דו ביזט געקומען צום וואסער האסטו די שיך אנגעטאן?"

"ווייל דעם גאנצען וועג זעה איך דאך וואו איך געה, אבער אין וואסער קען איך ניט זעהן און איך קען קריגען א ביס פון א פיש אדער א שלאנג".

"ווארום אז דו ביזט אנגעקומען צו אן ארט וואו עס וואקסען שטעכעדיגע דערנער האסטו דיינע קליידער אויפ-געהויבען?"

"ווייל א וואונד אויפ'ן לייב פערהיילט זיך, אבער א גוואלד ריס אין די קליידער איז שווער צו פערריכטען".

"ווארום איז דיין פרוי ארויס אקעגען דיר א פער-פוצטע?"

"כדי איך זאל זיך ניט פערקוקען אויף אן אנדער פרוי".

"ווארום איז דיין פרוי אריין פריהער, דו נאך איהר, און אונז האסטו אריינגעלאזען צולעצט?"

"ווייל איך האב אייך נאך ניט געקענט און ניט גע-וואוסט אויב מען קען אייך אריינלאזען א פריהער אין הויז".

"ווען דו האסט זיך געזעצט עסען, ווארום האסטו אונז ניט געלאדען צום טיש?"

"ווייל איך האב ניט גענוג ברויט פאר אלעמען און איהר וואלט דאך ניט געגעסען, האב איך ניט געוואלט זיין אן אומזיסטער בעל טובה".

"ווארום האסטו דעם אינגערען איינגעל געגעבען מעהר ברויט ווי דעם עלטערען?"

"דערפאר ווייל דער עלטערער איז א גאנצען טאג אין

ענטפערט, אפילו דעם קאָפּ האָט ער ניט אָבגעקעהרט צו זיי. פארנאכט, ווען ער האָט געדאַרפט געהן אהיים האָט ער אָנגעקליבען האָלץ, און געהענדיג, האָט ער די האָלץ געטראָגען אויף איין שולטער און זיין מאַנטעל אויף דעם אַנדער שולטער. די גאַנצע וועג האָט ער געטראָגען זיינע שיך אין האַנד. ווען ער איז געקומען צו אַ וואַסער האָט ער די שיך אָנגעטאָן. ווען ער איז אָנגעקומען אין אַן אָרט וואו עס האָבען זיך געפונען שטעכעדיגע דערנער האָט ער אויפגעהויבען זיינע קליידער. ווען ער איז אַריבער די דערנער האָט ער אַרונטערגעלאָזען די קליידער. ווען ער איז אָנגעקומען אהיים איז זיין פרוי אַרויס אַקעגען איהם אַן אויסגעפּוצטע. ווען זיי זיינען אַריין אין הויז איז צוערשט אַריין די פרוי, נאָכדעם אבא חלקיה און נאָכדעם האָט ער אַריינגעלאָזען די צוויי שלוחים.

אבא חלקיה האָט זיך געזעצט עסען און די רבנן האָט ער געלאָזט וואַרטען און האָט זיי ניט געבעטען עסען. ער האָט צושניטען אַ ברויט און האָט זיין עלטערען אינגעל געגעבען איין שטיק ברויט און דעם יינגערען צוויי. נאָכדעם האָט ער שטילערהייד געזאָגט צו זיין פרוי: "איך ווייס דאָך אַז די רבנן זיינען געקומען בעטען וועגען רעגען, טאָ לאָמיר אַרויפגעהן אויפ'ן בוידים, דאָרט בעטען גאָט, אפשר וועט ער רחמנות האָבען און געבען רעגען, און קיינער וועט ניט וויסען אַז דאָס איז צוליעב אונזער תפילה".

זיי זיינען אַרויף אויפ'ן בוידים. ער האָט זיך געשטעלט אין איין ווינקעל, די פרוי אין אַן אַנדער ווינקעל, און זיי האָבען געבעטען אויף רעגען. האָט זיך פון דער זייט וואו די פרוי איז געשטאַנען בעוויזען אַ וואָלקען צוערשט און נאָכדעם איז דער גאַנצער הימעל פערוואָלקענט געוואָרען. זעהענדיג אַז זייער תפילה האָט געווירקט זיינען זיי אַרונטער געגאַנגען און אבא חלקיה האָט געפרעגט די רבנן: "זאָגט מיר, וועגען וואָס זייט איהר געקומען?" האָבען זיי געענטפערט: "מיר זיינען געקומען אַז דו זאָלסט בעטען אויף רעגען". האָט ער געזאָגט: "געבענשט זאָל זיין דער איבערשטער וואָס האָט אייך געגעבען רעגען און איהר האָט ניט געדאַרפט אָנקומען צו מיר". האָבען זיי געזאָגט: "מיר וויסען גוט אַז דער רעגען איז געקומען דורך דיר. אָבער מיר ווילען אַז דער האר זאָל אונז פערענטפערען עטליכע זאַכען וואָס מיר קענען ניט פערשטעהן".

רעגען קומט צוליעב זיין זכות, האָט ער אזוי געטהאָן. ער האָט גענומען א זאַק און האָט געזאָגט צו זייגע הויז מענשען: "איך געה יעצט איינקויפען פאר א גילדען קאָרען און זיך אנגרייטען אויפ'ן יקרות." ער איז אוועק אין אן אָרט וואו ער איז געווען זיכער אז קיין מענש וועט איהם דאָרט זעהן. ער האָט זיך געשטעלט אין א טיעפען טאָהל, זיך צוגעדעקט מיט'ן זאַק און געבעטען אויף רעגען. ווען עס האָט שוין אָנגעהויבען צו רעגענען האָט ער זיך צוריקגעקעהרט אהיים. האָבען די הויז מענשען איהם געפרעגט: "נו, האָסטו אונז געבראכט די קאָרען וואָס דו ביזט געגאנגען קויפען?" האָט ער זיי געענטפערט: "איך האָב געזעהן אז מיר האָבען שוין רעגען, רעכנ איך אז קאָרען וועט ווערען ביליגער, האָב איך ניט געקויפט."

28

די טהרערען פון א יתום

רבי מני, דער זוהן פון ר' יונה, האָט זעהר פיעל געליטען פון די דיענער פון דעם נשיא, וועלכע פלעגען איהם פערשאַפען ליידען. איז ער אוועק און האָט זיך געוואָרפען אויף זיין פאָטער'ס קבר, און האָט יאָמערליך געוויינט: "פאָטער! פאָטער! זעה ווי זיי קוועלען מיך!"

איין טאָג זיינען די מענשען פון דעם נשיא ארויס שפאַציערען, רייטענדיג אויף זייערע פערד. ווי זיי זיינען פאַרביי געפאָהרען דעם קבר פון ר' יונה, זיינען זייערע פערד געבליבען שטעהן, אזוי ווי זייערע פיס וואָלטען צוגעשמידט געוואָרען צו דער ערד, און האָבען זיך ניט געריהרט פון אָרט, ביז די מענשען פון נשיא האָבען אויף זיך גענומען, אז זיי זאָלען מעהר ניט פייניגען דעם יתום.

29

צרות פון א ווייב'ס משפחה

רבי מני האָט זיך איינמאָל בעקלאָגט פאר זיין רבי ר' יצחק בן אלישיב:

"די מענשען פון מיין ווייב'ס משפחה, וועלכע זיינען

דער היים און ער בייסט איבער ווען ער וויל, אָבער דער אינגערער געהט אוועק אויף א גאנצען טאָג אין חדר און עסט ניט דעם גאנצען טאָג".

"פארוואָס האָט זיך פון דעם ווינקעל וואו דיין פרוי איז געשטאַנען און תפילה געטאָן פריהער בעוויזען א וואָלקען ווי פון דיין זייט?"

"דאָס איז דערפאַר ווייל א פרוי טוהט מעהר צדקה פון א מאַן. זי איז שטענדיג אין דער היים און אז אַן אָרימאַן קומט גיט זי איהם פערטיגע עסענס, אָבער איך קען איהם געבען בלויז קליינגעלד און ער מוז אמאָל לאַנג זוכען ביז ער קריגט אַן אָרט וואו צו קויפען עפּעס פאַר דעם געלד".

26

חנין דער בעהאַלטענער

חנין דער בעהאַלטענער איז געווען דער זוהן פון חוני המעגל'ס טאָכטער. דעם צונאָמען "בעהאַלטענער" האָט ער בעקומען פאַר דעם וואָס ער פלעגט זיך אימער בעהאַלטען פון מענשען צוליעב זיין גרויסע ענוות. איינמאָל האָט די וועלט געדאַרפט האָבען רעגען, האָבען די רבנן געשיקט צו חנין א חדר אינגעל, ער זאָל איהם בעטען תפילה טאָהן אויף רעגען. איז דער אינגעלע געקומען, א שלעפּ געטאָהן דעם צדיק פאַר זיין פּאָלע און געזאָגט: "טאַטע, טאַטע! גיב אונז רעגען!" האָט חנין אויפגעהויבען די אויגען צום הימעל און האָט געזאָגט: "רבונו של עולם! גיב רעגען פון די קליינע קינדער'ס וועגען וועלכע פערשטעהען ניט דעם אונטערשייד צווישען דעם פאָטער וואָס גיט רעגען און א פאָטער וואָס גיט ניט קיין רעגען."

27

פרום און בעשיידען

ר' יונה דער פאָטער פון רבי מני איז געווען זעהר פרום און שטאַרק בעשיידען. ער האָט געוואוינט אין ארץ ישראל. איינמאָל איז געווען א גרויסע טריקעניש אין דעם הייליגען לאַנד און ער האָט געוואָלט בעטען אויף רעגען. אָבער אזוי ווי ער האָט ניט געוואָלט אז קיינער זאָל וויסען דאָס דער

האט אונז שוין זאט געמאכט". האט ער געפרעגט ווי אזוי איז דאס געשעהן. האט מען איהם דערצעהלט די מעשה מיט'ן פייגענבוים. איז ר' יוסי שטארק בייז געווארען און ער האט געזאגט צו זיין זוהן: "דערפאר וואס דו האסט בעמיהט דיין בעשעפער, אז ער זאל מאכען דעם פייגענבוים ארויסגעגעבען זיינע פירות פאר דער צייט, זאלסטו שטארבען פאר דער צייט".

א צווייטען מאל האט זיך געמאכט אזא געשיכטע:

ר' יוסי האט געהאט א טאכטער, א זעלטענע שעהנהייט. איינמאל האט ער געזעהן ווי א פרעמדער מאן מאכט א לאך אין דעם פארקען וואס האט ארומגעצאמט די הויז און קוקט אויף זיין טאכטער. האט ר' יוסי געפרעגט דעם בחור: "וואס מהוסטו?" האט יענער געענטפערט: "אויב איך האב ניט דעם גליק זי צו נעהמען פאר א פרוי, קען איך צום ווענינגסטען ניט האבען דעם גליק צו קוקען אויף איהר?" האט ר' יוסי געזאגט צו זיין טאכטער: "מיין טאכטער! איך זעה אז מענשען

ליידען צוליעב דיין שעהנהייט, בעסער זאלסטו שוין שטארבען, איידער מענשען זאלען צוליעב דיר קומען צו זינדיגע געדאנקען". און די טאכטער איז געשטארבען.

די שטרענגקייט פון ר' יוסי האט געפיהרט צו דעם, אז זיין תלמיד ר' יוסי בר אבין איז אוועק פון איהם, זאגענדיג: "וואס קען איך ערווארטען פון א מענשען, וואס האט קיין רחמנות אויף זיינע אייגענע זוהן און טאכטער?"

31

אן עהרליכער אייזעל

ר' יוסי פון יוקרת האט געהאט אן אייזעל, וועלכען ער פלעגט פערדינגען צו מענשען צו פיהרען אויף איהם משא. יעדען טאג נאך דער ארבייט פלעגט מען אויף דעם אייזעל ארויפלייגען דעם לוין פאר'ן טאג ארבייט און ער פלעגט אוועקגעהן צו זיין בעל הבית אין שטאל. אויב מען פלעגט אויף איהם ארויפלייגען צו ווענינ געלד, אדער צופיעל, פלעגט ער ניט געהן. ניט ער האט געוואלט אז מען זאל זיין בעל הבית בערויבען, און ניט אז מען זאל

זעהר רייך, דערנעהען מיר די יאָהרען''. האָט ר' יצחק גע־זאָגט: ''זאָלען זיי ווערען אָרימע לייט!'' זיינען זיי גע־וואָרען אָרים. איז ר' מני ווידער געקומען צו ר' יצחק און געזאָגט: ''יעצט, אַז זיי זיינען געוואָרען אָרים, פאָ־דערען זיי אַז איך זאָל זיי שטיצען''. האָט ר' יצחק גע־זאָגט: ''זאָלען זיי צוריק רייך ווערען''. זיינען זיי וויע־דער רייך געוואָרען.

שפּעטער איז ר' מני געקומען זיך קלאָגען: ''מיין ווייב געפעלט מיר ניט''. האָט ר' יצחק געפרעגט: ''ווי הייסט זי?'' האָט ר' מני געענטפערט: ''חנה''. האָט ר' יצחק אויסגערופען: ''חנה זאָל ווערען א שעהנהייט''. איז חנה געוואָרען א גרויסע שעהנהייט. איז ר' מני וויע־דער געקומען צו ר' יצחק און האָט זיך בעקלאָגט: ''מיין ווייב האַלט זיך זעהר שטאָלץ געגען מיר, ווייל זי איז אַזוי שעהן און איך בין מיאוס''. האָט ר' יצחק א זאָג געטאָהן: ''חנה זאָל צוריק ווערען שוואַרץ ווי זי איז געווען''. און חנה איז אזוי געוואָרען.

30

פרום אבער צו שטרענג

רבי יוסי פון דער שטאָדט יוקרת איז געווען זעהר פרום, אָבער א צו שטרענגער מענש. ער האָט אויף זיינע אייגענע קינדער קיין רחמנות געהאַט.

איין טאָג האָט ר' יוסי געדונגען ארבייטער צו אַר־בייטען ביי איהם אין פעלד. האָט ער זיך פערשפּעטיגט צו ברייגגען זיי עסען. האָבען די ארבייטער געזאָגט צו זיין זוהן: ''מיר זייגען הונגעריג!'' איז דאָרט, דערביי, געשטאַנען א פייגענבוים, וועלכער האָט געהאַלטען אין בליהען. האָט דער זוהן פון ר' יוסי געזאָגט צום בוים: ''פייגענבוים! דו פייגענבוים! גיב ארויס דיינע פירות און זאָלען מיין פאָטער'ס ארבייטער האָבען וואָס צו עסען!'' האָט דער בוים ארויסגעגעבען פייגען און די ארבייטער האָ־בען זיך זאַט אָנגעגעסען. שפּעטער איז אָנגעקומען ר' יוסי. האָט ער געזאָגט צו די ארבייטער: ''האָט קיין פעראיבעל ניט וואָס איך האָב זיך פערזאַמט מיט'ן עסען, ווייל איך בין געווען פערנומען מיט א מצוה זאַך''. האָבען די אַר־בייטער געענטפערט: ''זאָלסטו זיין אַזוי זאַט ווי דיין זוהן

זי גענומען א שליסעל און געוואָלט עפענען די טהיר, האָט זי געזעהן אז דער שפּייכלער איז פול מיט ווייץ און די ווייץ שיט זיך אריבער די אנגעל פון טהיר, און צוליעב דעם האָט מען די טהיר קוים געקענט עפענען. איז זי אוועקגעלאָפען אין בית המדרש מיט גרויס שמחה און האָט נעזאָגט צו איהר מאַן: „קום זעה וואָס דיין ליעבער גאָט האָט דיר געטהאָן!" און זי האָט איהם דערצעהלט פון דעם גרויסען נס. האָט ער איהר געענטפערט: „איך שווער דיר, אז די ווייץ איז ניט אונזערע. דאָס נעהערט צו אָרימע לייט. פאַר זיי האָט גאָט דעם נס געטהאָן, און דו סענכט בלויז האָבען א חלק אין דעם גלייך מיט זיי".

33

פאַר אן אמת שלאָגט מען

איינמאַל, אז עס איז געווען אין לאנד א טריקעניש, האט דער נשיא גוזר תענית געווען. אידען האבען זיך פערזאמעלט, געבעטען אויף רעגען אבער קיין רעגען איז נעגאנגען. האט זיך אויפגעשטעלט הושעיא, דער איינגסטער פון דער ישיבה, א יונגער מאן מיט מוטה וועלכער האט זעהר ליעב געהאט דעם אמת, און ער האט געזאגט צו די פערזאמעלטע:

„איהר זאלט וויסען, אז א כלה וואס האט שעהנע אויגען איז איהר גאנצער קערפער שעהן. אבער א כלה וואס האט קראנקע אויגען איז איהר קערפער אויך קראנק. די נשיאים, זיי זיינען די אויגען פון פאָלק, און אז זיי זיינען זינדיג, איז דאס גאנצע פאָלק אויך זינדיג, און דערפאר ווערט זייער געבעט ניט אנגענומען און עס קומט קיין רעגען אויף דער וועלט".

די יועצער האבען געמאכט א שטארקען איינדרוק אויף אלע צוהערער. אבער די דיענער פון נשיא האבען ארויפגעווארפען א טוך איבער דעם רעדנערס האלז און איהם גענומען ווערגען. האבען די אנוועזענדע מענשען געזאגט צו די דינער: „לאזט איהם צו רוה. ער פלעגט אונז אויך שטראָפען מיט רייד, אבער אז מיר האבען איינגעזעהן, אז ער טהוט דאס, ווייל ער איז ערנסט פרום און מיינט דערביי קיין פערזענליכקייטען, האבען מיר איהם נארנישט געזאגט און מיר האבען איהם צורוה געלאזט. לאזט איהר אויך איהם צורוה".

איהם איבערצאָהלען. איינמאָל האָט מען אויף דעם איי־זעל פערגעסען א פּאָאָר שיך, האָט ער זיך אויפגעהויבען, אָבער האָט ניט געוואָלט אוועקגעהן ביז מען האָט די פער־געסענע סחורה פון איהם אראָבגענומען.

32

זיך פעראָרימט צוליעב צדקה

אליעזר פון ברתותא איז געווען א גרויסער בעל צדקה. וואָס ער האָט געהאט, פלעגט ער אוועקגעבען צו אָרימע לייט. די גבאים וואָס פלעגען ארומגעהן קלייבען געלד אויף צדקה, פלעגען ניט קענען צוזעהן ווי ער פעראָרימט זיך אליין צוליעב אנדערע, און זיי פלעגען זוכען איהם אויסצומיידען, אויב זיי האָבען געקענט.

איינמאָל איז אליעזר געגאנגען אין מארק איינקויפען חתונה קליידער פאר זיין טאָכטער, וועלכע האָט געדארפט חתונה האָבען. האָבען די גבאים איהם דערזעהן, האָבען זיי זיך בעהאלטען פון איהם. ער האָט זיי אָבער פריהער געזעהן, האָט ער זיי נאָכגעיאָגט ביז ער האָט זיי געפונען, און האָט זיי געפרעגט אויף וואָס פאר א צדקה זיי קלייבען יעצט. האָבען זיי איהם געענטפערט: "מיר קלייבען פאר א יתום און יתומה וואָס דארפען חתונה האָבען". האָט ער זיי אוועקגעגעבען זיין גאנצע געלד און האָט געזאָגט: "איך שווער אייך, זיי זיינען בילכער פון מיין טאָכטער". די גבאים האָבען געמוזט אָנגעהמען זיין נדבה, אָבער אז זיי האָבען איבערגעצעהלט דאָס געלד, האָבען זיי געזעהן אז זיי האָבען שוין א גילדען צופיעל, האָבען זיי איהם דעם גילדען צוריקגעגעבען. אליעזר האָט גענומען דעם גילדען, האָט פאר דעם געקויפט ווייץ און אריינגעטראָגען אין זיין שפּייכלער, נאָכדעם איז ער אוועק אין בית המדרש לערנען.

זיין פרוי, וועלכע איז געווען ערגעץ אוועקגעגאנגען, איז שפּעטער געקומען אהיים און האָט געפרעגט איהר טאָכטער: "וואָס האָט דיר דער פאָטער געבראכט?" האָט די טאָכטער געענטפערט: "ער האָט עפּעס געבראכט און בעהאלטען אין שפּייכלער". איז די פרוי געוואָרען נייגעריג צו וויסען וואָס איהר מאן האָט געבראכט, האָט

36

די טראַגעדיע פון הונגער

איינמאָל זיינען די רבנן צונעשטאַנען צו רב כהנא'ן, אַז ער זאָל בעטן זיין רבי'ן דעם גרויסן רב יהודה, ער זאָל מיט זיי גיין אין מאַרק און זען וואָס אויף דער וועלט טוט זיך און ווי מענטשן לעבן. ווען זיי זיינען געקומען אין מאַרק האָבן זיי געזען אַ גרויסן געדרענג מענטשן וועלכע שטופּן איינע די אַנדערע. פרעגט רב יהודה: „וואָס איז דאָס?" ענטפערן די רבנן: „אימיצער האָט געבראַכט אין מאַרק פסולת פון טייטלען און מענטשן שטופּן זיך דאָס צו קויפן." ווען רב יהודה האָט געהערט ווי מענטשן ערנידעריגן זיך צו עסן אַ מאכל בהמה האָט ער אויסגערופן: „עס זעהט אויס אַז עס איז דאָ אַ הונגער אויף דער וועלט". זיצענדיג אין בית המדרש און פאַרברענגענדיג די גאַנצע צייט אין לערנען האָט ער גאָר ניט געוואוסט ווי די וועלט לידעט. איז זיין האַרץ געוואָרן פול מיט מיטלייד אויף די ליידענדע מענטשן און ער האָט געזאָגט צו זיין תלמיד,רב כהנא: „נעהם מיר אַרונטער מיינע שיך". דאָס איז געווען אַ צייכן אַז ער וויל אויף זיך נעהמען אַ תענית. ווי נאָר דער תלמיד האָט פון איהם אַראָבגענומען איין שוך האָט גלייך אָנגעהויבן צו רעגענען. ווען ער האָט געהאַלטען אין אַראָבנעהמען דעם אַנדער שוך, איז געקומען אליהו הנביא און האָט געזאָגט: „דער אייבערשטער האָט געזאָגט אַז אויב דו נעהמסט אַראָב דעם אַנדער שוך, וועט אַזוי פיעל רעגענען אַז די וועלט קען חרוב ווערען".

רב מרי דער זוהן פון בת שמואל דערצעהלט:

„אין יענעם הונגער יאָהר, אין וועלכען רב יהודה האָט בעוויזען זיין נס מיט'ן רעגען, בין איך געשטאַנען ביים ברעג פון אַ טייך, האָב איך געזעהן ווי מלאכים האָבען זיך פערשטעלט פאַר מאַטראָזען, האָבען געבראַכט זאַמד און מיט דעם אָנגעפילט אַ שיף. די זאַמד איז גלייך פערוואַנדעלט געוואָרען אין פיינע ווייצען מעהל, און מענטשן זיינען געקומען קויפען. האָב איך צו די מענטשן געזאָגט אַז זיי זאָלען ניט קויפען, ווייל עס איז בעסער ניט צו געניסען פון אַ נס און וואַרטען ביז נאָך וועט צושיקען שפּייז אויף אַ נאַטירליכען וועג. אויף מאָרגען איז אָנגעקומען אַ שיף מיט אמת'ע ווייץ פון פרזניא, און אַלע זיינען געקומען קויפען און געהאַט וואָס צו עסען".

34

דער זכות פון גוטע מענשען

רבי האט איינמאל גוזר תענית געווען אויף רעגען. איז אבער קיין רעגען געקומען. האט ר׳ אילפי תפילה געטהאן, האט באלד אנגעהויבען צו רעגענען. האט איהם רבי געפרעגט: "וואס אזוינס האסטו געטהאן, וואס דיין געבעט איז אנגענומען געווארען!" האט ר׳אילפי געענטפערט: "איך וואוין אין א געגענד פון גרויסע ארימע לייט, לויטער אביונים, וואס האבען קיינמאל קיין וויין אויף קדוש און הבדלה. בעמיה איך זיך און ברייננ וויין און זעה אז זיי זאלען נאכקומען די מצוה".

רבי איז איינמאל אנגעקומען אין אן ארט, וואו מען האט געדארפט האבען רעגען. האט ער גוזר תענית געווען, אבער קיין רעגען איז געקומען. האט זיך אוועקגעשטעלט א חזן פאר׳ן עמוד, און ווי נאר ער האט אנגעהויבען צו בעטען האט גענומען רעגענען. פרעגט איהם רבי: "וואס אזוינס האסטו געטהאן וואס דיין זכות איז אזוי גרויס?" ענטפערט דער חזן: "איך בין א דרדקי מלמד, און איך לערען מיט ארימע קינדער אזוי גוט ווי מיט רייכע, און ווער עס קען ניט צאהלען שכר למוד, לערן איך מיט איהם אומזיסט. איך האב ביי מיר א סאזעלקע מיט פישעלעך, און ווען א קינד איז שלעכט און וויל ניט לערנען, שענק איך איהם א פישעלע כדי ער זאל לערנען און רעד צו איהם מיט גוטען ביז ער זעצט זיך אוועק און לערנט מיט חשק".

35

ברויט איז לעבען

רב יהודה איז איינמאל געגאנגען אין וועג. האט ער געזעהען ווי צוויי מענשען זיצען און ווארפען זיך מיט שטיקלעך ברויט צו פערטרייבען די צייט. האט ער מיט פערדרוס אויסגערופען: "עס זעהט אויס, אז די וועלט איז זעהר זאט".

ער האט די מענשען אנגעקוקט און איז אוועק. שפעטער איז אין יענעם געגענד געווארען א הונגער.

א מעסער. די וואס האבען דאס געטהאן האבען מסתמא געמיינט אז ער ליעגט נאך אין דער בעט.

38

ארים אין געלט, רייך אין גייסט

ר׳ חנינא בן דוסא איז געווען זעהר ארים. ער האט געלעבט מיט זיין פאמיליע אויף א מעבטעל באקסער א גאנצע וואך. דאך איז ער געווען צופריעדען און האט זיך קיינמאל בעקלאגט. אבער זיין פרוי האט זיך געשעהמט מיט איזו־ארימקייט און געזוכט צו בעהאלטען דעם דלות פון די שכנים. יעדען ערב שבת, ווען די ארומיגע שכנות האבען געהאלטען אין קאכען און באקען לכבוד שבת, פלעגט זי איינהייצען איהר ליידיגען אויווען, כדי עס זאל געהן א רויך און די שכנות זאלען מיינען, אז זי קאכט אויך אויף שבת. איז דארט געווען א שכנה, א שלעכטע פרוי, און זי איז געווארען זעהר ניינעריג. "איך וויים", האט די שכנה געזאגט צו די אנדערע שכנות, "אז די פרוי האט ניט וואס צו קאכען, טא צו וואס הייצט זי דעם אויווען?" איז די שלעכטע שכנה געגאנגען און האט אנגעקלאפט אין חנינא בן דוסא׳ס טיהר. אז רבי חנינא׳ס פרוי האט געהערט אז די שכנה קומט אריין אין הויז, האט זי זיך פערשעהמט און איז אוועקגעלאפען אין אן אנדער צימער זיך דארט צו בעהאלטען.

אבער א גרויסער נס איז געשעהן. ווען די שכנה איז אריינגעקומען און האט א קוק געטהאן, האט זי אין אויווען געזעהן א סך חלות און נעבען דעם אויווען איז געשטאנען א דייזשע מיט טייג. האט די שכנה גענומען שרייען צו ר׳ חנינא׳ס פרוי: "גיכער ברייננ אהער א לאפעטע, דיינע חלות ווערען צוגעברענט!" איז די פערשעהמטע פרוי צוריק ארויס פון איהר בעהעלטענים און געזאגט: "דאס בין איך טאקע נעגאנגען ברייננען די לאפעטע".

איינמאל האט ר׳ חנינא׳ס פרוי געזאגט צו איהר מאן: "זאג מיר, ביז וואנען וועלען מיר זיין אזוי ארים און ליידען נויטה?" האט רבי חנינא געזאגט: "וואס ווילסטו זאלען מיר טאהן?" האט זי געענטפערט: "בעט גאט, אז ער זאל אונז אויף דער וועלט געבען כאטש עפעס פון די גוטע זאכען וואס זיינען פאר אונז אנגעגרייט אויף יענער וועלט". האט ר׳

37

מען טאָר ניט בעטען אויף נסים

אמאָל איז פאר רבא'ן פאָרגעקומען א מאַן וועלכער איז געווען בעשולדיגט אז ער האָט חתונה געהאַט מיט א געטצענ־דינערין. האָט רבא דעם מאַן בעשטראַפט מיט מלקות און דער בעשטראָפטער איז פון די שמיץ געשטאָרבען. אז שבור, דער פערזישער קעניג, האָט פון דעם דערהערט האָט ער געוואָלט רבא'ן בעשטראָפען. האָט דעם קעניג'ס מוטער איפרא הורמיז, א בעריהממטע שעהנהייט, געזאָגט צו איהם "מיין זוהן! זאָלסט ניט האבען צו טהאָן מיט די אידען, ווייל וואס נאָר זיי פערלאַנגען פון זייער גאָט ניט ער זיי." האָט דער קעניג געפרעגט: "וואס אזוינס פיהרען זיי אוים?" האט איפרא הורמיז גע־ענטפערט: "אז זיי בעטען אויף רעגען, רעגענט עס". האָט דער קעניג געזאָגט לאכענדיג: "זיי בעטען ווען עס דארף סאַי ווי רעגענען. א נו, זאָלען זיי צייגען א קונץ יעצט, אין תקופת תמוז, אז עס זאָל רעגענען". האָט איפרא הורמיז געשיקט צו רבא'ן, ער זאָל בעטען אויף רעגען. האט רבא אזוי געבעטען: "רבונו של עולם! מיר האבען מיט אונזערע אויער־ען געהערט ווי דו האָסט אונזערע עלטערען געטהאָן א סך וואונדער, אבער מיט אונזערע אויגען האָבען מיר דאס נאָך ניט געזעהן. טאָ צייג אונז א וואונדער אז מיר אליין זאָלען זעהן דיין גרויסקייט — מאַך עס זאָל רעגענען אין א צייט וואס רעגענט נים!"

גלייך ווי ער האט זיין תפילה געענדיגט האט אָנגעהויבען צו גיסען אזוי שטאַרק דאס עס האט אריבערגעפלייצט אלע וואסער קאַנאַלען און די שטראָמען האבען געפלאָסען ביז צום טייך חדקל.

ביי נאַכט איז רבא'ס פאטער געקומען צו איהם צו חלום און האט צו איהם געזאגט: "צו וואס האָסטו געדארפט מטריח זיין דעם אויבערשטען אז ער זאָל דאַרפען ענדערען די נאַ־טור? מאָרגען זאָלסטו ניט שלאָפען אין דיין בעט, ווייל אין הימעל איז מען בייז אויף דיר".

רבא האט געפאָלגט און אויף דער אַנדער נאַכט איז ער געשלאָפען אין אן אנדער אָרט. אין דער פריה האָט ער גע־פונען די בעט געוואַנד פון זיין אלטער בעט צושניטען מיט

39

ר׳ חנינא׳ס ציגען

די ציגען וואָס ר׳ חנינא בן דוסא האָט ביי זיך געהאַט זיינען פאַר פיעלע מענשען געווען א רעטענים. אלע האָבען זיך געוואונדערט ווי קומט אזא גרויסער אָרימאַן צו האבען ציגען? די ציגען זיינען אָבער געווען ניט זיינע. און די מעשה דערפון איז אזוי:

איינמאָל איז א מאַן, א דורכרייזענדער, פערבייגעגאַנגען די הויז פון רבי חנינא בן דוסא און האָט זיך צוגעזעצט אָפּרוהען ביים טהיר. ווען ער איז אַוועק האָט ער דאָרט פערגעסען עטליכע היהנער. ר׳ חנינא׳ס פרוי האָט זיי שפּעטער געפונען און האָט זיך שטאַרק דערפרעהט. זי וועט האָבען אייער פאַר די קינדער צו עסען. אָבער רבי חנינא האָט געזאָגט: ״די אייער טאָהרען מיר ניט עסען ווייל זיי זיינען ניט אונזערע״. האָט מען אויף די אייער געזעצט די היהנער. עס זיינען ארויסגעקומען היהנדעלעך, און שפּעטער אז די היהנדעלעך זיינען גרוים געוואָרען, האָבען זיי אויך געלייגט אייער. אין א צייט ארום איז די היהנער משפחה געוואָרען אזוי גרוים אַז צוליעב זייער קוואָקען און קרעהען האָט ר׳ חנינא ניט געקענט לערנען. האָט ער זיי פערקויפט און פאַר דעם געלד האָט ער געקויפט ציגען.

איינמאָל זיינען א פּאָאַר מענשען פערבייגעגאַנגען רבי חנינא׳ס הויז, האָט ר׳ חנינא געהערט ווי איינער זאָגט צום אַנדערען: ״אָט דאָ, ביי דער הויז, האָב איך איינמאָל פערגעסען עטליכע היהנער״. האָט ר׳ חנינא דעם מאַן אָפּגעשטעלט און געפרעגט: ״קענסטו מיר געבען א סימן אויף די היהנער?״ האָט איהם דער מאַן געזאָגט ווי די היהנער האָבען אויסגעזעהן. האָט ר׳ חנינא איהם צוגעפיהרט צו די ציגען און געזאָגט: ״נעהם זיי צו. דאָס זיינען דיינע היהנער״.

און עס איז שוין קיין וואונדער וואס די ציגען האבען איינמאָל ביינעקומען בערען און יעדע איינע האָט געבראַכט צו שלעפּען א בער אויף איהרע הערנער. דער זכות פון השבת אבדה איז זיי ביינעשטאַנען אין זייער קאַמפּף מיט די בערען.

חנינא אזוי געבעטען. איז פון הימעל אראב אזוי ווי א האנט און האט זיי דערלאנגט א פוס פון א גאלדענעם טיש. האט זיך די פרוי געפרעהט וואס זי וועט מיט דעם גאלד קענען פערלייכטערען די גרויסע נויט אין הויז. ביי נאכט האבען זיי ביידע אין חלום געזעהן ווי די צדיקים זיצען אין גן עדן, יעדער ביי זיין גאלדענעם טיש, און איין טיש איז דארט געשטאנען אין וועלכען עס האט געפעהלט א פוס. האט ר' חנינא אויף מארגען געזאגט צו זיין פרוי: ″איז דאס ביי דיר אנגעליינט, אז אלע צדיקים זאלען זיצען ביי גאנצע טישען און אין אונזערען זאל פעהלען א פוס? ווילסטו אז מיר זאלען די פוס אויפעסען אויף דער וועלט?″ האט זי געזאגט: ″מאַ וואס זאלען מיר טהאן?″ האט ער ווידער גאט געבעטען און די פוס פון טיש איז צוריק גענומען געווארען פון זיי.

איינמאל, ערב שבת פארנאכט, האט ר' חנינא בעמערקט ווי זיין טאכטער זיצט זעהר אומעטיג. האט ער איהר געפרעגט: ″מאכטער מיינע, ווארום ביזטו אזוי אומעטיג?″ האט זי געענטפערט: ″איך האב דורך א טעות אריינגעגאסען אין לאמפ עסיג אנשטאט בוימעל″. האט ר' חנינא געזאגט: ″דארפסטו צוליעב דעם זיין אזוי אומעטיג? ווער עס האט געמאכט אז בוימעל זאל ברענען, וועט מאכען אז עסיג זאל אויך ברענען″. און אזוי איז דאס געשעהן. דער עסיג האט געברענט א גאנצען שבת ביז הבדלה.

רבי חנינא בן דוסא האט געהאט ציעגען. זיינען מענשען געקומען צו איהם און האבען זיך בעקלאגט אז זיינע ציעגען געהען אין שאדען. האט ער געענטפערט: ″אויב דאס איז אמת אז זיי געהען אין שאדען, זאלען זיי בערען אויפפרעסען, אבער אויב עס איז א ליגען זאל יעדע ציעג ברענגען אין אווענד א בער אויף די הערנער″. אין אווענד האט יעדע ציעג געבראכט צו שלעפען א בער אויף איהרע הערנער.

א שכנה איז איינמאל געקומען צו ר' חנינא און האט געזאגט: ″איך האב אויסגעבויט א הויז און די באלקענס גרייכען ניט פון איין וואנד צו דער אנדערער″. האט ר' חנינא געפרעגט: ″ווי הייסטו?″ האט די פרוי געענטפערט: ″איך חיים איכו″. האט ר' חנינא אויסגערופען: ″איכו, איכו! זאלען דיינע באלקענס זיך אויסציהען!″ האבען זיך די באלקענס אויסגעצויגען.

אין זיך ווײַ לטאָגען". האב איך געפרעגט: "דאס אלעס און נים מעהר?" האט ער ברוך הוא געענטפערט: "אז איך וועל דיר געבען מעהר וואס וועט בלייבען פאר אנדערע צדיקים?" האב איך ווייעדער געפרעגט: "איך בעט דען עפעס ביי א מענשען וואס זיין פערמעגען איז בעגרעניצט?" האט דער אייבערישטער, אין שפאס, מיר געגעבען א שנעל אין נאָז און געזאגט: "אלעזר מיין זוהן, איך שיס דיך!"

און דאס איז דער פונק פייער וואס די רבנן האבען געזעהן ארויסגעהן פון זיין נאָז.

41

געשריען אויפ'ן הימעל

רבי חמא בר חנינא האט איינמאָל געבעטען אויף רעגען, איז קיין רעגען געקומען. האבען די מענשען פון דער שטאדט געזאגט: "אַט ר' יהושע בן לוי האט איינמאָל געבעטען אויף רעגען, האט עס טאקע גערעגענט". האט רבי חמא געענטפערט: "מסתמא איז ער א גרעסערער מאַן פון מיר". האבען די מענשען געזאגט: "אפשר אז גאַנץ קהל וועט מיט צוברא־כענע הערצער בעטען אויף רעגען, וועט זייער תפילה אָנגענו־מען ווערען". האבען זיי תפילה געטהאָן, אבער קיין רעגען איז געקומען. האט זיי רבי חמא געפרעגט "זייט איהר אלע מיט איין געדאנק אז עס זאָל רעגענען פון אונזערט וועגען?" הא־בען זיי געענטפערט: "יא!" האט ר' חמא אויפגעהויבען די אויגען אין דער הויך און א געשריי געטהאָן: "הימעל! דעק צו דיין פנים". האט דער הימעל נים געפאָלגט. האט ער ווידער אויסגעשריען: "וואס פאר אן עזות פנים דער הימעל איז!" האט זיך דער הימעל באלד פערדעקט מיט א וואָלקען און עס האט אָנגעהויבען צו רעגענען.

42

א טענה געגען רבונו של עולם

לוי האט איינמאָל גוזר תענית געווען און געבעטען אויף רעגען. איז קיין רעגען געקומען. האט ער זיך אװעקגעשטעלט און אזוי גע'טענה'ט:

40

ניט כדאי איבערצומאכען די וועלט

רבי אלעזר בן פדת איז געווען זעהר אָרים און דער דלות האט איהם זעהר שטארק געדריקט. איינמאָל, אז ער האט זיך געפיהלט קראנק, האט ער זיך בלוט געלאָזען און האט גע־פיהלט שוואך, אבער ער האט קיין זאך געהאט צו נעהמען אין מויל. געפינענדיג א בלעטעל פון א קנאָבעל האט ער עס אויפגעגעסען, איז איהם געוואָרען אזוי ניט גוט דאס ער האט גע'חלש'ט און איז געבליבען ליעגען אזוי ווי אין א טיעפען שלאָף.

ווען די רבנן זיינען געקומען איהם מבקר חולה זיין, הא־בען זיי געזעהן ווי ער וויינט און לאכט פון שלאָף, און פלוצ־לונג איז פון זיין נאָז ארוים ווי א פונק פייער, און ער האט זיך אויפגעכאפט. האבען איהם די רבנן געפרעגט: "ער־קלער אונז, רבי, וואס האָסטו געלאכט און געוויינט? און וואס בעדייט דער פונק פייער וואס איז ארוים ביי דיר פון נאָז?" האט ער זיי דערצעהלט אזוי:

"אין מיין שלאָף האב איך זיך געזעהן זיצען נעבען דעם אייבערשטען. האב איך איהם געפרעגט: "ביז וואנען וועל איך נאָך זיין אַזוי אָרעם און ליידען נויטה?" האָט ער מיר געענטפערט: "אלעזר, מיין זוהן, אויב דו ווילסט וועל איך חרוב מאכען די וועלט, בעשאפען א נייע וועלט, און דאן אפשר איז מעגליך אז דו וועסט געבאָרען ווערען אין א מזל'־דיגער שעה". האב איך געזאגט: "אזוי ווייט ווילסטו געהן, חרוב מאכען א וועלט און דאן איז נאך אלץ ניט זיכער אויב איך וועל געבאָרען ווערען אין א מזל'דיגער שעה, אדער ניט? בעסער זאג מיר פריהער, אויב די יאהרען וואס איך האב שוין אָבגעלעבט זיינען מעהר ווי די יאהרען וואס איך דארף נאך לעבען?" האט ער געענטפערט: "דו האָסט שוין דעם גרעס־טען טייל פון דיינע יאהרען אָבגעלעבט". האב איך געזאגט: "אויב אזוי וויל איך ניט אז דו זאָלסט איבערמאכען די וועלט". האט דער אייבערשטער געזאגט: "דערפאר וואס דו פערלאנגסט ניט פון מיר אז איך זאָל חרוב מאכען די וועלט וועל איך דיר אויף יענער וועלט געבען דרייצעהן טייכען מיט דעם פיינסטען בוימעל אין וועלכע דו וועסט זיך קענען באָדען

און האָט זיך אליין געשטעלט דאַווענען ביים עמוד, אבער קיין רעגן איז געקומען. האָט זיך נאכדעם רבי עקיבא אַוועק־געשטעלט ביים עמוד און געזאָגט אַ האַרציגע תפילה, איז דער רעגן געקומען. האָט מען צווישן עולם אנגעהויבן צו מורמלען אז רבי עקיבא איז אַ גרעסערער מענטש ווי רבי אליעזר. אבער אַ בת קול איז אַרויס פון הימעל און האָט אויסגערופן: „ניט ווייל רבי עקיבא איז גרעסער פון איהם, נאָר ווייל רבי עקיבא איז נאכגעביג און איז מוחל אויף זיין כבוד, אבער רבי אליעזר איז ניט נאכגעביג און איז שטאָלץ אויף זיין כבוד".

45

שמואל הקטן'ס משלים

שמואל הקטן האָט איינמאָל גוזר תענית געווען אויף רעגן, האָט עס געקומען רעגענען גאַנץ פריה, נאָך איידער די זון איז אויפגעגאַנגען. איידער דער עולם האָט צייט געהאַט נעהמען אין שוהל בעטען אויף רעגן. האָבען די מענשען גע־מיינט אַז דאָס איז צוליעב דעם וואָס דער עולם איז שטאַרק אנגענומען אין הימעל. אבער שמואל האָט זיי די זאַך אַזוי ערקלעהלט: „איך וועל אייך געבען אַ משל: אַ קנעכט האָט געבעטען אַ מתנה ביי זיין האַר, האָט דער האַר געזאָגט צו זיינע דיענער: גיט איהם, אבי איך זאָל ניט הערען זיין קול".

אַ צווייטען מאָל האָט זיך געמאַכט אַז עס האָט ניט גע־רעגענט און שמואל האָט ווידער גוזר תענית געווען. האָט עס גערעגענט דעם זעלבען טאָג, ביי זונענאונטערגאַנג. האָ־בען ווידער די מענשען געמיינט אַז זיי זיינען שטאַרק אנגע־נומען אין הימעל. אבער שמואל האָט זיי ווידער די זאַך ער־קלעהרט מיט אַ משל: „אַ קנעכט האָט געבעטען ביי זיין האַר אַ מתנה, האָט דער האַר געזאָגט צו זיינע מענשען: „גיט איהם ניט יעצט. נאָר וואַרט ביז ער וועט זיך אַ ביסעל אויסוויינען און האָבען ערגערנים, און נאכדעם גיט איהם וואָס ער פערלאַנגט."

"רבונו של עולם! האסט זיך דארט אוועקגעזעצט הויך אין הימעל און האסט גאר קיין רחמנות אויף דיינע קינדער וואס זיינען דא אונטען, אויף דער ערד!"

זיין תפילה האט געווירקט. עס האט באלד גענומען רעג־נענען, אבער לוי איז געווארען הינקעדיג. האט רבי אלעזר געזאגט, אז דאס בעווייזט אז א מענש דארף קיינמאל ריידען הארטע רייד געגען גאט, ווייל אט זעהען מיר ווי א גרויסער מאן האט זיך הארט אויסגעדריקט און ער איז בעשטראפט געווארען.

43

די וואלקענס האבען פערבלאנדזשעט

ר' חייא דער זוהן פון לוליאנא האט איינמאל געהערט ווי די וואלקענס ריידען צווישען זיך: "לאמיר געהן און לאזען ניסען רעגען אויף די פעלדער פון עמון און מואב. האט ער געזאגט צו די וואלקענס: "הערט זיך צו. ווען דער אויי־בערשטער האט זיך ארומגעטראגען מיט דער תורה צווישען אלערליי פעלקער האט קיינער פון זיי די תורה ביי איהם געוואלט אננעהמען, ביז די אידען האבען איהר אנגענומען. און איהר ווילט יעצט אויסלאזען די אידען און געבען דעם רעגען צו עמון און מואב. איז דאס א יושר? לאזט דעם רעגען געהן אויף דעם ארט וואו איהר געפינט זיך!" און די וואלקענס האבען געפאלגט.

44

נישט גרעסער, נאר בעסער

איינמאל האט רבי אליעזר גוזר תענית געווען אויף רעגען. איז דער עולם א לאנגע צייט געשטאנען און תפלה געטהאן, אבער עס האט נים גערעגענט. האט דער עולם אנ־געהויבען ארויסצוגעהן פון שוהל. האט רבי אליעזר צו זיי געזאגט: "יעצט קענט איהר שוין געהן און זיך אנגרייטען קברים". האט דער עולם אויסגעבראכען אין א געוויין. דאן האט אנגעהויבען צו רעגענען.

א צווייטען מאל האט זיך געטראפען אז מען האט גע־דארפט האבען רעגען. רבי אליעזר האט גוזר תענית געווען

לערנט און אויבגערופען: "איך דארף האבען דעם מאן מיט דער נאז. איך פערלאנג דעם מאן מיט דער נאז!" ווען רבן גמליאל האט דערהערט אז מען זוכט איהם איז ער ענטלאפען און האט זיך בעהאלטען. איז דער פירשט געקומען צו איהם אין געהיים און האט צו איהם געזאגט: "אז איך וועל ראַטעווען דיין לעבען וועסטו מיך אריינגעהמען אין גן עדן?" האט רבן גמליאל געענטפערט: "יא". האט דער פירשט געזאגט: "שווער מיר!" האט ר' גמליאל געשווארען. נאכדעם ווי ר' גמליאל האט געשווארען, איז דער פירשט ארויף אויף א דאך, האט זיך פון דארט אראבגעווארפען און איז געשטארבען. מיט זיין טויט איז בטל געווארען דער טויט אורטייל אויף ר' גמליאל. דען אזוי איז געווען דער רוימישער געזעץ, דאס ווען א געריכט פער'משפט א מענשען צו פערלירען זיין לעבען, און איינער פון די ריכטער שטארבט איידער דער משפט ווערט דורכגעפיהרט, ווערט דער משפט בטל. און גלייך ווי דער שררה איז געפאלען טויט איז ארויס א בת קול פון הימעל און האט אויסגערופען: "יענער פירשט נעהמט אין גן עדן".

49

צוריקגעגעבען נאַט די שליסלען

ווען דער בית המקדש איז חרוב געווארען האבען זיך צוזאמענגעקליבען די בלומען, די אריסטאָקראַטיע פון די כהנים, גרופען ווייז מיט די שליסלען פון בית המקדש אין זייערע הענד, זיי זיינען ארויף אויף דעם דאך פון הייליגען טעמפעל, אויפגעהויבען די אויגען צום הימעל און געזאגט: "רבונו של עולם! אזוי ווי מיר האבען ניט זוכה געווען צו פערבלייבען דיינע טרייע וועכטער, טא גיבען מיר דיר צוריק די שליסלען פון דיין הייליגער הויז". און מיט דיזע ווערטער האבען זיי די שליסלען א ווארף געטאָהן אין דער הויך. איז אראב אזוי ווי א האנד פון א הויכען אָרט און האט די שליסלען צוגענומען. און זיי, די כהנים, זיינען אריינגעשפרונגען אין די פלאמען און זיינען פערברענט געווארען צוזאמען מיט'ן בית המקדש.

46

ווען דער מאגען איז פול זינגט זיך

אין לוד האט מען איינמאל גוזר תענית געווען אויף רע־גען. איז דער רעגען געקומען פאר מיטאג. האט רבי טרפון געזאגט צום עולם: "יעצט, אז אייער געבעט איז אנגענומען געווארען, גייט אהיים עסט און טרינקט און מאכט א יום טוב." זיינען אלע זיך צוגאנגען אהיים און געמאכט יום טוב. פארנאכט זיינען זיי צוריק געקומען אין שוהל און האבען געזאגט דעם גרויסען הלל. רבי טרפון האט געהאלטען מיט אביי און רבא וועלכע האבען געזאגט, אז הלל דארף מען זא־גען נאר ווען מען איז זאט און דער בויך איז פול.

47

א קלאג אויף דורות

אין דער צייט ווען די אידען זיינען געווען אין דעם מדבר, און די מרגלים זיינען צוריק געקומען פון ארץ ישראל און האבען אנגערעדט שלעכטס אויף דאס לאנד וואוהין די אידען זיינען געגאנגען, דערצעהלט די תורה, האבען די אי־דען אויפגעהויבען א געוויין און א יאמער.

זאגט רבי יוחנן אז דאס איז געשעהן אין דער נאכט פון תשעה באב. האט עס גאט פערדראסען וואס די אידען האבען געגלויבט די מרגלים, און ער האט אזוי געזאגט: "איהר האט געוויינט אומזיסט און אומנישט, איך וועל אייך מאכען וויינען אין דיזער נאכט אויף דורות און דורות."

און דערפאר איז דער בית המקדש חרוב געווארען גראדע אום תשעה באב.

48

זיך איינגעקויפט גן עדן

ווען טורנוסרופוס דער רשע האט חרוב געמאכט דעם בית המקדש, איז רבן גמליאל פער'משפט געווארען צום טוים. איזגעקומען א פירשט אויסצופיהרען דעם משפט און ער איז אריין אין בית המדרש וואו רבן גמליאל האט גע־

מסכת מועד קטן

1

דוד׳ס נאָמען ריינגעוואַשען

ווי א שווערער וואָלקען איז פאר א לאנגער צייט אַר־האנגען איבער דוד המלך׳ס נאָמען זיין גרויסע זינד וואָס ער האָט בעגאנגען, ווען ער האָט צוגענומען די שעהנע בת שבע און האָט געשיקט איהר מאן אין רעכטען פייער פון מלחמה כדי ער זאָל גע׳הרג׳עט ווערען און בת שבע זאָל בלייבען אן אלמנה.

לאנג, לאנג נאך זיין טויט האט מען גערעדט וועגען דעם און זיינע שונאים האבען די זינד ניט געוואָלט פערגעסען. זיי זיינען געווען אין דער מיינונג אז גאָט האט דוד׳ן קיינמאָל ניט מוחל געווען.

דערצעהלט רב יהודה אין נאָמען פון רב, אז ווען שלמה המלך האָט געוואָלט אריינטראָגען דעם ארון קודש אין בית המקדש, האבען זיך די טויערען פעסט צוגעמאַכט און זיך ניט געוואָלט עפענען. האָט שלמה המלך געזאָגט פיער און צוואנציג קאפיטלען תהלים, אבער די טויערען האבען זיך ניט געעפענט. האָט ער אויפגעפאָדערט די טויערען אז זיי זאָלען זיך עפענען אין נאָמען פון גאָט אליין. אָבער די טויער־רען האָבען זיך אלץ ניט גערירט. דאן האָט שלמה אויסגע־רופען: ״גאָטעניו, הארעניו! ענטזאג ניט דאס געבעט פון דיין געזאלבטען. דערמאָן זיך די גוטסקייט און פרומקייט פון דוד, דיין קנעכט!״ און ווי נאָר ער דערמאָנט דעם נאָמען דוד האָבען זיך די טויערען גלייך געעפענט. ווען דוד׳ס

50

די צוויי פרעהליכסטע ימים טובים

רבן שמעון בן גמליאל האט דערצעהלט:

אידען האבען קיינמאל געהאט אזעלכע פרעהליכע ימים טובים ווי חמשה עשר באב און יום כפור. אין דיזע טעג פלעגען אידישע טעכטער זיך אנטאהן אין ווייסע קליידער וואס זיי פלעגען לייהען איינע ביי די אנדערע, כדי ניט צו פערשעהמען די וואס האט ניט. און אזוי ווי יעדע איינע פלעגט קומען אין א געליהענע קלייד, האט אן ארימע מיידעל זיך ניט געשעהמט צו לייהען א ווייסע קלייד ביי איהר חבר'טע. עס איז נעווען אזוי איינגעפיהרט, אז די רייכערע פלעגען לייהען ביי ארימערע. א פרינצעסין פלעגט לייהען ביי א טאכטער פון כהן גדול. די טאכטער פון כהן גדול ביי א וויצע כהן גדול (סגן כהן גדול). די טאכטער פון א וויצע כהן גדול ביי א טאכטער פון א פעלד מארשאל, א משוח מלחמה. די טאכטער פון א פעלד מארשאל ביי א טאכטער פון אן איינפאכען כהן. און די אנדערע אידישע טעכטער פלעגען לייהען איינע ביי די אנדערע. נאכדעם אז זיי פלעגען זיך צוגעטאהן אין די ווייסע קליידער פלעגען זיי אלע זיך פערקלייבען אין די גערטנער פון דער הייליגער שטאדט און טאנצען. יעדער איינער וואס האט ניט געהאט א פרוי און האט זיך געוואלט אויסזוכען א שדוך, פלעגט קומען אין די גערטנער זיך אויסקלייבען א כלה.

די מיידלעך זיינען געווען פערטיילט אין פיער קלאסען. די שעהנע פלעגען זאגען צו די יונגע לייט, צו די בחורים: "קוקט נאר אויף שהענהייט, ווייל א פרוי איז בעשאפען נעווארען נאר פון שעהנהייט וועגען". די וואס האבען נעשטאמט פון גרויסען יחוס פלעגען זאגען: "נעהמט אין אכט די משפחה, ווייל א פרוי איז באשאפען געווארען צו האבען קינדער, און ווילט איהר האבען גוטע קינדער דארפט איהר האבען א ווייב פון א שעהנער משפחה". די רייכע פלעגען זאגען: "קוקט נאר אויף געלד, אויף א פעטען נדן". און די מיאוס'ע פלעגען זאגען: "נעהמט וואס גאט האט געגעבען, און ווען איהר וועט אונז בעציערען מיט שעהנע קליידער און ציערונג וועלען מיר אויך זיין שעהן".

טעכטער און ווייערע מענער זאָלען ניט שטאַרבען און די טעכטער זאָלען ניט דאַרפען זיך צוריק קעהרען צו דיר. עס זאָל חרוב ווערען דיין הויז און דו זאָלסט וואוינען אין אן אכסניא, מיינט אזוי: א הויז וואו א מענש באזעצט זיך אויף שטענדיג מיינט א קבר און אן אכסניא מיינט אונזער וועלט. הייסט עס אז דו זאָלסט ניט אנזעהן דיין קבר און דו זאָלסט לעבען לאנג אויף דיזער וועלט. עס זאָל זיין אונ־אָרדנונג ביי דיין טיש, מיינט אז דו זאָלסט האָבען א סך קינדערלעך און זיי זאָלען דיר טומלען דעם קאָפּ ביים עסען. און דו זאָלסט ניט דערלעבען א נייעם יאָהר, מיינט אז דו זאָלסט אויסלעבען דיינע יאָהרען מיט דיין ערשטער ווייב און קיינמאָל דאַרפען נעהמען א צווייטע".

3

א פרוי איז קיינמאָל צו אַלט

איין מאָל חול המועד, איז רב הונא בר חיננא געזעסען ביי רב חסדא'ן אין הויז. האָט ער בעמערקט ווי רב חסדא'ס פרוי איז געשטאַנען און זיך געפּוצט צוזאַמען מיט איהר שנור. האָט רב הונא בעמערקט: "מיר האָבען דאָכט זיך געלערענט א דין, אז פוצען זיך אום חול המועד איז נאָר ערלויבט א יונגע פרויענצימער, אָבער ניט אן עלטערע פרוי. היינט ווי קומט דאָס וואָס דיין פרוי פּוצט זיך היינט?" האָט רב חסדא געענטפערט: "איך שווער דיר, אז אפילו דיין מאַמע און אפילו דיין באָבע, און אפילו א פרוי וואָס איז א מינוט פאר'ן טויט מעג זיך פּוצען. דו ווייסט דאָך וואָס מענשען זאָגען א ווערטעל, אז ווען כלי זמר שפּיעלען לויפט א זעכציג יעהריגע פרוי צום טאַנץ פונקט מיט אזא אימפּעט ווי א זעקס יעהריגע מיידעלע".

.4

עס לוינט זיך פרום צו זיין

רבינא האָט געהאַט סחורה צו פערקויפען. עס איז צו איהם געקומען א סוחר אום חול המועד און האָט איהם געבאָטען דערפאַר זעקס טויזענד גילדען. דאָס איז געווען א גוטער מקח, אָבער רבינא האָט ניט געוואָלט מאַכען א מסחר

שונאים האָבען דאָס געזעהן זיינען זיי געוואָרען שוואַרץ ווי דער דעק פון א טאָפּ, און אלע אירען האָבען געוואוסט. אז גאָט האָט מוחל געווען דוד'ן יענע זינד.

2

קללות וואָס זיינען ברכות

צו רבי שמעון בן יוחאי זיינען איינמאָל געקומען צו־גאַסט רבי יונתן בן עסמיי און רבי יהודה בן גרים און זיי האָבען פערבראכט און גערעדט פון דברי תורה. ווען זיי זיינען אוועק, האָט ר' שמעון בן יוחאי געזאָגט צו זיין זוהן: „אָט די צוויי מענשען זיינען גרויסע לייט. געה זיי נאָך און זאָלען זיי דיך בענשען". איז ער געגאַנגען און האָט זיי געפונען לערנענדיג צווישען זיך. ווען זיי האָבען איהם דערזעהן האבען זיי איהם געפרעגט: „וואס פארלאנגסטו?" האט ער געענטפערט: „מיין פאָטער האָט מיר געהייסען אז איך זאָל געהן צו אייך און בעטען אז איהר זאָלט מיך בענשען". האָבען זיי איהם אזוי געבענשט:

„דו זאָלסט זייהען און נים שניידען. וואָס פאר א סחורה דו וועסט אריינגעהמען זאָלסטו נים קענען אויסברייננען. וואָס דו וועסט אויסברייננען זאָלסטו נים קענען צוריק קריגען. דיין הויז זאָל חרוב ווערען און דו זאָלסט וואוינען אין אן אכסניא. דיין טיש זאָל זיין אין אונאָרדנונג און זאָלסט זעהן ווי א צומישטער. און דו זאָלסט גאָר נים דערלעבען א נייעם יאָהר".

דער זוהן איז געלאָפען צו זיין פאָטער און זיך בעקלאָגט: „ניט גענוג וואָס זיי האָבען מיך ניט געבענשט, האָבען זיי מיך נאָך גוט אָנגעשאָלטען". האָט רבי שמעון געפרעגט: וואָס האָבען זיי דיר געזאָגט?" האָט ער איהם איבערגעגעבען אלעס וואָרט פאַר וואָרט.

„מיין קינד!" האָט רבי שמעון בן יוחאי ערקלערט. „דאס זיינען אלץ ברכות. דו זאָלסט זייהען און נים שניידען, מיינט אז דו זאָלסט האָבען קינדער און זיי זאָלען נים שטאַרבען. דו זאָלסט אריינגעהמען און נים אויסברייננען, מיינט אז דו זאָלסט נעהמען ווייבער פאר דיינע זיהן און דיינע זיהן זאָלען נים שטאַרבען און די שניר זאָלען נים דארפען זיך צוריק קעהרען צו זייערע עלטערען. דו זאָלסט אויסברייננען און נים צוריק קריגען, מיינט אז דו זאָלסט אויסגעבען דיינע

איהם געענטפערט: „דערצו דאַרף מען האָבען אַזאַ גרויסען מאַן ווי רב יהודה און דאָס האָבען מיר דאָך ניט. סיידען דו וועסט גערן צו רבי יהודה נשיאה, ער קען דיר פון חרם בעפרייען".

ווען דער תלמיד חכם איז געקומען צו רבי יהודה נשיאה האָט דער נשיא געזאָגט צו רבי אמי: „נעהם זיך די מיה און גיב'ן איבער דעם דין. און אויב מען קען איהם בעפרייען פון חרם קענסטו עס טהאָן". רבי אמי האָט נאָכגעזוכט דעם דין און האָט זיין דעם תלמיד חכם געוואָלט צוריק טהאָן. האָט זיך אויפגעשטעלט רבי שמואל בר נחמני און האָט פּראָטעסטירט, זאָגענדיג: „מה דאָך, אַז רבי יהודה הנשיא'ס ריענכט האָט איינמאָל אין חרם אריינגעלעגט אַ מענשען האָבען די רבנן אנערקענט איהר חרם פאַר גאַנצע דריי יאָהר, היינט אַ פּשיטא זיין דאַרפען מיר רעספּעקטירען דעם חרם פון אונזער חבר יהודה".

„זעהט", האָט ר' זירא באמערקט, „ווי עס איז דעם זינדיגען ניט בעשערט געווען אַז ער זאָל בעפרייט ווערען פון חרם! אָט איז ר' שמואל בן נחמני ניט געווען ביי אונז אין בית המדרש פאַר פיעלע יאָהרען, און גראָדע היינט איז ער געקומען!"

דער אונגליקליכער איז ארויס פון בית המדרש און איז געגאַנגען און געוויינט. אויפ'ן וועג האָט איהם אַ שלאַנג אַ ביס געטהאָן און ער איז פון דעם ביס געשטאָרבען.

ווען ער איז געשטאָרבען האָט מען איהם געמאַכט אַ שעהנע לויה און מען האָט איהם בעערדיגט צווישען די פּרומע לייט, די חסידים. האָט איהם אָבער די ערד ניט צוגענומען. האָט מען איהם אריבערגעטראָגען און געלעגט צווישען די דיינים, וועלכע זיינען ניט געווען אַזעלכע גרויסע מענשען ווי די חסידים. דאָ האָט איהם די ערד צוגענומען. און וואָרום האָט איהם אין דעם אָרט די ערד יאָ צוגענומען? דאָס איז ווייל דער תלמיד חכם פלעגט טאָהן אַזוי ווי רבי אלעאי האָט געהייסען. רבי אלעאי האָט געזאָגט, אַז ווען אַ מענש זעהט אַז זיין יצר הרע איז שטאַרקער פון איהם און ער קען דעם יצר הרע ניט בעקעמפפען, זאָל ער געהן אין אַן אָרט וואו קיינער קען איהם ניט, זאָל זיך אָנטהאָן אין שוואַרצען, און זיך טאָהן וואָס זיין הארץ געלוסט, אבי ער זאָל ניט

אום חול המועד. ווען דער יום טוב איז אריבער איז די סחורה נאָך טייערער געוואָרען, און רבינא האָט דערפאַר אָבגענומען צוועלף טויזענד גילדען, פונקט דאָפעלט.

5

די שטראָף פון א זינדיגען

אמאָל איז געווען א גרויס געלעהרטער מאַן, א תלמיד חכם, וועגען וועמען מען האָט דערצעהלט זעהר ניט שעהנע געשיכטען, אזוי דאס זיינע חברים האָבען זיך געשעהמט צו־ליעב איהם. האָט רב יהודה געזאָגט: "וואס טהוט מען? זאָלען מיר איהם אריינלייגען אין חרם, דארפען איהם די רבנן זעהר נויטיג האָבען. זאָלען מיר איהם פערשווייגען איז דער חלול השם זעהר גרויס". האָט ער זיך געווענדעט צו רבה בר בר חנה און איהם געפרעגט, אויב ער קען אן עצה געבען וואס צו טהאָן. האָט רבה בר בר חנה געענטפערט: "ר' יוחנן האָט געזאָגט אז א תלמיד חכם וואס איז ניט ריין ווי א מלאך טאָר מען ביי איהם ניט לערנען תורה". ווען ר' יהודה האָט עס געהערט האָט ער דעם זינדיגען תלמיד חכם גע־לייגט אין חרם. אבער די זאַך האָט ר' יהודה'ן אזוי פערדראָ־סען, און ער האָט עס זיך אזוי גענומען צום הארצען, דאס ער איז שטאַרק קראַנק געוואָרען.

ווי געוואוינליך, זיינען די רבנן געקומען איהם מבקר חולה זיין. און דער קראַנקער רב יהודה איז געווען איבער־ראַשט צו זעהן אז דער תלמיד חכם וועמען ער האָט אין חרם אריינגעלייגט איז אויך געקומען. האָט ר' יהודה געלאַכט. רופט זיך אָב דער זינדיגער: "ניט גענוג וואס דו האָסט גע־נומען א כּיענישען און איהם אין חרם אריינגעלייגט, לאַכסטו נאָך אָב פון איהם?" האָט רב יהודה געענטפערט: "ניט איך לאַך פון דיר, נאָר איך פרעה זיך וואס איך געה אוועק אויף יענער וועלט מיט א ריינעם געוויסען, דאס איך האָב ניט גע'חנפ'עט אפילו אזא גרויסען מאַן ווי דו".

שפּעטער, אז רב יהודה איז געשטאָרבען, איז דער זינ־דיגער געקומען אין בית המדרש און געבעטען די רבנן אז זיי זאָלען פון איהם אראָבנעהמען דעם חרם. האָבען זיי

וואו די שיך זיינען אהינגעקומען און מען האט געמיינט אז דאס איז די ארבייט פון א גנב. האט מען דעם גנב אין חרם אריינגעלעגט. גלייך נאכדעם האט זיך אנגעצונדען דעם הונד׳ס עק און ער איז פערברענט געווארען. דאן האט מען פערשטאנען אז דאס איז געווען דעם הונד׳ס ארבייט.

8

וואס בעשערט דאס בעווערט

פערציג טעג איידער א מענש ווערט בעשאפען רופט אויס א בת קול אין הימעל און זאגט: "די טאכטער פון יענעם זאל זיין די פרוי פון דעם און דעם, יענע פעלד זאל געהער׳ן צו דעם און דעם, די אלמנה אדער גרושה פון יענעם מאן זאל חתונה האבען מיט דעם און דעם".

א בחור איז געווען פערליעבט אין א מידעל, אבער ווי עס זעהט אויס האט איהם די מיידעל ניט געוואלט. האט דער פערליעבטער גאט געבעטען אז ער זאל איהם צושיקען יענע פרויענצימער פאר א פרוי. רבא האט גראדע געהערט ווי דער פערליעבטער האט אזוי געבעטען, האט ער צו איהם געזאגט: "בעט ניט פון גאט אזא זאך, דען אויב זי איז דיר בעשעהרט וועט זי פון דיר ניט אוועק, און אויב זי איז דיר ניט בעשעהרט וועסטו מיט איהר קיין גוט לעבען האבען".

שפעטער האט דער בחור חתונה געהאט מיט דער מיידעל, אבער ער האט מיט איהר געהאט אזא שלעכטען לעבען, דאס ער האט געבעטען גאט, ענטוועדער ער זאל איהם צוּ־נעהמען פון דער וועלט, אדער ער זאל זיין ווייב צונעהמען פון דער וועלט. האט צו איהם רבא געזאגט: "האב איך דיר דען ניט געראטען אז דו זאלסט ניט בעטען פאר יענער מיידעל? צוליעב דיין געבעט האט מען אין הימעל דעם שדוך געענדערט, אבער זעה, וואס דו האסט אויסגעפיהרט!"

9

א חשד איז ניט אומזיסט

ר׳ ראובן דער זוהן פון איצטרובלי האט געגעבען דיזען כלל:

בעגעהן א חלול השם אין דער עפענטליכקייט, וואו אלע קע־
נען איהם.

די מעשה ווי רבי יהודה הנשיא'ס דיענסט האט איי־
נעם אין חרם ארייגעלעגט, איז אזוי געווען:

רבי'ס דיענסט האט איינמאהל געזעהן ווי איינער א
מאן שלאגט זיין ערוואקסענעם זוהן. האט זי געזאגט:
„זאל דער מאן זיין אין חרם, ווייל ער ברייגגט זיין זוהן צו
א זינד. א גרויסער. זוהן קען דאך צוריק שלאגען, און שלא־
גען א פאטער איז דאך א שרעקליכע עבירה. הייסט עס, אז
דער פאטער אליין ברייגגט זיין זוהן צו אן עבירה".

6

א גנב איז א חצוף

ריש לקיש איז געווען א וועכטער אין א גארטען. איינ־
מאל איז געקומען א פרעמדער מענש און גענומען עסען פיי־
גען פון גארטען. האט ריש לקיש אויף איהם אנגעשריען,
אבער דער גנב האט איהם ניט געוואלט הערען און האט ווייי־
טער געגעסען. האט ריש לקיש אויסגערופען: „דו זאלסט
זיין אין חרם!" דער גנב האט נישט געוואוסט ווער דער
וועכטער איז, האט ער מיט חוצפה אויסגערופען: „דו
ביזט אליין אין חרם! האסט געקענט בעטען געלד פאר די
פייגען, אבער ניט לייגען מיך אין חרם". נאכדעם איז ריש
לקיש געגאנגען אין בית המדרש פרעגען דעם דין. האט מען
איהם געזאגט: „יענעמ'ס חרם גילט, דיינער גילט ניט.
די איינציגע זאך וואס דו קענסט טהאן איז בעטען דעם וואס
האט דיר מחרים געווען, ער זאל פון דיר דעם חרם ארונ־
טערנעהמען". האט ריש לקיש געזאגט: „איך קען איהם
ניט און ווייס איהם ניט". האט מען איהם געהייסען געהן
צום נשיא, ער זאל פון איהם דעם חרם אראבנעהמען.

7

א הונד אין חרם

אמאל האט א הונד אויפגעגעסען א פאאר שיך, וואס
האבען בעלאנגט צו א תלמיד חכם. האט מען ניט געוואוסט

12

פערלאָרען א פרוי געפינען א פרוי

ביי יוסף הכהן איז געשטאָרבען זיין פרוי און זי האָט איהם איבערגעלאָזען קליינע יתומים'לעך. פערצווייפעלט איז דער עלענד פערבליבענער כהן געשטאַנען אויפ'ן בית הקברות און געטראַכט פון זיינע קליינע הילפלאָזע קינדער, וואָס זיי־נען געבליבען אָהן א מאַמע וואָס זאָל זיי אויפפאַסען.

זיין אויג איז געפאַלען אויף זיין ווייב'ס שוועסטער, א מיידעל, וואָס איז געשטאַנען צווישען די אבלים און געוויינט. יוסף הכהן איז צו איהר צוגעגאַנגען און האָט געזאָגט:

"נעה און שפייז דיין שוועסטער'ס קינדערלעך."

זי האָט געפאָלגט. נאָך שלושים האָט ער מיט איהר־ חתונה געהאַט.

13

גרויסקייט קען מען ניט אָבמעסטען

רבה בר הונא און רב המנונא זיינען געשטאָרבען אין בבל. האָט מען זיי געפיהרט צו קבורה אין ארץ ישראל. ווען די קעמלען אויף וועלכע מען האָט זיי געפיהרט זיינען אָנגעקומען צו א שמאָלען בריק, האָבען זיי זיך אָבגעשטעלט און ניט גע־וואָלט געהן ווייטער. האָט אַן אראַבער סוחר, וואָס איז גע־ווען דערביי, געפרעגט, פארוואָס די קעמלען האָבען זיך אָב־געשטעלט, האָבען איהם די רבנן וואָס האָבען בעגלייט די צוויי גרויסע לייט געענטפערט: "דאָ דארפען אריבערגעהן צוויי גרויסע מענשען און יעדער איינער פון זיי וויל אָבגעבען כבוד דעם אנדערן און וויל אז יענער זאָל צוערשט דעם בריק אריבערגעהן." האָט דער אראַבער געזאָגט: "נאָך מיין שכל קומט אויס אז דער גרעסטער פון דיביידע גדולים דאַרף צו־ערשט אריבערגעהן." האָט זיך אויפגעהויבען דער קעמעל וואָס האָט געפיהרט רבה בר הונא און איז צוערשט אריבער דעם בריק. גלייך נאָך דעם זיינען ביי דעם אראַבער ארויסגע־פאַלען אַלע ציינער. דאָס איז ער בעשטראָפט געוואָרען, ווייל צוליעב זיין עצה איז פערשעהמט געוואָרען רב המנונא.

אַז עס איז דאָ אַ חשד אויף אַ מענשען איז מסתמא האָט ער דאָס געטאָהן. און אויב ער האָט דאָס ניט געטאָהן אין גאַנצען האָט ער אַ טייל פון דעם געטאָהן, און אויב ער האָט גאָרנישט געטאָהן, האָט ער דאָס געוואָלט מאָהן, און אויב ער האָט גאָר ניט געטראַכט פון טהאָן, האָט ער געזעהן ווי אַנאַנדערער טהוט און ער האָט זיך ביי דעם געפרעהט.

10

נחום אבלים

ווען ביי רבי עקיבא זיינען געשטאָרבען זיינע קינדער זיינען געקומען אַלע אידען פון דער שטאָדט און זיי געמאַכט אַ גרויסען הכבּד. אַז דער עולם האָט געהאַלטען ביים אַוועקגעהן האָט זיך ר' עקיבא געשטעלט אויף אַ הויכען ביינקעל און האָט געזאָגט:

„מיינע ברידער אידען! הערט וואָס איך וועל אייך זאָגען. ווען מיינע קינדער וואָלטען שוין אפילו געווען עריוואַקסענע חתנים וואָלט איך זיך אויך געטרייסט צוליעב דעם כבוד וואָס איהר האָט בעוויזען. אבער אויב איהר זייט געקומען פון מיינטוועגען, ווייל איך בין עקיבא, זיינען דאָ אַ סך אַזעלכע ווי איך. נאָר מסתמא זייט איהר געקומען צוליעב די תורה וואָס איך האָב געלערנט, דערפאר זאָל אייער לוין פון הימעל זיין דאָפּעלט".

11

אַ שפּעטע טרייסט

מען מהאָר איינעם ניט טרייסטען אין דער צייט ווען דער טויטער ליגט נאָך פאר איהם. טרייסטען אַ מענשען אַ לאַנגע צייט נאָכדעם ווי דער טויטער איז שוין לאַנג אויף יענער וועלט איז אויך ניט רעכט. עס איז עהנליך צו אַ מענשען וואָס האָט זיך צובראָכען אַ פוס און די פוס האָט זיך נאָכדעם פערהיילט און איז געוואָרען גאַנץ, ווי געווען. אַ צייט שפּעטער בעגעגענט דעם מענשען אַ דאָקטאָר, און דער דאָקטאָר זאָגט צו איהם: "קום צו מיר. איך וועל דיר די פוס ווידער צוברעכען און זי נאָכדעם אויסהיילען, כדי דו זאָלסט זעהען אַז מיינע היילמיטלען זיינען בעסערע".

האָט רבא געזאָגט: "בעט דעם מלאך המות אז ער זאָל מיר ניט וועה טהאָן, קיין שמערצען פערשאפען." האָט רב סעורם געענטפערט: "ווי הייסט? דו ביזט דאָך מיט דעם מלאך המות גוט בעפריינדעט, טאָ זאָג דו איהם." האָט רבא מיט א זיפץ געזאָגט: "ווען איינעם איז שוין באַשערט צו שטאַרבען האָט דער מלאך המות וועניג דרך ארץ פאר איהם."

"אויב אזוי, וועל איך איהם בעטען פאר דיר," האָט רב סעורם געזאָגט, "אָבער דערפאר אז דו וועסט שוין זיין אויף יענער וועלט, זאָלסטו זיך מיר צייגען אין חלום און מיר אויסזאָגען דעם גרויסען סוד פון לעבען און טויט."

נאָכדעם ווי רבא איז געשטאָרבען האָט ער זיך בעוויזען צו זיין ברודער. "נו, האָסטו עפּעס געהאַט שמערצען אין די לעצטע מאָמענטען פון דיין לעבען?" האָט דער ברודער געפרעגט. האָט רבא געענטפערט: "איך האָב געהאט אזוי וועניג שמערצען ווי איינער פיהלט ווען א דאָקטאָר שטעלט איהם באנקעס."

ווען רב נחמן האָט געהאלטען ביי שטאַרבען האָט רבא מיט איהם אָבגעמאכט אז ער זאָל זיך צו איהם צייגען נאָכ'ן טויט און אויסזאָגען דעם גרויסען סוד. און ווען רב נחמן האָט זיך צו איהם בעוויזען האָט איהם רבא געפרעגט: "האָסט עפּעס געהאט שמערצען? האָט דער טויטער געענטפערט: "די נשמה איז מיר ארויס אזוי לייכט ווי מען נעהמט ארויס א האָאָר פון מילך, און דאָך אז דער אייבערשטער וואָלט מיר געזאָגט אז איך זאָל געהן צוריק אויף דער ערד און איבערלעבען א נייעם לעבען, וואָלט איך ניט געוואָלט געהן צוליעב די שרעק פאר דעם מלאך המות".

הייסט עס אז דער שרעק פאר'ן טויט איז ערגער ווי דער טויט אליין.

רב ששת האָט זיך געטראָפען מיט דעם מלאך המות אין מארק. האָט רב ששת געזאָגט: "ווילסט איך זאָל שטאַרבען אין מיטען מארק, ווי א בהמה? קום צו מיר אהיים. איך וויל שטאַרבען אין דער נענענוואַרט פון מיין פאמיליע." האָט איהם דער מלאך המות געטהאָן די טובה און איז געקומען צו איהם אהיים.

צו ר' חייא'ן האָט דער מלאך המות גאָר ניט געקענט צו־קומען, ווייל ער איז אימער געווען פערנומען מיט לערנען און מצוות טהאָן. איין טאָג האָט זיך דער מלאך המות פערשטעלט פאר אן ארימאַן און האָט אנגעקלאפּט ביי ר' חייא'ן אויפ'ן

14

צופיעל קלאגען טאר מען ניט

רב יהודה האט אזוי געזאגט אין נאמען פון רב:

ווער עס קלאגט צופיעל איבער א טויטען וועט מוזען קלאגען איבער נאך איינעם.

א פרוי האט געוואוינט אין דער נאכבארשאפט פון רב הונא, און זי האט געהאט זיעבען קינדער. ווען איינער פון די קינדער איז געשטארבען, האט די פרוי זעהר לאנג געוויינט און האט זיך ניט געוואלט טרייסטען. האט רב הונא איהר געשיקט זאגען: ״זאלסט ניט וויינען אזוי פיעל.״ האט זי איהם ניט געפאלגט. האט ער צו איהר ווידער געשיקט זאגען: ״אויב דו פאלגסט מיך איז גוט, אז ניט קענסטו אנגרייטען תכריכים פאר נאך איינעם״... זיינען ביי איהר אויסגעשטארבען אלע קינדער און זי האט ניט אויפגעהערט צו קלאגען. האט רב הונא איהר געווארנט: ״אויב דו הערסט אמאל ניט אויף, קענסטו אנגרייטען תכריכים פאר זיך אליין.״ און די פרוי איז אויך געשטארבען.

15

ביים גרעניץ פון דער עוויגקייט

זייט דער מענש האט אנגעהויבען צו דענקען, זוכען און פארשען איז פאר איהם די עוויגקייט געווען דער גרעסטער רעטענים. זיין איבערגאנג פון זיין קורצער עקזיסטענץ אויף דיעזער וועלט צו יענער וועלט, וועלכע איז עוויג, האט איהם אינטערעסירט, שטארק נייגעריג געמאכט.

איז דער איבערגאנג וואס מיר רופען ״טויט״ שווער און פערבונדען מיט יסורים? אט דאס איז די פראגע. מענשען האבען פאר׳ן טויט אליין ניט אזוי מורא געהאט ווי פאר די יסורים וואס זיינען פערבונדען מיט׳ן טויט. איז דא אבער א פראגע: איז דער טויט ווירקליך שווער?

דערצעהלט דער תלמוד אזוי:

רב סעורם, דער ברודער פון רבא, איז געזעסען ביי רבא׳ס קראנקען בעט און האט געזעהן ווי זיינע אויגען מאכען זיך צו און ער האלט ביים איינשלאפען זיין עוויגען שלאף.

מסכת חגיגה

1

מיט פלייס גרייכט מען אלעס

אין דער נאכבארשאַפט פון רבי האָבען געוואוינט צוויי שטומע יונגע לייט. זייער פעהלער האָט זיי אבער ניט אָבגעהאלטען פון וועלען לערנען, און כאָטש זיי האָבען א וואָרט ניט געקענט ריידען, פלעגען זיי דאָך קומען אין בית המדרש יעדען מאָל וואָס רבי פלעגט קומען לערנען מיט זיינע תלמידים. די צוויי שטומע פלעגען זיך אוועקזעצען, זיך צוהערען און צושאָקלען מיט זייערע קעפּ. קיינער האָט געוואוסט אויב זיי פערשטעהען עפּעס וואָס זיי הערען, מען האָט נאר בעמערקט ווי זייערע ליפּען שעפּצען. רבי האָט געזעהן ווי פלייסיג די צוויי שטומע זיינען און ווי זייער חשק צו לערנען איז אזוי גרויס, האָט ער געבעטען גאָט פאר זיי און זיי זיינען פון זייער פעהלער געהיילט געוואָרען. נאָכדעם האָט זיך ארויסגעוויזען, אז זיי האָבען געדענקט אלעס וואָס זיי האָבען געהערט פון איהם און אז זיי זיינען גרויסע לומדים.

2

פערשווייגט ניט א גוט וואָרט

האָט אימיצער געהערט א גוט וואָרט, אָדער א קלוג וואָרט, דאַרף ער דאָס ניט פערשווייגען. ער דאַרף עס איבערגעבען צו אנדערע.

איינמאָל, יום טוב זיינען געקומען ר׳ יוחנן בן ברוקא

סידור. האָט ר׳ חייא געזאָגט צו זיינע הויז מענטשן: ״טראָגט איהם אַרויס עפּעס עסען.״ האָט דער מלאך המות גענומען קלאָגען: ״אויף אַן אָרימאַן האָסטו רחמנות און אויף מיר, וואָס איך בין געצוואונגען אויסצופיהרען אַ בעפעהל פון הי־מעל האָסטו גאָר קיין מיטלייד!״ איז ר׳ חייא ארויסגעגאַנגען ועהן ווער רעדט דאָס אזוי. האָט איהם דער מלאך המות געציינט אַ פייערדיגען בייטש אלם צייכען ווער ער איז. האָט ר׳ חייא זיך איבערגעגעבען אין זיינע הענד.

דאָ האָט זיך אריינגעמישט רב ביבי און האָט געזאָגט צום מלאך המות: "האָסטו דען אַ רעכט צו טאָהן אַזאַ זאַך, צונעהמען אַ מענשען איידער עס קומט זיין צייט?" האָט דער מלאך המות געענטפערט: "אַזעלכע מענשען שוועבען ביי מיר צווישען לעבען און טויט ביז עס קומט זייער צייט, און דאַן גיב איך זיי איבער צום מלאך דומה, דער שומר פון די טויטע וואָס שווייגען".

4

צדיקים שטאַרבען יונג

די גוטע און פרומע שטאַרבען יונג.

זאָגען אונזערע אַלטע חכמים, אַז דערפאַר נעחמט זיי גאָט אַוועק פון דער וועלט, ווייל ער חאָט מורא, אַז זיי וועלען שפּעטער אַראָבנעחן פון גלייבען וועג. "חן בקדושיו לא יאמין" — ער טרויט ניט זיינע פרומע לייט.

אַז רבי יוחנן פלעגט קומען צו דעם פּסוק פלעגט ער וויינען.

איינמאָל איז רבי יוחנן געגאַנגען אין וועג, חאָט ער געזעהען ווי אַ מאַן רייסט פייגען פון אַ בוים. די צייטיגע חאָט ער געלאָזט חיינגען און די אונצייטיגע, די יונגע, האָט ער גענומען. האָט רבי יוחנן געזאָגט: "די צייטיגע זיינען דאָך בעסער צו נעהמען". האָט איהם דער מאַן געענטפערט: "איך נעהם זיי מיט אין אַ ווייטען וועג, און די אונצייטיגע חאַלטען זיך בעסער."

דאַן האָט רבי יוהנן זיך ווידער דערמאָנט אויף דעם פּסוק, "חן בקדושיו לא יאמין" — ער טרויט ניט זיינע פרומע לייט.

5

פערשעהמט ניט דעם אָרימאַן

ווען איהר שענקט עפּעס אַן אָרימאַן זעהט אַז קיין זייטיגער מענש זאָל דאָס צוזעהן, אום דער אָרימאַן זאָל ניט פערשעהמט ווערען.

רבי ינאי האט געזעהן אַ מענשען געבען אַ גילדען צו אַן

און ר׳ אלעזר חסמא אויף א בעזוך צו זייער רבי, ר׳ יהושע אין פקיעין. האט ער זיי געפרעגט: "וואס פאר א נייעס האט מען היינט געהערט אין בית המדרש?" האבען זיי געענט־פערט: "רבי, מיר זיינען דיינע תלמידים, מיר טרינקען דיינע וואסערן, מיר קענען לערנען פון דיר, אבער וואס קענסטו לער־נען פון אונז?" האט ער צו זיי געזאגט: "עפעס נייעס האט איהר דאך געהערט, דערצעהלט מיר".

האבען זיי איהם דערצעהלט וואס זיי האבען געהערט יענעם טאג פון רבי אלעזר בן עזריה: "צו וואס האט משה געהייסען ברייגנען אויך די קליינע קינדער, ווען ער האט געוואלט לערנען מיט די אידען גאט׳ס געבאט? ניט מעהר כדי די עלטערן זאלען האבען א מצוה פאר ברייגנען די קינדער".

"זעהט", האט ר׳ יהושע געזאגט, "איהר האט געהאט ביי זיך אזא טייערען פערל און האט עס געוואלט פון מיר בע־האלטען!"

3

צווישען דער וועלט און יענער

ביי רב ביבי, דער זוהן פון אביי, פלעגט דער מלאך המות זיין אן אפטער בעזוכער. איינמאל הערט רב ביבי דעם מלאך המות זאגען צו זיינעם א שליח: "געה און ברייגג מיר מרים, וואס פריזירט די האאר ביי די ווייבער." דער שליח איז אוועק און האט געבראכט אן אנדער מרים, וואס פלעגט נאנטשען קינדער. "סטייטש, איך האב דאך דיר געהייסען ברייגגען יענע מרים", האט דער מלאך המות געזאגט. "אויב אזוי וועל איך די צוריק קעהרען", האט דער שליח געענט־פערט. האט דער מלאך המות געזאגט: "אז דו האסט איהר געבראכט זאל זי שוין בלייבען. אבער ווי האסטו איהר בעקר־מען?" האט דער שליח דערצעהלט: "איך האב זי געזעהן שטעהן ביים אויוועץ און שארען די קויהלען מיט אן אייזען. נאכדעם האט זי פערגעסען, אז דער אייזען איז א היסער און האט איהם אוועקגעלייגט ביי זיך אויף די פיס און זי האט זיך שטארק צוברענט. זעהענדיג אז זי איז אזא שלימעזאל־ניצע האב איך זי געבראכט צו דיר."

.8

יחזקאל און ישעיה

רבא האָט געזאָגט:

אַלעם וואָס יחזקאל האָט געזעהן אין הימעל, דעם כסא הכבוד, די אופנים און חיות הקודש, האָט ישעיה אויך גע־זעהן, אָבער ישעיה האָט זיך וועגען דעם ניט גע'חדוש'ט. דער אונטערשיעד צווישען די נביאים איז דיעזער: יחזקאל איז געגליכען צו אַ דאָרפסמאַן, וואָס זעהט צום ערשטען מאָל אַ מלך אין זיינע אויגען, אָבער ישעיה איז ווי אַ גרויס־שטאָד־טינער וואָס זעהן דעם מלך איז ביי איהם קיין נאַווינע.

.9

די ערגסטע קללה

רבי דימי האָט געזאָגט:

אַכטצעהן קללות האָט ישעיה געשאָלטען די אידען און זיין כעס האָט זיך ניט אָבגעקיהלט ביז ער האָט ארויסגעזאָגט דאָס שרעקליכסטע פון אַלע קללות: "דאָס פאָלק וועט דריקען איין מענש דעם אַנדערען, און אפילו אייגענע פריינד. אַ אינגעל וועט זיך גרויס האַלטען געגען אַ זקן און אַ קליין מענשעלע געגען אַ כּאַן, וואָס אַלע דאַרפען איהם אַכטען."

.10

די טראַגעדיע פון אַ דענקער

פיער זיינען אריין אין דעם געטליכען גאָרטען פון הימעל. בן עזאי, בן זומא, "אחר" און רבי עקיבא. האָט רבי עקיבא זיי געוואָרנט: "ווען איהר וועט אריינגעהן אין דעם אָרט וואו עס נעפינען זיך שטיינער פון ריינסטען מאַרמאָר, זאָלט איהר ניט זאָגען אז דאָס איז וואסער". בן עזאי האָט געכאַפּט אַ בליק אויף דער שכינה און ער איז גלייך גע־שטאָרבען. בן זומא האָט אַ קוק געטהאָן און זיין מוח האָט זיך צומישט. "אחר" האָט געריסען בלומען אין דעם גאָרטען, און עקיבא, וועלכער איז געווען פאָרזיכטיג, איז בשלום אריין און בשלום ארויס.

אָרימאַן אין נעגענוואַרט פון זייטיגע מענשען, האָט ער צו איהם געזאָגט: "בעסער וואָלסטו איהם נאָר ניט געגעבען, איידער דו האָסט איהם געגעבען און פערשעהמט."

6

דער כבוד פון א תלמיד חכם

רבי יהודה הנשיא און רבי חייא זיינען צוזאמען גע־גאנגען אין וועג. ווען זיי זיינען אָנגעקומען און א געוויסען אָרט האָבען זיי געפרעגט, אויב עס געפינט זיך דאָרט א תלמיד חכם, אום זיי זאָלען איהם אָבשטאַטען א בעזוך. האָט מען זיי געענטפערט: "דאָ געפינט זיך א תלמיד חכם איז ער אבער נעבעך בלינד". האָט רבי חייא געזאָגט צו רבי'ן: "פערבלייב דו אויף דיין אָרט, ווייל עס פאַסט זיך ניט פאַר דיר, א נשיא, צו געהן צו יענעם. איך אליין וועל מאַכען דעם בעזוך".

אבער רבי האָט אָנגענומען רבי חייא'ן פאַר'ן האַנד און איז מיט איהם מיטגעגאַנגען. ווען זיי האָבען זיך מיט דעם תלמיד חכם געזעגענט, האָט ער צו זיי געזאָגט: "איהר זייט געקומען אָנקוקען א מענשען וואס מען קען זעהן, אבער ער זעהט ניט. דערפאַר זאָלט איהר זוכה זיין מקבל פנים זיין די שכינה וועלכע זעהט, אבער מען קען זי ניט זעהן".

"זעהסטו", האָט רבי געזאָגט צו רבי חייא, "ווען איך וואָלט פערבליבען זיצען דאָרט און ניט געקומען אהער, וואָלט איך דאָך פערפעהלט צו הערען אזא שעהנע ברכה".

7

א תלמיד אויף איין טאָג

רב אידי פלעגט גלייך נאָך פסח זיך אָװעקלאָזען צו רב. דריי חדשים כסדר פלעגט איהם נעהמען די לאַנגע און שווערע רייזע. ווען ער פלעגט ענדליך אָנקומען צו רב, פלעגט רבי אידי פערבלייבען אויף איין טאָג און לערנען. אויף מאָרגען פלעגט ער זיך נעהמען צוריק אין וועג אריין און ער פלעגט קומען אהיים צו דער ווייב, גראַדע אויף סכות. די רבנן פלעגען איהם דערפאַר רופען: "דער תלמיד אויף איין טאָג".

האָט זי פערשמעקט א טרפה'ן מאכל, און מען האָט איהר דאָס געמוזט געבען צו פערזוכען. דיזע טרפה האָט זיך אין דעם קינד איינגעגעסען ווי א גיפט און האָט פערגיפטעט זיין מח.

אלישע בן אבויה אליין האָט געגעבען פאָלגענדע ער־קלעהרונג צו רבי מאיר וועלכער איז געוועזן זיין פריינד און זיין תלמיד:

״מיין פאָטער אבויה איז געווען איינער פון די גרעסטע מענשען פון זיין צייט, און צו מיין ברית האָט מען געמאַכט א שעהנע סעודה און מען האָט איינגעלאַדען אלע אידישע גדולים, צווישען וועלכע עס האָבען זיך געפונען ר׳ אליעזר און ר׳ יהושע. די געסט האָבען געגעסען און געטרונקען, און ווען עס איז זיי פרעהליך געוואָרען אויפ'ן הארצען האָבען זיי גענומען זינגען. איניגע האָבען געזונגען מזמורים און אנ־דערע האָבען געזונגען ליעדער נאָכ'ן אלף בית. האָט ר׳ אליעזר געזאָגט צו ר׳ יהושע: ״אָט יענע גיבען זיך אָב מיט זינגען און מיר טהוען גאָרנישט״. האָבען זיי אָנגעהויבען צו זאָגען תורה. און ווי זיי האָבען אָנגעהויבען לערנען האָט זיך אין הויז אָנגעהויבען צו פיהלען די היילינקייט פון בארג סיני און עס האָט אויסגעזעהן ווי א פייער האָט די לערנער ארומגערינגעלט. ווען מיין פאָטער האָט דאָס דער־זעהן, האָט ער מיט ענטציקונג אויסגערופען: ״יעצט זעה איך ווי גרויס איז די קראַפט פון תורה, דארום אויב מיין זוהן וועט נאָר לעבען וועל איך איהם ווידמען צו דער תורה״. אָבער דערפאר וואָס מיין פאָטער האָט דאָס ניט געטהאָן אוים ריינער ליעבע צו דער תורה, נאָר צוליעב דעם כבוד וואָס מען קריעגט צוליעב דעם לערנען, האָט זיך מיין תורה ניט געראַלטען״.

פון טאָג צו טאָג איז אלישע בן אבויה'ס פערצווייפלונג געוואָרען שטארקער און ביטערער. אין אלעם וואָס ער האָט געזעהן אין דער וועלט האָט ער געפונען א ווידערער־שפרוך. איבערהויפט האָט איהם געקריינקט וואָס די תלמידי חכמים, די וואויל לערנער, און די פרומע ליידען דחקות און פערפאָלגונג. ער האָט זיך אליין פער'משפט פאר א זינדיגען, און יעדען מאָל וואָס ר׳ מאיר פלעגט איהם צר־ריידען אז ער זאָל תשובה טהאָן, פלעגט אלישע איהם געבען צו פערשטעהן אז עס איז שוין צו שפעט פאר איהם צוריק פרום צו ווערען, ווייל, ווי ער האָט געזאָגט, האָט ער אליין

מיט דיעזער אלעגאָריע ערקלעהרט דער תלמוד די סיבה וואָס האָט געפיהרט צו דעם אז דער גרויסער אידישער גע־לעהרטער אלישע בן אבויה, בעקאנט מיט'ן צונאָמען "אחר", זאָל אראב פון גלייכען וועג און ווערען א זינדיגער. ער האָט געפאָרשט און געזוכט צו דערגעהן זאכען וואָס זיינען העכער פון דעם מענשען'ס פערשטאנד, און דאָס האָט איהם אראָב־געפיהרט פון גלויבען.

דער תלמוד גיט אָן אויך אנדערע סיבות וואָס האָבען געפיהרט צו דער טראגעדיע פון דעם גרויסען אידישען דענקער.

אלישע האָט איינמאָל געזעהן ווי א מאן האָט ארויפגע־קלעטערט אויף א שפּיץ בוים אום שבת און האָט בערויבט א נעסט מיט פויגעלעך. ער האָט צוגענומען די מאמען מיט די קינדער צוזאמען און איז ארונטער, און קיין שלעכטס איז איהם געשעהן. מוצאי שבת האָט אלישע געזעהן אַן אנדע־רען ארויפקלעטערען אויף א בוים און צונעהמען בלויז די קליינע פויגעלעך. די מוטער האָט ער געלאָזט געהן. און גלייך ווי דער מאן איז ארונטער האָט איהם א ביס געטהאָן א שלאנג און ער איז געשטאָרבען. האָט אלישע געזאָגט: "אין דע־ תורה שטעהט אז אימיצער געפינט א נעסט, זאָל ער צונעהמען די קליינע פויגעלעך און די מוטער זאָל ער לאָזען געהן, און דערפאר וועט איהם זיין וואויל און ער וועט לעבען לאנג. טאָ וואו איז די ווירקליכקייט און דער לאנג לעבען פון דעם וואָס האָט געטהאָן ווי די תורה האָט גע־הייסען?"

עס ווערט ווייטער דערצעהלט, אז אלישע האָט איינמאָל געזעהן ווי אן אונריינע חיה, שלעפּט ארום די צונג פון ר' יהודה הנחתום, וועלכער איז דער'הרג'עט געוואָרען אויף דעם בעפעהל פון דער רוימישער רעגיערונג. אנדערע זאָגען אז ער האָט געזעהן די צונג פון ר' חוצפית המתורגמן, איי־נער פון די עשרה הרוגי מלכות, זיך וואלגערען אין שטויב. איז ער שטארק פערצווייפעלט געוואָרען און האָט אויסגע־רופען: "אויב דאָס איז דער סוף פון א צדיק, איז דאָך א בעווייז אז עס איז ניטאָ קיין שכר פאר די פרומע און עס איז ניטאָ קיין תחיית המתים".

און נאָך א זאך דערצעהלט מען. ווען זיין מוטער האָט מיט איהם געשוואנגערט, איז איהר אויסגעקומען פערבייצוגעהן א קירכע וואו מען האָט מקריב געווען א קרבן פאר געטצען.

מאיר אדריינגעפיהרט אין אן אנדער שוהל. דארט האט אלישע געבעטען א איינגעל ער זאל איהם זאגען עפעס א פסוק, האט דער אינגעלע איהם געזאגט נאך א הארבערען פסוק, און אזוי זייען זיי נעגאנגען אין צוועלף פער־שיעדענע שוהלען, און אין יעדען ארט האט אלישע געהערט אלץ א גרעסערע שטראף רייד. ביז אין דער דרייצעהנטער שוהל, האט איהם א אינגעל געזאגט דעם פסוק: "ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי" — צום רשע האט גאט געזאגט, צו וואס דארפסטו לערנען מיין תורה?

11

אחר'ס לעצטע יאהרען און טראגישער טויט

אלישע בן אבויה'ס כעס אויף דער תורה און אויף דעם אידישען גלויבען איז נעגאנגען אזוי ווייט, דאס ער פלעגט אפט אדריינקומען אין בית המדרש וואו עס פלעגען זיצען קליינע קינדער און לערנען, און ער פלעגט זאגען: "וואס זיצען זיי דא און וואס פאר א נוצען וועלען זיי האבען פון דעם לערנען? זאלען זיי בעסער זיך לערנען א מלאכה. זאלען זיי זיך לערנען בויען הייזער, טהאן פער־שיעדענע האלץ ארבייט, ווערען וועבער, אדער שניידער!" און ווען די קינדער פלעגען הערען אזעלכע רייד, פלעגען זיי איבערלאזען דעם לערנען און אוועקגעהן.

אין זיינע לעצטע יאהרען איז אחר געגאנגען אזוי ווייט דאס ער האט אנגעפאנגען צו פערפאלגען די רעליגיעזע אידען דורך מסירות. די רוימישע רעגירונג האט דאן ארויסגעגעבען א געזעץ צו צווינגען די אידען מחלל שבת זיין און טראגען משא אין דעם הייליגען רוהע־טאג. האבען אידען געפונען א מיטעל ווי די זינד צו פערלייכטערן. ווען א איד האט בע־קומען א פעקעל צו טראגען, האט ער זיך גענומען א מיט־העלפער און זיי האבען דעם פעקעל געטראגען צוזאמען. לויט דעם דין איז די עבירה שוין ניט געווען אזוי גרויס. אבער אחר האט פון דעם געמעלדעט צו דער רעגיערונג, און די רע־גיערונג האט נעצוואונגען אז יעדער איד זאל אליין טראגען זיין פעקעל. האבען די אידען געזוכט אויסלאדען די משא אין אן ארט וואו עס איז ניט א רשות הרבים, האט זיי אחר ווידער גע'מסר'ט.

געהערט ווי א בת קול פון הימעל האָט אויסגערופען: "מתוך תשובה איהר אלע זינדיגע, א חוץ אחר".

זייט ער האָט געהערט דעם בת קול אזוי זאָגען, האָט ער זיך געטראַכט: אזוי ווי פון יענער וועלט האָט מען מיך פערטריבען, בלייבט פאר מיר ניט מעהר ווי געניסען און הנאה האָבען פון דיעזער וועלט. איז ער אוועק אויף א שלעכטען וועג. איינמאָל האָט ער בעגעגענט אן אויסגעלאַ־סענע פרוי, האָט ער איהר איינגעלאַדען צו געהן מיט איהם. די פרוי האָט געוואוסט ווער ער איז, האָט זי מיט גרויס איבערראשונג אויסגערופען: "ביזטו דען ניט דער וועלט בעריהמטער אלישע בן אבויה?" דאָס איז געווען שבת. האָט ער אויסגעריסען א רעטעך פון א בוים, אין א דערבייאיגען גאָרטען, און האָט עס איהר געגעבען. ווען זי האָט געזעהן ווי ער איז מחלל שבת, האָט זי געזאָגט: "דאָס איז "אחר", עס הייסט, דאָס איז נאָר אן אנדערער. און זייט דאַן האָט מען איהם גערופען "אחר".

איינמאָל, שבת, איז רבי מאיר געזעסען אין דעם בית המדרש פון טבריה און האָט גע'דרשנ'ט פאר זיינע תלמידים, און אלישע איז געפאָהרען איבער'ן מארק, רייטענדיג אויף א פערד. האָבען די תלמידים געזאָגט צו ר' מאיר: "דיין רבי, אלישע, פאָהרט רייטענדיג אום שבת". ר' מאיר איז גלייך ארויסגעגאַנגען אין דרויסען און האָט זיך געטראָפען מיט זיין געוועזענעם רבי'ן. אלישע איז געפאָהרען און ר' מאיר איז איהם נאָכגעגאַנגען צופוס, און האָט געזוכט איהם איר־בערצורעדען אז ער זאָל תשובה טהאָן. אזוי זיינען זיי אָבגעגאַנגען א שטיק וועג. נאָכדעם האָט אלישע געזאָגט: "יעצט געה דו צוריק אין שטאָדט, ווייל דו ביזט שוין אָבגעגאַנגען א תחום שבת און קענסט ווייטער ניט געהן". האָט ר' מאיר געפרעגט: "פון וואנען ווייסטו אז מיר זיינען אָבגעגאַנגען אזוי ווייט?" האָט אלישע געענטפערט: "איך שפיר עס פון די טריט פון מיין פערד".

"אויב אזוי, קום דו אויך צוריק מיט מיר", האָט ר' מאיר געזאָגט, און האָט איהם געשלעפּט אין בית המדרש אריין.

דאָרט האָבען זיי געטראָפען א חדר אינגעל, האָט אלישע צו איהם געזאָגט: "אינגעלע, זאָג מיר עפּעס א פסוק". האָט דער אינגעל געזאָגט: "אין שלום אמר ד' לרשעים" — מיט רשעים וויל גאָט קיין שלום מאכען. האָט איהם ר'

האָט געבעטען שטיצע. זי איז געווען זעהר אָרים און האָט ניט געהאַט פון וואָס צו לעבען. "וועמענס טאָכטער ביזטו?" האָט רבי געפרעגט. האָט זי איהם געזאָגט: "די טאָכטער פון אחר." רבי האָט מיט כעס געפרעגט: "עס זיינען דאָ נאָך קינדער פון איהם? סטייטש די תורה האָט דאָך פערשאָלטען אַז פון אַזעלכע זינדיגער זאָל קיין דור ניט בלייבען." האָט די אָרימע פרוי געזאָגט: "דערמאָן זיך אויף זיין תורה און טראַכט ניט וועגען זיינע מעשים." באַלד איז ארונטער א פייער פון הימעל און האָט פאַרברענט רבי'ס ביינקעל. רבי האָט איינגעזעהן אַז ער האָט ניט רעכט געהאַנדעלט.

13

דער מילגרוים

פיעלע האָבען זיך ניט געקענט אָבוואונדערן פון דעם ווי אזא פרומער מאַן ווי רבי מאיר זאָל האָבען געלערנט תורה פון אַזאַ אפיקורס ווי אחר. אָבער די וואָס האָבען דעם גרויסען תנאי געקענט האָבען געוואוסט אז ר' מאיר האָט געפונען א מילגרוים. "דאָס אינוועניגסטע האָט ער אויפגעגעסען, די שאָלעכץ האָט ער אוועקגעוואָרפען."

נאָר דאָס גוטע האָט ער געלערנט פון אלישע בן אבוית, די שלעכטע זאכען האָט ער גלייך פערגעסען.

אחר איז געווען שטארק פערקאַכט אין דער גריכישער קולטור. כסדר פלעגט ער זינגען גריכישע לידער, און עס ווערט דערצעהלט, אַז אפילו אין דער צייט וואָס ער האָט גע־האַט זיין בית המדרש, וואו ער האָט געלערנט מיט זיינע תלמידים, פלעגען פון זיין שויס אָפט ארויספאַלען ביכער פון די גריכישע פילאָזאָפען, וועמעס פילאָזאָפיע איז געווען געגען דער אידישער רעליגיאָן.

ווען אחר איז געשטאָרבען, האָט מען אין הימעל אַזוי געזאָגט: "ניט מיר וועלען איהם שטראָפען, און ניט וועט ער געהן אין גן־עדן. שטראָפען קענען מיר איהם ניט, ווייל ער האָט געלערנט תורה, און גן־עדן קומט איהם ניט, ווייל ער האָט געזינדיגט."

האָט רבי מאיר געזאָגט: "בעסער זאָל מען איהם געבען זיין שטראָף און נאָכדעם זאָל ער קענען אריין אין גן־עדן. ווען איך וועל שטאַרבען וועל איך אויספיהרען אַז מען זאָל איהם געבען זיין שטראָף. א סימן וועט איהר האָבען, אַז ווי נאָר איך וועל צומאַכען די אויגען וועט פון אלישע בן אבויה'ס קבר געהן א רויך."

און אַזוי איז דאָס טאַקע געווען. גלייך ווי ר' מאיר איז געשטאָרבען, האָט אָנגעהויבען געהן א רויך פון אחר'ס קבר, און אַלע האָבען געוואוסט אַז דעם זינדיגענ'ס נשמה לייטערט זיך אין פייער. ר' יוחנן האָט עס פערדראָסען וואָס אחר ווערט בעשטראָפט, און ער האָט געזאָגט: "איין גרויסער מאַן איז געווען צווישען אונז וואָס איז אראָב פון גלייכען וועג, און מיר קענען איהם גאָר ניט רעטען פון שטראָף! ווען איך נעהם איהם אריין אין גן־עדן, וואָלט זיך קיינער אויף יענער וועלט געשטעלט געגען מיר. דערפאַר אַז איך וועל שטאַרבען וועל איך אויסלעשען דעם פייער פון זיין קבר."

און ווען ר' יוחנן איז געשטאָרבען, האָט פון אחר'ס קבר דער רויך אויפגעהערט צו געהן.

12

אחר'ס גרויסקייט

טראָטצדעם וואָס אחר האָט געזינדיגט איז זיין נאָמען גע־עהרט געוואָרען נאָך זיין טויט.

אחר'ס טאָכטער איז איינמאָל געקומען צו רבי'ן און

"דיין גאָט איז מיין גאָט".

"דאס אידישע געריכט, דער בית דין, האָט דאס רעכט צו שטראפען מיט פיער ערליי טויט־שטראפען".

וואו דו וועסט שטארבען וועל איך אויך שטארבען".

ערשט נאכדעם, ווי נעמי האט געזעהן אז איהר שנור האט אויסגעהאלטען די פראָבע, האט זי איהר מיטגענומען.

2

פון העכסטען גליק אין טיעפסטען אומגליק

מרים, די טאָכטער פון ביתוס, איז געוועזן א רייכע אלמנה אין ירושלים און זי האט זיך פערלאָבט מיט יהושע בן גמלא. די רייכע אלמנה געלכע איז געוועזן יונג און שעהן האט געהאט אן אמביציע אז איהר חתן זאל ווערען כהן גדול. און אזוי ווי עס איז געוועזן אן אנדער קאנדידאט פאר דעם גרויסען אמט, האט מרים זיך בענוצט מיט דער מאכט פון איהר געלד און זי האט אויסגעפיהרט ביי ינאי המלך, אז איהר חתן זאל ווערען כהן גדול. און עס ווערט דערצעהלט, אז פאר דיזע טובה האט דער קעניג בעקומען צוויי מאאס זילבער.

נאך דעם ווי יהושע איז געוואָרען כהן גדול האט ער מיט מרים'ן חתונה געהאט. איינמאָל האט זי געוואָלט זעהן ווי איהר מאן לייענט די תורה אין בית המקדש אום יום כפור. האט מען דעם גאנצען וועג פון איהר הויז ביז'ן בית המקדש אויסגעבעט מיט טעפיכער אום איהרע איידעלע פיס זאלען ניט פיהלען די פייכקייט פון דער קאלטער ערד. און טראָצדעם האט זי די פיס אביסעל צוגעקיהלט. אזוי איידעל ערצויגען איז זי געוועזן.

ווען איהר מאן איז געשטאָרבען האט זי געמוזט נעהמען קצבה. די חכמים וואס האבען געהאט צו זאגען איבער שטיצע האבען פאר איהר בעשטימט צוויי מאָאס ווייין יעדען טאג.

דערצעהלט ר' אלעזר בר' צדוק: "זאל איך אזוי דערלעבען צו זעהן א נחמה אויף אידען, ווי איך האב אליין געזעהן די אונגליקליכע מרים, אין דער צייט פון חורבן, ווי די שונאי ישראל האבען אנגעבונדען איהרע שעהנע האָאר צו די עקען פון פערד, און איהר אזוי געשלעפט פון ירושלים ביז לוד. אָה, די איידעלע און געצערטעלטע!"

מסכת יבמות

ו

וואָס עס מיינט א איד צו זיין.

די רבנן האבען אזוי געלערנט :

ווען א גר קומט און זאגט, אז ער וויל אָננעהמען דעם אידישען גלויבען, זאגט מען צו איהם : "וואס אזוינס האָסטו געזעהן ביי אידען וואס דו ווילסט זיך מגייר זיין? ווייסטו דען ניט, אז אידען אין היינטיגע צייטען זיינען צוואָרעהטיגט, ערניעדריגט, געיאָגט און פערפאָלגט, און אז עס קומט אויף זיי איין צרה נאָך דער אנדערער?" אויב ער ענטפערט: "איך וויים דאס, נאָר פון דעסטוועגען רעכען איך עס פאַר א כבוד צו זיין א איד", נעהמט מען איהם אָן.

אזוי איז געווען מיט נעמי און איהר שנור רות. יוען נעמי האט געזעהן, אז רות איז איינגעשפארט און וויל דוקא געהן מיט איהר, האט זי געזאגט צו איהר שנור : "זאלסט וויסען אז אונז איז פערבאָטען צו געהן א תחום שבת", האט רות געענטפערט : "וואו דו וועסט געהן, וועל איך אויך געהן".

"עס איז אונז פערבאָטען צו בלייבען אליין מיט א פרעמדען מענשען".

"וואו דו וועסט נעכטיגען וועל איך אויך נעכטיגען".

"מען האט אונז געגעבען תרי"ג מצוות צו היטען".

"דיין פאָלק איז מיין פאָלק".

"עס איז אונז פערבאָטען צו דיענען צו געטשפעטען".

לינזען, האט זי נעקאכט ארבעס, האט ער געבעטען ארבעס האט זי נעקאכט לינזען.

ווען זיין זוהן חייא איז אויסגעוואקסען פלעגט רב מיט איהם זיך שאפען און זאגען דורך איהם וואס זיין מוטער זאל קאכען. חייא, זעהענדיג אז די מוטער טהוט אלץ פערקעהרט צו לחבעים, פלעגט ער פערבייטען זיין פאטער'ס בעשטע־לונגען. האט דער פאטער געבעטען ארבעס, פלעגט חייא זאגען זיין מוטער אז דער פאטער וויל לינזען, און די פרוי, וועלענ־דיג טהאן פערקעהרט, פלעגט זי קאכען ארבעס—גראדע דאס וואס רב האט געוואלט!

רב האט זיך ניט געקענט אבוואונדערן וואס ער בעקומט גראדע די מאכלים וואס ער בעט. האט ער איינמאל בעמערקט צו חייא זיין זוהן: "דיין מוטער איז צו מיר גוט געווארען". חייא האט זיך ניט געקענט איינהאלטען און האט אויסגעזאגט דעם סוד: "דאס פלעג איך איבערקעהרען דיינע בעשטעלונ־גען". האט רב געזאגט: "אט דאס איז וואס מענשען זאגען א ווערטעל, אז קינדער זיינען קליגער פון זייערע עלטערען. איך אליין האב דאך געדארפט פאלען אויף אזא שכל. אבער פון דעסטוועגען, מיין זוהן, זאלסטו דאס ווייטער ניט טהאן, ווייל עס איז ניט גוט זיך געוואוינען צו זאגען ליגענס".

5

א שלעכטע פרוי האט איך מעלות.

רבי חייא האט געהאט א שלעכטע פרוי וואס פלעגט איהם פערשאפען ערגערנים. דאך האט ער איהר ביי יעדער געלעגענהייט ארויסגעוויזען ליעבע און אכטונג. ווען ער פלעגט געהן אין גאס און זעהן עפעס א גוטע זאך וואס פאסט זיך פאר א מתנה פאר זיין פרוי, פלעגט ער עס קויפען, איינ־וויקלען אין זיין טאשענטוך און דאס איהר ברייננען. האט איהם איינמאל רב געפרעגט: "זי טהוט דאך דיר אן אזוי פיעל צרות!" האט רבי חייא געענטפערט: "וואס ווילסטו האבען פון די ווייבער? גענוג, אז זיי ערציהען אונזערע קינ־דער און גיבען אונז א מעגליכקייט צו פיהרען א ריינעם לעבען, א פאמיליען לעבען".

3

ערד ארבייט און מסחר.

רבי אלעזר האט געזאגט, אז אין דער צוקונפט וועלען בעלי מלאכות פערלאזען זייער ארבייט און זיך נעהמען צו ערד ארבייט.

און אנדער מאל האט רבי אלעזר געזאגט: "עס איז ניטא אין דער וועלט קיין ערגערע פראפעסיאן ווי ערד ארבייט".

רבי אלעזר האט איינמאל געזעהן א פארמער זייהענדיג זיין פעלד אין דער ברייט, האט ער צום פארמער געזאגט: "יועו דו וועסט אפילו איבערזייהען דיין פעלד אין דער לענג וועסטו אליץ ניט מאכען פון דעם אזוי גוט ווי פון א שטיקעל מסחר".

רבא האט אזוי געזאגט:

"הונדערט גילדען! אז עס ליעגט אין א געשעפט האט מען דערפון פלייש און וויין יעדען טאג. הונדערט גילדען אז עס ליעגט אין דער ערד ברייננגט דאס ניט מעהר ווי קארטאפעל מיט זאלץ. און נאך מעהר: דער מענש מוז זיך וואלגערען כסדר אויף דער ערד, היטען זיין פעלד פון גנבים, און שטענדיג זיין אין קריעג מיט אנדערע מענשען."

רב פפא האט געזאגט: "בעסער זייה אליין דיין פעלד און קויף ניט קיין פערטיגע. דען ווען דו קענסט אפילו קויפען ביליג איז אין דעם וואס וואקסט אויף דיין אייגענעם פעלד מעהר ברכה. ווען עס מאכט זיך דיר קויפן א שטיקעל ערד כאפ דאס גלייך אריין. ווען דו דארפסט נעמען א ווייב זיי זיך גוט מיישב".

אט דאס זיינען פערשידענע מיינונגען פון פערשידענע גרויסע חכמים איבער א לעבענספראגע וואס איז נאך יעצט ניט ענטשיעדען געווארען.

4

קלוגער פון דעם טאטען.

רב האט געהאט א פרוי וואס פלעגט איהם דערגעהן די יאהרען. וואס ער פלעגט איהר בעטען טהאן פלעגט זי טהאן פארקעהרט. האט ער איהר געבעטען, אז זי זאל איהם קאכען

.8

די שעדליכקייט פון גאוה

די מענשען פון דער שטאָדט סימוניא זיינען געקומען צו רבי און האָבען איהם געבעטען: "מיר פערלאַנגען אז דו זאָלסט אונז געבען אַ מאַן וואָס זאָל פאַר אונז קענען דרש'ענען, פסק'ענען אַ דין, זיין ביי אונז אַ חזן, אַ שרייבער. לערנען מיט אונזערע קינדער און מאַכען אַלעס וואָס מיר דאַרפען". האָט ער זיי געגעבען לוי בר סיסי. ווען לוי איז אָנגעקומען אין שטאָדט האָבען די שטאָדט לייט געמאַכט פאַר איהם אַ הויכע בימה און איהם דאָרט אַרויפגעזעצט. נאָכדעם זיינען זיי איהם געקומען פערהערען. איינע פון די שאלות וואָס זיי האָבען איהם געפרעגט איז, אַ יבמה וואָס האָט קיין הענד, ווי נעהמט זי חליצה? ווי נעהמט זי אראָב דעם שיך ביים יבם? האָט ער זיי ניט געענטפערט. האָבען זיי איהם געפרעגט נאָך אַ דין, האָט ער ווידער געשוויגען. האָבען די בעלי בתים פון דער שטאָדט געזאָגט צווישען זיך: "עס זעהט אויס אז ער קען גאָר ניט לערנען, נאָר אפשר קען ער כאָטש אגדתא". האָבען זיי איהם גענומען פערהערען אין אגדה, האָט ער זיי אויך ניט געענטפערט.

מיינענדיג אז זיי האָבען זיך מיט דעם מענשען שטאַרק אָבגענאַרט זיינען זיי אוועק צו רבי און האָבען זיך בעקלאָגט: "אָט אַזאַ מענשען האָבען מיר ביי דיר געבעטען?" אָבער רבי האָט זיי געענטפערט: "איך שווער אייך ביי אייער לעבען אז איך האָב אייך געגעבען אַזאַ מאַן וואָס קען אַזוי פיעל ווי איך".

"אָבער ער קען דאָך גאָר ניט לערנען, "האָבען די בעלי בתים פון סימוניא גע'טענה'ט, "וואָס מיר האָבען איהם געפרעגט האָט ער ניט געוואוסט וואָס צו ענטפערען".

רבי האָט געשיקט נאָך לוי'ן און האָט איהם געפרעגט: "זאָג מיר, ווי טוהט אַ יבמה וואָס איז אָהן הענד ווען זי דאַרף נעהמען חליצה?" האָט לוי געענטפערט: "זי טוהט אויס דעם שוך מיט די צייהן." רבי האָט איהם געפרעגט נאָך אַ שאלה און לוי האָט ריכטיג געענטפערט. "טאָ פאַר־וואָס האָסטו די מענשען פון סימוניא ניט געענטפערט אז זיי האָבען דיך געפרעגט?" האָט רבי איהם פירגעהאַלטען. "איך וועל אייך זאָגען ווי דאָס איז געשעהן", האָט לוי

6

טעאָריע און פּראַקטיק

בן עזאי האָט איינמאָל געזאָגט אַז אַ מענש וואָס האָט נים חתונה און ברענגט קיין קינדער אויף דער וועלט, איז גראָדע אַזוי ווי איינער וואָס מערדערט מענשען און שטערט גאָט'ס אַרבייט. האָט מען איהם געזאָגט: "בן עזאי! עס זיינען דאָ מענשען וואָס דרשנ'ען שעהן און טוהען שעהן. עס זיינען דאָ אויך אַזעלכע וואָס טוהען שעהן און דרשנ'ען גאָרנים. און דו — דו דרשנ'סט זיך טאַקע זעהר שעהן, אָבער דו טוהסט נים שעהן. פאַר וואָס זיצטו אַליין, אַ בחור, און האָסט נים חתונה?"

האָט בן עזאי געענטפערט: "וואָס זאָל איך טהאָן אַז איך האָב אַזוי ליעב די תורה? איך וועל זיך אָבגעבען מיט תורה און די וועלט וועט זיך האָבען אַ קיום דורך אַנדערע".

7

אַ שאלה ביי איהר מאַן.

רבי חייא'ס פרוי איז געווען אַ קריינקליכע און פלעגט שווער ליידען ביי קינדער געבורטען. האָט זי געזוכט אַ וועג ווי זיך צו בעפרייען פון איהרע ליידען. האָט זי זיך איבערגע-טהאָן אין אַנדערע קליידער, זיך פערשטעלט און איז געקומען פרעגען אַ שאלה ביי איהר אייגענעם מאַן.

"זאָגט מיר, רבי", האָט זי געפרעגט, "אַ פרוי מוז דען על פי דין האָבען קינדער?"

רבי חייא האָט זי נים דערקענט און ער האָט געענט-פערט: "ניין".

די פרוי איז אוועק און האָט אויסגעטרונקען אַזאַ מעדי-צין וואָס מאַכט אַ פרוי אונפרוכטבאַר. ווען רבי חייא האָט דערגאַנגען די געשיכטע, האָט ער מיט בעדויערען בעמערקט: "ווען דו וואָלסט דאָס נים געטהאָן וואָלסטו מיר אפשר גע-בוירען נאָך אַ ברודער צווילינג ווי יהודה און חזקיה, אדער אַ שוועסטער צווילינג ווי פזי און טבי".

.10

א מיטעל געגען שטרענגע קאָלעקטאָרען

אבא דער זוהן פון מניומי האָט געהאט צו טאָהן מיט די ריענער פון דעם נשיא וואָס האָבען ביי איהם געמאָהנט געלד. האָט ער גענומען וואקס, זיך אָנגעקלעפּט אויף די קליידער, זיך פערשמירט דעם פּנים, און ווען די קאָלעקטאָרען פלעגען זיך מיט איהם טרעפען פלעגען זיי איהם נימ דער־קענען.

11

נחוניא און זיינע קינדער

נחוניא איז געוועזן בעשעפטיגט מיט גראָבען וואסער גרובען אין ירושלים, אום די עולי רגל וואָס קומען אין דער הייליגער שטאָדט אויף יום טוב זאָלען האָבען וואָס צו טרינקען. דאָס איז געוועזן זיין בעשעפטיגונג וואָס האָט פערנומען זיין גאנצע צייט, און זיין טאָכטער פלעגט איהם אויך העלפען ביי דידער נאָבעלער ארבייט.

איינמאָל איז די טאָכטער אריינגעפאלען אין איינע פון די גריבער און קיינער האָט זי נעקענט אַרויסנעהמען. זיינען מענשען געקומען צו לויפען צו רבי חנינא בן דוסא, דער גרויסער צדיק, און האָבען איהם דערצעהלט פון דעם אונגליק. האָט ער זיי געענטפערט: "זי וועט גאנץ זיין". זיינען זיי געקומען א צווייטען מאָל, האָט ער זיי ווידער געענטפערט: "זי וועט גאנץ זיין". צום דריטען מאָל ווען זיי זיינען געקומען האָט ער זיי געזאָגט: "זי איז שוין ארויס".

און אזוי איז דאָס טאַקע געווען. די טאָכטער פון דעם וואסער גרובען גרעבער איז באלד געקומען אהיים א לע־בעדיגע און מען האָט איהר געבראכט צו רבי חנינא בן דוסא.

"טאָכטער מיינע, ווער האָט דיך פון דער גרוב ארויס־גענומען?" האָט דער צדיק געפרעגט.

"אן אלטער מאן וואָס האָט אויסגעזעהן אזוי ווי אברהם

ערקלערט, „זיי האָבען פאַר מיר געמאַכט אַ גרויסע בימה און האָבען מיך אויף דעם ארויפגעזעצט מיט גרויס פּאַראַד. פון דעם כבוד וואָס זיי האָבען מיר פערטיילט האָב איך זיך גענומען פיהלען זעהר גרויס, מיינע געדאַנקען האָבען זיך צומישט און איך האָב ניט געוואוסט וואָס צו ענטפערען".

9

זיך אַנגענומען פאַר א תלמיד חכם

רבי איז איינמאָל געקומען אין בית מדרש לערנען, זיינען אַלע פערזאַמעלטע אוועק צו זייערע פּלעצער. די וואָס זיינען געווען לייכט און בעוועגליך האָבען באַלד געפונען פּלעצער, אָבער רבי ישמעאל וועלכער איז געווען אַ שווערער מענש איז געגאַנגען לאַנגזאַם, פּאַמעלאַך, זוכענדיג אַ לייּדיגען אָרט. האָט אבדן (רבי'ס א תלמיד) אויסגערופען: „ווער איז דאָס דאָרט וואָס טרעט אויף די קעפּ פון שעהנע עהרליכע אידען?" האָט ער איהם געענטפערט: „דאָס בין איך ישמעאל ברבי יוסי, איך בין געקומען לערנען תורה פון מיין רבי". האָט אבדן מיט אַ שטאָך געפרעגט: „ביזטו דען ווערטה צו לערנען תורה פון מיין רבי'ן?" האָט רבי ישמעאל געענטפערט: „איז דען משה ווערטה געווען צו לערנען תורה פון גאָט אַליין?" האָט אבדן צוריק געענטפערט: „דו פאַרגלייכסט זיך צו משה'ן?" האָט רבי ישמעאל געזאָגט: „און דו גלייכסט דיין רבי'ן צו גאָט?"

שפּעטער האָט זיך געמאַכט אז אבדן האָט געמוזט זיך דורכשטופּען אַ וועג צווישען די פערזאַמעלטע אין בית מדרש. דאָ האָט רבי ישמעאל זיך אויפגעהויבען און אויסגערופען: „ווער עס דאַרף עפּעס וויכטיגעס ביים הייליגען פאָלק מעג ער זיך שטופּען צווישען זיי, אָבער ווער עס האָט גאָרניט נויטי־געס, מיט וואָס פאַר אַ רעכט טרעט ער איבער זייערע קעפּ?"

ווען רבי האָט דאָס דערהערט האָט ער אַ געשריי געטאָן: „אבדן! בלייב שטעהן וואו דו ביזט!" אין דער מינוט איז אבדן קרעציג געוואָרען, זיינע צוויי זיהן זיינען דערטרונקען געוואָרען, ניט איבערלאָזענדיג קיין קינדער, און די אלמנות פון די צוויי זיהן האָבען זיך ענטזאָגט חתונה צו האָבען מיט די אנדערע ברידער.

מסכת כתובות

.1

הערט ניט קיין לשון הרע

אויב א מענש הערט עפעס וואָס ניט אנשטענדיגעס זאָל ער אריינטהאָן זיינע פינגער אין די אויערען און זיך ניט צוהערען.

ר׳ אליעזר האָט געזאָגט: ״פאר וואָס זיינען דעם מענשען׳ס פינגער שפּיציג? דאָס איז כדי ער זאָל זיי קענען אריינטהאָן אין די אויערען ווען ער הערט שלעכטע רייד.״ אין דעם בית מדרש פון ר׳ ישמעאל האָט מען געלערענט אזוי: ״פאר וואָס איז דער גאנצער אויער הארט און דער לעפעל איז ווייך? דאָס איז כדי אז ווען א מענש הערט אן אונפאסיגע זאך זאָל ער דעם לעפעל קענען גלייך אריינבויגען אין אויער און זיך ניט צוהערען צו דעם וואָס ער דארף ניט״.

2

א כלה דארף מען לויבען

פרעהליך מאכען א כלה אין די שבעת ימי המשתה איז איינע פון די גרעסטע מצוות. די גרויסע תנאים האָבען גע־טאנצט לכבוד דער כלה. זיי האָבען אוועקגעלייגט זייער כבוד אן א זייט, זיי האָבען פערגעסען זייער ערנסט, געמאכט

אבינו און ער האָט געפיהרט א שעפּס, א בּאראָן. ער האָט זיך ארויסגענומען".

די מענשען וואָס זיינען געווען דערביי און האָבען געהערט ווי דער נס איז געשעהן, האָבען מיט באוואונדערונג אויסגערופען צו רבי חנינא בן דוסא: "ביזטו דען א נביא וואָס דו האָסט געטראָפען אז זי איז גערעטעט געוואָרען?"

"איך בין קיין נביא און מיין טאַטע איז אויך ניט געווען א נביא", האָט רבי חנינא געענטפערט. "אָבער איך בין געווען זיכער אז פון א מצוה מיט וועלכער אן ערהר־ליכער איד גיט זיך אָב קען פון דעם זיין קינד ניט פער־אונגליקט ווערען, און אין די גריבער וואָס דער פאָטער האָט געגראָבען אום אז מענשען זאָלען האָבען וואָס צו טרינקען, האָט זיין טאָכטער ניט געקענט אומקומען".

א צייט שפּעטער איז א זוהן פון נחוניא דעם גרעבער געשטאָרבען פון דאָרשט. האָבען מענשען פערשטאַנען אז דאָס איז דערפאַר ווייל דער זוהן האָט קיינמאָל קיין אנטייל גענומען אין זיין פאָטער'ס ארבייט למובת הכלל.

ניט פֿאַר איהם, פֿלעגט זיך די משפחה צוזאמענקלייבען, אוועקשטעלען אַ פֿאַס מיט פרוכטען אין מיטען גאַס, די פֿאַס צוברעכען פֿאַר אַלעמען, אויסטיילען די פּירות צו די פֿערזאַמעלטע, און דערביי זאָגען: "אחינו בני ישראל! יענער און יענער האָט גענומען אַ פרוי פון נידריגען שטאַנד און מיר האָבען מורא אַז אונזערע קינדער זאָלען זיך ניט מישען מיט זיינע. טאָ נעהמט אייך אָן אנדענקען אויף שפּעטערע דורות און איהר זאָלט פֿערהיטען, אַז זיינע קינדער זאָלען ניט חתונה האָבען מיט אינזערע". אַזאַ צערעמאָניע פֿלעגט מען געדענקען אויף יאָהרען און יאָהרען.

.5

לײדיג ארומגעהן ברײנגט צו זינד

רבי אליעזער האָט געזאָגט:

יעדע פרוי מוז טהאָן עפּעס אַן אַרבייט. אפילו ווען זי איז רייך און האָט איהר מאַן געגעבען אין נדן הונדערט שקלאַפֿינעס דאַרף דער מאַן איהר צווינגען זי זאָל טהאָן עפּעס אַן אַרבייט, ווי שפּינען וואָל, ווייל דער ליידיג אַרומגעהן ברייננגט צו אויסגעלאַסענהייט. רבי שמעון בן גמליאל זאָגט, אַז אויב דער מאַן האָט אפילו אַ נדר געטהאָן אַז זיין פרוי זאָל קיין אַרבייט ניט טהאָן זאָל ער איהר אויסצאָהלען איהר כתובה, געבען אַ גט, און זאָל זי געהן אַרבייטען, ווייל אַרומגעהן ליידיג ברייננגט צו משוגעת.

.6

אַ פֿערדיענטער נס

אמימר, מר זוטרא און רב אשי זיינען געזעסען ביי דער טהיר פון אזגור, דער קעניג פון פֿערזיען, און געוואַרט אויף אַן אוידיענץ. עס איז זיי פֿערביינעגאַנגען אַ סאַרווער וואָס האָט געטראָגען עסען צום קעניג. רב אשי האָט בעמערקט ווי מר זוטרא איז בלאַס געוואָרען — עס האָט איהם פֿערשמעקט דער בראַטען. האָט רב אשי אַריינגעשטעקט דעם פינגער אין טעלער און אַריינגעלייגט מר זוטרא'ן אין מויל. האָט דער סאַרווער געשריען: "וואָס האָסטו געטהאָן?

אלערליי קונצען צו אמוזירען די כלה, און איהר בעשאַטען מיט קאָמפּלימענטען.

די תלמידים פון שמאי און די תלמידים פון הלל האָבען זיך ניט געקענט איינינגען וועגען דעם ווי מען זאָל אויף א חתונה בעזינגען די מעלות פון א כלה. די בית שמאי האָבען געזאָגט אז מען דאַרף זאָגען נאָר דעם אמת, אזוי ווי זי איז. די בית הלל האָבען געהאַלטען אז מען דאַרף זאָגען "א שעהנע כלה און א חנ'עוודיגע". האָבען די בית שמאי געזאָגט צו די בית הלל: "און ווי איז אז די כלה איז א הינקעדיגע אָדער א בלינדע, זאָל מען אויך זאָגען אז זי איז שעהן און חנ'עוודיג? דאָס הייסט דאָך געזאָגט א ליגען!" האָבען די בית הלל געענטפערט: "און ווי איז אז איינער האַנדעלט איין עפּעס א שלעכטע סחורה אין מאַרק, זאָל ער עס לויבען, אָדער ער זאָל אויסזאָגען די פעהלערען פון דעם? געוויס דאַרף ער עס לויבען, אויב ער איז א גוטער סוחר". פון דיזען ענטפער איז צו זעהן אז א מענש דאַרף פערשטעהן ווי אומצוגעהן מיט אנדערע מענשען.

3

די מחשבה הייליגט די מעשים

רב אחא, אז ער פלעגט זיין אויף א חתונה, פלעגט ער נעהמען די כלה, זי אויפהויבען אויף זיינע שולטערען און טאַנצען. די רבנן האָט עס שטאַרק געוואונדערט, דען ווי פּאַסט עס זיך אזא אקט פאַר אזא גרויסען מאַן? האָבען זיי איהם איינמאָל געפרעגט: "מיר מעגען אויך טהאָן אזוינס?" האָט ער זיי געענטפערט: "אויב אייער מחשבה איז ריין און די כלה זעהט ביי אייך אויס ניט מעהר ווי א שטיק האָלץ, מעגט איהר. אויב איהר קוקט אויף איהר ווי אויף עפּעס אנדערש, טאָהרט איהר ניט".

4

די צערעמאָניע פון "קצצה"

"קצצה" האָט געהייסען די צערעמאָניע פון אָבשניידען איינעם פון דער פאַמיליע. אז איינער, א מיטגליעד פון א שעהנער פאַמיליע, האָט גענומען א פרוי וואָס פּאַסט זיך

8

שוין אן אלטער אונגליק

א איד און א גוי זיינען צוזאמען געגאנגען אין וועג. האט דער גוי נים געקענט געהן אזוי שנעל ווי דער איד. וואס טהוט דער גוי? דערמאנט ער דעם אידען אויפ'ן חורבן בית המקדש. ווערט דער איד געפאלען ביי זיך און זיפצט. און פון דעסטהועגען איז ער אלץ געגאנגען שנעלער פון דעם גוי. זאגט דער גוי: "ביי אייך, דאכט זיך, גלויבט מען אז א זיפץ צוברעכט א האלבען קערפער פון דעם מענשען". האט דער איד געענטפערט "דאס איז אז מען זיפצט אויף א נייעם אונגליק, אבער יענער אונגליק איז שוין אלט. אט דאס איז וואס מען זאגט א ווערטעל: "א פרוי וואס האט בעגראבען א סך קינדער האט נים מורא פאר'ן טויט".

9

צוליעב א פרוי'ס טרעהרען

רב רחומי פלעגט אפט אוועקפאהרען צו רבא'ן לערנען. האט ער געהאט א רעגעל צו קומען אהיים יעדען ערב יום כפור. איינמאל האט זיך דער לערנען פערצויגען און ער איז אהיים נים געפאהרען. די פרוי איז געזעסען און געווארט, און געקוקט אין גאס אויב איהר מאן קומט שוין. ווען עס ווערט שוין באלד יום כפור און איהר מאן קומט נים, איז איהר געווארען נים גוט און טרעהרען האבען אנגעהויבען זיך צו גיכען פון איהרע אויגען.

צו דער זעלבער צייט איז איהר מאן, רב רחומי, געזעסען אויף א דאך שטוב, איז דער פוס בארען אונטער איהם געזונקען און ער איז געפאלען און געשטארבען.

10

ענדע גוט אלעס גוט

רבי האט געמאכט א שידוך פאר זיין זוהן מיט דער טאכטער פון רבי חייא. ווען עס איז געקומען צו שרייבען די כתובה איז די כלה געשטארבען. האט רבי געזאגט: "פיל־ייכט

ווי סען איך דאס יעצט געבען דעם קעניג צו עסען נאכדעם ווי דו האסט אריינגעשטעקט דיין פינגער אין דעם?" דער סארוועער האט צוזאמענגערופען די קעניגליכע וועבטער און זיי האבען איהם אויך געפרעגט צו וואס ער האט דאס גע־טהאן. האט רב אשי געענטפערט: "דער וואס קאכט אזא מאכל איז ניט ווערטה אז דער קעניג זאל עסען זיין גע־קעכטס". האבען זיי איהם געפרעגט: "פארוואס?" האט ער געענטפערט: "דאס פלייש קומט פון א קרעציגען דבר אחר". האט מען דעם בראטען אונטערזוכט און מען האט קיין צייכען פון קראנקהייט געפונען. רב אשי האט גענומען דעם סארוועער׳ס פינגער, ארויפגעלייגט אויף א חלק פון דעם פלייש און געזאגט: "אט די שטיקעל דארפט איהר אונטערזוכען". האבען זיי אונטערזוכט, און עס איז געשעהן א נס אז זיי האבען געפונען צייכענס פון קראנקהייט.

"צו וואס האסטו זיך פערלאזען אויף א נס?" האבען די רבנן שפעטער געפרעגט רב אשי׳ן. "מען טאר דאך ניט זיך פערלאזען אויף נסים".

"איך האב געזעהן אז מר זוטרא איז אין געפאהר קראנק צו ווערען", האט רב אשי געענטפערט.

7

זיך איינגעערדט אין א בייזער שעה

יהודה דער זוהן פון רבי חייא און דער איידים פון רבי ינאי פלעגט אוועקגעהן אויף דער גאנצער וואך אין רב׳ס בית המדרש און דארט זיצען און לערנען. יעדען פרייטאג פלעגט ער קומען אהיים אויף שבת. און ווען ער פלעגט אנ־קומען אהיים פלעגט מען זעהן ווי איהם געהט פאראויס א פייערדיגער זייל.

איינמאל האט זיך דער לערנען פערצויגען און ער האט ניט געקענט אוועקגעהן פון בית מדרש. אזוי ווי זיין פאמיליע האט ניט געזעהן קיין צייכען פון זיין אנקומען האט ר׳ ינאי געזאגט: "קעהרט איבער זיין בעט, ווייל אויב יהודה וואלט נאך געלעבט וואלט ער ניט פערפעהלט צו קומען אויף שבת". האט זיך דאס איהם איינגעערדט אין א בייזער שעה, און אזוי איז דאס געשעהן.

אזוי איז געווען מיט חנניה בן חכינאי.

גלייך נאָך דער חתונה איז ער צוזאַמען מיט ר׳ שמעון בן יוחאי אוועק לערנען ביי ר׳ עקיבא. ר׳ שמעון בן יוחאי פלעגט זיך אָפּט דורכשרייבען מיט זיין פרוי און וויסען אַלעס וואָס מהוט זיך ביי איהם אין דער היים. אָבער חנניה בן חכינאי איז געווען אזוי פערטאָן אין לערנען, אז עם פלעגט איהם קיינ־מאָל ניט אויסקומען קיין צייט צו שרייבען. און אזוי איז זיך די צייט געפלויגען א צוועלף, אָדער דרייצעהן יאָהר.

איינמאָל האָט רבי עקיבא אויסגערופען, אז ווער עס האָט אן ערוואַקסענע טאָכטער וואס עס איז איהר שוין צייט חתונה צו מאַכען, זאָל ער געהן אהיים און טהאָן פאַר איהר א שידוך. אז חנניה האָט דאָס געהערט האָט ער זיך דערמאָנט אז ער מוז שוין האָבען א טאָכטער וואס לויט די מאָדע פון יענע צייטען האָט מען שוין פאַר איהר געדאַרפט קריגען א חתן. האָט ער גענומען אורלויב און איז אוועק אהיים. ווען ער איז אָנגעקומען אין זיין שטאָדט האָט ער די גאַסען ניט דערקענט. אין דער צייט וואס ער איז געווען אוועק אין דער פרעמד, האָט זיך די שטאָדט א סך איבערגעבויט. א היבשע צייט האָט ער ארומגעבלאָנדזשעט און האָט ניט געקענט געפינען זיין הויז.

איז חנניה געגאַנגען און האָט זיך אוועקגעזעצט ביים ברעג טייך, וואוהין די ווייבער קומען וואָך וואַסער. האָט ער געהערט ווי איינע זאָגט צו א מיידעל: "חכינאי׳ס טאָכטער! מאַך פול דיין קרוג און קום אהיים!" האָט ער פערשטאַנען אז דאָס איז זיין טאָכטער. איז ער איהר נאכגעגאַנגען ביז זי איז אריין אין א הויז. דאָס איז געווען זיין הויז.

ער איז גלייך אריין נאָך איהר, גאַנץ אונערוואַרטעט. זיין פרוי איז גראַדע דאַן געזעסען און האָט געזיפּט מעהל. זי האָט אויף איהם א קוק געטהאָן און פאַר גרויס איבערראַשונג איז זי געפאַלען ווי א טויטע. האָט דער מאַן אויסגערופען: "רבונו של עולם! דרייצעהן יאָהר האָט זי געוואַרט אויף מיר, זאָל איהר דערפאַר קומען שטאַרבען?" האָט זי באַלד געעפענט די אויגען און איז געזונד געוואָרען.

12

ניט דערקענט זיין זוהן

אן עהנליכע געשיכטע האָט געטראָפען מיט רבי חמא בר ביסא. ער איז אויך באַלד נאָך זיין חתונה אוועקגעפאָהרען

איז דאָ עפּעס א פעהלער אין דער משפחה". האָט מען נאָכ־געזוכט דעם יחוס און מען האָט אויסגעפונען אז רבי שטאַמט פון דוד המלך און ר' חייא קומט ארויס פון שמעי, א ברודער פון דוד. הייסט עס אז רבי איז געווען ־ער גרעסערער יחסן.

איז רבי נעגאַנגען און האָט פאר זיין זוהן א שידוך גע־טהאָן מיט דער טאָכטער פון ר' יוסי בן זמרא. האָט מען אָב־געמאַכט אז פריהער זאָל דער חתן אוועקגעהן אויף צוועלף יאָהר און לערנען און נאכדעם זאָל ער חתונה האָבען. ווען דער חתן האָט דערזעהן זיין כלה, איז זי איהם אזוי געפעלען גע־וואָרען דאס ער האָט געבעטען אז מען זאָל פערקלענערן דעם טערמין פון זיין לערנען אויף זעקס יאָהר. האָט מען איהם דאָס נאָכגעגעבען. ווען ער האָט איהר נאָך אמאָל געזעהן, האָט ער שעמעדיג געזאָגט: "איך וועל פריהער חתונה האָבען און נאכהער וועל איך געהן לערנען". האָט מען איהם דאס אויך נאכגעגעבען.

דער יונגער מאַן איז גלייך נאָך דער חתונה אוועק און האָט זיך געזאַמט צוועלף יאָהר. ביז ער איז צוריקגעקומען האָט זיין יונגע פרוי פון בענקשאַפט און פון צער פערלאָרען די פעהיגקייט צו האָבען קינדער. האָט רבי געזאָגט: "ווי זאָלען מיר טהאָן? זאָלען מיר זי גט'ן? וואס וועט די וועלט זאָגען? מען וועט זאָגען, די ארימע, נעבעך! אומזיסט איז זי געזע־סען און געווארט אויף איהר מאַן! זאָלען מיר איהם געבען א צווייטע פרוי? וועט מען זאָגען, דאס איז זיין פרוי און יענע איז זיין מעטרעסע".

האָט רבי גאָט געבעטען פאר זיין שנור און זי איז געהיילט געוואָרען.

11

ניט דערקענט זיין טאָכטער

אמאָל איז געווען די מאָדע אז א יונגער מאַן פלעגט חתונה האָבען פלעגט ער גלייך נאָך די שבעת ימי המשתה אוועקפאָהרען ערגעץ לעהרנען, און אמאָל פלעגט ער אפילו ניט ווארטען ביז די שבעת ימי המשתה פלעגען זיך ענדיגען.

יאָהרען פלעגט ער זיין אוועק פון דער היים און לערנען מיט התמדה, און די פרוי פלעגט אויסגעהן פאר בענקשאַפט, אבער זי פלעגט צעהלען די טעג, די חדשים, די יאָהרען, ווארטען און — האָפען.

איינגעזעהן אז ער איז בעשיידען, ערענטליך און שטעהט הע־כער פון אנדערע יונגע לייט. איז זי איינמאל געקומען צו איהם אין דער שטיל, אין זיין ארימער ביידעל, אויפ'ן פעלד און האט איהם געפרעגט: "אויב איך וועל ווערען דיין כלה, וועסטו געהן אין א בית המדרש און ווערען א געלערנטער מענש?" האט ער געענטפערט: "יא!"

זיינען זיי אוועק און האבען זיך פערלאבט אין געהיים, אהן דער צושטימונג פון איהרע עלטערן. און ווען איהר פאטער האט פון דעם דערהערט איז ער געווארען שטארק בייז און האט א גדר געטהאן אז זי זאל קיינמאל געניסען פון זיין פערמעגען. האט די טאכטער געמוזט פערלאזען איהר רייכען פאטער'ס פאלאסט און איז אוועק און האט חתונה געהאט מיט דעם ארימען פאסטוך. זיי האבען געלעבט אין ארימקייט און דחקות, און געשלאפען אויף שטרוי.

די איידעל ערצויגענע שעהנע טאכטער פון דעם רייכ־סטען מאן אין ירושלים האט זיך געפיהלט זעהר ניט בעקוועם. אבער די ליעבע צו איהר מאן האט איהר געמאכט פערגעסען אויף איהר יעצטיגע ארימקייט. זי האט איינמאל צערטליך גענומען ארויסציהען די שטרויעלעך וואס האבען זיך איינ־געפלאנטערט אין איינע האאר, און ער האט אויף דעם גע־זאגט: "דערפאר אז איך וועל אמאל זיין רייך וועל איך דיר קויפען א קרוין מיט א ירושלים אויסגעשטיקט אין גאלד." אזא קרוין איז דאן געווען אין דער מאדע ביי גבירישע כלות און יונגע ווייבלעך.

אום איהר צו טרייסטען איז געקומען אליהו הנביא, זיך פערשטעלט פאר אן ארימאן און האט צו די יונגע פאאר גע־זאגט: "האט רחמנות, שענקט מיר א ביסעלע שטרוי! מיין פרוי האט א קינד געבוירען און איך האב אפילו ניט א קאפעלע שטרוי אונטערצובעטען איהר געלעגער."

"זעהסטו", האט רבי עקיבא געזאגט צו זיין פרוי, "מיר דארפען זיך שעטצען גליקליך וואס מיר האבען כאטש שטרוי, יענער האט אפילו קיין שטרוי אויך נים."

"איך בעקלאג זיך ניט", האט זי געענטפערט. "איך בין מרוצה צו ליידען. דו פאהר אוועק לערנען און איך וועל אויף דיר ווארטען."

רבי עקיבא איז אוועק, האט פערבראכט אין דער פרעמד צוועלף יאהר. אין דער צייט האט ער זיך ערווארבען צוועלף טויזענד תלמידים. נאכדעם האט ער זיך בעדענקט

לערנען אין דעם בית מדרש פון רבי. צוועלף יאָהר האָט ער פערבראַכט אין לערנען און נאָכדעם האָט ער זיך פערבענקט אהיים. ווען ער איז אָנגעקומען אין זיין שטאָדט האָט ער צו זיך געזאָגט: "איך וועל ניט טהאָן אזוי ווי בן תכינאי האָט געטהאָן. אך וועל ניט איבערשרעקען מיין ווייב." איז ער אוועק אין בית מדרש און פון דאָרטען האָט ער געשיקט א שליח אָנזאָגען זיין ווייב אז ער איז צוריקגעקומען. די פרוי האָט דעם מאן געוואָלט מאכען אן אנגענעהמע איבערראַשונג, האָט זי געזאָגט צו איהר זוהן: "געה, מיין קינד, אין בית מדרש. דאָרט זיצט א גאסט, א גרויסער למדן. זאָל ער דיך פערהערען". דער זוהן איז געווען זעהר א גערעַטענער, א וואויל לערנער, און איז שפעטער בעקאנט געוואָרען אלס רבי אושעיא.

איז דער יונגער בחור'ל אריין אין בית מדרש, זיך אוועקגעזעצט נעבען גאסט און אָנגעהויבען צו ריידען דברי תורה. רבי חמא האָט ניט געוואוסט אז דער גערעַטענער איינגעל איז זיין אייגענער זוהן. האָט ער מיט א וויטאָג געזאָגט צו זיך: "עס קען זיין, אז ווען איך וואָלט פערבליבען אין דער היים, וואָלט איך אויך געהאַט אזא גערעַטענעם איינגעל". דער איינגעלע איז אוועק און שפעטער איז רבי חמא אויך אוועק צו זיך אהיים.

בעת ער איז געזעסען ביי זיך צוהויז און גערעדט מיט זיין פרוי, איז אריינגעקומען דער זעלבער גערעַטענער איינגעל. רבי חמא האָט געמיינט אז ער איז געקומען איהם עפּעס פרעגען א שטיקעל תורה. האָט ער זיך פאר דעם קליינעם תלמיד חכם אויפגעשטעלט. האָט די מוטער מיט א גליקליכען שמייכעל געזאָגט: "דאַרף דען א פאטער זיך אויפשטעלען פאר זיין אייגענעם זוהן?" און ווען רבי חמא האָט דאס געהערט האָט ער זיך שטארק געפרעהט.

13

דער פאסטוך וואָס איז געוואָרען גרויס

רבי עקיבא איז אין זיין יוגענד געווען ניט מעהר ווי אן איינפאכער פאסטוך וואָס האָט געפיטערט די שאָף פון כלבא שבוע, איינער פון די רייכסטע לייט אין ירושלים. האָט די טאָכטער פון כלבא שבוע איינמאָל בעמערקט דעם יונגען פאסטוך און ער איז איהר זעהר געפעלען געוואָרען. זי האָט

וועלכער האָט שוין לאַנג חרטה בעקומען אויף דעם נדר וואָס ער האָט געטהאָן, געהערט אז איין שטאָרט איז אָנגעקומען דער גרויסער תנא רבי עקיבא. האָט ער זיך געטראַכט, איך וועל צו איהם געהן, אפשר וועט ער מיר מתיר נדר זיין. איז ער געקומען פאר רבי עקיבא, אָבער ער האָט זיין געוועזענעם פּאָסטוך נים דערקענט. האָט כלבא שבוע דערצעהלט די גאַנצע געשיכטע און מען האָט געזעהן זיין טיעפע חרטה. מיט טרערען האָט ער געבעטען דעם גרויסען תנא ער זאָל איהם בעפרייען פון זיין נדר.

"זאָג מיר", האָט רבי עקיבא געפרעגט, "ווען דו וואָלסט געוואוסט אז דיין איידים וועט ווערען א גרויסער מאַן, וואָלסטו אויך דעם נדר ארויסגערעדט?"

"ניין!" האָט כלבא שבוע אויסגערופען. "ווען ער וואָלט אפילו קענען איין פרק משניות, אָדער איין שטיקעל הלכה וואָלט איך איהם גערן גענומען פאר אַן איידים."

"דאָס בין איך — דיין איידים!" האָט רבי עקיבא געזאָגט.

ווען כלבא שבוע האָט דאָס דערהערט האָט ער זיך אויך געוואָרפען צו דער ערד און האָט געקושט די פיס פון זיין איידים. נאָכדעם האָט ער איהם אוועקגעגעבען א העלפט פון זיין פערמעגען.

14

געראָטען אין דער מוטער

די טאָכטער פון רבי עקיבא איז געווען געראָטען אין דער מוטער. זי האָט אויך געוואָלט נעהמען א מאַן וואָס זאָל זיצען און לערנען, ווען אפילו עס זאָל איהר אויסקומען צו זיין צושיידט מיט איהם פאר יאָהרען. איינמאָל האָט פון איהר געהערט בן עזאי, וועלכער האָט אלץ מורא געהאט צו נעהמען א ווייב, טאָמער וועט דאָס איהם שטערען אין לערנען. איז בן עזאי געקומען און האָט מיט איהר חתונה געהאט, און גלייך נאָכדעם האָט ער זיך מיט איהר געשיידט און זי האָט איהם געלאָזט אוועקפאָהרען און ווידער אָבגעבען זיין גאַנצע צייט אויף לערנען.

אז עס איז שוין צייט צו געהן זעהן זיין פרוי. ווען ער איז אָנגעקומען אין שטאָדט האָט ער בעשלאָסען ניט אריינצוגעהן גלייך אין הויז, נאָר ער האָט זיך געשטעלט ביי דער טיהר זיך צוהערען וואָס אינוועניג קומט פאָר. האָט ער געהערט ווי איינער א שלעכטער מענש זאָגט צו איהר: "זעהר רעכט אויף דיר. גוט האָט דיין פאָטער געטהאָן וואָס ער האָט דיך פון הויז ארויסגעטריבען. אָט זעהסטו שוין יוואָס פאר א מאַן דו האָסט? ער איז אוועק און דיך איבערגעלאָזען א לעבעדיגע אלמנה שוין אזוי פיעל יאָהר!" האָט די פרוי געענטפערט: "אויב מיין מאַן וואָלט מיך געפאָלגט האָט ער געמעגט פער־בלייבען לערנען נאָך צוועלף יאָהר." ווען רבי עקיבא האָט דאָס געהערט, האָט ער געזאָגט: "אזוי ווי זי האָט מיר די ערלויבנים געגעבען וועל איך טאַקע געהן צוריק און לערנען נאָך צוועלף יאָהר."

ווען די אנדערע צוועלף יאָהר זיינען אריבער איז ער צוריק געקומען מיט פיער און צוואַנציג טויזענד תלמידים. איז די גאַנצע שטאָדט ארויס מקבל פנים זיין איהם און זיי־נע תלמידים. קיינער האָט ניט געוואוסט אז דער גרויסער תנא רבי עקיבא מיט וועלכען די גאַנצע וועלט האָט געקלונ־גען, און וועלכער איז געקומען מיט אזוי פיעל תלמידים, איז דער אמאָליגער אָרימער אונוויסענדער פאַסטוך וואָס האָט געדיענט ביי כלבא שבוע. זיין פרוי און איהרע א שכנה זיינען געווען די איינציגע מענשען וואָס האָבען געוואוסט דעם סוד.

האָט די שכנה געזאָגט: "געה, לייה ביי אימיצען עפּעס א שעהנע קלייד. עס פאַסט זיך ניט צו קומען פאַר אזא גרוי־סען מענשען אין דיין אָרימען מלבוש!" האָט די פרוי גע־ענטפערט: "מיין מאַן דער צדיק קען מיך גוט און ער ווייס ווי מיך צו שעטצען אָהן שעהנע קליידער."

זי איז געגאַנגען, זיך דורכגעשטופּט א וועג צווישען דער גרויסער מאַסע מענשען, און אז זי האָט דערזעהן איהר מאַן איז זי געפאלען צו דער ערד און האָט געקושט זיינע פיס. האָבען זיינע תלמידים געמיינט אז דאָס איז סתם אזוי א פרוי, אן אביונ'טע, און זיי האָבען איהר געוואָלט אָבשטופּען. האָט רבי עקיבא געזאָגט צו זיינע תלמידים: "ריהרט איהר ניט אָן! איהר זאָלט וויסען זיין, אז אלעס וואָס איהר פער־מאָגט און וואָס איך פערמאָג געהערט צו דיזער פרוי."

דערווייל האָט דער רייכער און שטאָלצער כלבא שבוע,

מיט דער שעהנער תומה'ן חתונה געהאט. א קורצע צייט נאכדעם איז ער געשטארבען.

איינמאל, שוין נאכדעם ווי תומה איז געווארען אן אלמנה צום דריטען מאל, איז זי געקומען אין בית דין פון רבא בעטען, אז ער זאל בעשטימען פאר איהר שטיצע אויף צו לעבען. "גיב מיר אויף עסען", האט זי געבעטען. האט ער איהר בעשטימט ווי פיעל שפייז זי זאל בעקומען. נאכדעם האט זי געבעטען ער זאל איהר אויך בעשטימען א געוויסע מאאס ווייך. האט רבא געענטפערט: "איך ווייס אז אין דער הויז פון דיין לעצטען מאן, אביי, האט מען קיין ווייך ניט געטרונקען". האט די שעהנע אלמנה געענטפערט: "איך שווער ביי דיין לעבען, רבי, אז מיר פלעגען טרינקען ווייך פון לאנגע בעכער, אט אזוי לאנג —" און זי האט ארויפגעקאשערט איהר ארבעל און אבגעמאסטען אויף איהר ארעם צו צייגען ווי לאנג די בעכער זיינען געווען. און ווען זי האט אויפגעדעקט איהר נאקעטען ארעם איז געווארען ליכטיג אין דער גאנצער הויז — אזוי שעהן איז זי געווען —

רבא איז שטארק אויפגערעגט געווארען פון דער חוצפה און ער איז אוועק. ער האט געפיהלט גליקליך וואס אין דער היים ווארט אויף איהם א טרייע פרוי און אן ארענטליכע. ווען ער איז אהיים געקומען, האט זיין פרוי זיך געוואונדערט וואס ער איז צו איהר צערטליכער ווי אימער. האט זי איהם געפרעגט די אורזאכע. "תומה איז היינט געווען ביי מיר אין בית דין", האט ער געענטפערט און האט זיינע אויגען ארונטערגעלאזען.

ווען רבא'ס פרוי האט פון דעם געהערט, האט זי געכאפט א גרויסען אייזערנעם שליסעל און איז נאכגעלאפען די קאקעטקע, שרייענדיג: "דריי מענער האסטו אין דער ערד בעגראבען, ווילסטו בעגראבען א פערטען?" און אזוי איז זי איהר נאכגעלאפען ביז זי האט איהר פערטריבען פון דעם גאנצען געגענד.

17

די טאכטער פון נקדימון בן גוריון

איינמאל איז רבי יוחנן בן זכאי געפאהרען פון ירושלים, רייטענדיג אויף אן אייזעל, בעגלייט פון זיינע תלמידים. אין וועג האט ער געטראפען א יונגע פרויענצימער,

15

ניט איסגעהאַלטען די בענקשאַפט

אז רב יוסף דער זוהן פון רבא האָט חתונה געהאַט, האָט מיט איהם זיין פאָטער אָבגעמאַכט אז ער זאָל אוועקפאָהרען אויף זעקס יאָהר לערנען. דריי יאָהר האָט רב יוסף אָבגעלערנט און האָט זיך שטאַרק פערבענקט אהיים. האָט ער זיך ניט געקענט דערוואַרטען ביז די זעקס יאָהר וועלען זיך ענדיגען און ער האָט צו זיך געזאָגט: "איך וו ׳ אריבער־פאָהרען אהיים און זעהן וואָס עס מאַכט דאָרט מיין הויז געזינד."

געקומען אהיים איז ער גראַדע אום ערב יום כפור, ווי דער מנהג איז דאַן געווען, אז א תלמיד חכם וואָס האַלט נאָך אין לערנען קומט אהיים אויף יום כפור. ווי נאָר זיין פאָטער האָט דערהערט אז דער זוהן קומט, איז ער איהם ארויסגע־לאָפען אנקעגען מיט א וואַפען אין האַנד און האָט געזאָגט: "דו האָסט זיך דערמאָנט אויף דיין טייבעלע, אה?" און ער האָט איהם ארויסגעטריבען. צוליעב די ערגערנים וואָס זיי האָבען ביידע געהאַט, האָבען זיי פערגעסען צו עסען די סעודה המפסקת.

16

חומה די פערפיהרערין

חומה, די טאָכטער פון איסי און אן אוראייניקעל פון רב יהודה, איז געווען א גרויסע שעהנהייט און א קאָקעטקע. זי האָט צוויי מאָל חתונה געהאַט און ביידע מענער האָבען זיך ביי איהר לאַנג ניט געהאַלטען. ביידע זיינען געשטאָרבען א קורצע צייט נאָך דער חתונה. און נאָכדעם ווי זי איז שוין צוויי מאָל געוואָרען אן אלמנה האָט זיך אין איהר פערליעבט דער גרויסער אביי, וועלכער איז שוין דאַן געווען א מענש אין די עלטערע יאָהרען.

זיינע פריינד האָבען איהם געוואָרנט, אז עס איז א סכנה צו נעהמען א פרוי וואָס האָט שוין צוויי מענער פערלאָרען, אָבער אביי האָט ניט געגלויבט אין דער געפאַהר. האָט ער

ראָך, אַז ווען נקדימון בן גוריון פלעגט גיין פון זיין הויז אין בית המדרש, פלעגט מען פאַר איהם דעם גאַנצען וועג אונטער־בעטען מיט וואָלענע טיכער, און אָרימע לייט פלעגען נאָכ־געהן, צוזאַמענקלייבען די טיכער נאָך איהם און צונעהמען פאַר זיך."

אָבער אַזוי ווי דיזע צדקה האָט ער געטהאָן פון זיין אייגענער הנאה וועגען איז דאָס ניט געווען קיין ריינע צדקה.

18

אין צדקה טאָהר מען ניט קאַרגען

ווען איינער איז אָרים דאַרף מען איהם געבען אַלעס וואָס איהם פעהלט. און אויב ער איז געוואוינט צו לעבען אין לוקסוס דאַרף מען איהם בעזאָרגען מיט אַלע לוקסוסען צו וועלכע ער איז געוואוינט, אפילו אַ פערד צו רייטען און אַ קנעכט צו לויפען איהם פאָרויס.

מען דערצעהלט אויף הלל הזקן, אַז ער האָט אויסגע־האַלטען אַן אָרימאַן פון אַ רייכער משפחה מיט אַ פערד און אַ דיענער. איינמאָל האָט הלל ניט געקענט קריגען אַ דיענער, האָט ער דעם אָרימאַן אַרויפגעזעצט אויפ'ן פערד, און ער — הלל אַליין — איז געלאָפען פאָרויס.

די מענשען פון גליל העליון האָבען אויף זיך גענומען אויסצוהאַלטען אַן אָרימאַן וואָס האָט געשטאַמט פון אַ רייכער משפחה. כדי איהם צו שאַפען פרישע פלייש יעדען טאָג, פלעגען זיי יעדען טאָג מוזען שעכטען אַ בהמה, כאָטש זיי האָבען געוואוינט אין אַ דאָרף און האָבען אַזוי פיעל פלייש פון אַ גאַנצע בהמה גאָר ניט געקענט פערברויכען.

איינמאָל איז אַן אָרימאַן געקומען בעטען שטיצע ביי רבי נחמיה. האָט איהם רבי נחמיה געפרעגט: "וואָס אַ שטייגער פלעגסטו עסען?" האָט דער אָרימאַן געענטפערט: "פעטע פלייש און אַלטען וויין." האָט רבי נחמיה איהם גע־זאָגט: "אַז דו ווילסט מיט מיר לעבען אויף לינזען קענסטו ביי מיר בלייבען. איך אַליין האָב קיין בעסערעס צו עסען." איז דער אָרימאַן פערבליבען און זיך ערנעהרט אויף לינזען.

אין אַ קורצע צייט אַרום איז ער געשטאָרבען. האָט רבי נחמיה געקלאָגט: "וועה איז צו דעם וואָס נחמיה האָט איהם דער־הרג'עט!" האָבען מענשען געזאָגט, ער האָט דאָך געדאַרפט

וועלכע האָט געקליבען געררשטען אין דעם אָבפאַל פון די קיה וואָס האָבען בעלאַנגט צו אַראַבער און האָבען זיך געפּאַשעט אין פעלד. ווי נאָר די יונגע פרויענצימער האָט איהם דער־זעהן, האָט זי איהם פערשטעלט דעם וועג און האָט געזאָגט: "רבי, גיב מיר אַדיף צו לעבען."

"וועמעס טאָכטער ביזטו?" האָט רבי יוחנן בן זכאי געפרעגט.

"איך בין די טאָכטער פון נקדימון בן גוריון", האָט זי געענטפערט.

"וואָס? די טאָכטער פון דעם רייכען נקדימון? און וואו איז אַהינגעקומען דיין פאָטער'ס גרויסער פערמעגען?"

"רבי", האָט זי געזאָגט, "זאָגט מען ניט אַ ווערטעל אין ירושלים, אַז אויב איםיצער וויל פערהיטען זיין געלד זאָל ער געבען צדקה. און מיין פאָטער האָט אפילו יאָ געגעבען אַ סך צדקה, אָבער ניט ווי געהעריג איז, ניט מיט'ן פולען הארצען, האָט זיך זיין געלד ניט געהאַלטען."

"און וואו איז דיין שווער'ס פערמעגען?"

"איינס האָט זיך געמישט מיט דאָס אַנדערע."

רבי יוחנן בן זכאי האָט זיך פערטראַכט און טרויעריג געשוויגען.

"געדענקסטו, רבי," האָט די אָרימע פרויענצימער גע־זאָגט, "ווי דו ביזט געווען אויף מיין חתונה און האָסט זיך אונטערגעשריבען אויף מיין כתובה?"

"יאָ, איך געדענק דאָס," האָט רבי יוחנן געזאָגט צו זיינע תלמידים. "איך געדענק נאָך ווי איך האָב אין דער כתובה געלעזען, אַז איהר פאָטער גיט איהר נדן אַ מיליאָן גאָלדענע רענדלעך, אַ חוץ דעם וואָס זי האָט בעקומען פון איהר שווער."

און דאָ האָט רבי יוחנן אויסגעבראָכען אין אַ געוויין און האָט געזאָגט: "וואויל איז אידען, אַז זיי טוהען דעם ווילען פון דעם אויבערשטען. דאַן זיינען זיי שטאַרק און קיין פאָלק אין דער וועלט קען זיי בעהערשען. אָבער אין דער צייט וואָס זיי פאָלגען ניט דעם אויבערשטען, גיט ער זיי איבער אין די הענד פון אַזאַ ניעדריגע אומה, ווי די אַראַבער, און ניט נאָר אין די הענד פון דיזער ניעדריגער אומה, נאָר אויך אין דער מאַכט פון זייערע שטומע פיה."

איינמאָל, ווען די רבנן האָבען געהערט די געשיכטע פערצעהלען אין בית המדרש, האָבען זיי געפרעגט: "האָט דען נקדימון בן גוריון ניט געגעבען צדקה? מען דערצעהלט

דעם טאָג וואָס דער אָרימאַן האָט דאָס געוואָלט טאָן, האָט זיך גראָדע געמאַכט, אַז ווען מר עוקבא איז געגאַנגען צואוואַרפען די פיער גילדען, איז זיין פרוי אויך געגאַנגען מיט איהם. ווען דער אָרימאַן האָט בעמערקט ווי זיי וואַרפען אַריין דאָס געלד, איז ער אַרויסגעלאָפען פון הויז. זיינען זיי ביידע אַנטלאָפען. זיי זיינען געלאָפען, און דער אָרימאַן נאָך זיי, ביז זיי זיינען אָנגעקומען צו אַ גרויסען אויווען אין וועלכען די קויהלען זיינען געווען פערשאַרט. האָבען מר עוקבא און זיין פרוי ניט לאַנג געטראַכט און זיינען אַריינגעשפּרונגען אין אויווען. פון דעם פייער האָבען זיך צוברענט די פיס פון מר עוקבא. "לייג אַרויף דיינע פיס אויף מיינע," האָט איהם די פרוי געזאָגט. האָט מר עוקבא ניט געקענט פערשטעהן וואָרום זיין פרוי שאַדט דער פייער גאָרנישט, אָבער זי האָט איהם די זאַך אַזוי ערקלערט: "דאָס איז דערפאַר ווייל איך בין אימער אין דער היים און אַז עס קומט אַן אָרימאַן גיב איך פערטיגע עסענס, אָבער דו גיבסט בלויז געלד וואָס מען דאַרף מיט דעם געהן זוכען און איינקויפען דעם עסען."

נאָך אַן אָרימען שכן האָט מר עוקבא געהאַט וועמען ער פלעגט יעדען ערב יום כפור אַריינשיקען פיער הונדערט גילדען אויף אַמאָל. איינמאָל האָט ער דאָס געלד געשיקט דורך זיין זוהן. איז דער זוהן באַלד צוריק געקומען און האָט געזאָגט: "ער דאַרף שוין מעהר קיין שטיצע." פרעגט איהם דער פאָטער: "וואָס האָסטו אַזוינס דאָרט געזעהן?" האָט דער זוהן געענטפערט: "איך האָב געזעהן אַז מען טרינקט ביי איהם אַלטען וויין." האָט מר עוקבא געזאָגט: "עס זעהט אויס אַז ער איז געוואוינט צו לעבען אין לוקסוס." האָט ער פערדאָפּעלט די סומע און געהייסען זיין זוהן דאָס גלייך אַהין אָבטראָגען.

21

דער וועג איז ווייט ווייניג אָנגעגרייט

אַז מר. עוקבא האָט געהאַלטען ביים שטאַרבען האָט ער געהייסען, אַז מען זאָל איהם ברענגען די ביכער אין וועלכע עס זיינען געווען פערשריבען די געלדער וואָס ער האָט אויס־געטיילט אויף צדקה. האָט ער געזעהן, אַז ער האָט אין זיין לעבען אויסגעטיילט זיבען טויזענד סיאַנקישע רענדלער.

זאָגען "וועה איז צו נחמיה'ן וואָס תּאָט איהם דער'הרג'עט." אָבער נחמיה האָט געוואוסט וואָס ער האָט געזאָגט. ער האָט געמיינט: וועה איז צו דעם וואָס תּאָט זיך פריהער געלאָזט אַזוי וואויל געהן און זיך צוגעוואוינט צו אַ לעבען פון לוקסוס, אַז ער תּאָט שוין מעהר ניט געקענט לעבען אויף איינפאַכע אכילות!

19

גאָט שיקט צו פאַר'ן אָרימאַן

איינער איז אַמאָל געקומען בעטען שטיצע ביי רבא'ן האָט איהם רבא געפרעגט: "אויף וואָס ביזטו געוואוינט צו לעבען?" האָט דער אָרימאַן געענטפערט: אויף נעד־שטאָפּטע היהנער און אַלטען וויין." האָט רבא געפרעגט: "און דיך אַרט ניט וואָס קהל האָט ניט גענוג מיטלען?" האָט דער אָרימאַן געענטפערט: "איך בעט דען עסען פון קהל? איך בעט מען זאָל מיר געבען פון גאָט'ס." אין דער מינוט איז אָנגעקומען רבא'ס אַ שוועסטער, וועלכע ער האָט ניט געזעהן דרייצעהן יאָהר און זי האָט איהם געבראַכט אַ מתנה אַ געשטאָפּטע הוהן און אַלטע וויין. האָט רבא געזאָגט צום אָרימאַן: "דיזער גליק איז מיר געשעהן צוליעב דיר. זעץ זיך אַוועק און עס."

20

מר עוקבא'ס צדקות

בעסער שפּרינגען אין פייער איידער צו פערשעהמען אַ מענשען.

מר עוקבא האָט אין זיין נאָכבאַרשאַפט געהאַט אַן אָרימאַן, וועלכער האָט ניט געהאַט פון וואָס צו לעבען. פלעגט מר עוקבא יעדע'ן טאָג אַריינוואַרפען דעם אָרימאַן אין אַ לאָך פון זיין טיהר פיער גילדען, אום דער אָרימאַן זאָל ניט וויסען פון וועמען דאָס קומט און ער זאָל זיך ניט דאַרפען שעהמען פאַר אַ שכן. איינמאָל איז דער אָרימאַן שטאַרק נייגעריג געוואָרען צו וויסען ווער איז זיין בעל טובה און האָט בעשלאָסען צו שטעהן ביים טיהר און איהם נאָכשפּירען.

צום מלאך המות: "גיב מיר דיין מעסער. איך האָב מורא דו וועסט מיך איבערשרעקען אין מיטען וועג." דער מלאך המות האָט געפאָלגט און האָט איהם געגעבען זיין מעסער. ווען זיי זיינען אָנגעקומען ביים גן עדן, האָט דער מלאך המות איהם אָנגעצייגט זיין אָרט. האָט ר' יהושע א שפרונג געטהאָן און געוואָלט אריין אינוויעניג. אָבער דער מלאך המות האָט איהם אָנגעכאַפּט פאַר א פּאָלע פון זיין מלבוש און גענומען איהם שלעפּען צוריק.

האָבענדיג דעם מעסער אין האַנד האָט ר' יהושע איהם שוין ניט געוואָלט צוליעב טהאָן. "איך שווער אז איך וועל פון דאַנען ניט אַרויס!" האָט ר' יהושע אויסגעררופען. איז אין הימעל געוואָרען א גרויסער גערודער. עס האָט געהאַלטען ביי דעם אז דער טויט זאָל אָבגעשאַפט ווערען פון דער וועלט און אז מענשען זאָלען לעבען אייביג אזוי ווי די מלאכים. דער מלאך המות איז געשטאַנען און ניט געוואוסט וואָס צו זאָגען און וואָס צו טהאָן. דער גרויסער צדיק האָט געשוואָרען אז ער געהט ניט אַרויס צוריק, און ווער קען די שבועה פון אזא צדיק ענדערען? איז די זאַך פאַרגעבראַכט געוואָרען פאַר כביכול אליין. האָט ער, כביכול, געזאָגט: "אויב דער צדיק האָט שוין איין מאָל אין זיין לעבען א שבועה געטהאָן און האָט דערנאָך געבעטען מען זאָל איהם מתיר נדר זיין, דאַרף ער זיך צוריק קעהרען. אויב ניט, דאַרף ער זיך ניט צוריק קעהרען." וואָס מען האָט וועגען דעם אויסגעפונען ווייס מען ניט, מען ווייס נאָר אז דער מלאך המות האָט גענומען שרייען מיט בעטומענע קולות: "גיב מיר אָב מיין מעסער!" אָבער ר' יהושע האָט אלץ ניט געוואָלט אָבגעבען. איז אַרויס א בת קול און האָט געזאָגט: "דעם מעסער מוזטו אָבגעבען. מענשען מוזען שטאַרבען."

24

תורה און ברויט

רבי חנינא און רבי חייא האָבען זיך איינמאָל צוואווערמעלט. האָט ר' חנינא געזאָגט צו ר' חייא'ן: "מיט מיר קריעגסטו זיך? ווייסט דען ניט ווער איך בין? ווען אידען זאָלען חס ושלום פערגעסען די תורה, קען איך די תורה צוריק אויפלעבען מיט מיין שאַרפזין און קענטניס." האָט ר'

א סיאנקישער רענדעל האָט געטאָט זעהר א גרויסען ווערטה, אָבער דאָך איז מר עוקבא נים געוזען צופריעדען, און ער האָט געזאָגט: "זעהר ווייניג צדה לדרך האָב איך אָנגעגרייט, און דער וועג איז א ווייטער—" האָט ער גענומען און אָבגעשריי־בען א גאנצע העלפט פון זיין פערמעגען אויף צדקה און דאַן איז ער שוין געשטאָרבען מיט א רוהיגער הארץ.

22

די שווינדלער קומט א דאנק

רבי חנינא האָט געזעהן אָן אָרימאַן וועמען ער פלעגט שיקען יעדען ערב שבת פיער גילדען. איינמאָל האָט ער דאָס געלד צוגעשיקט דורך זיין פרוי. איז די פרוי צוריקגעקומען און האָט געזאָגט: "דער אָרימאַן דארף גאָר קיין שטיצע." האָט רבי חנינא געפרעגט: "וואָס האָסטו ביי איהם געזעהן?" האָט די פרוי געענטפערט: "איך האָב געהערט ווי מען פרעגט איהם, וואָס פאר א טישטוך מען זאָל פערשפרייטען אויפ'ן טיש, א ווייסע א וואָלענע, אָדער פון קאָלירטען זייד?"

"אויב אזוי", האָט רבי חנינא געזאָגט, "איז דאָך רבי אלעזר געווען גערעכט וואָס ער האָט געזאָגט, אז מיר דארפען דאנקבאר זיין די שווינדלערישע שנאָרער, ווייל צוליעב זיי איז אונז נאָט מוחל ווען מיר פערפעהלען אמאָל צו העלפען אַן אמת'ן אָרימאַן. עס איז אמאָל שווער צו דערקענען פון אַן אמת'ן אָרימאַן ביז א שנאָרער."

23

א קאמפף פאר לעבען און טויט

שיער, שיער האָט דער מלאך המות איינמאָל פערלאָרען זיין מעסער, און עס האָט געהאלטען ביי דעם אז ער זאָל נים האָבען מיט וואָס צו נעהמען די לעבענס פון מענשען.

ווען ר' יהושע בן לוי האָט געהאלטען ביים שטארבען איז צו איהם געקומען דער מלאך המות. האָט ר' יהושע בן לוי איהם געבעטען: "קום צייג מיר צוערשט מיין אָרט אין גן עדן, אום עס זאָל מיר נים זיין אזוי שווער זיך צו שיידען מיט דער וועלט." האָט דער מלאך המות געענטפערט: "קום, איך וועל דיר ציינען." אויפ'ן וועג האָט ר' יהושע געזאָגט

משל. האָבען די רבנן געפֿרעגט: ״מיינסט צו זאָגען אז ער איז שוין אַוועק צו זיין אייביגער רוה?״ האָט בר קפרא געענטפֿערט: ״איהר זאָגט דאָס אליין. איך האָב אַזוינס ניט געזאָגט״. און אַזוי האָט ער זיך בעפֿרייט פֿון דער שטראָף וואָס מען האָט אַרויפֿגעלייגט אויף דעם וואָס וועט זאָגען אז רבי איז געשטאָרבען.

בעת רבי האָט זיך געשיידט פֿון דער וועלט האָט ער אויפֿגעהויבען ביידע הענד צום הימעל און האָט געזאָגט: ״רבונו של עולם! דו ווייסט דאָך גוט אז איך האָב מיט אַלע מיינע צעהן פֿינגער געאַרבייט שווער פֿאַר דיין תורה, און איך האָב קיין הנאה געהאַט אפילו פֿון איינעם פֿון די פֿינגער. איך בעט יעצט פֿון דיר בלויז איין זאַך, אז נאָך מיין טויט זאָל זיין שלום אויף דער וועלט״.

פֿאַר זיין טויט האָט רבי געהייסען אַריינקומען זיינע קינדער און ער האָט זיי געזאָגט: ״איהר זאָלט אָבהיטען דעם כבוד פֿון אייער מוטער. א ליכט זאָל ברענען אין מיין צימער ווי אימער, מיין טיש זאָל זיין אין אָרדנונג אויף דעם זעלבען אָרט און מיין בעט אויסגעבעטעט. יוסף הפני און שמעון אפרתי וועלכע האָבען מיך בעדיענט ביי מיין לעבען זאָלען מיך בעדיענען נאָך מיין טויט״.

און עס ווערט דערצעהלט, אז יעדען ערב שבת פֿלעגט רבי צוריק קומען אַהיים, אויף שבת, פֿון יענער וועלט, און דערפֿאַר האָט ער אָנגעזאָגט אז מען זאָל האַלטען זיין צימער אין אָרדנונג. איינמאָל איז געקומען א שכנה צו רבי׳ס הויז און געשריען ביים טהיר, האָט רבי׳ס דיענסט געזאָגט צו איהר: ״שטיל! רבי זיצט דאָ יעצט״.

דעם טאָג פֿון רבי׳ס לויה האָט א בת קול אויסגערופֿען, אז ווער עס נעהמט אַנטייל אין דער לויה וועט האָבען גן עדן. איז דאָרט געווען א וועשער וואָס פֿלעגט יעדען טאָג קומען אין רבי׳ס הויז, אָבער גראָדע יענעם טאָג האָט ער פֿערפֿעהלט צו קומען. ווען ער האָט זיך דערוואוסט וואָס ער האָט אָנגעוואָרען, איז דער וועשער אַרויף אויף א דאַך, זיך פֿאַר גרויס צער אַראָבגעוואָרפֿען און איז געשטאָרבען. האָט א בת קול אויסגערופֿען: ״אויך דער וועט אַריין אין גן עדן״.

חייא געענטפערט: „איך פערהיט אויף אַ בעסערען אופן אַז די תורה זאָל ניט פערגעסען ווערען. איך פערזיי פלאַקס, פון די פלאַקס מאַך איך נעצען, פאַנג הירשען און גיב די פלייש צו אָרימע יתומים צו עסען. נאָכדעם אַרבייט איך אויס די פעלכלעך, מאַך פון דעם פּאַרמענט, שרייב אויף דעם די פינף טייל פון חומש פאַר פינף יונגע תלמידים און זעקס טייל משניות פאַר זעקס אַנדערע תלמידים, און צו יעדען איינעם פון זיי זאָג איך: „געה יעצט און לערן מיט אַנדערע."

25

דער טויט פון רבי הקדוש

דעם טאָג וואָס רבי האָט געהאַלטען ביים שטאַרבען האָבען די רבנן גוזר תענית געווען און געבעטען גאָט פאַר איהם. זיי האָבען אָבגעמאַכט אַז ווער עס וועט וואַגען צו זאָגען אַז רבי איז געשטאָרבען זאָל דערשטאָכען ווערען מיט אַ שווערד.

רבי'ס דינסט, וועלכע האָט געקענט גוט לערנען און איז געווען זעהר פרום, איז אַרויף אויף אַן אויבערשטיבעל און האָט אַזוי געזאָגט: „די אונטערשט ע(די מענשען) ווילען האָבען רבי'ן ביי זיך און די אייבערשטע (די מלאָכים) ווילען איהם נעהמען צו זיך. הלואי זאָלען די אונטערשטע בייקומען די אייבערשטע". שפּעטער, זעהענדיג, אַז דער צדיק מאַטערט זיך זעהר שטאַרק, האָט זי געזאָגט: זאָלען שוין בעסער די אייבערשטע בייקומען די אונטערשטע."

די רבנן האָבען דערווייל ניט אויפגעהערט צו בעטען אַז רבי זאָל געזונד ווערען. האָט די דינסט גענומען אַ קרוג און עס אַרונטערגעוואָרפען פון דאַך. פון דעם גרויסען קלאַפּ האָבען די רבנן זיך איבערגעשראָקען און זיי זיינען אויף אַ וויילע געבליבען שטיל. אין דעם אויגענבליק איז רבי בעפרייט געוואָרען פון זיינע יסורים אויף אימער.

די רבנן וואָס זיינען געשטאַנען אין דרויסען און האָבען געוואַרט, האָבען געבעטען בר קפּרא'ן, ער זאָל אריינגעהן אין הויז און זעהן וואָס רבי מאַכט. איז ער אַריין און האָט געפונען אַז רבי איז שוין טויט. האָט ער אויף זיך קריעה געריסען און איז אַרויס און געזאָגט צו די רבנן: „די מלאכים פון אויבען און די צדיקים פון אונטען האָבען זיך געריסען פאַר'ן ארון הקודש, האָבען די מלאכים באַזיגט די צדיקים און צוגענומען דעם אָרון קודש". אַזוי האָט ער געזאָגט בדרך

דין תורה האָט ר׳ ישמעאל זיך געוואונשען אז דער גערטנער זאָל געווינען די דין תורה, און צולעצט האָט ער געזאָגט: ״אַ סוף זאָל קומען אויף אַלע כאַבאַרניקעס. מה דאָך איך, וואָס איך האָב ניט גענומען קיין שחד, און ווען אפילו איך וואָלט יאָ גענומען וואָלט דאָס דאָך געווען פון מיין אייגע־נעם גאָרטען, און פון דעסטוועגען האָב איך זיך געפיהלט בעאיינפלוסט צו גונסטען דעם גערטנער, היינט ווי איז שוין מיט די וואָס נעהמען טאַקע שוחד?״

צו רבי ישמעאל בן אלישע, וועלכער איז געווען אַ כהן, האָט אַ מאַן געבראַכט ראשית הגז, דעם טייל וואָל וואָס מען גיט אַוועק צו אַ כהן יעדען יאָהר וואָס מען שערט די שעפּסען. האָט איהם רבי ישמעאל געפרעגט: ״פון וואַנען קומסטו?״ האָט דער מאַן געענטפערט אז ער קומט פון יענעם און יענעם אָרט. ״פון אַזאַ ווייטען אָרט ביז דאַנען האָסטו גאָר ניט געקענט געפינען אַן אַנדער כהן?״ האָט ר׳ ישמעאל זיך געוואונדערט. האָט דער מאַן געענטפערט: ״איך דאַרף דאָ האָבען ביי דיר אַ דין תורה, האָב איך פאַר איין וועג געבראַכט דיר די ראשית הגז״. ר׳ ישמעאל בן אלישע האָט די ראשית הגז ניט אָנגענומען און האָט געטהאָן ווי ר׳ ישמעאל ברבי יוסי האָט געטהאָן. ער האָט אַוועקגעזעצט אַנדערע צוויי רבנים און זיי האָבען געפיהרט די דין תורה.

צו רב ענן איז איינמאָל געקומען אַ מאַן און האָט איהם געבראַכט אַ קאָרב מיט קליינע פישלעך. ״ביזט אהער געקו־מען וועגען עפּעס אַ געשעפט?״ האָט רב ענן געפרעגט. ״איך דאַרף האָבען אַ דין תורה״, האָט דער מאַן געענטפערט. רב ענן האָט די פישלעך ניט אָנגענומען און ער האָט דעם מאַן געזאָגט: ״איך בין פּסול צו זיין אַ דיין ביי דיר״. האָט דער מאַן געזאָגט: ״אויב אַזוי, פערלאַנג איך ניט דו זאָלסט פיהרען די דין תורה, אָבער די מתנה כוזטו פון מיר צונעה־מען, ווייל איך וויל האָבען אַ מצוה. עס איז דאָך בעוואוסט אַז דער וואָס ברייגנט אַ מתנה צו אַ תלמיד חכם ווערט עס איהם פערעכענט פאַר אַ גרויסע מצוה״. רב ענן האָט דעם מאַן צוליעב געטהאָן און האָט די מתנה אָנגענומען. נאָכדעם האָט ער דעם מאַן אָבגעשיקט צו רב נחמן אַז ער זאָל אָנ־נעהמען די דין תורה.

ווען דער בעל דין איז געקומען צו ר׳ נחמן און האָט איהם געזאָגט פון וועמען ער איז געשיקט געוואָרען, האָט רב נחמן געמיינט אַז דער מאַן איז רב ענן׳ס אַ קרוב און

26

מיט א גוט וואָרט קען מען אויך אנטשרעקן

שתד, כאבאר, איז ניט דוקא געלד. אמאָל קען א גוט וואָרט אויך האָבן די זעלבע ווירקונג אויף א ריכטער ווי געלד

שמואל איז איינמאָל אריבערגעגאנגען א בריק. איז אונטערגעקומען א מאן און האָט איהם געגעבן זיין האנד און איהם געהאָלפען אריבערגעהן. נאָכדעם האָט איהם שמואל געפרעגט: "וואָס טוהסטו דאָ?" האָט דער מאן געענט־פערט: "איך געה דאָט טאָסע צו דיר האָבן א דין תורה מיט איטיצען".

"איך קען די דין תורה ניט פסק'ענען", האָט שמואל געזאָגט. "דו האָסט מיר ערשט געמאָכן א טובה און איך האָב מורא אז די טובה זאָל ניט בעאיינפלוסען מיין פסק דין".

אמימר איז געזעסען אין בית דין און האָט אויסגע־הערט די טענות פון צוויי מענשען וואָס האָבען צווישען זיך געהאָט א סכסוך. איז ארויפגעפאַלען א פעדער אויף אמימר'ס קאָפּ. נעהט איינער פון די אנוועזענדע און נעהמט די פעדער ארונטער. "וואָס טוהסטו דאָ ביי מיר אין בית דין?" האָט אמימר געפרעגט. "איך דאַרף דאָ האָבען א דין תורה", האָט דער מאן געענטפערט. "אויב אזוי", האָט אמימר געזאָגט, "בין איך שוין פסול צו האָבען ביי מיר די דין תורה".

רבי ישמעאל ברבי יוסי האָט געהאַט זיינעם א גערט־נער וואָס פלעגט איהם ברייגנען יעדען פרייטאָג א קאָרב מיט פרוכטען. איינמאָל האָט ער איהם די פרוכטען גע־בראַכט אום דאָנערשטאָג, א טאָג פריהער ווי געוואוינליך. "וואָס האָסטו זיך עפּעס היינט פערפריהט?" האָט ר' ישמעאל געפרעגט. האָט דער גערטנער געענטפערט: "איך דאַרף האָבען מיט איינעם א דין תורה, האָב איך שוין פאַר איין וועג געבראַכט די פרוכטען". ר' ישמעאל האָט ביי איהם די פרוכטען ניט אנגענומען און ער האָט געזאָגט: "איך בין פסול אז איך זאָל משפט'ן צווישען דיר און דיין בעל דין". האָט ר' ישמעאל אוועקגעזעצט אנדערע צוויי רבנים אז זיי זאָלען משפט'ן. און די גאַנצע צייט פון דער

האָט פון די פייגעו געזונען האָניג און פון די ציגעו האָט געדונען מילך, און זיך געמישט צוזאַמען. האָט ער געזאָגט:
„אָט דאָס איז אַ לאַנד וואָס רינט מיט מילך און האָניג.”

ר׳ יעקב בר דוסתאי האָט אַזוי דערצעהלט: פון לוד ביז אונו איז אַ מרחק פון דריי מייל. איינמאָל בין איך אַהין אָנגעקומען גאַנץ פריה, איז מיר אויסגעקומען צו געהן ביז מיינע קניע אין דעם האָניג וואָס האָט אַרונטערגערונען פון די פייגען.

דערפאר האָט רב ענן ניט געוואָלט האָבען די דין תורה בײ זיך. גראדע צו יענער צײט איז פאר איהם אָנגעבאנגען א דין תורה פון יתומים. האָט ער זיך געטראַכט אז דער כבוד פון דער תורה איז בילבער, און מײנענדיג אז דער מאַן איז טאַקע א קרוב פון רב ענן האָט ער אָבגעלײגט די דין תורה פון די יתומים און זיך גענומען צו דער דין תורה. דער אנדער בעל דין, זעהענדיג, אז מען צײגט דעם מאַן אזוי פיעל כבוד, איז ער צומישט געוואָרען און האָט א מויל ניט געקענט עפענען, און אויף אזא אופן האָט ער די דין תורה פערלאָרען.

27
די ליעבע צו ארץ ישראל

די ליעבע צו ארץ ישראל איז אין די צײטען פון די חכמי התלמוד געװען אזוי גרויס, דאָס ר׳ אבהו האָט אײנמאָל זיך אויסגעדריקט, אז אפילו א נכ׳אישע דיענסט וואָס וואוינט אין ארץ ישראל איז זיכער מיט עולם הבא.

דאנעגען האָבען די חכמים געגלויבט, אז צדיקים וואָס וואוינען אין אנדערע לענדער וועלען ניט קענען אויפשטעהן תחית המתים פון זײערע קברים, נאָר זײ וועלען מוזען געהן אונטער דער ערד, דורך טונעלען, ביז זײ וועלען אָנקומען אין ארץ ישראל און דאָרט וועלען זײ אויפשטעהן תחית המתים.

אין ארץ ישראל האָט געוואוינט א מאַן וואָס איז געווען שטאַרק פערליעבט אין א פרוי פון חוץ לארץ. און אזוי ווי זי האָט ניט געוואָלט קומען צו איהם אין ארץ ישראל, איז ער שוין געווען גרײט צו פאָהרען צו איהר. אָבער ווען ער האָט געהערט פון דעם וואָס די וואָס שטאַרבען אין א פרעמדער לאַנד וועלען מוזען אויפשטעהן ווען משיח וועט קומען, האָט ער בעשלאָסען צו בלײבען אין ארץ ישראל. ער האָט אָבגעלעבט זײנע יאָהרען אײנער אלײן, א בחור, ביז זײן טויט.

28
א לאַנד פון מילך און האָניג

רמי בר יחזקאל איז אײנמאָל געקומען אין בני ברק (אין ארץ ישראל) און האָט דאָרט געזעהן ציגען עסען פײגען,

גרויסער וועלט, וואו עס זיינען דא די בעסטע פערגניגענס פון לעבען און וואו מיט דיין שעהנהייט קענסטו געווינען פריידען און גליק.״ אין אויגענבליק האט זיך דער נזיר צונער־הערט צו דער שטימע וואס האט גערעדט אין איהם, אבער פלוצלונג האט זיך אין איהם ערוואכט דער נזיר, און ער האט אויף זיך אליין אנגעשריען:

״דו רשע! וואס האלסטו זיך אזוי גרויס מיט א וועלט וואס איז ניט דיינס? וואס שטאלצירסט דו מיט דיין שעהנעם קערפער וואס וועט אמאל ווערען קריכענדע בעשעפעניסען און ווערים? איך שווער ביי גאט, אז איך וועל אבשערען דיינע לאנגע האאר!״

גלייך נאכדעם איז דער יונגער נזיר אוועק אין ירושלים צו שמעון הצדיק, וועלכער איז דאן געווען כהן גדול, און געזאגט צו איהם, אז ער וויל ברעכען זיין נדר וואס ער האט זיך געגעבען ניט צו שערען זיינע האאר, און וועט זיי יעצט אבשערען. און ווי דער דין פאדערט, איז ער יעצט געקומען צו ברייננען א קרבן.

ווען שמעון הצדיק האט דערזעהן דעם שעהנעם נזיר מיט זיינע געקרייזעלטע האאר, האט ער איהם געפרעגט: ״וואררום איז דיר איינגעפאלען אזא געדאנק צו פערדארבען דיינע שעהנע האאר?״ האט איהם דער פאסטוך דערצעהלט די גאנצע געשיכטע. האט שמעון הצדיק איהם א קוש געטהאן אין קאפ און געזאגט: ״הלואי זאלען ביי אידען זיין א סך אזעלכע ווי דו.״

2

צו וואס כעס קען ברייננען

ווען א מענש ווערט אין כעס ברענט אין איהם דער גיהנם — האט געזאגט ר׳ שמואל אין נאמען פון ר׳ יונתן.

עולא איז איינמאל געגאנגען פון בבל נאך ארץ ישראל. אויפ׳ן וועג זיינען צו איהם צוגעשטאנען צוויי מענשען פון דער שטעטעל חוזאי און זיי זיינען געגאנגען מיט איהם. אויפ׳ן וועג האבען די צוויי מענשען זיך אנגעהויבען צו קריגען, און ווען איינער פון זיי איז געווארען שטארק בייז האט ער געגומען זיין בעגלייטער מערדערען. דערביי האט ער געפרעגט ביי עולא׳ן: ״טוה איך ניט ריכטיג?״ עולא האט

מסכת נדרים

ו

דער נזיר

אין די געבענשטע דרום געגענדען פון ארץ ישראל האָט געוואוינט א יונגער מאַן וואָס האָט געפּאַשעט זיין פאָטער'ס פיה אין די דאָרטיגע גרינע פעלדער. דער יונגער מאַן האָט איינמאָל אויף זיך א נדר גענומען צו לאָזען וואַקסען זיינע האָאָר, צו ווערען א נזיר, און לעבען אין פרישות, אין אָבגע־זונדערהייט און אין פרומקייט.

ער פלעגט זיצען אין פעלד און זיינע אויגען פלעגען ארומוואַנדערען איבער באַרג און טהאָל און בעוואונדערען גאָט'ס שעהנע וועלט, וואָס ער האָט געגעבען צו די מענשען. נאָכדעם פלעגט ער וואַרפען זיין בליק צו די ריינע קלארע הימלען, טראַכטענדיג פון די פערבאָרגענע וועלטען, דאָרט, אין דער הויך, און דערביי פלעגען זיינע ליפען מורמלען א שטילע געבעט.

איינמאָל האָט זיך געמאַכט, אַז דער נזיר איז צוגעגאַנגען צו א קוואַל וואַסער צו נעהמען א טרונק. ווען ער האָט זיך איינגעבויגען, האָט ער אין די קלאָרע וואַסערען געזעהן ווי עס האָט זיך דאָרט אָבגעשפּיגעלט זיין אייגענער פנים מיט זיינע לאָקען, וועלכע האָבען זיך געקרייזעלט אַזוי ווי קליינע בערג. ער האָט צום ערשטען מאָל איינגעזעהן אַז ער איז שעהן, זעהר שעהן, און ער האָט זיך גענומען טראַכטען: פאַר וועמען לעבט ער און וואָס האָט ער פון זיין שעהנהייט? און דער יצר הרע האָט גענומען צו איהם ריידען: "געה, פערלאָז דיין שווערען, איינזאַמען לעבען. עה ארויס אין דער

אריין צום חולה, איהם אויפגעפאסט און איהם בעזאָרגט. האָט דער קראַנקער תלמיד געזאָגט מיט דאנקבארקייט: "רבי, האָסט מיין לעבען געראַטעוועט!" נאָכדעם איז רבי עקיבא ארויס צו די חכמים און אזוי געזאָגט: "ווער עס בעזוכט ניט אַ חולה איז אַזוי ווי ער וואָלט פערגיסען בלוט."

ווען רבא איז איינמאָל קראַנק געוואָרען, האָט ער דעם ערשטען טאָג אָנגעזאָגט זיינע הויז מענשען אז זיי זאָלען קיינעם ניט דערצעהלען אז ער איז קראַנק. דעם צווייטען טאָג האָט ער געזאָגט: "געהט און דערצעהלט אַלעמען. שונאים זאָלען זיך פרעהען און גוטע פריינד זאָלען פאַר מיר גאָט בעטען, און אפשר צוליעב די פרייד פון מיינע שונאים וועט מיך גאָט געזונד מאַכען."

5

ווען עס קומט דער סוף

ווען עס קומט די צייט פון שטאַרבען געזעגענען איבער דעם מענשען אַלע בעשעפעניסען.

רבה בר שילא האָט געהערט דערצעהלען אזא מעשה.

אַ הויכער מאַן איז געפאָהרען ריימענדיג אויף אַ קליינעם מוילאייזעלע. ווען ער האָט געהאַלטען אין אריבערגעהן אַ בריק, איז דער מולאייזעל משוגע געוואָרען און האָט דעם רייטער ארייַנגעוואָרפען אין וואַסער אריין, און ער האָט זיך דערטרונקען.

שמואל האָט איינמאָל געזעהן ווי אַ שלאַנג האָט זיך ארויפגעזעצט אויף אַ פראָש און דער פראָש האָט מיט איהם אריבערגעשוואומען דעם טייך. קומענדיג אויף דער אַנדער זייט ברעג פון טייך, האָט דער שלאַנג אַ ביס געטאָהן אַ מענשען און יענער איז פון דעם ביס געשטאָרבען.

6

אַ פנים זאָגט גאָרנישט

ניט אַלע מאָל איז דעם מענשען׳ס פנים אַן עדות געגען איהם.

רבי יהודה האָט זיך איינמאָל בעגעגענט מיט אַ גרויסע רוימישע ראַמע. האָט זי בעמערקט אז זיין פנים איז רויט.

מורא געהאט צו זאגען ניין, האט ער געענטפערט: „יא, אבער מאך איהם א גרינגען טויט." ווען עולא איז געקומען צו ר' יוחנן האט ער איהם פערצעהלט די מעשה און געפרעגט: "איך האב מורא, אז מיט דעם וואס איך האב איהם געבעטען ער זאל מאכען יענעם א גרינגען טויט האב איך מיטגעהאלפען אין דעם מארד." האט ר' יוחנן געענטפערט: "דו האסט מיט דעם דיין אייגענעם לעבען געראטעט. ווען דו וואלסט אנדערש געזאגט, וואלט ער דיך אויך ערמארדעט."

3

א משל מיט א קליין שטעדטעל

קהלת זאגט (קאפיטעל ט'): געווען אמאל א קליין שטעד־טעלע מיט א קליין ביסעל מענשען. איז געקומען א גרויסער קעניג פון אן אנדער לאנד און האט זי ארומגערינגעלט מיט זיין חיל און געבויט ארום איהר פעסטונגען. האט זיך אבער אין דער שטעטעל געפונען אן ארימער, אבער א קלוגער מאן, און ער האט מיט זיין חכמה געראטעט די שטעטעל פון דעם גרויסען און מעכטיגען קעניג.

האב ר' אמי בר אבא דעם משל אזוי ערקלערט: א קליין שטעטעלע מיט ווייניג מענשען מיינט דעם מענשענ'ס קערפער מיט זיינע איברים. דער גרויסער קעניג וואס קומט די שטעטעל איינצונעהמען דאס איז דער יצר הרע. די פעסטונגען וואס ער בויט ארום איהר זיינען די חטאים. דער ארימער קלוגער מאן איז דער יצר טוב, און ער רעטעט די שטעטעל מיט זיין חכמה, דאס מיינט מיט תשובה און מעשים טובים.

4

בקור חולים

בקור חולים איז א מצוה וואס איז גרויס גאר אהן א שיעור.

איינער פון רבי עקיבא'ס תלמידים איז קראנק געווא־רען, איז קיינער פון די חכמים געקומען איהם מבקר חולה זיין. זיי האבען דאס ניט גערעכענט פאר זייער כבוד, ווייל דער תלמיד איז ניט געווען א וויכטיגע פערזאן. האט רבי עקיבא זיי געוואלט צייגען אביישפיעל און איז אליין

בעל חוב, און גאָט און דער ים זאָלען מיר זיין ערב פאַר'ן חוב, אַז איך זאָל בעקומען צוריק געצאָהלט צו דער צייט."

אזוי איז געווען דער אָבמאַך. אבער גראַדע ווען עס איז געקומען די צייט פון צאָהלען איז רבי עקיבא קראַנק געוואָרען. איז די דאַמע געגאַנגען צום ברעג ים און האָט אזוי געזאָגט: "רבונו של עולם! דו ווייסט דאָך אַז רבי עקיבא איז קראַנק און קען דעם חוב ניט בעצאָהלען, טאָ בעצאָהל דו מיר. דו ביזט דאָך אַן ערב!"

גראַדע צו דער זעלבער צייט איז דעם קיסר'ס טאָכטער משוגע געוואָרען. זי האָט געכאַפּט אַ קאַסטען פול מיט טייערע דימאַנטען און גאָלדענע רענגלעך און דאָס אריינגעוואָרפען אין ים. און דער ים האָט דעם קאַסטען געבראַכט צו דעם אָרט ביים ברעג ים וואו די דאַמע איז געזעסען און געוואַרט אויפ'ן חוב.

די דאַמע האָט געעפענט דעם קאַסטען, אַ קוק געטהאָן, און איז מיט דעם אַוועק אהיים. שפּעטער, אַז רבי עקיבא איז געזונד געוואָרען, איז ער אַוועק צו דער דאַמע מיט געלד און האָט געוואָלט בעצאָהלען דעם חוב. האָט די דאַמע געזאָגט: "איך בין געווען ביים ערב און ער האָט שוין מיר בעצאָהלט אַלעס וואָס דו ביזט מיר שולדיג געווען, און נאָך אַ סך מעהר. טאָ נאַ דיר צוריק דאָס, וואָס ער האָט מיר איבערגעצאָהלט".

אזוי פון די רעשטע האָט רבי עקיבא בעקומען אַ גרויסען פערמעגען.

דער פינפטער גליק איז שוין פערבונדען מיט אַ שעהנע געשיכטע. רבי עקיבא פלעגט אָפטמאָל דעבאַטירען מיט טורנוסרופוס אין געגענוואַרט פון דעם קיסר, און רבי עקיבא פלעגט דערביי צייגען ווי אונוויסענד טורנוסרופוס איז געווען געגען איהם. דאָס האָט טורנוסרופוס'ן שטאַרק געקרענקט. איינמאָל, אַז ער איז געקומען אהיים, אַ טרויעריגער, אַ צובראָכענער, האָט איהם זיין פרוי, וועלכע איז געווען אַ גרויסע שעהנהייט געפרעגט: "וואָס ביזטו אזוי טרויעריג?" האָט ער געענטפערט: "שולדיג אין דעם איז רבי עקיבא, ער דערגעהט מיר די יאָהרען מיט זיינע רייד".

"איך האָב אַן עצה, מיין מאַן", האָט די פרוי געזאָגט. "דער גאָט פון דיזע אידען האָט זעהר פיינד אויסגעלאַסענהייט. גיב מיר ערלויבניס און איך וועל געהן צו רבי עקיבא און מאַכען ער זאָל זיך פערליעבען אין מיר".

טורנוסרופוס האָט דאָ געזעהן אַ מעגליכקייט צו בעזיעגען

האָט די דאַמע צו איהם געזאָגט: ״דער רבי זעהט אויס צו זיין בעטרונקען״. האָט רבי יהודה געענטפערט: ״איך שווער ביי דיר, אז איך טרינק בלויז צו קדוש און צו הבדלה, און אַז נאָך דעם ווי איך טרינק די ארבע כוסות בין איך געצוואונגען צו האַלטען מיין קאָפּ פערבונדען פון פסח ביז שבועות — אַזאַ שוואַכער טרינקער בין איך!״

7

פון וואָס רבי עקיבא איז רייך געוואָרן

פון זעקס זאכען איז רבי עקיבא רייך געוואָרען.

דער ערשטער גליק האָט איהם געטראָפען ווען זיין רייכער שווער, כלבא שבוע, האָט איהם אויסגעגעבען א העלפט פון זיין פערמעגען.

א צווייטער גליק האָט איהם געטראָפען ווען ער האָט געפונען א באַראַן פון א שיף. אין יענע צייטען פלעגט אויף יעדע שיף, אויפ'ן אייבערשטען רעק, זיך געפונען א קלאָץ וואָס איז געווען אויסגעשניצט אין דער פאָרמע פון א באַראַן, אלס א סגולה אז די שיף זאָל געהן שנעל. אינוועניג, אין דיזען הילצערנעם באַראַן, פלעגט מען אָפּט בעהאַלטען גאַנצע אוצרות גאָלד און זילבער. האָט זיך איינמאָל געטראָפען אז די מאַטראָזען האָבען אַזאַ פיגור פערגעסען אויפ'ן ברעג ים און רבי עקיבא האָט דאס געפונען.

דער דריטער גליק איז רבי עקיבא'ן געקומען אויף אַן עהנליכען אופן. ער איז איינמאָל געווען ביים ברעג ים און האָט געגעבען אמאַטראָז פיער גילדען ער זאָל איהם עפּעס ברייננען. דער מאַטראָז האָט געפונען עפּעס א קעסטעל, האָט ער עס געבראַכט צו רבי עקיבא און געזאָגט: ״אָט אויף דעם קען דער האַר זיך צוזעצען, ביז איך וועל עפּעס ברייננען.״ רבי עקיבא האָט געעפענט די קעסטעל און האָט געפונען אז זי איז פול מיט גאָלדענע מטבעות. די קעסטעל איז געווען פון א שיף וואָס איז געזונקען אין ים.

דער פערטער גליק איז געווען א וואונדערליכער נס. איינמאָל האָבען רבי עקיבא און זיינע תלמידים געדאַרפט האָבען געלד. זיינען זיי געקומען צו א רייכער דאַמע און געבעטען אז זי זאָל זיי לייהען. האָט די דאַמע געזאָגט: ״איך וועל אייך דאָס געלד לייהען, אבער דו, רבי עקיבא, זאָלסט זיין דער

א שארפע קריטיק נעגען זיין פיהרונג. האָט דער קיסר פער־משפט דעם גרויסען אידענפריינד צום טויט. פאר זיין טויט האָט קטיעה בר שלום זיך געלאָזט מגייר זיין און האָט אי־בערגעלאָזט זיין גאנצען פערמעגען צו רבי עקיבא און זיינע חברים.

8

די מזל'דיגע מאַלפּע

רב גמדא איז איינמאָל געקומען צו א פּאָרט האנדלען. האָט ער געגעבען פיער גילדען צו א מאטראָז ער זאָל איהם עפּעס ברייננגען. האָט דער מאטראָז ניט געפונען קיין אנדער סחורה ווי א מאַלפּע, און ער האָט איהר געבראכט צו רב גמדא. ווי נאָר רב גמדא האָט צונעגומען די מאַלפּע, האָט זי זיך פון איהם אויסגעריסען און איז ארייננעקראָכען אין א גרוב. האָט מען אויפגעגראָבען די מאַלפּע און מען האָט געפונען אז זי ליעגט אויף טייערע פּערל. האָט מען נאָכדעם פון יע־נעם אָרט אויסגעגראָבען א גאנצען אוצר מיט טהייערע שטיינער.

9

א מויל פון פעך און שוועבעל

א פּרוי איז נעקומען אין נהרדעא צו רב יהודה'ן צו האָבען ביי איהם א דין תורה. האָט זי די דין תורה פערלאָ־רען. נאָכדעם האָט זי געפרעגט רב יהודה'ן: "שמואל, דיין רבי, וואָלט אויך אַזוי גע'פסק'נט?"

"אז דו קענסט שמואל מיין רבי, צו וואָס ביזטו גע־קומען צו מיר?" האָט רב יהודה געפרעגט.

"געוויס קען איך איהם", האָט די פּרוי מיט'ן בייזען צינגעל געענטפערט." ער איז אַ קליינינקער מיט א גרויסען בויך, א שווארצער מיט גרויסע צייהן."

"אָט אַזוי בעליידינסטו מיין רבי'ן?" האָט רב יהודה אויסגערופען. "אין חרם זאָלסטו זיין!"

די פּרוי האָט גלייך בעקומען אפּאָפּלעקציע און איז געשטאָרבען.

דעם גרויסען אידישען מאַן, האָט ער זיין פרוי נעגעבען די ערלויבנים. די פרוי האָט זיך פערפּוצט אין די שענסטע קליידער און איז אוועק צו רבי עקיבא און גענומען קאָקעטירען פאַר איהם. רבי עקיבא האָט אויף איהר א קוק געטהאָן און האָט גלייך א שפּיי געטהאָן, נאָכדעם האָט ער זיך צולאַכט און געוויינט.

„ערקלער מיר, איך בעט דיך, וואס בעדייטען די דריי זאַכען וואס דו האָסט געטהאָן?" האָט די גרויסע שענהייט, די פרוי פון טורנוסרופוס געפרעגט.

„צוויי זאַכען וועל איך דיר ערקלעהרען", האָט רבי עקיבא געענטפערט. „די דריטע זאַך מוז איך פאָרלויפיג פערשווייגען. איך האָב געשפּיגען, ווייל ווען איך האָב אויף דיר א קוק געטהאָן האָב איך זיך דערמאָנט פון וואַנען דו שטאַמסט אָב. געוויינט האָב איך ווען איך האָב זיך בעדענקט דאָס אזא שענהייט ווי דו וועסט אמאָל מוזען פוילען אין דער ערד".

די שטאָלצע דאַמע וואס די גרעסטע רוימישע העלדען פלעגען זיך פיהלען גליקליך אז זי פלעגט זיי שענקען א שמייכעל, האָט זיך געפונען בעזיעגט פון דעם גרויסען אידישען מאַן מיט זיין שטאַרקען גייסט. זי האָט שוין מעהר ניט געזוכט איהם צו פערפלאָנטערען אין א נעץ פון ליעבע, נאָר מיט אַן אונטערטעניגסטע שטימע האָט זי איהם געפרעגט:

„איז פאַר מיר גאָר ניטאָ א וועג ווי איך זאָל תשובה טהאָן און ווערען א גוטע פרוי?"

„יאָ, עס איז דאָ!" האָט רבי עקיבא קורץ געענטפערט.

די פרוי איז אוועק און האָט זיך מגייר געווען. א צייט שפּעטער האָט רבי עקיבא זי גענומען פאַר א ווייב. ערשט דאַן איז קלאָר געוואָרען וואס עס האָט בעדייט זיין געלעכטער ווען ער האָט איהר צום ערשטען מאָל דערזעהן. ער האָט דאַן מיט רוח הקודש פאָראויסגעזעהן אז זי וועט אמאָל ווערען א אידישע פרוי און וועט מיט איהם תתונה האָבען. און זי האָט איהם אויך אריינגעבראַכט א גרויסען פערמעגען.

דער זעקסטער גליק איז געווען א ירושה. קטיעה בר שלום איז געווען א גרויסער רוימישער מאַגנאַט און ער איז געווען א פריינד פון אידען. איינמאָל, אז עס האָט זיך געהאַנדעלט וועגען א גזירה אויף אידען, וואס דער רוימישער קיסר האָט געוואָלט אַרויסגעבען, האָט קטיעה בר שלום געהאַלטען א וואַרימע פערטיידיגונגס רעדע פאַר אידען. איז דעם קיסר דאָס ניט געפעלען געווען, דען ער האָט אין דער רעדע געזעהן

עשירות. רבי האָט קיין אַנדער ברירה געהאַט ווי בר קפּרא׳ן איינצולאַדען. ״איך וועל דיר געבען פערציג מעסטלעך ווייץ בתנאי אַז דו זאָלסט ניט מאַכען קיין שפּאַסען״, האָט רבי געזאָגט. ״זעהר גוט״, האָט בר קפּרא געענטפערט, ״אָבער די ווייץ זאָל איך קריגען מיט מיין מאָאָס.״ בר קפּרא איז נעגאַנגען און גענומען אַ גרויסען קאָרב, דאָס אויסגעשמירט מיט פעך און זיך אָנגעטהאָן אויפ׳ן קאָפּ, אום רבי זאָל איהם ניט דערקענען. נאָכדעם איז ער געקומען צו רבי׳ן און האָט געזאָגט: ״גיב מיר אָב די פערציג מאָאָס ווייץ וואָס דו האָסט ביי מיר געליהען.״ רבי האָט בר קפּרא׳ן דערקענט נאָך זיין שטימע און ער האָט איהם פירגעהאַלטען: ״איך האָב דאָך מיט דיר אָבגעמאַכט אַז דו זאָלסט ניט מאַכען קיין שפּאַסען. איך בין דיר שולדיג פערציג מאָאָס ווייץ פאַר דיין צוזאָג קיין שפּאַסען צו מאַכען, אָבער איך האָב ביי דיר קיינמאָל קיין ווייץ געליהען.״ אָבער בר קפּרא האָט זיך ווייטער געהאַלטען ביי זיין שפּאַס און האָט געזאָגט: ״מיין ווייץ וואָס דו האָסט ביי מיר געליהען וויל איך האָבען!״

בר קפּרא האָט ניט געפיהלט אַז ער האָט שוין געטריבען צו ווייט, און זיין חשק צו שפּאַסען האָט זיך נאָך פערגרערט. האָט ער געזאָגט צו רבי׳ס טאָכטער: ״מאָרגען וועל איך דיר ציינען אַ קונץ, ווי איך וועל טרינקען וויין און דיין טאַטע מיט דיין מאַמען וועלען פאַר מיר טאַנצען און זינגען.״

אויף דעם צווייטען טאָג פון די שבעת ימי המשתה האָט בר קפּרא זיך גענומען אויסצופיהרען זיין בעריהמטעריי. ער האָט געבעטען רבי׳ן ער זאָל איהם ערקלעהרען אַ פּסוק, אָבער רבי׳ס ענטפער איז איהם ניט געפעלען געוועזען. ״אדרבה, זאָג דו״, האָט רבי געבעטען. האָט בר קפּרא געזאָגט: ״איך וועל ענטפערן, נאָר פריהער זאָל דיין פרוי פאַר מיר אָנגיסען אַ קעלשיקעל וויין״. האָט רבי׳ס פרוי פאַר איהם אָנגעגאָסען דעם וויין. ״יעצט וויל איך אַז דו זאָלסט פאַר מיר כאַפּען אַ טענצעל״, האָט בר קפּרא געפאָדערט פון רבי׳ן. רבי האָט איהם געמוזט פאָלגען. נאָכדעם האָט בר קפּרא ערקלעהרט דעם פּסוק וואָס ער האָט פריהער געפרעגט ביי רבי׳ן. אַזוי האָט בר קפּרא געטהאָן מיט רבי׳ן דריי מאָל.

אויף דער חתונה האָט זיך געפונען בן אלעשה, רבי׳ס איידים, וועלכער איז געווען בעריהמט מיט זיינע עשירות און מיט זיין פרייע האַנד. ער האָט ניט געקענט צוזעהן

10
אמאָליגע קוכערס

איינער, א רייכער מאַן, האָט ביי זיך געהאַט א קנעכט וואָס איז געווען זעהר א גוטער קוכער. האָט ער דעם קנעכט פערדונגען צו א פריינד אז ער זאָל דעם פריינד איוסלערנען קאָכען טויזענד פערשיעדענע מאכלים. אָבער מעהר ווי אכט הונדערט האָט איהם דער קנעכט ניט אויסגעלערנט. איז געגאַנגען דער פריינד און האָט גערופען דעם בעל הבית פון קנעכט צו א דין תורה, און געפאָדערט אז דער קנעכט זאָל איהם אויסלערנען נאָך צוויי הונדערט געריכטען, ווי דער אָבמאַך איז געווען. די דין תורה איז פאַרגעקומען פאַר רבי'ן. האָט רבי געזאָגט:

"אונזערע עלטערן האָבען זיך בעקלאָגט אז זיי האָבען פערגעסען די גוטע צייטען וואָס זיי האָבען אמאָל געהאַט, און מיר האָבען קיין גוטע צייטען אין די אויגען געזעהן, און עס געפינען זיך נאָך ביי אונז מענשען וואָס ווילען זיך לאָזען אזוי וואוילגעהן!"

11
בר קפרא דער וויצלינג

בר קפרא איז געווען אגרויסער וויצלינג און האָט אימער געזוכט א געלעגענהייט צו מאַכען שפאַס. רבי איז געווען א קראַנקער מענש און האָט זיינע שפאַסען ניט געקאָנט פאַר־טראַגען. ווען רבי האָט חתונה געמאַכט זיין זוהן רבי שמעון, האָט ער בר קפרא'ן ניט איינגעלאַדען, ווייל ער האָט מורא געהאַט פאַר זיינע שפאַסען. בר קפרא האָט זיך געפיהלט בעליידיגט, איז ער געקומען צו רבי'ס הויז און האָט אויפ'ן טהיר אָנגעשריבען: "פיער און צוואַנציג טויזענד רבוא רענד־לעך האָט מען אויסגעגעבען אויף דער חתונה און בר קפרא'ן האָט מען ניט איינגעלאַדען". די מענשען וואָס האָבען דאָס געלעזען האָבען געלאַכט, ווייל די סומע איז געווען געוואַלדיג איבערטריבען, און טאַקע אפשר דערפאַר, ווייל דער חתן איז געווען בעקאַנט אלס א זעהר קאַרגער עושר.

אויסער דעם שפאַסיגען אויפשריפט האָט בר קפרא געטוהען זאַגען וויצען ווענגען רבי אליין און וועגען זיינע

נאָך מעהר פערשטיינערט געוואָרען און דער לעצטער פינס פון מיטלייד איז דאָרט אויסגעלאָשען געוואָרען.

איינמאָל איז צו איהם געקומען צדקיהו און האָט איהם געפונען עסענדיג א לעבעדיגען האָז. האָט נבוכדנצר געזאָגט צו איהם: "שווער מיר אז דו וועסט קיינעם ניט אויסזאָגען". האָט צדקיהו געשוואָרען. ער האָט אבער באַלד חרטה געהאַט אויף דעם וואס ער האָט געגעבען די שבועה. די זאַך האָט איהם אזוי געערגערט, און עס האָט זיך איהם געוואָלט אז די גאַנצע וועלט זאָל וויסען וואס פאַר א נידריגער מענש דער רשע איז. האָט צדקיהו זיך געווענדעט צו די אידישע געלעהרטע און זיי האָבען איהם מתיר געווען זיין שבועה, און ער האָט אויסגעזאָגט. באַלד איז די זאַך בעקאַנט געוואָרען צווישען נבוכדנצר'ס מענשען און דער טיראַן האָט געהערט ווי זיינע אייגענע האָפליים לאַכען פון איהם. האָט ער פערדופען צו זיך די סנהדרין און צדקיהו'ן, און ער האָט געזאָגט צו די אידישע חכמים: "איהר האָט געזעהן וואס צדקיהו האָט געטהאָן? ער האָט דאָך געשוואָרען אין גאָט'ס נאָמען אז ער וועט ניט אויסזאָגען!" האָבען די חכמים געענטפערט: "ער האָט אונז געפרעגט וועגען דער שבועה און מיר האָבען איהם מתיר געווען".

"אבער מיט וואס פאַר א רעכט האָט איהר איהם מתיר נדר געווען? איהר האָט עס לויט אייער דין געדאַרפט טהאָן אין מיין געגענוואַרט!" האָט נבוכדנצר געדונערט.

אין די אידישע געלעהרטע זייגען פערשעהמט געזעסען אויף דער ערד און געשוויגען.

14

אָרימקייט פערדאַרבט אידישע שעהנהייט

רבי ישמעאל איז געווען דער פריינד און דער בעשיצער פון אָרימע אידישע טעכטער. ער פלעגט זאָגען: "אידישע טעכטער זיינען שעהן, נאָר די אָרימקייט מאַכט זיי מיאוס". דאַרום, וואו ער האָט זיך דערוואוסט פון א אידישע מיידעל וואס האָט געדאַרפט קריגען א חתן און האָט ניט געקענט צו־ליעב דעם וואס זי איז ניט רייך, אָדער מיאוס, פלעגט ער די מיידעל אויסקליידען אין די שעהנסטע קליידער, איהר געבען צירונג און איהר בעזאָרגען מיט שעהנהייטס מיטלען.

ווי בר קפרא האלט אין איין שפאסען פון רבי׳ן, און ער האט גענומען זיין פרוי און האט פערלאזען די הויז מיט גרויס פערדרוס.

12

זיך בעשיצט מיט דער תורה

רבי טרפון איז איינמאל געגאנגען אין פעלד, האט ער געזעהן די לעצטע פייגען וואס זיינען פערבליבען אויף א בוים, נאכדעם ווי די צייט פון שניידען די פייגען איז שוין אריבער. אזעלכע פייגען זיינען על פי דין הפקר און רבי טרפון האט גענומען א פאאר פייגען און געגעסען.

ניט ווייט פון דארט איז געשטאנען א וועכטער און האט דאס צוגעזעהן. דער וועכטער האט רבי טרפון׳ען פערזענליך ניט געקענט. האט דער וועכטער געזאגט צו זיך: „דאס דאס מוז זיין דער זעלבער וואס פלעגט דא גנב׳ענען פייגען די גאנצע צייט”. האט ער רבי טרפונ׳ען געפאקט, אריינגעווארפען אין א זאק, און איהם געטראגען צום טייך איהם דארט אריינצואווארפען. האט רבי טרפון געזיפצט און געקלאגט. „וועה איז צו טרפון און וואס פאר א מיאוס׳ן סוף ער האט דערלעבט!” ווען דער וועכטער האט זיך דערוואוסט ווער ער טראגט אין זאק, האט ער זיין געפאנגענעם גלייך ארויסגעלאזען, און רבי טרפון איז אוועק אהיים.

זיין גאנצען לעבען, זייט די פאסירונג, האט רבי טרפון זיך שטארק גענומען צום הארצען וואס ער האט זיך בענוצט מיט דעם כבוד התורה אום זיך צו בעשיצען. אזוי ווי ער איז געווען א רייכער מאן האט ער בעסער געדארפט זיך אויסקויפען פאר געלד, איידער זיך בענוצען מיט דעם וואס ער איז געווען א בן תורה.

13

צדקיהו און נבוכדנצר

א מידאן, א בלוטדורשטיגער מלך, איז געווען נבוכדנצר. און ער האט אימער געזוכט מיטלען צו יושרן זעהר רשע, סעהר אכזר. אין דעם צוועק פלעגט ער עסען לעבעדיגע חיות, רייסען פון זיי גליעדער און עסען. דורך דעם איז זיין הארץ

איהם איז געקומען אזא און אזא פרוי מיט דעם צחעק אז ער זאָל אין איהר אויסגעפינען כאָטש איין שעהנע מעלה. האָט ר׳ ישמעאל געפרעגט: ״אפשר האָט זי א שעהנעם קאָפּ?״ האָבען די תלמידים געענטפערט: ״איהר קאָפּ איז זעהר קייַלעכדיג.״

״האָט זי אפשר שעהנע האָאָר?״

״איהרע האָאָר זיינען אזוי ווי בינטלעך פלאקס״.

״אפשר האָט זי שעהנע אויגען?״

״די אויגען איהרע זיינען פראנקע.״

״האָט זי כאָטש שעהנע אויערן?״

״איהרע אויערן זיינען אזוי ווי טאָפּעלטע צוזאמענגעלייגטע.״

״אין וואָס פאַר א נאָז האָט זי? א חנ׳עודיגע נאָז האָט א סך צו זאָגען.״

״זי איז א פאנפעוואטע.״

״נו, מוז זי דאָך האָבען שעהנע ליפּען.״

״איהרע ליפּען זיינען גראָב — א חלשות אָנצוזקוקען.״

״מעגליך זי האָט א שעהנעם האלז.״

״מען זעהט קיין סימן פון א האלז, עס ליעגט איינגעזונקען צווישען איהרע שולטערן.״

״האָט זי אפשר א שעהנע פיגור?״

״זי האָט א בויך וואָס איז געשוואָלען ווי א פאס.״

״האָט זי געוויס שעהנע פים.״

״ברייטע — אזוי ווי ביי א גאנז.״

רבי ישמעאל האָט שוין כמעט ניט געוואוסט וואָס ווייטער צו פרעגען.

אָבער צולעצט פאלט איהם איין צו פרעגען:

״זי מוז מסתמא האָבען א שעהנעם נאָמען. אדרבה, ווי הייסט זי?״

״לכלוכית, הייסט זי.״

״אָה!״ האָט רבי ישמעאל אויסגערופען, ״זעהר א שעהנער נאָמער פאַר איהר. עס פּאסט זיך איהר אויסגעצייכענט. לכלוכית מיינט אן איינגעשמירטע, און זי איז דורכאויס איינגעשמיערט אין פעהלערן. שעהן, זעהר שעהן — זאָגט איהר מאן אז זיין נדר איז שוין בטל און ער קען מיט איהר ווידער וואוינען צוזאמען.״

אן אנדער מאן האָט געהאט א ווייב, וואָס ווי עס ווייזט

אמאָל האט איינער א נדר געטהאָן ער זאָל ניט חתונה האָבען מיט זיין פּלימעניצע, און ווי עס יעהט אויס פון דער געשיכטע איז זי געוועזן העסליך. האָט מען די מיידעל געבראַכט צו רבי ישמעאל. דאָרט האָט מען איהר שעהן געמאַכט און צוגעפּוצט, אז עס איז גאָר ניט געוועזן צו דערקענען אז דאס איז די זעלבע מיידעל. נאכדעם האָט מען געבראַכט דעם יונגען מאַן, און רבי ישמעאל האָט איהם געפרעגט: "מיין קינד, אָט מיט דיזער מיידעל האָסטו א נדר געטהאָן ניט חתונה צו האָבען?" האָט דער יונגער מאַן געענטפערט: "ניין, דאן איז זי גאָר געוועזן אַן אַנדערע".

"אויב אזוי, איז דיין נדר בטל און דו קענסט מיט איהר חתונה האָבען", האָט ר' ישמעאל געזאָגט, און גלייך האָט ער אויסגעבראָכען מיט א געוויין: "די שעהנע אידישע טעכטער, ווי מיאוס די ארימקייט מאַכט זיי!"

אַן ענהליכער פאַל איז געוועזן מיט ג מאַן וואס האָט א נדר געטהאָן אז ער וועט ניט חתונה האָבען מיט א מיידעל, ווייל זי איז געוועזן מיאוס און עס האָט איהר אויסגעפעהלט א צאָהן. האָט מען איהר געבראַכט צו רבי ישמעאל, און ער האָט איהר שעהן געמאַכט, איהר אריינגעשטעלט א גאָלדענעם צאָהן, און נאכדעם האָט דער בחור מיט איהר חתונה געהאַט.

און אז רבי ישמעאל איז געשטאָרבען האָט מען איהם בעקלאָגט מיט די ווערטער: "וויינט, אידישע טעכטער, וויינט אויף רבי ישמעאל וועלכער פלעגט אייך קליידען אין זיידענס און אין טייערע צירונג".

15

צוליעב שלום בית

איינער האָט געהאַט א פרוי וועלכע איז געוועזן זעהר העסליך און פול מיט פעהלערן. האָט ער צו איהר איינמאָל געזאָגט: "איך וועל מיט דיר ניט מעהר וואוינען צוזאמען, סיידען דו וועסט געהן צו ר' ישמעאל בר' יוסי און ער זאָל געפינען כאָטש איין שעהנע מעלה צווישען דיינע פעהלערן." איז די פרוי געקומען צו ר' ישמעאל'ן און געוואַרט אויף זיין משפט.

די תלמידים האָבען געמעלדעט צו רבי ישמעאל אז צו

אָבער געמיינט אַז דער מאַן הייסט איהר די ליכט צוברע־כען אויף בבא בן בוטא. איז זי אַוועק צו בבא בן בוטא און האָט די ליכט צובראָכען אויף זיין קאָפּ.

„פאַר וואָס האָסטו דאָס געטהאָן ?" האָט בבא בן בוטא, דער גרויסער אידישער געלעהרטער און שטאַאטסמאַן, גע־פרעגט ביי דער פרוי.

„אַזוי האָט מיר מיין מאַן געהייסען", האָט די פרוי גע־ענטפערט.

„דו האָסט געטהאָן דעם ווילען פון דיין מאַן", האָט בבא בן בוטא איהר געבענשט, „דערפאַר וועט דער אייבער־שטער דיר געבען אַזעלכע צוויי קינדער ווי איך".

17
דער נדר פון א בחור

א בחור האָט איינמאָל אַ נדר געטהאָן, אַז די גאַנצע וועלט זאָל איהם אסור זיין, אויב ער וועט נעהמען אַ פרוי, איידער ער וועט פריהער לערנען און ווערען אַ גרויסער למדן. האָט ער געלערענט, געקנייטשט דעם שטערן, געקראָכען אויף גלייכע ווענד, אָבער ער האָט ניט געהאַט קיין קאָפּ צום לערנען. און דערווייל איז איהם דער לעבען געוואָרען זעהר איבערדריסיג. האָט רב אחא בר רב הונא אויף איהם רחמנות בעקומען און האָט איהם איינגערעדט ער זאָל נעהמען אַ פרוי. רב אחא בר רב הונא האָט דאָס געטהאָן ווייל ער האָט געוואָלט אַז דער בחור זאָל צוערשט חתונה האָבען און דאַן וועט מען איהם מוזען מתיר נדר זיין, ווייל זאָלאַנג ער האָט קיין פרוי ניט געהאַט איז נאָך זיין נדר ניט אריין אין קראַפט.

אַז דער יונגער מאַן האָט חתונה געהאַט האָט איהם רב אחא בר רב הונא אויסגעשמירט דעם פנים מיט ליים, כדי מען זאָל איהם ניט דערקענען, און האָט איהם געבראַכט צו רב חסדא'ן וועלכער האָט איהם גלייך בעפרייט פון זיין נדר.

18
דער אונשולדיגער ליעבהאָבער

איינער אַ מאַן, וואָס האָט געהאַט ניט קיין שעהנעם נאָמען, פלעגט אריינקומען צו אַ פערהייראַטער פרוי.

אוים פון דער געשיכטע איז זי געווען א קנאפע קעבין. האט ער איינמאל א נדר געטאן אז ער וועט ניט פערזוכען איהרע געקעכטס ביז זי וועט זיי צוערשט געבען צו פערזוכען צו רבי יהודה און רבי שמעון.

האט די פרוי גענומען א טעפעל ריט געקעכטס און איז אוועק צו די צוויי תנאים. רבי יהודה האט פערזוכט איהר געקעכטס, ערקלעהרענדיג אז צוליעב שלום בית דארף מען טהאן אלעס אין דער וועלט. רבי שמעון האט ניט פערזוכט, זאגענדיג: "עס מעג זיך אפילו שטארבען איהר מאן, און איהרע קינדער זאלען נאכדעם אויך שטארבען, אבער איך וועל זיך ניט ריהרען פון ארט און ניט איינגעוואוינען מענשען אזוי זיך צו נעהמען נדרים, אומזיסט און אומנישט פאר יעדען קליינעם קאפריז!"

16

ווען מאן און ווייב פערשטעהען זיך ניט

ווען מאן און ווייב פערשטעהען זיך ניט קומען ארויס צרות.

איבערהויפט קומען ארויס צרות ווען יעדער פון די פאאר פאלק איז פון אן אנדער מדינה און איז ערצויגען געווארען מיט אנדערע בעגריפען און אנדערע געוואוינהייטען.

דערצעהלט די גמרא אזא מעשה.

א איד פון בבל האט גענומען א ווייב פון ארץ ישראל. האט ער איהר איינמאל געהייסען קאכען "א פאאר לינזען", וואס אין בבל מיינט עס א ב י ס ע ל לינזען. די ארץ ישראל אידענע האט אבער געמיינט אז א פאאר איז דווקא צוויי, האט זי איהם אין א גרויס טעפעל אבגעקאכט פונקט צוויי לינזען. א צווייטען מאל האט ער שוין געוואלט זיין קליגער, האט ער איהר אנגעזאגט אז זי זאל קאכען א סך לינזען. האט זי אבגעקאכט וועהר א סך — שוין צופיעל. איינמאל האט ער איהר געהייסען ברייגען צוויי "בוציניך", וואס אין בבל מיינט עס צוויי קירבעסען. די פרוי האט איהם אבער געבראכט צוויי ליכט, ווייל אין ארץ ישראל פלעגט מען זאגען אויף ליכט "בוציניך". איז ער געווארען אין כעס און האט א געשריי געטהאן: "נעה און צוברעך זיי אויף בבא!" בבא מיינט אין בבל א טיהר. די פרוי האט

מסכת נזיר

.1

די מחשבה איז דער עיקר

וואָס א מענטש טהוט איז די מחשבה דער עיקר. איינער טהוט אמאָל אן עבירה, אָבער מיינען מיינט ער צו טהאָן א מצוה. אזא מענשען ווערט די עבירה פערערעכענט פאר א מצוה.

ווייל דער עיקר איז די כוונה.

תמר האָט געזינדיגט און זמרי האָט געזינדיגט. תמר האָט געזינדיגט זיינען פון איהר ארויסגעקומען מלכים און נביאים. זמרי האָט געזינדיגט און צוליעב זיין זינד האָבען צעהנדליגע טויזענדער אידען זייערע לעבענס פער־לאָרען.

2

ר׳ מאיר׳ס תלמידים

נאָכדעם אז רבי מאיר איז געשטאָרבען האָט רבי יהודה געזאָגט צו זיינע תלמידים: ״איהר זאָלט אהער, אין אונ־זער בית המדרש, ניט אריינלאָזען רבי מאיר׳ס תלמידים, ווייל זיי האָבען ליעב זיך צו שפארען, צו פיהרען וכוחים און זיך קריגען. ניט לערנען איז זייער בענעהר. נאָר זיי קומען

איינמאָל, בעת דער ליעבהאָבער איז געזעסען ביי דער פרעמדער פרוי איז פּלוצלונג אָנגעקומען איהר מאַן. האט דער ליעבהאָבער זיך שנעל בעהאַלטען הינטער דעם פאָרהאַנג וואס איז געהאַנגען פאר א טיהר.

א היבשע צייט איז דער ליעבהאָבער דאָרט געזעסען אין זיין בעהעלטענים און האָט מורא געהאט זיך צו צייגען. פון זיין בעהעלטענים האָט ער זיך צוגעקוקט ווי א שלאַנג קריכט ארום, געהט־צו צו א פּאַק טייטלען וואס זיינען געלעגען אין א ווינקעל, בייסט, און עסט פון דעם. ״די טייטלען זיינען יעצט פערגיפטעט״, האָט זיך דער ליעבהאָבער געטראַכט. מיט אמאָל זעהט ער פון הינטער דעם פאָרהאַנג ווי דער מאַן פון דער פרוי רוקט אריין זיין האַנד און נעהמט עטליכע פון די טייטלען. ״ער וועט עסען, ער וועט שטאַרבען און די פרוי וועט זיין פריי פאר מיר״, האָט זיך דער ליעבהאָבער געטראַכט. אבער אין אַן אויגענבליק האָט ער זיך בערעכענט, אַז ער וועט דעם מאַן ניט לאָזען שטאַרבען. דער געוויסען האָט גענומען ריידען אין איהם, און דער ליעבהאָבער האָט פערגעסען אויף זיך אליין, איז ארויסגעשפּרונגען פון זיין בעהעלטענים, אָנגעכאַפּט דעם מאַן פאר'ן האַנד און אויסגערופען: ״עס ניט! די טייטלען זיינען פערגיפטעט!״ און מיט דעם האָט דער ליעבהאָבער גערעטעט דעם לעבען פון זיין געליעבטער'ס מאַן.

אבער ווי עס שיינט האָט דעם מאַן מעהר געאַרט די אונטרייהייט פון זיין פרוי אלס די געפאַהר אין וועלכער ער איז געווען. האָט ער זיין פרוי גערופען צו א דין תורה פאר רבא'ן. רבא האָט אויסגעהערט די גאַנצע געשיכטע און נאכדעם האָט ער געזאָגט:

״די פרוי איז ריין פון זינד. ווען דער ליעבהאָבער וואָלט געהאט געזינדיגט מיט איהר וואָלט ער דעם מאַן געלאָזט עסען די פערגיפטעטע טייטלען, אום ער זאָל שטאַרבען, און דער געליעבטער זאָל די פרוי האבען אין גאַנצען פאר זיך.״

מסכת גיטין

1

א משל מיט צוויי שעפסען

ר׳ ישמעאל זאָגט:

ווער עס טיילט אָב פון זיין פערמעגען פאר צדקה רע־טעט ער זיך פון גיהנם. א משל צו צוויי שעפסען וואָס האָבען געדאַרפט אריבערגעהן א וואסער. איינע איז גע־ווען א געשאָרענע און די אנדערע ניט א געשאָרענע. די גע־שאָרענע איז געווען לייכט אין וואָג, איז זי דעם וואסער אריבער. די ניט געשאָרענע איז געווען צו שווער, האָט זי ניט געקענט אריבער.

2

די ערנסטקייט פון א שבועה

אמאָל, אין א הונגער יאָהר, האָט א מאן געגעבען א נאָלדענעם רענדעל צו אן אלמנה אז זי זאָל עס האַלטען פאר איהם. האָט די פרוי געטומען דעם רענדעל און האָט עס אריינגעלייגט אין א כלי אין וועלכע זי פלעגט האַלטען מעהל. נאָכדעם, אז זי האָט געדאַרפט באקען ברויט, האָט זי זיך פערגעסען אז אין דעם מעהל געפינט זיך דער רענדעל, און זי האָט די מטבע איינגעבאקען אין א לעבעל ברויט.

אהער צו פיהרען מיט מיר פלפולים און צו מאכען דעם איינדרוק אז זיי קענען לערנען בעסער פון מיר״.

אָבער טראָטץ ר׳ יהודה׳ס בעפעהל האָט זיך סומכוס, איינער פון רבי מאיר׳ס תלמידים, אריינגעשטופט. און נאָך איהם זיינען שוין אנדערע פון זייגע חברים אויך אריינגעקומען. רבי יהודה איז געוואָרען בייז און ער האָט אויסגעשריען: ״איך האָב דאָך אייך פערזאָגט, אז מען זאָל רבי מאיר׳ס תלמידים אהער ניט אריינלאָזען״. דאָט ר׳ יוסי, אן אנדער תלמיד פון רבי מאיר, געענטפערט: ״און וואָס וועט די וועלט זאָגען? מען וועט זאָגען: מאיר איז געשטאָרבען, יהודה איז געוואָרען בייז, יוסי האָט געשוויגען. טאָ וואָס וועט ווערען פון דער תורה?״

און צווישען פרויען האָט ער אפילו דאָס אויך ניט געפונען. היינט ווי קומט עס דאָס פרויען זאָלען קענען זיין אזעלכע צדקניות׳ן?

א צייט שפּעטער האָט זיך געמאַכט אז עיליש צוזאַמען מיט רב נחמנ׳ס טעכטער זיינען געפאַנגען געוואָרען און מען האָט זיי אוועקגעפיהרט ווייט פון זייער היים. איין טאָג איז עיליש געזעסען אין זיין קאַמערעל, אין דעם גע־פענגניס, און אן אנדערער געפאַנגענער איז געזעסען נעבען איהם. דיעזער מאן האָט געקענט גוט פויגעל שפּראַך. און אזוי ווי זיי זיינען געזעסען איז געקומען א ראָב און גע־נומען שרייען. „וואָס זאָגט דער פויגעל?“ האָט עיליש געפרעגט ביי זיין שכן. „ער זאָגט: עיליש אנטלויף! עיליש אנטלויף!“ האָט דער שכן ערקלעהרט.

„א ראָב דאַרף מען ניט גלויבען“, האָט עיליש גע־זאָגט, „א ראָב איז א ליגנער.“

נאָכדעם איז געקומען א טייבעלע און האָט גענומען וואָרקען. „וואָס זאָגט די טייבעלע?“ האָט עיליש גע־פרעגט. „די טייבעלע זאָגט: עיליש אנטלויף!“ האָט דער פויגעל־שפּראַך־קענער ערקלעהרט.

„די טייבעלע מעג מען גלויבען, ווייל דאָס אידישע פאָלק איז דאָך נעגליכען צו א טויב“, האָט עיליש געזאָגט. „דאָס איז א בעוויז אז מיר וועט היינט געשעהן א נס“.

איידער ער איז אנטלאָפען האָט עיליש צו זיך געזאָגט: „איך וועל געהן זעהן וואָס מאַכען רב נחמנ׳ס טעכטער. אויב זיי זיינען נאָך גוט און ערענטליך ווי זיי זיינען געווען וועל איך זיי מיטנעהמען און ברייינגען צוריק אהיים“.

האָט ער אונטערגעהערט ווי זיי ריידען צווישען זיך: „אין דער היים האָבען מיר געהאַט מענער און דאָ האָבען מיר אויך מענער וואָס נעפּעלען אונז גאַנץ גוט, לאָמיר זאָגען אַז די מענשען וואָס האַלטען אונז דאָ געפאַנגען אז זיי זאָלען אונז אוועקשיקען ערגעץ ווייטער, גאַנץ ווייט פון דאַנען, כדי עס זאָלען אהער ניט אָנקומען מענשען וואָס קענען אונז און אונז בעפרייען פון דאַנען“.

ווען עיליש האָט דערהערט אזעלכע רייד, האָט ער לאַנג ניט געוואַרט און איז אנטלאָפען פון דאָרט צוזאַמען מיט זיין תפיסה־שכן. עיליש׳ן איז געשעהן א נס וואָס ער איז בשלום אריבער אין שיף און האָט זיך געראַטעוועט. זיין בעגלייטער האָט מען נעכאַפּט און גע׳הרגעט׳עט.

שפעטער, אז אן אָרימאַן איז געקומען און האָט געבעטען עפּעס צו עסען, האָט איהם די אלמנה אוועקגעגעבען דעם ברויטעל מיט׳ן רענדעל אין דעם.

אין א צייט ארום, אז דער מאַן איז געקומען און נע־פּאָדערט זיין געלד, האָט די פרוי די מטבע ניט געקענט געפינען, און אז דער מאַן האָט גענומען שרייען, ״גיב מיר אָב מיין רענדעל!״ האָט זי איהם געענטפערט· ״פּער׳סמ׳ען זאָלען זיך די קינדער פון יענער פרוי וואָס האָט געהאַט עפּעס א נוצען פון דיין געלד״.

דערצעהלט מען, אז עס האָט ניט לאַנג גענומען ביז ביי דער אלמנה איז א קינד געשטאָרבען. און ווען די חכמים האבען געהערט פון דעם אונגליק וואס האט דער פרוי געטראָפען, האָבען זיי געזאָגט: ״ווען עס קען טרעפען אזוינס איינעם וואָס האָט געשוואָרען אויף אַ אמת, היינט ווי גרויס איז שוין די שטראָף פון די יואָס שווערען בכיון פאַלש!״

און פאר וואָס איז די פרוי געשטראָפט געוואָרען? ווייל זי האָט דאָך געהאַט א נוצען פון דעם רענדעל. דעם פלאַץ וואָס דער רענדעל האָט פערנומען אין דעם ברויטעל האָט זי דאָך אָבגעשפּאָרט אויף מעהל. דער נוצען מעג זיך זיין אונבעדייטענד קליין, אָבער דערוועיל האָט זי גאָרנישט מיי־נענדיג געשוואָרען פאַלש.

3

רב נחמנ׳ס טעכטער

ניט אימער זיינען קינדער געראטען אין זייערע עלטערען. פון שלעכטע עלטערען קומען אמאָל ארויס גוטע קינדער און די זעלבע זאך פארקעהרט.

און די טעכטער פון דעם גרויסען רב נחמן זיינען געווען גאָר ניט געראַטען אין זייער פאָטער.

איינמאָל האָט זיי עליש געזעהן מישען א הייסען טאָפּ מיט זייערע הוילע הענד. האָט ער געמיינט אז דאָס איז, ווייל זיי זיינען זעהר פרום, דערפאר קענען זיי בעווייזען אזא נס. האָט ער זיך שטארק געוואונדערט איבער דעם. ער האָט זיך אזוי געטראַכט: שלמה המלך האָט געזאָגט אז צווישען טויזענד מענער האָט ער געפונען איינעם א רעכטען

אין יענע צייטען איז עס ווערטה געווען א גרויסער פער־מעגען.

.5

גרויסע אינגליקען צוליעב קליינע פאסירונגען

צוליעב א ניט געבעטענעם גאסט איז חרוב געווארען ירושלים. איבער א האָהן מיט א הוהן איז חרוב געווארען די פראָווינץ טור מלכא. און איבער א האליאבלע פון א וואָגען איז חרוב געווארען ביתר.

א רייכער מאן אין ירושלים האט געמאכט א גרויסע סעודה און ער האט איינגעלאדען א סך געסט. דיזער רייכער מאן האט געהאט א פריינד מיט'ן נאָמען קמצא און א שונא וועמען מען האט גערופען בר קמצא. האט דער עושר געהייסען זיין דיענער אז ער זאל איינלאדען זיין פריינד קמצא. דער דיענער האט געמאכט א טעות און האט איינגעלאדען בר קמצא. ווען דער בעל שמחה האט צווישען זיינע געסט דער־זעהן זיצען זיין שונא בר קמצא. איז ער צו איהם צוגעגאנגען און געזאגט: "דו ביזט דאך מיין שונא—היינט וואס טהוסט דו דאָ? געה גלייך ארויס פון דאנען!"

"איך בעט דיך, פערשעהם מיך ניט פאר'ן עולם", האט בר קמצא געבעטען. "אז איך בין שוין געקומען, לאָז מיך דא זיצען. איך וועל גאָרנישט עסען, גאָרנישט געניסען פון דיינע".

"ניין, דו מוזט פערלאָזען דעם טיש", האט דער בעל הבית געזאגט.

"איך וועל דיר בעצאָהלען פאר דעם וואס איך וועל עסען", האט בר קמצא ווידער געבעטען, "נאָר לאָז מיך פער־בלייבען".

"דו מוזט געהן!" האט דער בעל הבית זיך איינגעשפארט.

"איך וועל דיר בעצאָהלען א העלפט פון דעם וואס די גאנצע סעודה קאָסט דיך, אבי מאך מיר ניט קיין לייטישע געלעכטער".

"ניין!"

"איך בעצאָהל דיר וואס די גאנצע סעודה קאסט דיך".

ווען עיליש האָט זיך שפּעטער דערמאָנט אויף רבי נחמן'ס טעכטער, האָט ער געזאָגט: "אָט דאָס וואָס זיי האָבען געמישט א הייסען טאָפּ מיט זייערע הוילע הענד צייגט אז זיי זיינען געווען מכשפות".

4

זיך אָבגערעכענט מיט די מענשענפרעסער

ריש לקיש האָט זיך איינמאָל פערקויפט צו מענשען-פרעסער. האָט ער מיט זיך גענומען א פערבונדענעם זאַק און וועלכען עס האָט זיך געפונען א שווערער שטיין. די מאָדע איז געווען ביי יענע מענשענפרעסער, אז אין דעם לעצטען טאָג פון זייער קרבן פלעגען זיי איהם נאָכגעבען אלע זיינע פערלאנגענס, כדי ער זאָל זיי מוחל זיין פאר דעם מאָרד. ווען עס איז געקומען דער לעצטער טאָג פון ריש לקיש, און מען האָט איהם געפרעגט וואָס ער וויל האָבען, האָט ער געענטפערט:

"איך פערלאַנג אז יעדער איינער פון אייך זאָל זיך לאָזען בינדען די הענד מיט די פיס און איך זאָל יעדען איינעם פון אייך געבען א גרויסען קלאַפּ און א קליינעם קלאַפּ".

האָט ער זיי געבונדען, זיי צוזעצט אויף דער ערד, און נאָכדעם האָט ער יעדען איינעם דערלאַנגט א זעץ מיט'ן זאַק איבער'ן קאָפּ. און ווי נאָר איינער האָט בעקומען דעם זעץ אין קאָפּ איז ער גלייך געפאַלען, א קריץ געטהאָן מיט די צייהנער און איז געשטאָרבען. "וואָס? איהר לאַכט פון מיר?" האָט ריש לקיש אויסגערופען. "וואַרט, איך וועל אייך אָבגעבען דעם קליינעם קלאַפּ אויך, וואָס איך בין אייך שולדיג". אזוי האָט ער זיי אויסגע'הרג'עט אלעמען ביז איינעם און איז נאָכדעם אַנטלאָפען.

זיין גאַנצען לעבען האָט ריש לקיש נאָכדעם זיך געלאָזט וואוילגעהן און וואָס ער האָט פערדיענט האָט ער אויסגע-געבען אויף עסען און טרינקען. איינמאָל האָט איהם זיין טאָכטער געוואָלט געבען א קישען, ער זאָל זיך לייגען אויף דעם, האָט ריש לקיש געזאָגט: "טאָכטער מיינע, מיין בויך איז מיין קישען!" אזוי פעט איז ער געווען. און טראָץ דעם וואָס ער האָט געלעבט זעהר ברייט האָט ער נאָך זיין טויט איבערגעלאָזען א קב (אזא מאָאָס) מיט זאַפרען, וואָס

.6

נירונ'ס אָנקומען אין ירושלים

דער רוימישער הערשער איז געוואָרען שטאַרק אין כעס אויף די אידען פון ירושלים און ער האט אויף זיי געשיקט נירון קיסר. ווען נירון איז אָנגעקומען נאָהענט פון ירושלים האט ער געשאָסען א קויל נאָך מזרח, איז די קויל געפאלען אין ירושלים. האט ער געשאָסען צו מערב זייט, איז ווידער די קויל געפאלען אין ירושלים. אין וועלכער זייט נירון האט געשאָסען איז די קויל געפאלען אליין אין ירושלים. דאס איז געווען א צייכען אז ירושלים מוז פאלען אין די הענד פון שונא. דאך איז נירון הפנים ניט געווען אין גאַנצען זיכער. האט ער אָבגעשטעלט א אינגעלע אין גאס און געזאגט: "אינגעלע, זאג מיר עפעס א פסוק". האט דער אינגעלע געזאגט דעם פסוק: "און איך וועל נעהמען נקמה פון אדום פאר מיין פאָלק ישראל". נירון האט זיך א ווײלע פערטראַכט און נאכדעם האט ער געזאגט: "גאָט וויל חרוב מאכען זיין הויז און נאכדעם וואַרפען די שולד אויף אן אנדערען". איז נירון אוועק פון דאָרט און האט זיך מגייר געווען, און פון איהם איז ארויס רבי מאיר.

.7

די בעלאַגערונג פון ירושלים

זעהענדיג אז נירון האָט זיין שליחות ניט אויסגעפיהרט, האָט די רוימישע הערשאפט געשיקט נאָך ירושלים אספסיינוס'ן. איז ער געקומען און האָט בעלאַגערט די שטאָדט דריי יאָהר.

צו יענער צייט האָבען אין דער הייליגער שטאָדט געלעבט דריי רייכע לייט: נקדימון בן גוריון, כלבא שבוע און בן ציצית הכסת. דיזע דריי עשירים האָבען זיך אונטערנומען אויסצוהאַלטען די איינוואָהנער פון דער בעלאַגערטער שטאָדט. איינער האָט צוגעשטעלט ווייץ און גערשטען, דער צווייטער האָט אויסגעהאַלטען מיט וויין, זאלץ און אויל, און דער דריטער האָט געגעבען האָלץ. די דריי רייכע לייט האָבען

"גיין און ניין !" און מיט דיזען לעצטען ענטפער האט דער בעל הבית גענומען בר קמצא'ן פאר'ן קארק, האט איהם אויפגעהויבען פון זיין ארט און ארויסגעטריבען פון הויז.

א פערשעהמטער, א בעליידיגטער איז בר קמצא גע־בליבען שטעהן אין גאס. זיין בלוט האט אָנגעהויבען צו זידען אין איהם, און ער האט צו זיך געזאגט. "אזוי פיעל אידישע געלעהרטע זיינען געזעסען ביים טיש און צוגעקוקט ווי דער מענש האט מיך אזוי בעליידיגט און זיי האבען זיך גאר ניט אָנגענומען פאר מיר. דאס צייגט אז זיי איז דאס געוועזען ניחא. איך וועל זיי דאס ניט שווייגען. איך וועל געהן און ברייננען א מסירה צו דער רוימישער רעגירונג".

בר קמצא איז אוועק אין רוים און האט געזאגט צום הערשער. "די אידען האבען געגען דיר געמאכט א בונד". האט דער הערשער געפרעגט : "און מיט וואס קענסטו דיינע רייד בעשטעטיגען ?" האט בר קמצא אזוי געזאגט : "זאל דער קיסר שיקען אין בית המקדש א קרבן און זעהן אויב די אידען וועלען דאס מקריב זיין". האט דער קיסר געשיקט דורך איהם א קאלב. די קעלבעל איז געוועזען א גוטע, א געזונדע, די הדיטע ביי איהר מוטער. אזעלכע קעלבלעך זיינען אימער די בעסטע. האט בר קמצא אויפ'ן וועג געמאכט א מום אין דער קעלבעל און איהר געבראכט אין ירושלים. איז געווארען א פראגע, ווי בריינגט מען א קרבן וואס האט אין זיך א מום ? אָבער די רבנן האבען געזאגט, אז צוליעב שלום מלכות זאל מען דעם קרבן מקריב זיין. האט זיך אויפגעשטעלט רבי זכריה בן אבקילס און האט פּראָטעסטירט געגען דעם. האט מען געוואלט דעם מסור הרג'ענען, כדי ער זאל ניט געהן צו־ריק צום קיסר און מסר'ן, אז מען האט זיין קרבן ניט אָנגענו־מען. האט רבי זכריה בן אבקילס ווידער פּראָטעסטירט : "וואס וועט די וועלט זאגען ? מען וועט זאגען אז דער וואס מאכט א מום אין א קרבן קומט איהם דערפאר טויטען". און אזוי האט דער מסור אויסגעפיהרט זיין פּלאן און זיין מסירה איז איהם געלונגען.

ר' יוחנן האט וועגען דעם אזוי געזאגט : "די געדולדיג־קייט פון רבי זכריה בן אבקילס, וואס ער האט רחמנות גע־האט אויפ'ן מסור, האט געבראכט צו דעם, אז אונזער בית המקדש איז חרוב געווארען און מיר זיינען פערטריבען גע־ווארען פון אונזער לאנד".

ר׳ צדוק האָט פערציג יאָהר געפאסט תעניתים, אז ירושלים זאָל ניט חרוב ווערען. ער איז געוואָרען אזוי אויסגעמאַגערט אז ווען ער פלעגט נעהמען עפּעס עסען פלעגט זיך דער עסען זעהן ביי איהם פון האַלז. ער האָט געלעבט נאָר אויף דעם וואס ער פלעגט נעהמען א פייג און דאס אויסזויגען און אוועקוואַרפען. און איינע פון דיזע אויסגעזויגענע פייגען האט דאס די רייכע טאָכטער פון בייתוס געפונען.

8

די שתדלנות פון ר׳ יוחנן בן זכאי

אבא סיקרא, דער אנפיהרער פון דער מלחמה פארטיי אין ירושלים, איז געווען א זוהן פון רבי יוחנן בן זכאי׳ס שוועסטער. האָט ר׳ יוחנן געשיקט א שליח אין געהיים און האָט איהם געבעטען צו קומען צו איהם. ר׳ יוחנן האָט בעלאַנגט צו דער פארטיי וואס האָט געזוכט שלום מיט די רוימער. אבא סיקרא איז געקומען. זאָגט ר׳ יוחנן: ״ווי לאַנג וועט איהר אונז ניט לאָזען מאכען שלום מיט די רוימער און רעדרוייל טויטעט איהר אלעמען דורך הונגער?״ אבא סיקרא האָט געענטפערט: ״וואס זאָל איך טהאָן? אויב איך וועל דאס זאָגען צו מיינע מענשען וועלען זיי מיך הרג׳ענען אויפ׳ן אָרט״.

״מאַ זוך אויס עפּעס אמיטעל אז איך זאָל קענען ארויסגעהן פון ירושלים און איבעררײדען מיט׳ן שונא, טאָמער וועל איך אויסווירקען עפּעס א הילף פאר אידען״, האָט ר׳ יוחנן געבעטען.

״איך האָב א פּלאַן״, האָט אבא סיקרא געזאָגט, ״לאָז ארויס א קלאַנג אז דו ביזט קראַנק, לייג זיך אוועק אין בעט און דעק זיך צו מיט נבלה, און אז מענשען וועלען קומען דיך מבקר חולה זיין, וועלען זיי מיינען אז דו ביזט שוין געשטאָרבען. נאכדעם זאָלען דיך ארויסטראָגען פון שטאָדט צוויי פון דיינע תלמידים, אבער נאָר זיי און קיין אנדערע, כדי מען זאָל ניט אויסגעפינען אז דו לעבסט און ביזט געזונד.״ ר׳ יוחנן האָט געטהאָן אלעס ווי אבא סיקרא האָט איהם געראטהען, און עס האָבען איהם געטראָגען אויף א מטה זיינע צוויי תלמידים ר׳ אליעזר פון איין זייט און ר׳ יהושע פון דער אנדער זייט. ווען זיי זיינען אָנגעקומען ביים טויער פון

געהאט גענוג אויסצוהאלטען ירושלים אויף איין און צוואנציג יאהר.

דאך האבען די אידען געוואלט מאכען שלום מיט'ן שונא, אבער אין ירושלים האט זיך דאן געפונען א פארטיי פון מענשען היטץ קעפ, וואס האבען דוקא געוואלט מלחמה. "מיר זיינען צו שוואך צו קעמפען געגען אזא מעכטיגען שונא און מיר קענען ניט האפען אויף א זיעג", האבען די אידישע געלעהרטע פון ירושלים גע'טענה'ט. האבען די היטץ קעפ וואס האבען געוואלט מלחמה, פערברענט די שפייכלערס מיט די ווייץ און גערשטען, און אין ירושלים איז געווארען א שרעקליכער הונגער.

צו יענער צייט האט אין ירושלים געלעבט מרתא בת בייתוס, זעהר א רייכע פרוי. האט זי געזאגט צו איהר דיענער: "געה אין מארק און קויף מיר די פיינסטע זעמעל מעהל". ביז ער איז געקומען אין מארק איז די זעמעל מעהל אויספערקויפט געווארען. איז ער צוריקגעקומען און געזאגט: "זעמעל מעהל איז ניט מעהר צו קריגען, אבער עס איז נאך דא אזוי ווייסע מעהל". האט זי געזאגט: "געה און ברייננ דאס מיר". ביז ער איז אנגעקומען אין מארק איז די ווייסע מעהל אויך אויספערקויפט געווארען. איז ער צוריקגעקומען און געזאגט: "ווייסע מעהל איז שוין אויך ניטא. מען קען נאך אבער בעקומען גראבע ברויט". האט זי מיט א זיפץ גע-זאגט: "ברענג מיר כאטש גראבע ברויט". דערווייל, ביז ער איז געקומען אין מארק איז די גראבע ברויט אויך פערקויפט געווארען. איז ער צוריקגעקומען און געזאגט: "מעהר ווי גערשטען איז ניט צו בעקומען". מיט א געבראכענער הארץ האט זי איהם געבעטען, ער זאל זיך אונטעראיילען און כאטש ברייננען די גערשטען מעהל. אבער ער איז דיזען מאל אויך צוריקגעקומען מיט ליידיגען.

האט זי ארויסגענומען די שיך, אלס א צייכען פון טרויער, און איז ארויס אין גאס זוכען עפעס צו דערהאלטען די נשמה. האט זי געפונען א טרוקענעם פייג, וואס ר' צדוק האט פריהער אויסגעזויגען און אוועקגעווארפען. פאר גרויס הונגער האט זי דאס אויפגעגעסען, אבער איז נאכדעם פון גרויס עקעל געשטארבען. איידער זי איז געשטארבען האט זי גענומען איהר גאנצע גאלד און זילבער און האט ארויסגעווארפען אין גאס, זאגענדיג: "וואס נוצען דיזע זאכען דעם מענשען אז ער קען פאר זיי גארנישט קריגען?"

אוועקגעהמען זיין חייל און ירושלים אין גאנצען צורוה לאָזען, אָבער ער האָט געוואוסט, אז אזוי פיעל וועט ער ניט אויס־פיהרען. האָט ר׳ יוחנן ביי איהם אויסגעווירקט דריי זאכען: ער זאָל צורוה לאָזען יבנה און די אידישע געלעהרטע וואס האָבען זיך דאָרט אויפגעהאלטען, ער זאָל לאָזען לעבען די משפחה פון דעם נשיא רבן גמליאל וועלכע זיינען געווען פון דוד המלך׳ס שטאַם, און ער זאָל איהם געבען דאָקטוירים אויסצוהיילען ר׳ צדוק׳ן וועלכער איז זעהר קראנק געוואָרען פון די תעניתים.

9

טיטוס און דער מוק

נאכדעם ווי אספסיינוס האָט זיך צוריק געקעהרט נאָך רוים האָט ער געשיקט זיין זוהן טיטוס הרשע. טיטוס איז אריין אין בית המקדש, אין דער בעגלייטונג פון אַן אויסגע־לאַסענער פרוי, און מיט גרויס פרעכהייט האָט ער גענומען בעליידיגען די הייליגקייטען.

פאר גרויס ווילדקייט האָט ער שוין ניט געוואוסט וואס צו טהאָן, האָט ער צולעצט אריינגעשטאָכען זיין שווערד אין פרוכת. און עס האָט געטראָפען א נס, אז פון פרוכת האָט אָנגעהויבען צו געהן בלוט, האָט טיטוס געמיינט אַז ער האָט געמאַכט א סוף פון דעם אידישען בעשיצער. גלייבענדיג אז יעצט האָט ער שוין ניט פאר וועמען מורא צו האָבען, האָט טיטוס אראָבגעריסען דעם פרוכת, אין דעם אריינגעלייגט די טייערסטע כליס פון בית המקדש און דאס מיטגענומען אין א שיף, אום צו פיהרען נאָך רוים און זיך דאָרט צו קענען בע־ריהמען מיט זיין גבורה. אויף דער רייזע האָט אויסגעבראָכען א שטורם און עס האָט געהאַלטען ביי דעם אז די שיף זאָל זינקען.

„עס שיינט צו זיין", האָט טיטוס געזאָגט, „אַז דער אי־דישער גאָט איז מעכטיג נאָר אויפ׳ן ים. פרעה׳ן האָט ער געזונקען אין ים, סיסרא׳ן האָט ער געזונקען אין ים, און מיך וויל ער אויך בייקומען אין ים. אויב ער איז טאַקע א גרויסער גבור זאָל ער מיט מיר מלחמה האַלטען אויף דער יבשה".

איז ארויס א בת קול און האָט צו איהם געזאָגט: „דו רשע בן רשע, דער אייניקעל פון עשו הרשע! איך האָב א

רער שטאָדט האָבען די וועכטער פון דער מלחמה פּאַרטיי בעקומען אַ חשד און זיי האָבען געוואָלט דעם קערפּער פון ר׳ יוחנן דורכשטעכען מיט אַ שפּיעז צו זעהן אויב מען נארט זיי ניט אָב. האָט אבא סיקרא געזאָגט: ״טהוט עס ניט. די רוימער וועלען זאָגען, זיי האָבען דערשטאָכען זייער רבי׳ן״. האָבען די וועכטער געוואָלט דעם קערפּער כאָטש אַ טרייסעל טהאָן. האָט זיי אבא סיקרא געוואָרנט: ״וואס וועלען די רוימער זאָגען? זיי האָבען בעליידיגט זייער רבי׳ן״. האָבען די וועכטער געלאָזט די מטה ארויסטראָגען פון שטאָדט. אויף אַזאַ אופן איז ר׳ יוחנן אָנגעקומען צום רוימישען גענעראַל אספּסיינוס וועלכער האָט אָנגעפיהרט די בעלאַגערונג אויף ירושלים.

״פריעדען צו דיר, מלך!״ האָט ר׳ יוחנן בעגריסט דעם גענעראַל. האָט אספּסיינוס געענטפערט: ״דו האָסט צוויי מאָל פערדיענט דעם טויט. ערשטענס וואס דו רופסט מיך מלך און איך בין גאָר קיין מלך, און צווייטענס, אויב דו האַלטסט מיך יאָ פאַר אַ מלך, ווארום ביזטו ניט געקומען ביז יעצט?״ האָט ר׳ יוחנן געענטפערט: ״דאס וואס דו זאָגסט אַז דו ביזט קיין מלך, ווייס איך אַז דו ביזט יאָ אַ מלך, און קומען האָב איך ביז יעצט ניט געקענט, ווייל מען האָט מיך ניט געלאָזען״.

דערווייל איז אָנגעקומען אַ שליח פון רוים און האָט געזאָגט צו אספּסיינוס: ״איך בין געקומען דיר אָנזאָגען אַז דער קיסר איז געשטאָרבען און אַז דו ביזט ערוועהלט געוואָרען צו זיין קיסר אויף זיין אָרט״. גראַדע אין יענעם מאָמענט האָט אספּסיינוס אָנגעטהאָן איינעם פון זיינע שיך. האָט ער געוואָלט אָנטהאָן דעם אנדערען איז דאס ניט ארויף אויף זיין פוס. האָט ער פּרובירט אויסטהאָן דעם ערשטען האָט ער ניט געקענט ארונטער. ״דאס ביזטו פון גרויס שמחה פעט געוואָרען״, האָט ר׳ יוחנן איהם ערקלעהרט. ״די איינציגע רפואה פאַר דיר איז אַז דו זאָלסט אָנקוקען איינעם אַ מענשען וואס דו קענסט איהם ניט פערטראָגען, וועסטו ווידער איינגעצויגען ווערען״. האָט אספּסיינוס אַזוי געטהאָן און עס האָט געהאָלפען.

״יעצט געה איך אוועק פון דאַנען״, האָט אספּסיינוס געזאָגט, ״און אַן אנדערער וועט קומען אויף מיין אָרט. ווילסטו קענסטו מיר זאָגען דיין בעגעהר, וועל איך דאס טהאָן״. ר׳ יוחנן האָט געהאַט שטאַרק חשק איהם צו בעטען ער זאָל

געגען דיר געמאכט א רעוואָלוציאָן". דער קיסר איז גלייך געקומען און איז בעפאָלען די אידען פון טור מלכא.

צווישען די אידען האָט זיך געפונען איינער א גרויסער גבור וואָס האָט געצייגט מערקווירדיגע העלדענטהאטען און האָט אנגעוואָרפען א שרעק אויף די רוימישע סאָלדאטען. זעהענדיג אין וואס פאר א געפאהר ער איז, האָט דער קיסר אראָבגענומען פון זיך די קרוין, דאס אוועקגעלייגט אויף דער ערד און אויסגערופען: "רבונו של עולם! אויב דיר איז נאָר ניחא, זאָלסטו מיך ניט איבערגעבען אין די הענד פון אָט יענעם מענשען". נאכדעם איז דער אידישער העלד געשטאָרבען דורך דעם ביס פון א שלאנג. ווען דער קיסר האָט זיך פון דעם דערוואוסט, האָט ער געזאָגט: "דערפאר וואס מיר איז געשעהן אזא נס, וועל איך זיי צורוה לאָזען". און ער איז אוועק.

ווען די אידען האָבען געזעהן אז די רוימער זיינען אוועק, האָבען זיי געמאכט א גרויסע שמחה, האָבען געגעסען, גע־טרונקען און געטאנצט און אָנגעצונדען ליכט. די אילומענאַ־ציע איז געווען אזוי גרויס, דאס מען האָט געקענט פאר א מייל ווייט זעהן דעם שטעמפּל פון א רינג. ווען דער קיסר האָט זיך דערוואוסט האָט ער געזאָגט: "די אידען פרעהען זיך וואס איך בין אוועק און זיי מיינען אז זיי האָבען מיך בעזיעגט". האָט זיך דער קיסר צוריקגעקעהרט מיט זיין ארמיי און האָט געמאכט א שרעקליכע הריגה אויף די אידען.

ר' אסי דערצעהלט אז דריי הונדערט טויזענד סאָלדאטען מיט בלויזע שווערדען זיינען אריינגעקומען אין טור מלכא און האָבען אָנגעהויבען א הריגה וואס האָט זיך געצויגען דריי טעג מיט דריי נעכט. און בעת די רוימער האָבען גע'הרג'עט אין איין געגענד האָט מען אין דעם אנדער געגענד גאָר ניט געוואוסט אז זיי זיינען דאָ, און מען האָט נאָך אלץ געהאל־טען אין פרעהען זיך און טאנצען.

11

פרימער פון יוסף הצדיק

אין די צייטען פון חורבן האָבען זיך אין א דאָרף געפונען א בחור מיט א מיידעל וועלכע זיינען געווען פערלאָבט צווי־שען זיך. האָבען זיי גוים גענומען אין געפאנגענשאפט, זיי

קליינע בעשעפענים אין מיין וועלט, מוק חייסט זי. גער ארויף אויף דער יבשה און דיזע פיטשינקע בעשעפענים וועט מיט דיר מלחמה האלטען".

ווי נאָר טיטוס איז ארויף אויף דער יבשה איז דער מוק אריין איהם אין קאָפּ דורכ'ן נאָז און געלעבערט זיין מה זיבען יאָהר כסדר. טיטוס האָט געליטען שרעקליכע שמערצען. איינמאָל איז איהם אויסגעקומען פערבייצוגעהן די טיהר פון א שמיעד. האָט זיך געהערט דער קלאַפּען פון האמער, איז דער מוק גלייך שטיל געוואָרען. "אויב אזוי", האָט טיטוס געזאָגט, "איז דאָך דאָ א מיטעל ווי איינצושטילען דעם מוק". פלעגט ער יעדען טאָג רופען א שמיעד צו זיך אין פּאלאסט און דער שמיעד פלעגט פאר איהם קלאַפּען מיט'ן האמער. אויב דער שמיעד איז געווען א גוי פלעגט איהם טיטוס געבען פיער גילדען, נאָר אויב ער איז געווען א איד, פלעגט איהם טיטוס ניט בעצאָהלען און זאָגען: "עס איז פאר דיר גענוג אז דו זעהסט א נקמה אויף דיין שונא".

דער מיטעל האָט אזוי געווירקט בלויז פאר דרייסיג טעג, נאכדעם האָט זיך דער מוק צוגעוואוינט צו דעם קלאַפּען און ער האָט ווייטער גענומען גריזשען דעם מוח ווי פריהער.

איידער טיטוס איז געשטאָרבען האָט ער אָנגעזאָגט אז נאָך זיין טויט זאָל מען איהם פערברענען און די אש פון זיין קערפּער זאָל מען אויסשיטען אויף זיבען ימים, כדי דער אידישער גאָט זאָל איהם ניט קענען געפינען און איהם משפּט'ן פאר זיינע פערברעכענס.

10.

דער חורבן פון טור מלכא

אין דער פּראָווינץ טור מלכא איז געווען איינגעפיהרט א מנהג אז ווען מען האָט געפיהרט א חתן כלה צו דער חופּה, פלעגט מען פאר זיי טראָגען א האָהן מיט א הוהן, אלס א צייכען פון א ברכה אז זיי זאָלען זיך פרוכפּערן און מעהרען אזוי ווי די היהנער. איינמאָל, גראדע ווען מען האָט געפיהרט א חתן כלה צו דער חופּה, איז אָנגעקומען א פּאָלק רוימישע סאָלדאטען און זיי האָבען אוועקגענומען די הוהן מיט'ן האָהן. זיינען די אידען זיי בעפאלען און זיי געשלאָגען. די סאָלדאטען זיינען געקומען צום קיסר און געזאָגט: "די אידען האָבען

13

פאַר די בלוט פון דעם נביא

אכציג טויזענד יתגע כהנים זיינען אומגעקומען צו־ליעב די בלוט פון זכריה וועלכען די אידען האָבען דער־הרג'עט אין בית המקדש. זכריה איז געווען א כהן און א נביא, אין דערפאַר ווייל ער פלעגט די אידען שטראָפען מיט רייד, האָט מען איהם געטויטעט אין א יום כפור וואָס איז געפאַלען אום שבת.

ווען נבוזראדן איז געקומען און איז בעפאַלען ירושלים, האָט ער אַריינקומענדיג אין בית המקדש געפונען דעם נביא'ס בלוט נאָך פריש און וואַרים — עס האָט געהאַלטען אין זיעדען. "וואָס איז דאָס פאַר א בלוט?" האָט נבוזראדן געפרעגט. האָט מען איהם געענטפערט אז דאָס איז די בלוט פון קיה און שעפּסען וואָס מען האָט געבראַכט אלס קרבנות. נבוזראדן האָט דאָס ניט געגלויבט. האָט ער גע־הייסען ברייננען קיה און שעפּסען, זיי גע'הרג'עט און גע־לאָזט פערגלייכען זייער בלוט, איז אָבער די בלוט וואָס ער האָט געפונען אין בית המקדש געווען פון א גאַנץ אַנדער אויסזעהן. נבוזראדן האָט געלאָזט ברייננען די בלוט פון פערשיעדענע לעבעדיגע ברואים, און ער האָט אלץ נים גע־קענט געפינען אַן עהנליכקייט צו די בלוט וואָס ער האָט דאָרט געזעהן קאָכען און זיעדען. האָט נבוזראדן אזוי גע־זאָגט צו די אידען:

"אויב איהר ווילט מיר אויסזאָגען איז גוט, אויב נים וועל איך די אַלע אייערע לייט צוקראַצען זייער לייב מיט אייזערנע קאַמען".

די אידען האָבען זיך ערשראָקען און האָבען זיך מודה געווען.

"וואָס זאָלען מיר פון דיר בעהאַלטען", האָבען זיי געזאָגט, "מיר האָבען געהאַט א מאַן וועלכער איז געווען א נביא און א כהן, פלעגט ער אונז שטראָפען אין נאָמען פון גאָט. האָבען מיר זיין מוסר ניט געוואָלט הערען, נאָר מיר האָבען גענומען און איהם דער'הרג'עט".

"אויב אזוי, וועל איך איבערבעטען אייער נביא", האָט נבוזראדן געזאָגט, "און וועל איינשטילען זיין בלוט".

אוועקגעפיהרט ווייט פון זייער היים, און זיי געלאָזט וואוינען צוזאמען. חתן כלה האָבען איינע די אַנדערע שטארק ליעב געהאט, אבער אזוי ווי זיי זיינען נאָך ניט געווען פערהייראט, האָט די כלה געזאָגט צום חתן: "איך בעט דיך, ריהר מיך ניט אָן, ווייל איך האָב פון דיר קיין כתובה". און ביז זיין טויט האָט ער זיך מיט איהר פערהאלטען ווי א ברודער מיט א שוועסטער.

ווען ער איז געשטאָרבען, האָט די כלה געזאָגט צו די איד־רען וואס זיינען געווען געפאנגען מיט זיי: "קלאָגט אויף דיזען מענשען וואס איז געווען נאָך פרימער פון יוסף הצדיק, דען יוסף הצדיק האָט געהאט צו קעמפפען מיט זיין נסיון בלויז איין מאָל, און דער האָט דעם קאמפף אַנגעפיהרט א גאנצען לעבען".

12

דער חורבן פון ביתר

אין ביתר איז געווען איינגעפיהרט אז ווען עס פלעגט געבוירען ווערען א איינגעל פלעגט מען פאר איהם פלאנצען א צעדערבוים. ווען עס פלעגט געבוירען ווערען א מיידעל פלעגט מען פלאנצען א סאָסנע בוים. נאכדעם אז דער איינגעל און די מיידעל פלעגען אויסוואקסען און חתונה האָבען, פלעגט מען זייערע ביימער אויסהאקען און מאכען פון די האָלץ א חופה.

האָט זיך אמאָל געמאכט אז דעם קיסר'ס טאָכטער איז דורכגעפאָהרען ביתר, און גראדע ווען זי איז אהין אָנגעקומען האָט זיך צובראָכען א האליאָבלע פון איהר וואָגען. האָבען איהר בעגלייטער אויסגעהאקט א צעדערבוים און געמאכט פון דעם א נייע האָליאָבלע. די אידען האָבען ניט געקענט פערטראָגען די בעליידיגונג און האָבען בעפאלען און געשלאָ־גען די בעגלייטער. זיינען די בעגלייטער מיט'ן קיסר'ס טאָכ־טער אוועק צום קיסר און איהם געזאָגט: "די אידען האָבען געגען דיר געמאכט אן אויפשטאנד". דער קיסר האָט גע־נומען זיין חיל און איז בעפאלען די אידען. אזוי גרויס איז געווען די הריגה, דאס די בלוט פון מענער און פרויען און קינדער איז געפלאָסען אין גרויסע שטראָמען און איז גע־לאָפען אין ים אריין, וועלכע איז געווען א מייל ווייט פון דער הריגה.

ווייל אין די עשרת הדברות שטעהט אז גאָט איז אונזער גאָט." האָט מען דעם אינגעל ארויסגעפיהרט און גע'הרג'עט. ווען מען האָט געבראַכט דעם צווייטען און דער קיסר האָט איהם געהייסען זיך בוקען צום געטץ, האָט ער געזאָגט: "חס ושלום! מיין ברודער האָט זיך ניט געבוקט און איך וועל זיך אויך ניט בוקען." האָט דער קיסר געפרעגט: "פאַר וואָס?" האָט דער אינגעל געענטפערט: "ווייל אין אונזער תורה שטעהט: "זאָלסט קיין אנדער גאָט אנערקענען אויסער מיך." האָט דער קיסר גלייך געהייסען מען זאָל איהם הרג'ענען. נאָכדעם האָט ער געהייסען ברייגנען דעם דריטען און צו איהם געזאָגט: "בוק זיך צום געטץ!" האָט דער אינגעל געענטפערט: "איך וועל זיך צו דיין געטץ ניט בוקען, ווייל אין דער תורה שטעהט אז צו קיין אנדער גאָט טאָהר מען זיך ניט בוקען." האָט דער קיסר גלייך געהייסען איהם הרג'ענען. נאָכדעם האָט ער געהייסען ברייגנען דעם פערטען. דער פערטער האָט אויך ניט געוואָלט זיך בוקען צו דער עבודה זרה און האָט געזאָגט דעם פסוק: "דער וואָס דיענט אַ פרעמדען גאָט זאָל זיין אין חרם." האָט דער קיסר געהייסען איהם גלייך הרג'ענען און ברייגנען זיין אינגערען ברודער, דעם פינפטען. ווען דער פינפטער איז געבראַכט געוואָרען, האָט ער מיט שטאַרקער גבורה אויסגעשריען: "שמע ישראל! אונזער גאָט איז איין איינציגער!" האָט מען איהם אויך פער'משפט צום טויט. און אזוי איז אויך געוועזן מיט דעם זעקסטען.

צולעצט האָט מען געבראַכט דעם זיבעטען, וועלכער איז געווען דער אינגסטער פון אַלע. האָט דער קיסר געזאָגט צו איהם: "דו ביזט נאָך אַזוי קליין און יונג, דו האָסט נאָך די וועלט ניט געזעהן, פון קיין לעבען ניט געוואוסט — בוק זיך צום געטץ און דיר וועט זיין גוט און גאוויל, איך וועל צו דיר זיין זעהר גוט." האָט דער אינגעלע געענטפערט: "גאָט'ס הערשאַפט דויערט אייביג, אָבער די הערשאַפט פון אַ מענ־שען איז גאַר נישט ווערטה. אַ מענש היינט לעבט ער, מאָרגען שטאַרבט ער. היינט איז ער רייך, מאָרגען איז ער אַן אָרי־מאַן."

"הער צו," האָט דער קיסר געזאָגט, "ביזט נאָך גאַר

האָט נבוזראדן געבראַכט די גרויסע סנהדרין, זיי גע־קוילעט אויף דעם זעלבען אָרט וואו זכריה׳ס בלוט האָט געזאָדען. די בלוט האט זיך צוזאַמענגעמישט, אבער די בלוט פון דעם נביא איז נים איינגעשטילט געוואָרען. האָט ער נאָכדעם געבראַכט די קליינע סנהדרין און זיי אויסגע־קוילעט אויפ׳ן אָרט, אָבער דאָס בלוט פון דעם נביא האָט נאָך אַלץ געהאַלטען אין זיעדען. נאָכדעם האָט ער געבראַכט די יונגע כהנים, האָט זיי אויך געקוילעט און זיך צוגעקוקט ווי זייער בלוט מישט זיך מיט די בלוט פון דעם נביא. אָבער זכריה׳ס בלוט איז נאָך אַלץ נים געשטילט געוואָרען. האָט נבוזראדן צולעצט געלאָזט ברייננען קליינע קינדער־לעך וואָס געהען נאָך אין חדר, און אפילו די בלוט פון דיזע אונשולדיגע קינדערלעך האָט אויך נים איינגעשטילט די בלוט פון דעם ערמאָרדעטען נביא. דאַ האָט נבוזראדן אויסגערופען צום נביא: ״די בעסטע פון דיין פאָלק האָב איך געלאָזט אומברייננגען צוליעב דיר, ווילסטו אז איך זאָל אויסקוילענען אַלע אידען?״ אין דעם אויגענבליק האָט די בלוט פון דעם נביא אויפגעהערט צו קאָכען און עס איז געוואָרען שטיל.

ווען נבוזראדן האָט דאָס געזעהן האָט ער זיך אזוי פערטראַכט: ווען מען הרג׳עט איין אידען איז די שטראָף אזוי גרויס, היינט ווי וועט שוין זיין די שטראָף פון דעם וואָס האָט אויסגעהרג׳עט א סך אידישע נפשות? איז נבוזראדן אוועק אהיים, געמאַכט א צוואה וואָס מען זאָל טהאָן מיט זיינע גיטער, און נאָכדעם האָט ער זיך מגייר געווען און איז געוואָרען א איד.

14

מרים און איהרע זיבען זיהן

דאָס איז די געשיכטע פון דער מוטער און איהרע זיבען יונגע מערטירער.

מרים בת נחתום און איהרע זיבען זיהן זיינען געפאַנגען און געבראַכט געוואָרען צום קיסר. מען האָט די קינדער פערשפּאַרט אין זיבען בעזונדערע צימערען און מען האָט זיי פאַר׳ן קיסר געבראַכט איינציג ווייז. ווען מען האָט געבראַכט דעם ערשטען, האָט דער קיסר צו איהם געזאָגט: ״בוק זיך צום געטץ.״ האָט דער איינגעל געענטפערט: ״ניין!

האלטען און זאגען אז זי האסט אליין געבויט א מזבח און האסט אויף דעם מקריב געווען דיין זוהן יצחק. אט האט מיין מוטער געבויט זיבען מזבחות און האט מקריב געווען זיבען זיהן אין איין טאג. ביי דיר איז דאס געווען בלויז א פראבע און דיין זוהן איז לעבען געבליבען, און ביי מיר האט מען טאקע מיינע קינדער אויסגע'הרג'עט.״

און אזוי ווי זי האט געריעדט צו איהר קינד און איהם געהאלזט און געקושט, האט מען איהם ערמארדעט ביי איהר אויף די הענד.

צו יענער צייט האט די גאנצע וועלט געשטורמט מיט דער מערטירערריי פון די זיבען זיהן, און די אומות העולם האבען געפרעגט: ״וואס פאר א נוצען טהוט עס דער אידי־שער גאט צו זיינע אידען וואס זיי לאזען זיך אויסקוילענען צוליעב איהם צו יעדער צייט?״

א קורצע צייט נאך דער גרויסער טראגעדיע איז די מוטער פון די זיבען זיהן פון זינען ארונטער. זי איז ארויף אויף א דאך, האט זיך פון דארט א ווארף געטהאן און איז געשטארבען.

א נ מ ע ר ק ו נ ג . — דיזע געשיכטע איז בעסער בעקאנט דורך די אפאקריפען אלס ״חנה און איהרע זיעבען קינדער.״ אין תלמוד ווערט דער נאמען פון דער מוטער ניט אנגעגעבען, און אין מדרש ווערט זי גערופען ״מרים בת נחתום.״

15

די פיער הונדערט קדושים

פיער הונדערט אידישע אינגלעך און מיידלעך זיינען געפאנגען געווארען צו שאנד און דער שונא האט זיי גע־פיהרט אין זיין לאנד. אויפ'ן וועג האבען די קינדער זיך בעדענקט צו וואס פאר א סארט לעבען מען פיהרט זיי און וואס עס שטעהט זיי פאר אין דער צוקונפט. האבען זיי

א קינד און איך וויל רעטען דיין לעבען. איך וועל א ווארף טהאן מיין רינג אויף דער ערד און דו בויג זיך איין און הויב דאס אויף, כדי מיינע מענשען זאלען מיינען אז דו האסט זיך געבוקט צום געטץ".

"וועה צו דיר," האט דער איינגעלע געענטפערט, "וואס דו האסט מורא פאר דעם וואס מענשען וועלען זאגען וועגען דיר. היינט ווי זאל איך שוין ניט מורא האבען פאר דעם מלך מלכי המלכים, דער הערשער פון דער גאנצער וועלט?"

לאנג נאך האט דער קיסר געזוכט איבערצוריידען דעם איינגעלע אז ער זאל זיך אונטערגעבען צו זיין ווילען, אבער זעהענדיג אז ער איז אלץ איינגעשפארט האט דער קיסר איהם אויך פער'משפט צום טויט.

"איך בעט דיך!" האט די מוטער אויסגערופען צום קיסר, "איידער דו לאזט מיין לעצטען קינד טויטען גיב איהם צו מיר, איך זאל איהם קענען נעהמען אין מיין שויס און איהם גוט אנקושען."

האט מען איהר דאס געטהאן צוליעב. זי האט גענומען איהר קינד, איהם געגעבען די ברוסט אין מויל און איהם אנגעזויגען. נאכדעם האט זי געזאגט צום קסר: "איך שווער ביי דיין לעבען, אז דו מוזט פריהער מיך הרג'ענען און נאכדעם מיין קינד."

"ניין, דאס קען איך ניט טהאן," האט דער קיסר געענטפערט. "שטעהט דען ניט אין אייער תורה, אז אן אקס אדער א שעפס טאהר מען ניט שעכטען אין איין טאג מיט'ן קינד?"

"דו נאר איינער!" האט די מוטער מיט ביטערען שפאס אויסגערופען. "דו האסט דען מקיים געווען אלע מצות פון דער תורה און דיר איז פערבליבען בלויז די איין מצוה?"

"טויטעט דעם איינגעל די מינוט!" האט דער קיסר בעפוילען זיינע מענשען.

אבער די מוטער האט איהר קינד ניט אפגעלאזען. זי האט איהם געהאלזט און געקושט, און מיט א ביטערליכען יאמער האט זי אויסגערופען:

"געה, מיין קינד, צו אברהם אבינו און זאג איהם: אזוי האט מיין מוטער געזאגט. זאלסט זיך גאר ניט גרויס

17

די טראַגעדיע פון ברודער און שוועסטער

אין יענע שרעקליכע צייטען פון חורבן זיינען א ברודער און א שוועסטער, די קינדער פון צדוק כהן גדול, געפאַנגען געוואָרען און פערפיהרט געוואָרען ווייט, זעהר ווייט פון זייער היים. דעם ברודער האָט צוגענומען איין אָפיציר און די שוועסטער האָט צוגענומען אַן אַנדער אָפיציר. און אזוי זיינען ברודער און שוועסטער אָבגעריסען געוואָרען איינער פון אַנדערען א לאַנגע צייט. דעם ברודער האָט דער אָפיציער אַוועקגעשענקט צו אַן אויסגעלאַסענער פרוי, און די שוועסטער האָט דער אַנדער אָפיציער אַוועקגעגעבען צו א וויינשענקער פאַר ווייַן. א צייט שפּעטער, ווען די קינדער זיינען שוין גרויס געוואָרען, איז די פרוי געקומען צום וויינשענקער און האָט געזאָגט:

"איך בין צו דיר געקומען וועגען א שעהנעם בחור׳ל וואָס געפינט זיך ביי מיר. ער איז אזוי שעהן ווי די מיידעל וואָס דו האָסט אָבגעקויפט ביי אַן אָפיציער. אויב דו ווילסט זאָלען זיי זיך נעהמען איינע די אַנדערע. און די קינדער וואָס זיי וועלען האָבען וועלען מיר זיך פערטיילען צווישען זיך."

דער וויינשענקער איז געווען צופריעדען און איז איינגעגאַנגען אויף דעם פאָרשלאַג. מען האָט געבראַכט דעם בחור מיט דער מיידעל און זיי אַריינגעזעצט אין איין צימער. די מיידעל און דער בחור האָבען איינע די אַנדערע ניט דערקענט. די צייט און די צרות וואָס זיי האָבען דורכגעלעבט האָט זיי פיעל געענדערט. זיי האָבען געמיינט אַז זיי זיינען פרעמד איינער צום אַנדערען. גלייך ווי זיי זיינען פערבליבען אַליין האָט די מיידעל אָנגעהויבען צו וויינען. "זאָג מיר, וואָס וויינסטו?" האָט דער בחור׳ל געפרעגט. האָט די מיידעל געענטפערט: "ווי זאָל איך ניט וויינען, אַז איך, די טאָכטער פון א כהן גדול, זאָל ווערען די פרוי פון אַן איינפאַכען קנעכט?"

"וועמעס טאָכטער ביזטו, האָסטו געזאָגט?" האָט דער בחור׳ל איבערגעפרעגט און זיין הארץ האָט געקלאַפּט אין איהם פאַר אויפרעגונג.

"די טאָכטער פון צדוק כהן גדול", האָט די מיידעל געענטפערט.

נענומען ריידען צווישען זיך, אפשר איז בעסער אז זיי זאָלען זיך דערטרינקען אין ים, איידער צו זיין ביים שונא אין די הענד. האָט דער עלטסטער פון די אינגלעך גענומען אלעמען צוריידען אז זיי זאָלען זיך שליידערען אין וואסער אריין. די מיידלעך זיינען געווען די ערשטע איהם צו פאָלגען. די אינגלעך האָבען זיך אראָבגענומען א מוסר פון די מיידלעך און זיי זיינען אויך ארייגעשפרונגען אין ים, און זיי זיינען אלע דערטרונקען געוואָרען על קדוש השם.

16

דער קליינער געפאנגענער

ווען רבי יהושע בן חנניה איז איינמאָל אנגעקומען אין א גרויסער שטאָדט אין רוים, האָט מען איהם דערצעהלט אז אין געפענגניס דאָרט געפינט זיך א קליין אינגעלע, זעהר א שעהנער, מיט ליכטיגע אויגעלעך און געקרייזעלטע לאָקען. אין רבי יהושע אוועק צום געפענגניס, האָט זיך געשטעלט ביים טיהר און גענומען זאָגען דעם פסוק (פון ישעיה מ״ב): ״ווער האָט די אידען איבערגעגעבען אין די הענד פון די רויבער?״ האָט דער אינגעלע געזאָגט וואָס ווייטער שטעהט: ״דאָס האָט גאָט געטהאָן דערפאר וואָס מיר האָבען געגען איהם געזינדיגט און ניט געוואָלט געהן אין זיינע וועגען.״

ר׳ יהושע איז געוואָרען שטארק גערירט און ער האָט אויסגערופען:

״איך בין זיכער אז דער אינגעל וועט זיין א לעהרער פון זיין פאָלק. איך שווער אז איך געה ניט אוועק פון דאנען ביז איך וועל איהם אויסלעזען פון דאנען. איך וועל פאר איהם געבען פיעל געלד מען וועט בעטען.״

און מען דערצעהלט, אז ר׳ יהושע איז טאקע פון דאָרט ניט אוועק ביז ער האָט דעם אינגעלע אויסגעלעזט פאר א גרויסע סומע געלד. און עס האָט ניט גענומען א לאנגע צייט און דער אינגעלע איז טאקע געוואָרען א גרויסער לעהרער ביי אידען. און ווער איז דאָס געווען? רבי ישמעאל בן אלישע.

די העמדער. ווען עס איז געקומען צו דער לעצטער העמד, האָט די געפאַנגענע דאָס אַליין אויף זיך צוריסען, זי האָט זיך גענומען קייקלען אין אַש און מיט א הארצרייסענדען געשריי האָט זי אויסגערופען: "רבונו של עולם! אויב דו האָסט אונז נים געשוינט, האָבסט כאָטש געדאַרפט שוינען דיין גרויסען נאָמען!"

19

די געטריבטע פרוי

אַ לעהרלינג ביי אַ טישלער האָט געוואָרפען אן אויג אויף דער פרוי פון זיין בעל הבית. איינמאָל האָט דער בעל הבית געדאַרפט האָבען געלד, האָט דער לעהרלינג געזאָגט צו איהם: "איך קען דיר לייהען. שיק צו דיין פרוי צו מיר אהיים און איך וועל איהר געבען דאָס געלד". דער בעל הבית וואָט קיין חשד געהאַט, האָט ער זיין פרוי געשיקט צום לעהרלינג. האָט איהר דער לעהרלינג בעהאַלטען ביי זיך דריי טעג. אויף דעם פערטען טאָג, גאַנץ פריה, איז דער בעל הבית געקומען, און געפרעגט: "מיין פרוי וואָס איך האָב דיר געשיקט, וואו איז זי?"

דער לעהרלינג האָט זיך געמאַכט ניט וויסענדיג און האָט געענטפערט: "איך האָב איהר געגעבען דאָס געלד און גלייך אוועקגעשיקט אהיים, אבער הערען האָב איך געהערט, אז אויפ'ן וועג האָט זי זיך צוזאַמענגעטראָפען מיט יונגוואַרג און זיי האָבען מיט איהר די גאַנצע צייט פערבראַכט". "טאָ וואָס זאָל איך טהאָן?" האָט דער טישלער געפרעגט. "אַז דו ווילסט מיך פאָלגען, גט איהר אָב", האָט דער לעהרלינג געענטפערט.

"זי האָט אבער א גרויסע כתובה", האָט דער טישלער געזאָגט, "און איך קען דאָס איהר ניט אויסצאָהלען".

"איך וועל דיר לייהען דאָס געלד, צאָהל איהר אוים די כתובה און ווער פון איהר פטור", האָט דער לעהרלינג איהם אָנגעבאָטען.

דער מאַן פון דער פרוי האָט זיך נאָר ניט אָנגעשטויסען, אז דער לעהרלינג און זיין פאַלשע פרוי האָבען געמאַכט א פערשווערונג געגען איהם. איז ער געגאַנגען און האָט זיין פרוי אָבגע'גט. גלייך נאָכדעם ווי ער האָט די פרוי אָבגע'גט האָט דער לעהרלינג מיט איהר חתונה געהאַט.

דאָס איז אבער נאָך ניט געווען גענוג פאר דעם געמיינעם

דער בחור׳ל האָט דאָס קוים געקענט גלויבן. האָט ער גענומען אַרומפרעגן די מיידעל וועגן דעם אָרט וואו זי האָט געוואוינט ווען זי איז אַ קינד געווען, און איהרע ענט־פערס האָבען געשטימט מיט דעם אָרט וואו ער אליין האָט זיך ערצויגען. זאָל עס מעגליך זיין אַז דיזע מיידעל איז זיין פערלאָרענע שוועסטער? האָט ער איהר ווייטער געפרעגט: ״זאָג מיר, האָסטו געהאַט אַ ברודער אָדער אַ שוועסטער?״ האָט זי געענטפערט: ״איך האָב געהאַט אַ ברודער׳ל, און ביי איהם אויפ׳ן פּלייצע איז געווען אַ באַראָדעווקע, און יעדען מאָל אַז ער פלעגט קומען פון חדר, פלעג איך אויפזוכען די באַראָדעווקע און דאָס אַ קוש טהאָן״.

״אויב דו וואָלסט זיך גוט איינגעקוקט אין איהם וואָלסטו איהם דערקענט?״ האָט דער בחור געפרעגט.

״יא!״ האָט זי געענטפערט.

איז ער צו איהר צוגעגאַנגען נעהנטער און זי האָט איהם דערקענט. ברודער און שוועסטער האָבען זיך איינע די אַנדע־רע אַרומגענומען, זיך געזעגענט און געקושט ביז זייערע נשמות זיינען אויסגעגאַנגען, און זיי זיינען געשטאָרבען אַ הייליגען טויט.

18

די שעהנע צפנת

צפנת בת פניאל איז געווען אַ זעלטען שעהנע פרוי. אַזוי שעהן איז זי געווען, דאָס ווען זי פלעגט זיך בעווייזען אין גאַס פלעגען אַלע זיך איינקוקען אויף איהר שעהנעם פנים. אין דער צייט פון דעם חורבן איז זי אַריינגעפאַלען אין די הענד פון אַ רוימישען אָפיציר, און נאָכדעם ווי ער האָט איהר געהאַלטען געפאַנגען אַ גאַנצע נאַכט האָט ער איהר אָנגעטהאָן זיבען העמדער און האָט איהר אַרויסגעפיהרט אין מאַרק צו פערקויפען. איז געקומען אַ מענש וואָס איז געווען שרעקליך מיאוס און האָט געזאָגט: ״לאָז מיך זעהן ווי שעהן זי איז״. האָט דער אָפיציר געזאָגט: ״דו נאַרישער מענש! אויב דו ווילסט איהר נעהמען ווי זי איז, פערזיכער איך דיר אַז אַזאַ שעהנהייט איז ניט צוגעפינען אין דער גאַנצער וועלט״. אָבער דער מיאוס׳ער מענש האָט זיך איינגעשפּאַרט אַז ער וויל איהר נור אָנקוקען, און ער האָט פון איהר אַראָבגעצויגען זעקס פון

שטיין האָט ער פֿער'חתמ'עט מיט זיין זיגעל. יעדען טאָג נעהמט ער אוועק אויף א רייזע איבער דער וועלט און יענער וועלט, שטודירט דעם לעבען דאָ און דאָרט, נאָכדעם קומט ער צוריק צו זיין אָרט, ער בעטראַכט פֿריהער אויב דער זיגעל איז גאַנץ און אויב אימיצער האָט איהם אָנגעריהרט. נאָכדעם דעלט ער אויף זיין גרוב, טרינקט זיך אָן מיט וואַסער, פֿערדעקט די גרוב צוריק, פֿער'חתמ'עט ווידער, און נעהמט זיך ווידער אוועק".

שלמה האָט זיך גלייך גענומען צו דער ארבייט אויפצוזוכען דעם אשמדאי. האָט ער געשיקט נאָך בניהו בן יהוידע און האָט איהם איבערגעגעבען די ארבייט צו כאַפּען דעם אשמדאי. ער האָט איהם מיטגעגעבען א קייט און דערצו א רינג אויף וועלכען עס איז געווען אויסגעקריצט דער נאָמען פֿון גאָט, א ביסעל וואָל און עטליכע לאַגלען מיט וויין, און איהם געזאָגט וואָס ער האָט צו טהאָן.

בניהו האָט געפֿונען דעם בארג, און אזוי ווי דער אשמדאי איז דאָרט צו יענער צייט ניט געווען, האָט ער זיך גלייך גענומען צו דער ארבייט צו לייגען א נעטץ פֿאַר'ן מלך פֿון די טייוואָלים. ער האָט אונטער דער גרוב אויסגעגראָבען א צווייטע גרוב, ארויסגעלאָזט די וואַסער פֿון דער אויבערשטער גרוב, און פֿערשטאָפּט די לאָך מיט וואָל. נאָכדעם האָט ער געמאַכט א לאָך פֿון אויבען און דורך דעם אריינגעגאָסען די וויין וועלכע איז אריינגעפֿלאָסען אין דער גרוב וואָס דער אשמדאי האָט פֿער'חתמ'עט מיט זיין זיגעל. ווען ער איז מיט דעם פֿערטיג געוואָרען האָט זיך בניהו בעהאַלטען אין די צווייגען פֿון א בוים און געוואַרט.

דער אשמדאי איז שפּעטער געקומען. ער האָט בעטראַכט דעם זיגעל. עס איז געווען גאַנץ. האָט ער אראָבגענומען דעם צודעק פֿון גרוב און האָט דערזעהן אז עס איז פֿול מיט וויין. האָט ער זיך גענומען שלאָגען מיט דער דעת אויב ער זאָל טרינקען, אָדער ניט, אָבער ער איז געווען זעהר דאָרשטיג האָט ער זיך ניט געקענט איינהאַלטען און האָט זיך אָנגעטרונקען. ער האָט זיך איינגע'שכור'ט און עס האָט ניט לאַנג גענומען און ער איז געשמאַק איינגעשלאָפען.

זעהענדיג אז דער אשמדאי ליגט טויט־שכור, איז בניהו אדונטער פֿון בוים, האָט ארויפגעוואָרפען די קייט וואָס ער האָט ביי זיך געהאַט אויפ'ן אשמדאי, האָט איהם ארומגעבונדען פֿעסט ארום האַלז. דער אשמדאי האָט זיך אויפ־

לעהרלינג. ער האָט נאָך געמאָהנט ביי זיין לעהרער אז ער זאָל איהם בעצאָהלען די געלד וואָס ער האָט איהם אויסגע־ליהען אויף דער כתובה, און אַז דער בעטראָגענער מאַן האָט ניט געהאַט מיט וואָס צו בעצאָהלען האָט דער לעהרלינג צו איהם געזאָגט: „קום צו מיר אהיים, און ארבייט מיר אָב פאַר דעם חוב".

און דער געוועזענער בעל הבית איז געוואָרען א דיענער ביי זיין לעהרלינג.

פלעגען די זינדיגע פּאָארעל זיצען צוזאמען ביים טיש, עסען און טרינקען, און ער, דער אונגליקליכער טישלער, פלעגט זיי בעדיענען און זיי צוטראָגען וויין צום טיש, און זיינע טרעהרען פלעגען פאַלען פון זיינע אויגען אין די בע־כערס אריין.

20

שלמה המלך און דער אשמדאי

ווען שלמה המלך האָט געבויט דעם בית המקדש האָט ער געפרעגט די אידישע געלעהרטע פון זיין צייט: „וואָס זאָל איך טהאָן? די שטיינער מיט וועלכע מען דאַרף בויען דעם בית המקדש טאָהר מען ניט האַקען מיט אַן אייזען — היינט מיט וואָס זאָל איך דאָס האַקען?"

האָבען די געלעהרטע געענטפערט: „עס איז דאָ אַזא ווערימל וואָס הייסט „שמיר". ער איז בעשאַפען געוואָרען פון פאַר ששת ימי בראשית, און אַז מען לייגט איהם ארויף א שטיין שפּאַלט זיך דער שטיין".

„וואו קריג איך דעם שמיר?" האָט שלמה געפרעגט.

„כאַפּ אַ שד מיט אַ שד׳יכע און צווינג זיי, אַז זיי זאָלען דיר זאָגען" — האָבען די געלעהרטע געראַטען.

האָט מען געכאַפּט אַ שד מיט אַ שד׳יכע, און מען האָט זיי גענומען צווינגען אַז זיי זאָלען אויסזאָגען וואו דער שמיר געפינט זיך. האָבען זיי געענטפערט: „מיר ווייסען ניט, אפשר ווייס אשמדאי, דער קעניג פון אַלע שדים".

„וואו געפינט ער זיך?" האָט שלמה געפרעגט.

„ער געפינט זיך אין יענעם בארג, דאָרט האָט ער אויס־געגראָבען אַ גרוב און דאָס אָנגעפילט מיט וואסער. פון אויבען האָט ער דאָס צוגעדעקט מיט אַ שטיין און דעם

חימעל אַז דער יִשכור איז אַ גרויסער רשע, האָב איך איהם געטהאָן אַ טובה, כדי איך זאָל קענען צוּנעהמען זיין חלק לעולם הבא".

"און פאר וואס האסטו געוויינט ווען דו האסט געזעהן די חתונה?"

"ווייל איך ווייס אַז דער חתן וועט שטאַרבען אין דרייסיג טעג צייט און די כלה וועט דאַרפען ווארטען דרייצעהן יאָהר אויף חליצה, ווייל דער יבם איז נאָך אַ קליין קינד".

"וואָרום האָסטו געלאַכט ווען דו האָסט געהערט דעם מאַן בעשטעלען ביים שוסטער אַ פּאָאָר שיך אויף זיבען יאָהר?"

"ווי זאָל איך ניט לאַכען? יענער האָט קוים זיבען טאָג צו לעבען און ער וויל זיך אָנגרייטען אויף זיבען יאָהר!"

און וואָס עפּעס האָסטו געלאַכט פון דעם מכשף?"

"איך האָב געלאַכט ווייל אונטען, אויף דעם אָרט וואו ער איז געזעסען ליגט בעגראָבען אַ גרויסער אוצר, און ער, דער מכשף, וואָס מיינט אַז ער איז אַ גרויסער טרעפער, האָט עס גאָרניט געוואוסט!"

ווען בניהו האָט דעם אשמדאי ענדליך געבראַכט צו שלמה'ן האָט מען איהם פאַר דריי טעג צייט געהאַלטען געפאַנגען און צו שלמה'ן ניט אַריינגעלאָזען. דעם ערשטען טאָג האָט דער אשמדאי געפרעגט: "פאַר וואָס רופט מיך ניט דער קעניג צו זיך?" האָט מען איהם געענטפערט: "ער האַלט אין טרינקען". האָט דער אשמדאי גענומען אַ ציגעל און אַרויפגעלייגט אויף אַן אַנדער ציגעל. און אַז מען האָט פון דעם דערצעהלט שלמה'ן האָט ער געזאָגט: "ער מיינט אַז איך קען נאָך טרינקען". אויף מאָרגען האָט דער אשמדאי ווידער געפרעגט פאַר וואָס דער קעניג רופט איהם ניט צו זיך. האָט מען איהם געענטפערט: "ער האלט אין עסען". האָט דער אשמדאי צוריק אַראָבגענומען איין ציגעל פון דעם אַנדערען. "דאָס מיינט ער", האָט שלמה המלך געזאָגט, "אַז איך זאָל שוין אויפהערען צו עסען".

21

שלמה המלך בעקומט דעם שמיר

דריי טעג האט שלמה המלך געהאלטען דעם אשמדאי געפאנגען און נאכדעם האט ער געהייסען איהם ברײנגען

געכאפּט פון זיין שלאָף און זיך גענומען צאַפּלען אַז זיי א משוגענער. אָבער ער האָט זיך פון דער קייט ניט געקענט בעפרייען, דען בניהו האָט איהם אָבגעשראָקען מיט גאָט'ס נאָמען.

האָט איהם בניהו געפיהרט פאַר דער קייט און דער אשמדאי האָט זיך נעמוזט לאָזען שלעפּען. ווען זיי זיינען פערבייגעגאַנגען אַ בוים האָט דער אשמדאי זיך אַ קראַץ געטהאָן דעם רוקען אָן איהם, איז דער בוים איינגעפאַלען ער האָט זיך אָנגעשפּאַרט אָן אַ הויז איז די הויז צופאַלען. נאָכדעם זיינען זיי אָנגעקומען צו אַ ביידעל אין וועלכען עס האָט געוואוינט אַן אלמנה, איז זי אַרויס איהם בעטען ער זאָל ניט טשעפּען איהר ביידעל, האָט זיך דער אשמדאי שנעל אָבגעקעהרט אָן אַ זייט און האָט די ביידעל צורוה געלאָזט, אָבער פון זיין צו שנעלע בעוועגונג האָט ער זיך צובראָכען אַ ביין. האָט ער געזאָגט: "אָט דאָס איז וואָס שלמה האָט געזאָגט, אַז אַ ווייכע צונג קען צוברעכען אַ האַרטען ביין".

נעהענדיג ווייטער האָט דער אשמדאי געזעהן אַ בלינ־דען מאַן בלאָנדזשען, האָט ער איהם אַרויפגעפיהרט אויפ'ן ריכטיגען וועג. דאָס זעלבע האָט ער געטהאָן מיט אַ שכור וואָס האָט אויך געבלאָנדזשעט. ווען ער האָט ווייטער אַ ביסעל געזעהן ווי מען פיהרט אַ חתן מיט אַ כלה צו דער חופּה מיט פרעהליכע טענץ, האָט ער געוויינט. געהענדיג נאָך ווייטער האָט ער געהערט ווי איינער זאָגט צו אַ שוס־טער: "מאַך מיר אַ פּאָאָר שיך וואָס איך זאָל קענען טראָגען אַ זיבען יאָהר", האָט דער אשמדאי געלאַכט. צולעצט האָט ער געזעהן אַ מכשף זיצען אויף אַן אָרט און פראוּוען כשוף האָט דער אשמדאי ווידער געלאַכט.

"זאָג מיר", האָט בניהו געפרעגט, "פאַר וואָס אַז דו האָסט געזעהן דעם בלינדען בלאָנדזשען האָסטו איהם אַרויפ־געפיהרט אויפ'ן וועג?"

"ווייל", האָט דער אשמדאי געענטפערט, 'איך האָב געהערט ווי מען האָט אויסגערופען אין הימעל אַז דער בלינדער איז אַ גרויסער צדיק און ווער עס טהוט איהם עפּעס אַ טובה דער וועט האָבען עולם הבא".

"פאַר וואָס האָסטו דעם שיכור אַרויפגעפיהרט אויפ'ן גלייכען וועג ווען ער האָט געבלאָנדזשעט?"

איך האָב געהערט ווי מען האָט אויסגערופען אין

אויף דער שבועה וואָס ער האָט געגעבן צום שר של ים, און פאַר גרויס צער האָט ער זיך דערוואָרגען.

22

דעם אשמדאי'ס גבורה

שלמה המלך האָט דעם אשמדאי פערהאַלטען ביי זיך און געדענקט איהם צו האַלטען אין קייטען ביז ער וועט אויס־בויען דעם בית המקדש. איינמאָל זיינען זיי געווען אַליין צוזאַמען אין איין צימער. האָט שלמה געפרעגט: „זאָג מיר, אין וואָס בעשטעהט דיין קראַפט?" האָט דער אשמדאי געענטפערט: „דו נאָר נעהם אראָב פון מיר די קייט און גיב מיר דיין רינג, וועל איך דיר צייגען מיין גבורה".

האָט שלמה המלך אַראָבגענומען פון אשמדאי די קייט און איהם געגעבען זיין רינג. דער אשמדאי האָט דעם רינג איינגעשלונגען. נאָכדעם האָט ער געלייגט איין פליגעל אויפ'ן הימעל און איינעם אויף דער ערד און ער האָט א וואָרף גע־טהאָן שלמה'ן אויף פיער הונדערט מייל ווייט.

שלמה המלך האָט זיך געפונען אין א פרעמדען אָרט, צווישען מענשען וועלכע האָבען איהם ניט געקענט. איז ער געגאַנגען און האָט אַלעמען געזאָגט: „איך בין שלמה, דער אידישער מלך פון ירושלים". האָבען איהם מענשען אָנגע־נומען פאַר א משוגענעם. קיינער האָט איהם געוואָלט גלוי־בען. איז ער געגאַנגען ווייטער און ווייטער, און אויפ'ן וועג פלעגט ער ארומגעהן איבער די הייזער מיט א שטעקען אין האנד, בעטלען אום צו דערהאַלטען זיין נשמה, און וואו ער פלעגט קומען פלעגט ער אַלץ זאָגען די זעלבע זאך: „אני שלמה" — אַז ער איז שלמה המלך. און יעדער איינער האָט איהם אָנגענומען פאַר א משוגענעם בעטלער. ער איז ענדליך אָנגעקומען אין ירושלים, אָבער ווי עס שיינט איז ער אזוי פערענדערט געוואָרען אַז די מענשען פון ירושלים האָבען איהם אויך ניט דערקענט און האָבען איהם אויך געהאַלטען פאַר א משוגענעם. ביז ער איז געקומען צו די סנהדרין. האָ־בען די אידישע געלעהרטע געזאָגט: „א משוגענער קען זיך ניט האַלטען ביי איין משוגעת, און ווי באַלד ער רעדט נאָר

פאַר זיך. ווי נאָר דער אשמדאי איז אריין האָט ער גענומען אַ שטעקען, האָט אָבגעמאָסטען פיער איילען און האָט דעם שטעקען אַ שלײדער געטהאָן צו שלמה׳ן.

״וואָס בעדייט עס ?״ האָט שלמה המלך געפרעגט.

״דאָס בעדייט אַזוי״, האָט דער אשמדאי געענטפערט, ״נאָך אַ גאַנצען לעבען פון יאָגען זיך אין האָבען בלייבט דער מענש בלויז ביי פיער איילען ערד, און דו האָסט שוין איינגענומען די גאַנצע וועלט און דו ביזט נאָך ניט געוועזען צופריעדען ביז דו האָסט מיך אויך איינגענומען״.

״איך פערלאַנג פון דיר גאָרנישט״, האָט שלמה געזאָגט, ״איך וויל נאָר, אַז דו זאָלסט מיר געבען דעם שמיר, אום איך זאָל קענען מיט איהם שפּאַלטען די שטיינער וואָס איך דאַרף האָבען צו בויען דעם בית המקדש״.

״ניט ביי מיר געפינט זיך דער שמיר״, האָט דער אשמדאי געענטפערט. ״ער איז איבערגעגעבען געוואָרען אין די הענד פון דעם שר של ים, און דער שר של ים האָט איהם איבערגעגעבען צו דעם ווילדען האָהן און איהם בעשוואָרען, אַז ער זאָל דאָס ניט איבערגעבען אין די הענד פון מענשען״.

״צו וואָס דאַרף דער ווילדער האָהן דעם שמיר ?״

״ער טהוט מיט דעם אַזוי. ער נעהמט צו אַן אָרט וואָס איז וויסט און לעהר און וואו עס וואַקסט דאָרט קיין זאַך. מיט דעם שמיר אין מויל מאַכט ער שפּאַלטען אין די בערג, און אין די שפּאַלטען וואַרפט ער אַריין זאָמען פון בוימער און פערשיעדענע פלאַנצען. דער וויסטער אָרט ווערט בעוואַקסען און בעפרוכפּערט, און דער ווילדער האָהן און זיינע קינדער האָבען וואָס צו עסען.״

שלמה המלך האָט אַרויסגעשיקט מענשען אויסצוזוכען וואו ער, דער ווילדער האָהן, געפינט זיך. און אַז זיי האָבען געפונען זיין נעסט האָבען זיי דעם אריינגאַנג פערשטעלט מיט אַ גלאָז. דער האָהן איז געקומען, און ניט קענענדיג אַריינגעהן, האָט ער געבראַכט דעם שמיר און אַרויפגעלעגט אויפ׳ן גלאָז, כדי דאָס צו שפּאַלטען. אין דעם אייגענבליק האָבען שלמה׳ס מענשען וואָס זיינען געווען פערשטעקט אין דעם געגענד גענומען שרייען און מאַכען טומעל. דער האָהן האָט זיך דערשראָקען און געלאָזט פאַלען דעם שמיר. האָבען דאָס שלמה׳ס שלוחים צוגענומען. ווען דער האָהן האָט גע־זעהן, אַז דער שמיר איז פערלאָרען, האָט ער זיך דערמאָנט

און עס איז דאָ א סאָרט מענש וואס אז א פליעג פאלט אריין אין זיין געקעכטס, עסט ער דאס אויף מיט דער פליעג צוזאמען און פיהלט גאר קיין עקעל. דאס איז דער מענש וואס זעהט זיין פרוי ארויסגעהן אין מארק מיט אן אבגערעקטען קאָפּ און מיט נאקעטע ארעמס, און זי באָרט זיך צוזאמען מיט פרעמדע מענשען, און איהם ארט דאס גאר נים.

אלץ פון איין זאך, מוז דא זיין אן אמת אין דעם."

תאבען זיי געשיקט צו בניהו, וועלכער איז געוועזן שלמה'ס נאהענטסטער פריינד, און האבען איהם געפרעגט: "האט דער מלך דיך אין דער לעצטער צייט גערופען צו זיך?" האט בניהו געענטפערט: "ניין!" האבען די סנהדרין געשיקט פרעגען דעם קעניג'ס ווייבער, אויב דער קעניג קומט זיי זעהן האבען זיי געענטפערט אז ער קומט. "אויב אזוי", האבען די סנהדרין געפרעגט, "גיט א קוק אויב ער האט קעל־בערנע פיס". האבען דעם קעניג'ס ווייבער געענטפערט: "ער טראגט שטיוועל און ער נעהמט זיי קיינמאל ארונטער." האבען די סנהדרין געלאזט אריינפיהרען שלמה'ן אין זיין פאלאסט און זיי האבען איהם געגעבען די קייט מיט'ן רינג, און ווי נאר דער אשמדאי האט איהם דערזעהן איז ער אנט־לאפען.

און דאך, אפילו נאכדעם ווי דער אשמדאי איז אנטלא־פען, האט שלמה נאך אלץ זיך געשראקען פאר איהם, און בעוואפענטע סאלדאטען פלעגען שטעהן ארום זיין בעט דורך די גאנצע נעכט.

23

די בענעהמונג פון מענער געגען פרויען

רבי מאיר האט אזוי געזאגט:

אזוי ווי עס איז פערשידען די בענעהמונג פון מענשען צו זייער עסען, אזוי איז אויך פערשידען די בענעהמונג פון מענער צו זייערע פרויען.

עס איז דא א סארט מענש, וואס אז א פליעג פאלט אריין אין זיין בעכער ווייך גווארפט ער ארויס די פליעג אבער די ווייך טרינקט ער דאך ניט. אזוי איז געוועזן די בענעהמונג פון פפוס בן יהודה וועלכער פלעגט פערשליסען זיין פרוי אין הויז יעדען מאל, אז ער פלעגט ערגיץ אוועקגעהן, אום זי זאל ניט ריידען מיט קיין מענשען, אפילו מיט איהרע אייגענע. דאס איז שוין צו שטרענג.

נאך א סארט מענש איז דא, וואס אז א פליעג פאלט אריין אין זיין בעכער ווארפט ער די פליעג ארויס און דעם ווייך טרינקט ער. אזוי טהוט דער געוואוינליכער מענש, וואס ערלויבט זיין פרוי צו פערברייננגען מיט איהרע ברידער און קרובים און האלט זי ניט אבגעזונדערט פון איהרע נאהענטע.

האָט זיך מודה געווען. ראובן האָט געזינדיגט און האָט זיך מודה געווען, און דו טהו אויך דאס זעלבע".

אויב די פרוי פלעגט זיך מודה זיין, פלעגט מען איהר הייסען אונטערשרייבען אז זי וועט ביי איהר מאַן קיין כתובה ניט מאַהנען, און מען פלעגט איהר לאָזען געהן. און אויב זי פלעגט זאָגען: "איך בין אונשולדיג", פלעגט מען איהר בריינגען אין א בעשטימטען אָרט, ביים מזרח טויער פון בית המקדש, און דאָרט פלעגט דער כהן גדול איהר אָננעהמען ביים קאָלנער פון איהר קלייד און דאס קלייד אויפרייסען ביז עס פלעגט זיך זעהן איהר האַרץ, און נאכדעם אויפבינדען איהרע צעפּ און די האָאר צואוואַרפען. נאָר אויב איהר האַרץ איז געווען שעהן פלעגט מען דאס ניט אָבדעקען און אויב זי האָט געהאַט שעהנע האָאר פלעגט מען זיי ניט צואוואַרפען, ווייל דאס וואָלט איהר נאָך שעהנער געמאַכט. אויב זי האָט געטראָגען ווייסע קליידער פלעגט מען איהר איבערטהאָן אין שווארצע, און אלע איהרע ציערונג ווי האַלזבענדער, רינגען און האַלזבענדער פלעגט מען פון איהר אַראָבנעהמען. און נאכדעם פלעגט דער כהן נעהמען א גראָבע שטריק און מיט דעם אַרומבינדען איהר קלייד אונטער איהרע פאַכוועס, און יעדען איינעם איז געווען ערלויבט איהר אָנצוקוקען אין איהר ערנידערטען צושטאַנד, א הוץ איהרע קנעכט און דיענכטען, ווייל ווען זי וואָלט זיי זעהן וואָלט זי זיך געשעהמט פאַר זיי און וואָלט זיך אויף איהר זינד ניט מודה געווען. און פרויען פלעגען מוזען קומען איהר אָנקוקען און זיך אַראָבנעהמען א מוסר.

3

אבשלום און זיינע שעהנע האָאר

אבשלום, דער זוהן פון דוד המלך, האָט געהאַט שעהנע לאַנגע האָאר אויף וועלכע ער איז געווען זעהר שטאָלץ, און דערפאַר איז ער דורך די האָאר בעשטראָפט געוואָרען. אין דער צייט ווען ער האָט געמאַכט א רעוואָלוציאָן געגען זיין פאַטער איז זיין אייזעל אויף וועלכען ער האָט געריטען אונטערגעלאָפען אונטער א בוים, און אבשלום'ס לאַנגע האָאר האָבען זיך פערטשעפּעט אָן די צווייגען פון דעם בוים. האָט אבשלום גענומען א שווערד און האָט זיינע האָאר געוואָלט

מסכת סוטה

1

דער בעל גאוה

א מענש וואס האלט זיך גרויס זאָגט אויף איהם גאָט:
"די וועלט איז צו קליין פאר אונז ביידען".

זעה דעם אונטערשיעד פון גאָט ביז דעם מענשען. א מענש וואס שטעהט הויך זעהט נאָר דעם וואס שטעהט הויך אזוי ווי ער, אבער דעם נידעריגען, דעם קליינעם מענשעלע, זעהט ער ניט. אבער גאָט, כאָטש ער איז דער אלערהעכסטער זעהט ער דאָך אפילו די נידעריגסטע פון זיינע בעשעפעניסען.

2

די שטראָף פון א זינדיגע

ווען א מאן פלעגט בעקומען א פערדאכט אויף זיין פרוי פלעגט מען די פרוי ברייגנען פאר דעם בית דין הגדול אין ירושלים און דער בית דין פלעגט צו איהר אזוי זאָגען:

"טאָכטער! אפשר ביזטו נאָר גיט אזוי שולדיג אין דעם פערברעכען. פיעל זינד ווערען בעגאנגען דורך וויין טרינקען, דורך לייכטזיניגע שפּאסען, צוליעב יוגענדליכע אונערפאה־רונג, אָדער צוליעב שלעכטע געזעלשאפט. טהו דאס צוליעב גאָט'ס נאמען וואס איז פערשריבען מיט קדושה, און זיי זיך מודה, אויב דו ביזט טאַקע זינדיג, כדי מיר זאָלען ניט דאר־פען מעקען גאָט'ס נאמען אויסגעמעקט און דיך ברייגנען צו א מיאוס'ן טויט. זעה, טאָכטער, יהודה האָט געזינדיגט און ער

פעלד, אונטער אן עפעל בוים, און דארט פלעגט דאס קינד קומען אויף דער ליכטיגער וועלט. און דער אייבערשטער פלעגט ארונטערשיקען א מלאך פון הימעל, און דער מלאך פלעגט דאס קינד ארומרייניגען און די ביינדעלעך אויסגליכען, און איהם געבען צוויי רונדע מונדשטיקער, וואס פון איינעם פלעגט געהן האניג און פון דעם אנדערען אויל, און אזוי פלעגט דאס קינד ערצויגען ווערען און וואקסען אין מיטען פעלד. און ווען די מצריים פלעגען זיך דערפון דערוויסען פלעגען זיי זיך א לאז טהאן די אידישע קינדערלעך אויסצו'הרג'ענען. פלעגט די קינדערלעך ווידער געשעהן א נס. די ערד פלעגט זיי איינשלינגען און זיי פלעגען פערשוואונדען ווערען פון די אויגען. פלעגען די מצריים בריינגען אקסען מיט סאכעס און אקערען די ערד כדי אויסצוזוכען די אידישע אינגלעך וואס זיינען אזוי ווי בעגראבען געווארען. נאכדעם ווי די מצריים פלעגען אוועקגעהן פלעגען די אידישע קינדער צוריק ארויסשפראצען פון דער ערד אזוי ווי די גראז פון פעלד.

6

ווען דער טאטע נעהמט די מאמען

עמרם, דער פאטער פון משה רבנו, איז געוועזען דער גרעסטער מאן פון זיין צייט און די אידען האבען געקוקט אויף איהם ווי אויף זייער פיהרער. ווען עמרם האט געהערט פון פרעה'ס גזירה אז אלע אידישע אינגלעך וואס ווערען געבוירען זאל מען אין טייך אריינווארפען, האט ער גלייך אבגע'גט זיין פרוי. האבען אלע אידען נעפאלגט דעם ביישפיעל און האבען אויך אבגע'גט זייערע ווייבער. האט עמרם'ס טאכטער געזאגט צו איהם: "פאטער! דיין גזירה איז נאך ערגער ווי פרעה'ס. פרעה דער רשע האט גוזר געוועזען בלויז אויף זכרים אבער דו האסט געמאכט אז עס וועלען ניט זיין קיין זכרים און קיין נקבות. פרעה האט געמאכט א גזירה בלויז אויף דער וועלט, אבער דיין גזרה ווירקט אי אויף דער וועלט, אי אויף יענער וועלט. פרעה איז א רשע און עס איז נאך א ספק אויב זיין גזירה וועט זיך האלטען, אבער דו ביזט דאך א צדיק און דיין גזירה וועט זיך מוזען האלטען".

ווען עמרם האט געהערט דיזע קלוגע רייד האט ער זיין

אונטערהאקען, אום ער זאָל קענען ארונטערפאַלען צו דער ערד, האָט ער אבער אין יענעם מאָמענט געזעהן אז דער גיהנם האָט זיך געעפענט אונטער איהם, איז ער בעסער גע־בליבען הענגען ביז מען האָט איהם געשאָסען.

4

פרעה צייגט א ביישפיעל

ווען פרעה האָט גענומען צווינגען די אידען אז זיי זאָלען מאַכען ציגעל פאר זיינע געביידען, האָבען זיך געפונען א סך אידען וואס האָבען זיך געוואָלט אויסדרעהען פון דער ארבייט מיט דער טענה אז זיי זיינען מיוחסים, אז זיי קומען פון אן איידעלע קלאַס מענשען, און אז זיי זיינען גאָר נים גלייך צו די געוועהנליכע פראָסטע אידען. האָבען פרעה׳ס ראַטהגעבער גענומען א פורם מיט וועלכען מען מאַכט ציגעל און דאס אָנ־געטהאָן פרעה׳ן אויפ׳ן האלז אלס א ציערונג. און אז עס פלעגט קומען א איד און זאָגען אז ער איז צו איידעל פאר אזא גראָבע מלאכה, פלעגט מען איהם ענטפערען: ״ביזטו דען איידעלער פון אונזער קעניג פרעה?״

5

צוליעב די גוטע אידישע פרויען

רב עוירא האָט געזאָגט: צוליעב די גוטע, די פרומע אי־דישע פרויען זיינען אונזערע עלטערן אויסגעלעזט געוואָרען פון מצרים. ווען די פרויען פלעגען ארויסגעהן צום טייך אָנ־שעפען וואסער, פלעגט זיי דער אייבערשטער צושיקען קליינע פישלעך אין זייערע קריגלעך, און די פרויען פלעגען אָנשעפען העלפט וואסער און העלפט פיש. נאכדעם פלעגען זיי אוועק־שטעלען קאָכען צוויי טעפ. אין איין טאָפ פלעגען זיי אויפ־קאָכען וואסער און אין דעם אנדערען פלעגען זיי אויסקאָכען די פיש. מיט די צוויי טעפ פלעגען זיי נאכדעם אוועקגעהן צו זייערע מענער אין פעלד, זיי דאָרט ארומוואשען, זיי גע־בען עסען און טרינקען, פערברייננגען מיט זיי און זיי פערזיי־סען די ביטערקייט פון זייער שווערע ארבייט.

און אז עס פלעגט קומען די צייט ווען א אידישע פרוי האָט געדאַרפט א קינד געבוירען, פלעגט זי אוועקגעהן אין

9

די שבועה פון יוסף הצדיק

ווען די אידען האבען געדארפט פערלאזען מצרים, האבען זיי זיך דערמאנט אן דער שבועה פון יוסף הצדיק, וועלכער האט זיי בעשווארען פאר זיין טויט, דאס ווען די אידען וועלען אוועק פון מצרים זאלען זיי מיטנעהמען זיין קערפער.

קיינער האט אבער געוואוסט וואו יוסף'ס ארון געפינט זיך. משה האט גענומען נאכפרעגען און מען האט איהם געזאגט אז עס איז דא נאך פערבליבען פון יוסף'ס צייטען אן אלטע פרוי, סרח בת אשר, און זי דארף וויסען. איז משה געקומען צו איהר און האט געפרעגט: "אפשר ווייסטו ניט וואו יוסף איז בעהאלטען?" האט זי געענטפערט: "די מצריים האבען איהם אריינגעלייגט אין א מעטאלענעם ארון און אריינגעשטעלט אין דעם נילוס, כדי די וואסערן פון דעם טייך זאלען זיין געבענשט".

משה איז געגאנגען און האט זיך אוועקגעשטעלט ביים ברעג פון דעם נילוס און האט געזאגט:

"יוסף, יוסף! עס איז געקומען די צייט וואס גאט האט געשווארען אויסצולעזען די אידען פון מצרים, און עס איז אויך געקומען די צייט ווען עס מוז ערפילט ווערען דיין שבועה וואס דו האסט בעשווארען די אידען אז מען זאל דיך פון דאנען אוועקנעהמען. אויב דו ווילסט זיך צייגען איז גוט, און אויב ניט זיינען מיר פריי פון דיין שבועה".

אין אן אויגענבליק איז יוסף'ס ארון ארויפגעשוואומען אויפ'ן וואסער.

10

ווארום משה'ס קבר איז פערבארגען

פאר וואס איז משה'ס קבר פערבארגען און קיינער אין דער וועלט ווייס ניט וואו ער געפינט זיך? ר' חמא בר' חנינא ערקלערט דאס אזוי:

דער אייבערשטער האט געוואוסט אז דער בית המקדש וועט אמאל חרוב ווערען און אז די אידען וועלען פערטריבען ווערען פון זייער לאנד. האט ער געוואלט פערמיידען אז די

פרוי צוריקגענומען. האָבען די אנדערע אידען אויך צוריק גענומען זייערע ווייבער.

ווען עמרם האָט צוריקגענומען זיין פרוי האָט ער איהר ארויפגעזעצט אויף א בעטעל. אהרן און מרים האָבען גע־טאַנצט פאר איהר און די מלאכים האָבען צוגעזונגען: "אם הבנים שמחה — עס פרעהט זיך די מאַמע מיט איהרע קינדער!"

7

די מצרים'ער שפּיאָנען

ווען משה איז געבוירען געוואָרען איז די גאנצע הויז פול געוואָרען מיט ליכט. זיין מוטער האָט איהם בע־האַלטען דריי חדשים, אבער לענגער האָט זי איהם ניט גע־קענט בעהאַלטען צוליעב די מצרים'ער שפּיאָנען. ווען א מצרי פלעגט זיך דערוויסען אז אין א אידישע הויז איז גע־בוירען געוואָרען א קינד, פלעגט ער צו דער הויז ברייננגען צו טראָגען אן אנדער קינד און איהם לאָזען שרייען, אום דאָס בעהאַלטענע קינד זאָל זיך אָברופען, ווי די טבע איז פון קליינע קינדער ווען זיי הערען אן אנדער קינד וויינען.

8

פרעה'ס טאָכטער און איהרע דיענסטען

ווען פרעה'ס טאָכטער האָט געפונען אין טייך די קאַסטען מיט דעם קינד משה רבנו איז געווען בעהאַלטען און זי האָט איהם געוואָלט רעטען זיין לעבען, האָבען איהרע דיענסטען גענומען טענה'ן: "פרינצעסין! די וועלט פיהרט זיך אז ווען א קעניג גיט ארויס א געזעץ, איז אויב די וועלט וויל דעם געזעץ ניט היטען, היטען עס כאָטש זיינע קינדער און זיין פאַמיליע, און דו ווילסט ניט פאָלגען דיין פאַטער'ס גע־זעץ!"

איז אויף די רייד אַנגעקומען דער מלאך גבריאל און האָט די דיענסטען א זעטץ געטהאָן אָן דער ערד.

13

עס זיינען דאָ אויסנאַהמען

די רבנן האבען געגעבען אזא כלל:
א מיידעל וואס האלט אין איין דאַוונען, אן אלמנה וואס האט ליעב ארומצושלעפען צו שכנות און א תלמיד חכם וואס איז א חצוף געגען זיינע לעהרער זיינען גאָר גיט ווערטה צו זיין אויף דער וועלט, ווייל זיי זיינען פערדאַרבען. עס זיינען דאָ אבער אויסנאַמען, און וועגען זיי האט דערצעהלט רבי יוחנן:

איינמאָל האט רבי יוחנן געהערט ווי א מיידעל זאָגט אזא געבעט: "רבונו של עולם! דו האָסט בעשאפען א גן עדן, דו האָסט בעשאפען א גיהנם, דו האָסט בעשאפען רשעים, דו האָסט בעשאפען צדיקים, בעט איך דיך אז דו זאָלסט ניט צולאָזען אז מענשען זאָלען דורך מיר קומען צו זינדיגע געדאנקען".

די מעשה מיט דער פרומער אלמנה איז אזוי געווען:
די אלמנה האט געהאט א שוהל אין איהר איינגענע נאכ־באַרשאפט. פלעגט זי דאָך יעדען טאָג געהן דאַוונען אין דער שוהל פון רבי יוחנן וועלכע איז געווען גאנץ ווייט. איינמאָל האט איהר רבי יוחנן געפרעגט: "מיין טאָכטער! האסטו דען ניט א שוהל אין דיין איינגענער נאכבאַרשאפט?" האט די פרוי געענטפערט: "רבי! אבער דענקסטו ניט אז איך וועל בעקומען א גרעסערען לוין פאר געהן אזוי ווייט?"

14

אמת פרומע און פאלשע

ינאי המלך האט אזוי געזאָגט צו זיין פרוי: "האב קיין מורא ניט פאר די פרושים און פאר מענשען וואס זיינען ניט קיין פרושים, אבער זאלסט זיך היטען פון די צבוע'יאַקעס וואס מאכען זיך אזוי פרום ווי די פרושים, וואס זינדיגען אזוי ווי זמרי און פאָדערען אז מען זאָל זיי נאָך דערפאַר בעלוינען אזוי ווי פנחס.

אידען זאָלען ניט קומען צו משה׳ס קבר און זאגען: ״משה רבנו! שטעה אויף און בעט גאָט פאר אונז״. און דאן איז דאָך זיכער אז משה וואָלט דאס נעטהאָן און ער וואָלט מבטל געווען די גזירה.

און אָט דערפאר איז משה׳ס קבר פערבאָרגען פון דער וועלט.

11

משה׳ס בעגעהר

רבי שמלאי האט אזוי נע׳דרשנ׳ט:

צו וואָס האט משה אזוי שטארק געוואָלט אריינגעהן אין ארץ ישראל? האט ער דען געגלוסט צו עסען די שעהנע פריכ־טען פון לאנד, אדער דאָרט צו געניסען אנדערע פערגניגענס? אלא, וואס דען, משה האט אזוי געזאגט: ״אידען האבען א סך מצות וואס זיי דארפען מקיים זיין נאָר אין ארץ ישראל, וויל איך אויך זיין אין ארץ ישראל און מקיים זיין די אלע מצות וואָס זיינען געגעבען געוואָרען דורך מיר״.

12

א פרומער נאר און א כיטרער רשע

וואס איז א פרומער נאר?

דאס איז אזוי ווי יענער וואס האט געזעהן א פרוי זיך טרינקען אין טייך, האט ער געזאגט צו זיך: ״עס פאסט זיך ניט איך זאל זי רעטען, ווייל דערוויייל וועל איך זיך אפשר אין איהר איינקוקען״.

וואס איז א כיטרער רשע?

דאס איז אזוי ווי יענער וואס אן ארימאן איז געקומען צו איהם צו נעהמען לקט, שכחה, פאה און מעשר. דער רשע האט געוואוסט אז דער ארימאן האט א פערמעגענס פון הונ־דערט מים ניין און ניינציג זוזים. האט דער רשע איהם גע־שיינקט נאָך א זוז, כדי דער אדימאן זאל האבען פולע צוויי הונדערט זוזים, און דער דין איז אז אימיצער האט צייי הונדערט זוזים מאָנער ער קיין לקט, שכחה, פאה און מעשר נים נעהמען.

פון סייד נילוס, איז פוטיפר מיט אלע זיינע דינער גע־גאנגען צו דער צערעמאניע, וועלכע איז געווען זעהר הערליך אין יענע צייטען. פוטיפר'ס ווייב האט זיך געמאכט קראנק אום זי זאל בלייבען אין דער היים. יוסף, וועלכער האט פון קיין זאך געוואוסט איז אריין אין פוטיפר'ס הויז צו טהאן זיין ארבייט. פוטיפר'ס ווייב האט גענומען רידען צו איהם זיסע רייד, זי האט איהם נעפיהרט פון צימער צו צימער, און צולעצט האט זי איהם אריינגעפיהרט אין א צימער וואו עס איז געשטאנען א געטש און די קאפ פון דעם געטש איז געווען פערדעקט מיט א טוך. "וואס," האט יוסף געזאגט, "דו האסט פערדעקט דעם פנים פון דיין טויטען געטש כדי ער זאל אונז ניט זעהן, אבער די אויגען פון מיין לעבעדיגען גאט קענסטו ניט פערדעקען — זיי זעהען איבעראל." ווען זי האט איהם ווייטער גענומען איינרעדען מיט גוטע רייד און געזאגט: "איך וועל מיין מאן פון דער וועלט אוועקשיקען און דו וועסט מיט מיר קענען חתונה האבען." האט יוסף געענטפערט: "ניט גענוג וואס דו ווילסט איך זאל ארייג־געהן אין דעם צעטעל פון אויסגעלאסענע יונגען, ווילסטו אויך איך זאל אריינגעהן אין דעם צעטעל פון מערדער."

פוטיפר'ס ווייב האט יוסף'ן ניט אבגעלאזען און האט איהם ווייטער געזוכט איבערצורידען מיט גוטע רייד. יוסף האט שוין געהאט פערלארען זיין מוטה. פלוצלונג האט זיך אין א פענסטער בעוויזען דאס געשטאלט פון זיין פאטער און יוסף האט צוריק בעקומען זיין מוטה און האט זיך ניט געלאזט פערפיהרען פון די גלאטע רייד פון זיין האר'ס פרוי.

17

יוסף בעדיענט זיינע געגנער

ווען פרעה האט בעשלאסען צו מאכען יוסף'ן פאר זיין הויפט מיניסטער און ער האט צו יוסף'ן געזאגט: "אהן דיר זאל קיינער ניט וואגען צו הויבען זיין פוס אדער זיין האנד," האבען די שטערנזעהער, פרעה'ס ראטהגעבער, פראטעס־טירט: "א קנעכט וואס מען האט איהם געקויפט פאר צוואנציג שטיק זילבער ווילסטו אז ער זאל הערשען איבער אונז?" האט זיי פרעה געענטפערט: "ער האט אין זיך די איגענשאפטען פון א פרינץ. ער האט בילדונג, קראפט און

15

כלב איף קבר אבות

ווען כלב, וועלכער איז געגאַנגען מיט די מרגלים אויסצופאָרשען ארץ ישראל צו זעהן אויב עס איז א פּאַסענדע לאַנד פאַר אידען, האָט זיך אָבגעטיילט פון זיינע חברים און האָט ניט געוואָלט צושטעהן צו זייער פערשווערונג צו פער'מיאוס'ן דאָס לאַנד ביי אידען, איז ער געקומען אין חברון, האָט זיך אויסגעצלייגט אויף די קברים פון די הייליגע אבות און האָט געבעטען: "איהר פּאַטערס פון דער וועלט! בעט רחמים פאַר מיר אַז איך זאָל זיך ארויסדרעהען פון דער קאָנספּיראַציע וואָס די מרגלים האָבען געמאַכט!"

16

יוסף און פּוטיפר'ס ווייב

די געשיכטע פון יוסף הצדיק פאַנגט זיך אָן מיט א משל. אַמאָל איז געווען א העלד, א שעהנער יונג, וואָס איז געווען זעהר שטאָלץ אויף זיין שעהנעם וואוקס און שעהנעם אויסזעהן. איז ער געשטאַנען אין מאַרק, האָט זיך געגלעט די ברעמען פון זיינע אויגען, זיך געקרייזעלט די האָאר און זיך געדרעהט אויפ'ן קנאַפּעל, און געזאָגט צו זיך אליין: "איך בין א שעהנער יונג — א העלד". זיינען צו איהם צוגעגאַנגען מענשען און האָבען געזאָגט: "אויב דו ביזט אַזאַ העלד טאָ צייג דיין גבורות. אָט דאָ שטעהט א בער נעבען דיר, נעהם איהם איין!"

אַזוי איז אויך געווען מיט יוסף'ן. ער האָט זיך געהאַלטען שטאָלץ מיט זיין שעהנהייט און האָט זיך געפיהלט זעהר גליקליך. האָט דער אייבערשטער צו איהם געזאָגט: "וואָרט ביז איך וועל אויף דיר אָנרייצען א בער — דאָס איז דער יצר הרע און מיר וועלען זעהן דיין העלדענטהאַט."

פּוטיפר'ס ווייב האָט געזעהן ווי שעהן יוסף איז און זי האָט זיך אין איהם פערליעבט. זי האָט געזוכט א געלעגענהייט מיט איהם צו בלייבען אליין, אום איהם צו זאָגען ווי זי ליעבט איהם. איין טאָג, דאָס איז געווען דער פייערטאָג

18

די אידען ביים ים סוף

רבי מאיר האָט געזאָגט:

ווען די אידען זיינען געשטאַנען ביים ברעג ים, האָבען די שבטים זיך געקריגט איינער מיט'ן אַנדערען. יעדער שבט האָט געוואָלט זיין דער ערשטער אַריבערצוגעהן דעם ים. און יעדער איינער האָט געשריען: „איך געה אַריין דער ערשטער!" האָט דער שבט בנימין, וועלכער איז געווען דער איינגסטער, אַ שפּרונג געטהאָן און איז דער ערשטער אַריין אין ים.

רבי יהודה האָט געזאָגט:

די מעשה איז געווען אַנדערש. נאָר ווען די אידען האָבען געדאַרפט אַריבערגעהן דעם ים, זיינען זיי געבליבען שטעהן ביים ברעג און יעדער שבט האָט געזאָגט: „ניין, איך געה ניט דער ערשטער." האָט אַ שפּרונג געטהאָן נחשון בן עמינדב און איז אַריין פריהער פון אַלעמען.

19

די ענייוּת פון רבי אבהו

רבי אבהו איז געווען אַ גרויסער ענו. אָבער ער אַליין פלעגט אויף זיך זאָגען: „אַ מאָל האָב איך געמיינט אַז איך בין טאַקע אַ גרויסער ענו, אָבער זייט איך האָב געהערט ווי רבי אבא פון עכו האָט געזאָגט איין זאַך און זיין אמורא (איבערזאָגער) זאָגט אַנדערש און איהם האָט דאָס גאָר ניט געאַרט, האָב איך איינגעזעהן אַז איך בין אַ קנאַפּער ענו נעגען איהם".

וועגען די עניוות פון רבי אבהו דערצעהלט מען פאַל־גענדע אינטערעסאַנטע געשיכטען.

רבי אבהו האָט אויך ביי זיך געהאַט אַן אמורא. די אַרבייט פון דעם אמורא איז געווען איבערצוזאָגען פאַר די תלמידים אויף אַ הויכען קול דאָס וואָס דער רבי זאָגט פאַר זיי אין אַ געוואוינליכער שטימע. איינמאָל האָט די פרוי פון דעם אמורא געזאָגט צו דער פרוי פון רבי אבהו: „מיינער דאַרף גאָר דיינעם ניט האָבען. ער קען אויסקומען אָהן איהם. אַי פאַר וואָס ער קריכט און בוקט זיך פאַר דיין

שעהנהיים.״ האָבען די שטערנזעהער געזאָגט: ״אויב אזוי, קען ער זיעבציג שפּראַכען וואָס א געבילדעטער מענש דאַרף קענען?״ האָט פּרעה געענטפערט: ״איך גלויב אז ער קען.״

איז געבליבען אז מען זאָל אויף מאָרגען פערהערען יוסף׳ן אין שפּראַכקענטנים. ביי נאַכט איז געקומען דער מלאך גבריאל און האָט איהם אויסגעלערנט אַלע זיעבציג שפּראַכען. אויף מאָרגען האָט מען יוסף׳ן גענומען צום עקזאַמען, און אין וואָס פאַר א שפּראַך פּרעה האָט צו איהם גערעדט האָט איהם יוסף געענטפערט. צולעצט האָט יוסף אָנגעהויבען צו ריידען אין לשון קודש, האָט איהם פּרעה ניט פערשטאַנען. ״וואָס איז דאָס פאַר א שפּראַך?״ האָט פּרעה געפרעגט. ״דאָס איז לשון קודש״, האָט יוסף געענטפערט. ״לערן דאָס מיך אויס,״ האָט פּרעה געבעטען. האָט איהם יוסף געלערענט, אָבער פּרעה האָט ניט געקענט זיך אויסלערנען. ״איך בעשווער דיך אז דו זאָלסט קיינעם ניט אויסזאָגען, אז איך בין אזוי שוועך אויף עברי,״ האָט פּרעה געזאָגט צו יוסף׳ן. האָט יוסף געשוואָרען.

א צייט שפּעטער האָט זיך יוסף געווענדעט צו פּרעה׳ן, ער זאָל איהם ערלויבען דורכצופיהרען די שבועה וואָס יעקב האָט פערשוואָרען, אז מען זאָל איהם נאָכ׳ן טויט אַרויספיהרען פון מצרים און בעערדיגען אין זיין קבר וואָס ער האָט זיך אנגעגרייט אין דעם לאַנד כנען. פּרעה האָט אָבער קיין חשק געהאט ארויסצולאָזען דעם קערפּער פון יעקב הצדיק פון מצרים, וויל צוליעב יעקב׳ן זיינען די וואַסערען פון נילוס געווען געבענשט און אין לאַנד איז געווען א גערעטעניש. האָט פּרעה געזאָגט צו יוסף׳ן: ״בעט די אידישע חכמים אז זיי זאָלען דיר מתיר נדר זיין און דו וועסט ניט דאַרפען האַלטען דיין פערשפּרעכען צו דיין פאָטער.״ האָט איהם יוסף געענטפערט: ״אויב מען קען מתיר נדר זיין, וועל איך זיי בעטען אז זיי זאָלען מיר ערלויבען אויך אויסצוזאָגען דעם סוד, אז דו קענסט זיך ניט אויסלערנען לשון קודש.״ פּרעה האָט דאַן געגען זיין ווילען געמוזט געבען יוסף׳ן די ערלויבניס ארויסצופיהרען זיין פאָטער׳ס קערפּער פון לאַנד.

נעאכטעט ביים קעניג. אָבער אין יענעם טאָג, ווען רבי אבהו איז געקומען איהם טרייסטען וואָס דער עולם וויל ניט הערען זיינע דרשות, האָט רבי אבהו געצייגט כבוד צו רבי חייא'ן און האָט איהם בעגלייט צו זיין אכסניא.

20

ווען דער קעניג האָט געוויינט

ביי דער צערעמאָניע פון אכטען יאָהר, ווען די שמיטה פלעגט זיך ענדיגען, פלעגט דער קעניג לויט משה'ס געבאָט, (דברים ל"א) לייענען די תורה פאַר'ן פאָלק. מען פלעגט פאר'ן קעניג מאַכען א בימה אין דער עזרה פון בית המקדש, און דער קעניג פלעגט זיך אויף דעם אוועקזעצען. ווען עס פלעגט קומען די צייט פון לייענען פלעגט דער חזן נעהמען א ספר און איבערגעבען צום גבאי, דער גבאי פלעגט דעם ספר איבערגעבען צום סגן (וויצע כהן גדול), דער סגן צום כהן גדול און דער כהן גדול צום מלך. דער מלך פלעגט די ספר תורה אָנגעהמען און פאָרלעזען פאר'ן עולם זיצענדיג. אגריפס המלך האָט זיך אויפגעשטעלט, אָנגענומען די תורה און פאָרגעלעזען שטעהענדיג. די אידישע געלעהרטע האָבען איהם געלויבט פאר דעם וואָס ער האָט ארויסגעוויזען אזא כבוד צו דער תורה.

ווען אגריפס איז געקומען צו דעם פסוק "לא תוכל לתת עליך איש נכרי", אז אידען טאָרען ניט קרוינען פאר קעניג א מענשען וואָס איז ניט פון זייער ראסע, האָט אגריפס זיך דערמאָהנט אז ער איז פון הורדוס'עס קינדער און זיינע אויגען האָבען פערגאָסען טרעהרען. האָבען די אידען געזאָגט צו איהם: "האָב קיין מורא ניט, אגריפס! דו ביז אונזער ברודער, ביזט אונזער ברודער". זיי האָבען איהם כשר גע־מאכט מיט דעם וואָס זיין מוטער איז געווען א אידישע פרוי.

עס האָבען זיך אָבער געפונען אזעלכע אידען וואָס זיי איז ניט געפעלען געוועזן די טרייסטליכע ווערטער וואָס די אידען האָבען געזאָגט צו אגריפס'ן. זיי האָבען דאָס בע־צייכענט אלס חניפה און ר' שמעון בן חלפתא האָט גע־זאָגט: "זייט חניפה האָט אָנגעהויבען צו הערשען אויף דער וועלט זיינען מענשען אוועק אויף אקרומען וועג און זיינען פערדאָרבען געוואָרען, און א גרויסער מענש זעהט זיך ניט אָן נעגען דעם קליין מענשעלע".

מאַן? דאָס איז דערפאַר ווייל ער איז אַ תקיף ביי דער רעגיערונג". רבי אבהו'ס פרוי האָט עס פערדראָסען און זי האָט די רייד איבערדערציילט פאַר איהר מאַן. האָט רבי אבהו געזאָגט: "וואָס דאַרף דיר דאָס אַרגען? וואָס איז דער אונטערשייד? דורך מיר און דורך איהם ווערט דערהויבען דער נאָמען פון דעם אייבערשטען".

איינמאָל האָבען די רבנן געוואָלט מאַכען רבי אבהו פאַר זייער ראש ישיבה. דאָס איז געווען זעהר אַ גוטער און איינטרעגליכער אַמט. אַ ראש ישיבה פלעגט בעקומען זעהר פיעל מתנות און געלד. מען פלעגט איהם רייך מאַכען כדי ער זאָל קענען לעבעןברייט און מען זאָל פאַר איהם האָבען רעספּעקט. אבער רבי אבהו האָט געוואוסט אַז רבי אבא פון עכו איז אַ גרויסער אָרימאַן און אַ גרויסער בעל חוב, און ער נויטיגט זיך אין אַזאַ שטעלע, האָט ער געזאָגט צו די רבנן: "גיט דעם אַמט צו רבי אבא'ן. ער איז אַ גרעסערער מענש פון מיר".

אָט איז נאָך אַ ביישפּיעל פון רבי אבהו'ס עניוות.

איינמאָל האָבען רבי אבהו און רבי חייא בר אבא זיך צוזאַמענגעטראָפען אין איין אָרט. האָט יעדער פון זיי גע־דרשנ'ט אין אַ בעזונדער שוהל. רבי אבהו האָט גע'דרשנ'ט אגדה (לעגענדען, משלים און מעשה'לעך מיט מוסר) און רבי חייא האָט גע'דרשנ'ט הלכה (דינים, וואָס מען מעג און וואָס מען טאָר ניט). האָט דער עולם פערלאָזען רבי חייא, וועלכער האָט גע'דרשנ'ט הלכה און איז געגאַנגען צו רבי אבהו הערען אגדה. האָט עס רבי חייא'ן שטאַרק פערדראָסען און ער האָט זיך די זאַך גענומען צום האַרצען. האָט רבי אבהו זיך גע־ווענדעט צום עולם און האָט געזאָגט:

"לאָמיך אייך געבען אַ משל וועגען מיר און ר' חייא. צוויי סוחרים זיינען געקומען אין אַ שטאָדט. איינער האָט געהאַט צו פערקויפען טהייערע בריליאַנטען און דער אַנדע־רער האָט פערקויפט אַזעלכע קלייניגקייטען ווי נאָדלען און שפּינדלען. צו וועמען לויפען די שטאָדט מענשען? ניט צו דעם וואָס פערקויפט די ביליגע סחורה?"

יעדען טאָג געוואוינליך פלעגט רבי חייא קומען צו רבי אבהו אין שוהל און איהם בעגלייטען ביז זיין אכסניא, ווייל רבי אבהו איז געווען אַ גרויסער מאַן און איז געווען הויך

טאטע האָט ליעב זיינע קינדער און די קינדער האָבען ליעב זייערע קינדער."

22

ווי אזוי א ווערטעל ווערט בעשאפען

אָט איז אַ ביישפּיעל ווי אזוי אַ ווערטעל ווערט בעשאפען.

ביי רב אחא בר יעקב האָט זיך ערצויגען רב יעקב, דער זוהן פון זיין טאָכטער. איין מאָל, ווען דער אייניקעל איז שוין געווען אַ גרויסער אינגעל, זאָגט צו איהם דער זיידע: "בריינג מיר אַ טרונק וואסער". ענטפערט דער אייניקעל: "איך בין ניט דיין זוהן און איך דאַרף דיך ניט פאָלגען".

און פון דעם איז ארויס אַ ווערטעל: "האָדעווע מיך און זיי מיר אַ טאטע, אבער איך בין ניט מעהר ווי דיין אייניקעל."

23

וואָרום ארץ ישראל האָט געציטערט

אין דער צייט ווען די חשמונאים האָבען געפיהרט קריעג צווישען זיך, איז הורקנוס מיט די רוימישע סאָלדאטען געשטאנען אין דרויסען פון ירושלים, און אריסטובלוס מיט זיינע מענשען האָבען זיך געפונען אינעווייניג. אזוי ווי די שטאָדט איז געווען בעלאַגערט, און קרבנות האָט מען געמוזט בריינגען יעדען טאָג, פלעגען די אידען ארונטערלאָזען צום שונא, אויף יענער זייט פעסטונג, אַ קאָרב מיט רענדלעך און די רויכער פלעגען אין דעם זעלבען קאָרב ארויפשיקען אַ פּאָאר שעפּסען וואס מען האָט געמוזט מקריב זיין אין בית המקדש אלס "תמידים", טאג טעגליך.

און אזוי האָבען די אידען געקעמפּפט פאר זייער לאנד און צו דערזעלבער צייט געדיענט זייער גאָט.

צווישען די אידען האָט זיך געפונען איינער, אַן אלטער שפּיאָן, אַ מסור, און ער האָט צו די רוימישע סאָלדאטען אַ זאָג געטהאָן אין גריכיש: "אזוי לאַנג ווי איהר גיט די אידען אַ מעגליכקייט צו דיענען זייער גאָט וועט איהר זיי קיינמאָל בייקומען".

אי, ווארום האָט יעקב גע׳חנפ׳ט עשו׳ן און האָט צו איהם געזאָגט: "עס איז מיר געווען אזוי אנגענעהם דיך צו זעהן ווי איך וואָלט זעהן גאָט"? דאָס קען מען ערקלעהרען מיט דיעזען משל:

איינער האָט איינגעלאדען א מענשען צו עסען ביי איהם א מאָהלצייט. אין מיטען עסען האָט זיך דער גאסט אָנגע־שטויסען אז דער וואָס איהם האָט געלאדען קלייבט זיך איהם צו הרג׳ענען. פאלט איהם איין אין קאָפּ צו זאָגען אזוי: "אָט דיעזער מאכל וואָס איך עס דאָ ביי דיר האָט אזא טעם ווי דער מאכל וואָס איך האָב געגעסען ביים קעניג". טראכט זיך דער גזלן: אזוי גאָר? ער קען זיך מיט׳ן קעניג! ניין, איך וועל זיך בעסער מיט איהם נים אָנהויבען. און ער קריגט טאַקע מורא און לאָזט דעם גאסט אוועקגעהן א לעבעדיגען.

21

די ליעבע פון עלטערן צו קינדער

רב הונא האָט געפּתען א פעטען טייטעל וואָס איז געווען פון א זעהר גוטען סאָרט, האָט ער עס איינגעוויקעלט אין זיין טוך און מיטגענומען אהיים. שפּעטער איז געקומען רבה זיין זוהן, האָט ער געזאָגט צו זיין פאָטער: "איך שמעק דאָ זעהר גוטע טייטלען". האָט רב הונא געענטפערט: "מיין זוהן! זייט דער בית המקדש איז חרוב געוואָרען האָבען פירות פערלאָרען זייער טעם און ריח. נאָר מענשען וואָס לעבען א ריינעם און פרומען לעבען קענען נאָך פיהלען דעם ריח און טעם פון פירות. נא דיר, מיין זוהן, איך גיב דיר דערפאר דעם טייטעל א מתנה".

גלייך נאָכדעם איז אָנגעקומען אבא, דער זוהן פון רבה און דער אייניקעל פון רב הונא. נעהמט רבה דעם טייטעל און גיט עס אָב צו אבא זיין זוהן. האָט רב הונא זיך אָבגע־רופען צו רבה׳ן: "דו האָסט דערפרעהט מיין הארץ און מיר אויסגעזעצט די צייהנער. פריהער האָסטו מיך דערפרעהט מיט דיין פרומקייט און יעצט האָסטו מיר פערשאַפט ער־גערנים וואָס דו האָסט גענומען מיין מתנה און אוועקגעגעבען צו דיין זוהן".

אָט דאָס איז וואָס מענשען זאגען א ווערטעל: "דער

מסכת קדושין

1

וואָרום דער מאַן זוכט די פרוי

דער שמייגער פון דער יועלט איז אז דער מאַן זוכט די פרוי, אָבער נים די פרוי זוכט דעם מאַן. ר׳ שמעון ערקלערט דאָס מיט אזא משל:

א מענש האָט פערלאָרען עפּעס א זאַך, טאָ ווער זוכט ועמען? נעגוּאוינליך זוכט דער מענש דאָס וואָס ער האָט פערלאָרען. אזוי איז אויך מיט דעם פאַל פון זוכען א פרוי. די פרוי איז געמאַכט געוואָרען פון דעם מאַן׳ס א ריפּ, נעהמט דער מאַן זוכען די ריפּ וואָס איהם פעהלט.

2

די שטראָף פון א פערשקלאַפטע נשמה

ווען דער אויבערשטער האָט אויסגע׳הרג׳עט יעדען בכור פון די מצרים, האָט ער אריבערגעהויפּט יעדע הויז וואו עס איז געוועזן א צייכען אויפ׳ן טיהר אז אין דער הויז וואוינען אידען. דערפאַר אז א אידישער קנעכט האָט ניט געוואָלט פערלאָזען די הויז פון זיין האַר און האָט זיך איינגע־שפּאַרט דאָס ער וויל בלייבען א שקלאַף אויף זיין גאַנצען לעבען, פלעגט מען איהם צופיהרען צום טיהר און לעכערען זיין אויער מיט א נאָל. גאָט האָט מיט דעם אזוי געמיינט: די טיהר און די מזוזה זיינען עדות, אז ווען איך האָב ארי־

די רוימער האָבען זיך צוגעהערט צו זיינע רייד, און אויף דעם אַנדער טאָג, אז די אידען האָבען זיי אַרונטערגעשיקט א קאָרב מיט רענדלעך, האָבען די רוימער בעגאנגען א שווינדעל און האָבען אין דעם קאָרב ארויפגעשיקט א דבר אחר. די פעסטונג איז געווען זעהר הויך, און די אידען וואָס האָבען ארויפגעצויגען דעם קאָרב, האָבען ווי עס שיינט ניט געזעהן וואָס זיי שלעפּען. אָבער ווען דער דבר אחר איז שוין אָנגעקומען ביי דער העלפט פון דער פעסטונג האָט ער אריינגעשטעקט זיינע אונריינע נעגעל אין דעם מויער, און אין יענעם אויגענבליק האָט דאָס גאנצע לאנד זיך א טרייסעל געטהאָן, אזוי ווי אין אן ערדציטערנים, אויף א "שטרעקע פון פיער הונדערט אויף פיער הונדערט מייל.

און האָט געטראָגן אן אינגעלע אין חדר אריין. האָט איהם ר׳ חייא געפרעגט: "וואָס איז דאָס פאר א גאנג? אָט אזוי דעקט מען זיך צו דעם קאָפ?" האָט ר׳ יהושע געענטפערט: "עס איז ביי דיר א קלייניגקייט? צו פיהרען א קינד אין חדר איז אזוי ווי מקבל זיין די תורה פון בארג סיני, חיינט ווער האָט עס צייט אויף אזעלכע זאכען ווי פוצען זיך?"

פון דאן אָן פלעגט ר׳ חייא קיינמאָל ניט עסען זיין שמיקעל געב־אַטען פלייש צו פריהשטיק איידער ער פלעגט אוועקפיהרען א אינגעל אין חדר.

5

ער האָט ליעב געהאַט צו פרעגען

א נייגעריגער אינגעל, א יתום, וועלכער האָט ליעב גע־האַט צו פרעגען קשיות האָט איינמאָל געפרעגט אזא שאלה ביי רבי אליעזר: "אז דער טאַטע בעט א טרונק וואסער און די מאַמע בעט אויך א טרונק וואסער, וועמען דארף מען געבען פריהער?" האָט רבי אליעזר געענטפערט: "לייג אַ וויילע אוועק דיין מוטער׳ס כבוד און טהו צוערשט וואָס דער פאָטער הייסט דיר, ווייל אי דו, אי דיין מוטער זייט איהר ביידע פערפפליכטעט אָבצוגעבען כבוד דיין פאָטער". נאָכ־דעם איז דער נייגעריגער יתום אוועק צו ר׳ יהושע און איהם געפרעגט די זעלבע שאלה, און ר׳ יהושע האט איהם אויך אזוי געענטפערט. פרעגט דער יתום ווידער: "און ווי איז אַז די מאַמע האָט זיך גע׳גט מיט׳ן טאַטען — וועמען דארף מען דאַן פאָלגען צוערשט?"

ר׳ יהושע האָט בעטראכט דעם יתום און האָט צו איהם געזאָגט: "פון דיינע פייכטע ברעמען קען מען זעהן אז דו האָסט בלויז א מאַמען, אן אלמנה, און דו פרעגסט א שאלה, סתם אין דער וועלט אריין. וועל איך דיר אזוי ענטפערען. דו גיב זיי וואסער אין איין כלי און רייך צו זיי. אזוי ווי מען רעדט צו היהגער".

6

א ביישפיעל פון כבוד אב ואם

רב עולא האָט איינמאָל געגעבען א ביישפיעל ווי מען

בערגעהויפט די אידישע הייזער אין מצרים, האָב איך גע־
זאָגט אַז די אידען זאָלען זיין מיינע קנעכט און ניט קנעכט
ביי קנעכט, און דער וואָס האָט זיך פערקויפט אויף זיין גאנ־
צען לעבען זאָל מען איהם דורכבויערען זיין אויער אלס א
צייכען אז ער האָט א שקלאַפּישע נשמה.

3

זיך געביטען מיט'ן זוהן

רב אחא האָט געשיקט זיין זוהן רב יעקב ער זאָל לערנען
תורה ביי אביי'ן. ער אליין, רב אחא, איז געבליבען אין דער
היים אום צו ארבייטען פאר דער פאמיליע. ווען דער זוהן
איז איינמאָל געקומען צו גאסט האָט רב אחא געזעהן אז דער
זוהן האָט ווייניג געלערנט. האָט ער צו איהם געזאָגט: "איך
דענק אז איך וועל בעסער לערנען פון דיר. טאָ בלייב דו אין
דער היים און זאָרג זיך פאר דער פאמיליע און איך וועל
געהן אויף דיין אָרט לערנען."

אביי'ס שוהל איז געווען ווייט פון שטאָדט און עס האָט
זיך געפונען דאָרט א געפעהרליכע שלאנג, א מזיק. וואָס
פלעגט הרג'ענען מענשען. אפילו בייטאָג איז געווען א גע־
פאַהר אריינצוגעהן אין דער שוהל. ווען אביי האָט געהערט
אז רב אחא קומט, האָט ער אָנגעזאָגט אין אלע אכסניות אז
מען זאָל איהם ערגעץ ניט געבען קיין נאכטלעגער, כדי ער
זאָל מוזען נעכטיגען אין שוהל, און דאַן איז מעגליך אז צו־
ליעב איהם וועט געשעהן א נס. רב אחא איז געקומען אין
שוהל און האָט דאָרט גענעכטיגט. ביי נאכט האָט ער דאָרט
געזעהן דעם מזיק וואָס האָט אויסגעקוקט ווי א שלאנג מיט
זיבען קעפּ. האָט רב אחא מתפלל געווען, און יעדען מאָר
וואָס ער האָט זיך א בוק געמהאָן איז ביי דער שלאנג אָבגע־
פאלען א קאָפּ. אויף מאָרגען האָט ער געזאָגט צו אביי'ן:
"ווען עס וואָלט מיר ניט געשעהן דער נס וואָלט איהר דאָך
מיך אריינגעבראַכט אין א סכנה."

.4

די מצוה פון לערנען תורה

ר' חייא בר אבא האָט איינמאָל געזעהן ווי ר' יהושע
בן לוי האָט זיך שנעל ארויפגעוואָרפען א טוך אויפ'ן קאָפּ

איהר נים נעזאָגט א שלעכט וואָרט. אין דעם אָנמאָל איז ביי איהר אראָבגעפאלען א שוך, האָט ער דאָס פאר איהר אויפגעהויבען און איהר דערלאַנגט.

7

רעספּעקט דארף זיין מיט ליעבע

רעספעקט צו עלטערען דארף מען צייגען צוזאמען מיט ליעבע.

אבימי דער זוהן פון ר׳ אבהו האָט געזאָגט: „א מענש קען געבען זיין פאָטער צו עסען געבראָטענע טייבעלעך און דאָך דערביי מאַכען אז ער זאָל אויסגעריטען ווערען פון דער וועלט. און אן אנדערער קען זיין פאָטער איינשפאַנען אין א מיהל און דאָך געהן דערפאַר אין גן עדן.“

די מעשה פון דעם איז אזוי:

איינער האָט געהאַט אן אלטען טאַטען, פלעגט ער איהם געבען צו עסען פעטע טייבעלעך. דער פאָטער האָט גע־וואוסט, אז דער זוהן איז אן אָרימאַן און אז מסתמא ניט ער אויס דעם גרעסטען טייל פון זיינע פערדיענסטען אויף די טייבעלעך. האָט איהם דער פאָטער איינמאָל געפרעגט: „זאָג מיר, זוהן מיינער, וואו נעהמסטו דאָס אויף אזעלכע לוקסוסען פאר מיר?“ האָט דער זוהן גראָב געענטפערט: „דו אלטער, וואָס דארף דאָס דיך אַרען? דו רייב מיט די ציינער און פרעס!“ דער זוהן האָט מיט זיין ענטפער ארויס־געוויזען, אז ער זוכט בלויז מקיים זיין א מצוה, אָבער ער טהוט עס נים אויס ליעבע צו זיין פאָטער, און אז אין הארצען פערגינט ער גאָר ניט דעם אלטען אזעלכע עסענס. און מען קען זיך פאָרשטעלען ווי דעם אלטען פאָטער האָבען די טייבעלעך געשמעקט נאָך אזא ענטפער פון זיין זוהן!

מיט אן אנדערען איז פאָרגעקומען אזא מעשה. ער אליין איז געווען אן אָרימאַן און האָט געלעבט פון א מיהל אין וועלכער ער פלעגט אליין זיך איינשפאַנען און דרעהען דעם ראָד און מאָהלען. איינמאָל האָט דער קיסר ארויסגעגעבען א בעפעהל, אז יעדע פאַמיליע וואָס געפינט זיך אין זיין לאַנד מוז שיקען איין מענשען צו מאָהלען אין דעם קיסר׳ס מיהלען. קיין לוין, אויסער קלעפּ און בזיונות, פלעגט מען פאַר דעם נים בעקומען. דער אָרימער מיהלנער וועגען וועלכען עס

דארף געבען כבוד עלטערען, און ער האט דערצעהלט אזא געשיכטע:

אין אשקלון האט געוואוינט א גוי, דמא בן נתינה האט ער געהייסען. האט ער זיינע עלטערען געהאלטען זעהר טייער. איינמאל איז פון דעם אפוד וואס דער כהן גדול האט געטראגען פערלארען געגאנגען א טייערער בריליאנט. האט מען גענומען נאכפרעגען וואו מען קען אזא בריליאנט געפינען. האט מען זיך דערוואוסט אז פונקט אזא טייערער שטיין געפינט זיך ביי דמא בן נתינה. זיינען די אידישע חכמים געקומען צו איהם קויפען דעם שטיין און האבען מיט איהם אבגעמאכט א מקח. דמא האט זיי דעם שטיין שוין געוואלט געבען, אבער ווען ער איז אריין אין א זייטיגען צימער נעהמען דעם שטיין, האט ער געזעהן אז זיין פאטער שלאפט און זיין פוס איז אנגעשפארט אויף דעם קאסטען אין וועלכען דער שטיין איז געווען בעהאלטען. דמא האט ניט געוואלט שטערען זיין פאטער'ס שלאף. איז ער ארויס צו די אידען און האט זיי געזאגט אז ער קען זיי יעצט דעם שטיין ניט געבען. זיי האבען געמיינט אז ער וויל ארויפציהען אויפ'ן מקח. האבען זיי איהם אנגעבאטען נאך צעהן טויזענד גאלדענע רענדלעך. דמא האט אבער געווארט ביז זיין פאטער האט זיך אויפגעכאפט פון שלאף און נאכדעם האט ער דעם שטיין ארויסגענומען און אבגעגעבען צו די אידען. ווען זיי האבען איהם געוואלט געבען די עקסטרא צעהן טויזענד רענדלעך וואס זיי האבען איהם אנגעבאטען, האט ער דאס ניט געוואלט אננעהמען, זאגענדיג: "איך וויל קיין נוצען האבען פון דעם כבוד וואס איך האב ארויסגעוויזען צו מיין פאטער."

און גאט האט איהם דערפאר בעלוינט. אין יענעם יאהר איז ביי דמא'ן געבוירען געווארען א רויטע קוה, און די אידען האבען די קוה אבגעקויפט פאר א פרה אדומה און איהם בעצאהלט צעהן טויזענד גאלדענע רענדלעך.

רב דימי דערצעהלט אזוי.

דמא בן נתינה איז איינמאל געזעסען, פערפוצט אין א גאלדענעם מאנטעל, צווישען די גרויסע לייט פון רוים. איז געקומען זיין מוטער, וועלכע איז געווען א ביסעל משוגע, האט ארונטערגעריסען פון איהם דעם מאנטעל, האט איהם געגעבען א פאטש און איהם אנגעשפיגען אין פנים, און ער האט

9

געטראָגען זיין מוטער אויף די הענד

ר׳ טרפון האָט געהאַט אַ מוטער, פלעגט ער איהר צייגען גרויס כבוד און ליעבע. יעדען מאָל אז זי פלעגט דאַרפען געהן שלאָפען, פלעגט ער זיך איינבויגען, זיך אויסציהען אויפ׳ן פוסבאָדען ביי איהר בעט, און די מוטער פלעגט קלעטערען איבער איהם אין בעט אריין.

דאס זעלבע פלעגט ר׳ טרפון טהאָן ווען זיין מוטער פלעגט אויפשטעהן און ארויסגעהן פון בעט.

איינמאָל האָט רב טרפון דערצעהלט וועגען זיין בענעה־מונג געגען זיין מוטער אין בית המדרש, און עס האָט אויס־געזעהן אזוי ווי ער בעריהמט זיך מיט דעם. האָבען די אנדערע תלמידי חכמים געזאָגט צו איהם:

״דו מיינסט, אז דו האָסט שוין מקיים געווען די מצוה פון כבוד אם, אבער אין אמת׳ן האָסטו נאָך ניט דערגרייכט צו אַ העלפט פון דער מצוה. דו האָסט נאָך ניט אויסגעהאַל־טען די ריכטיגע פּראָבע. און אָט אין וואס די ריכטיגע פּראָבע בעשטעהט. ווען א פאטער אָדער א מוטער נעהמט דעם זוהנ׳ס אַ בייטעל מיט גאָלד און וואַרפט עס אריין אין ים און דער זוהן שווייגט און זאָגט קיין בייז וואָרט, אָט דאַן הייסט עס דער ריכטינער רעספּעקט.״

10

פערהייליגט זיין מוטער

רב יוסף אז ער פלעגט הערען די טריט פון זיין מוטער, פלעגט ער זיך אויפהויבען מיט גרויס יראת הכבוד און זאָגען:

״איך מוז אויפשטעהן — די שכינה קומט!״

ווערט דאָ דערצעהלט, האָט געהאַט אַן אַלטען טאַטען. נע־וואוינליך פלעגט מען צו אַזאַ מיליטער דיענסט שיקען אַ מענשען אין וועלכען די פאַמיליע האָט זיך ניט גענויטיגט. אָבער דער זוהן האָט געזאָגט צו זיין פאָטער: „טאַטע! דו נעהם זיך צו דער אַרבייט און מאָהל אויף מיין מיהל, און איך וועל געהן אנשטאָט דיר צום קיסר. איך ווייס, אַז די אַרבייט איז פאַר דיר צו שווער, אָבער עס איז דאָך בעסער ווי מאָהלען פאַר׳ן קיסר און קריגען געשלאָגען און בעליידיגט, און וועניג צום עסען.“

אָט דאָס איז אַ משל צו די רייד פון אבימי.

אבימי האָט געהאַט פינף קינדער ביי זיך אין הויז, און פון דעסטוועגען, אַז זיין פאָטער ר׳ אבהו פלעגט אָנקומען, פלעגט אבימי אַליין לויפען צום טיהר און שרייען: „איך עפען, איך עפען!“ און זיך ניט פערלאָזען אויף זיינע קינדער אַז זיי זאָלען עפענען.

איין טאָג, אַז דער פאָטער איז געוועזען ביי איהם אויף אַ בעזוך, האָט ער געבעטען אַ טרונק וואַסער. אבימי איז גלייך געלאָפען אַליין ברייגנען די וואַסער. ביז ער איז צוריק־געקומען איז דער פאָטער איינגעשלאָפען. איז אבימי גע־בליבען שטעהן פאַר איהם מיט דעם קרוג וואַסער אין האַנד. און אַזוי איז ער געשטאַנען איינגעבויגען מיט הכנעה ביז דער פאָטער האָט זיך אויפגעכאַפּט פון שלאָף.

8

אַ קאָנקורענץ צווישען טאַטע־מאַמען

רב יעקב בר אבוה האָט איינמאָל געפרעגט ביי אביי׳ן אַזאַ שאלה:

„אַזוי ווי איך בין אַ בן יחיד ביי מיינע עלטערען און ביידע האָבען מיך שטאַרק ליעב, ווייס איך ניט אַמאָל ווי איך זאָל זיך פיהרען אין אַזאַ פאַל. אַז איך קום פון בית המדרש אהיים, דערלאַנגט מיר מיין פאָטער אַ טרונק וויין און מיין מוטער גיסט מיר אויך אָן אַ בעכער, ווייס איך ניט ביי וועמען איך זאָל אָננעהמען.“

האָט אביי געענטפערט: „פון דיין מוטער זאָלסטו יאָ אָננעהמען, אָבער ניט פון דיין פאָטער, ווייל אַזוי ווי ער איז אַ געלעהרטער מענש, וועט ער זיך סוף כל סוף פיהלען קליין וואָס דו לאָזט איהם בעמיהען זיך פון דיינטוועגען.“

זיין, מאַכט שטורעמווינטען, ברייננט ארויף וואָלקענס, גיט דער וועלט רעגענס, מאכט די ערד צו שפּראָצען, און גרייט אַ טיש פאַר יעדען איינצעלנעם פון זיינע בעשעפּעניששען — און אונז אזעלכע מענשען זאָל רבן גמליאל ניט דערלאַנגען צום טיש?"

13

א נאָכגעגעבענע מוטער

רב אסי, וועלכער האָט געוואוינט אין בבל, האָט געהאַט אַן אַלטע מוטער וועמען ער פלעגט שטאַרק נאָכגעבען אַלע איהרע קאַפּריזען. איינמאָל זאָגט זי צו איהם: "איך וויל האָבען פיינע ציערונג", האָט ער איהר דאָס געקויפט. און אזוי האָט ער איהר צופּיעסטעט ביז זי האָט אָנגעהויבען צו בעטען פון איהם זאַכען וואָס זיינען שוין געווען אונמעגליך. איינמאָל זאָגט זי צו איהם: "איך וויל האָבען אַ מאַן וואָס זאָל זיין אזוי שעהן ווי דו." רב אסי האָט שוין מעהר פון איהר נים געקענט אויסהאַלטען, איז ער אוועק פון בבל אין ארץ ישראל. יוען ער איז אַהין אָנגעקומען האָט ער געהערט אַז זיין מוטער לויפט אויך אַהין.

ווען רב אסי האָט דערהערט אַז זיין מוטער קומט צו איהם אין ארץ ישראל האָט ער געוואָלט געהן צוריק און איהר אָבהאַלטען פון דעם שריט. עס איז מעגליך אַז ער האָט געוואָלט פערמיידען זי זאָל איהם פערשאַפען בזיונות אין ארץ ישראל. אָבער אזוי ווי עס איז געגען דעם דין צו פערלאָזען די היילינע לאַנד און געהן נאָך חוץ לארץ, איז רב אסי געקומען צו ר' יוחנן פרעגען אַ שאלה: "מעג איך געהן פון ארץ ישראל אין חוץ לארץ?" האָט ר' יוחנן געענט־פערט: "דו טאָהרסט ניט." האָט רב אסי נעפרעגט: "צוליעב אַ מאַמען אויך נים?"

דאָס איז שוין געווען אַ ביסעל הארבליך צו ענטשיידען, האָט ר' יוחנן איהם געענטפערט: "איך וויים ניט. בעסער וואַרט אָב אַ ביסעל." אַ קורצע צייט שפּעטער איז רב אסי ווידער געקומען צו רבי יוחנן. ר' יוחנן האָט געמיינט אַז ער האָט זיך בעשלאָסען צו פאָהרען האָט ער צו איהם געזאָגט: "עס איז ביי דיר געבליבען אַז דו זאָלסט פאָהרען? זאָל דער אייבערשטער דיך אַהין ברייננען לשלום."

11

אהן א טאטען אהן א מאמען

ר׳ יוחנן, אז ער האט זיך איינמאל צוגעהערט ווי מען דערצעהלט וועגען דעם ווי תלמידי חכמים גיבען אב כבוד צו זייערע עלטערען, און ווי שטרענג די מצוה איז, האט ער אויסגערופען: ״וואויל איז צו דעם וואס האט זיינע עלטערען קיינמאל ניט דערצארנט!״

און ער אליין, ר׳ יוחנן, האט נים געהאט קיין פאטער און קיין מוטער. זיין פאטער איז געשטארבען אין דער צייט ווען ער געווען אין זיין מוטער׳ס בויך, און דעם טאג וואס ר׳ יוחנן איז געבוירען געווארען איז זיין מוטער געשטארבען.

12

קיינער דארף זיך נים שעמען

רבי אליעזר, רבי יהושע און רבי צדוק זיינען געזעסען אויף א שמחה ביי דעם זוהן פון רבן גמליאל, און רבן גמליאל אליין איז געשטאנען און סערווירט די געסט. האט ער דער־לאנגט א כוס צו ר׳ אליעזר, האט ר׳ אליעזר ניט אנגענומען. נאכדעם האט רבן גמליאל געגעבען דעם כוס צו ר׳ יהושע, האט ר׳ יהושע יא אנגענומען. האט ר׳ אליעזר איהם פיר־געהאלטען: ״וואס איז מיט דיר, יהושע? מיר זיצען און אזא גרויסער מאן ווי רבן גמליאל שטעהט און בעדיענט אונז!״

״א גרעסערער מאן פון איהם האט בעדיענט זיינע געסט״, האט ר׳ יהושע געענטפערט. ״אברהם אבינו איז דאך געווען א גרויסער מאן און ער האט בעדיענט די געסט וואס זיינען צו איהם געקומען. און טאמער מיינסטו אז ער האט געוואוסט אז זיי זיינען געווען מלאכים? ניין. זיי האבען זיך פערשטעלט און אויסגעזעהן ווי פשוט׳ע אראַ־בער. און אונז אזעלכע מענשען זאל רבן גמליאל ניט אויפ־נעהמען און אונז דערלאנגען משקה?״

״וואס דארפט איהר זוכען ביישפילען פון מענשען״, האט ר׳ צדוק זיך אבגערופען. ״אט האט איהר א ביישפיעל פון דעם אייבערשטען אליין. ער, געבענשט זאל זיין נאמען

רב נחמן וועלכער איז געווען א גרויסער יחסן און אן אײדים פון נשיא פלעגט שיקען זײנע דינער צו בער־גריסען אן אלטען גוי. און דערבײ פלעגט ער אזוי ערקלערען: „איך טהו אזוי, ווײל איך וויל פערהיטען דעם כבוד פון דער תורה, און ווען ניט די תורה, זײנען דא א סך מענשען אין מארק וואס זײנען אזוי גוט ווי איך".

16

מענשען מיט שטארקע גײסטער

אין רבי חנינא בר פפית האט זיך פערליעבט א פאר־נעהמע דאמע, א גויה. האט ער גאט געבעטען אז ער זאל איהם מיאוס מאכען אין די אויגען פון דער דאמע. גלײך איז זײן גאנצע לײב בעדעקט געווארען מיט קרעץ און וואונ־דען. האט די דאמע נעמהאן עפעס א כשוף און רבי חנינא איז אויסגעהײלט געווארען. איז ער אנטלאפען און האט זיך בעהאלטען אין א באד וועלכע איז געווען אן אלטע, א פער־לאזענע און איז געווען פערחעכענט פאר א געפעהרליכען ארט. אבער עס איז איהם געשעהן א נס און ער איז פון דארט ארויס א לעבעדיגער.

ווען ער איז ארויס האבען איהם די רבנן געפרעגט: „ווער האט דיך פערהיט פון דער סכנה אין באד?" און אזוי ווי ער האט זיך געשעהמט זײ צו דערצעהלען די גאנצע געשיכטע האט ער זײ אבגע'פטר'ט מיט א אונדײטליכע ער־קלעהרונג: „צוויי דיענער פון דעם הערשער האבען מיך אבגעהיט".

„מיר פערשטעהען", האבען די רבנן געזאגט, „דו ביזט בײגעשטאנען א גרויסען נסיון און דערפאר איז דיר גע־שעהן א נס".

ר' צדוק האט אויך געהאט דעם זעלבען אונגליק וואס א פארנעהמע דאמע האט זיך פערליעבט אין איהם. אום איהר צו צײגען ווי שלעכט און זינדיג עס איז איהר פער־לאנג, האט ער צו איהר געזאגט: „די הארץ חלש'ט מיר. האסטו עפעס פאר מיר צו עסען?" האט די דאמע געענט־פערט: „איך האב א פײן שטיקעל חזיר־פלײש. עס איז דאך אבער בײ אײערע אידען טמא".

„וואס מאכט עס אויס?" האט ר' צדוק געזאגט. „ווער

רב אסי איז אריין צו רבי אלעזר און האָט צו איהם געזאָגט: "איך האָב מורא אז ר' יוחנן איז אויף מיר אין כעס געוואָרען." האָט ר' אלעזר געפרעגט: "וואָס האָט ער דיר דען געזאָגט?" און רב אסי האָט איהם איבערגעגעבען די ווערטער פון ר' יוחנן. "ווען ער וואָלט אויף דיר געווען אין כעס וואָלט ער דיך ניט געבענשט", האָט ר' אלעזר געזאָגט.

ווען רב אסי איז שוין געוועזען נאָהנט פון דעם אָרט וואו זיין מוטער האָט געוואוינט, האָט ער זיך בעגעגענט מיט איהר לויה. "ווען איך וואָלט דאָס געוואוסט, וואָלט איך ניט ארויס פון ארץ ישראל," האָט ער געזאָגט.

14

רעספעקט פאַר געלעהרטע

אביי האט געזאגט אז ווי איינער דערזעהט א גרוים געלעהרטען דארף ער פאר איהם אויפשטעהען, ווען אפילו יענער איז נאָך גאנץ ווייט. אביי אליין פלעגט זיך אויפשטעלען גלייך ווי ער פלעגט דערזעהן די אויערען פון דעם אייזעל אויף וועלכען רב יוסף פלעגט קומען רייטענדיג.

איינמאָל איז אביי געפאהרען רייטענדיג אויף אן אייזעל, און ווען ער איז אָנגעקומען צו א טייך, האט ער געזעהן אויף דעם אנדער זייט טייך זיטצען רב משרשיא און אנדערע רבנן. ווען ער האט געזעהן אז זיי שטעלען זיך ניט אויף פאר איהם, האט ער זיי געפרעגט: "בין איך דען ניט א געלעהרטער רב?" האבען זיי זיך ענטשולדיגט, אז זיי זיינען געווען צוטראגנצו און האבען איהם ניט בעמערקט.

15

רעספעקט פאַר יעדען מענשען

רבי יוחנן פלעגט אויפשטעהען פאר אן אלטען גוי און פלעגט דערביי זאגען: "אה, ווי פיעל אָט דער אלטער האט שוין דורכגעלעבט!"

אביי פלעגט אן אלטען גוי געבען די האנד.

רבא פלעגט פאר אן אלטען גוי ניט אויפשטעהן, די האנד פלעגט ער איהם אויך ניט געבען, אָבער ער פלעגט שיקען א שליח ער זאָל דעם גוי געבען שלום עליכם.

17

לערנען און טהאָן

רבי טרפון און אנדערע גרויס געלעהרטע זיינען געזעס־סען אין אַ הויז אין לוד און האָבען געשמועסט וועגען ערנ־סטע זאכען. איז פאר זיי פאָרגעקומען די פראגע: "וואָס איז וויכטיגער — לערנען אָדער טהאָן?" האָט ר' טרפון געענטפערט: "טהאָן איז וויכטיגער." וואָס טויג דען וואָס איינער קען שעהן ריידען און פריידיגען ווען ער אליין וויל נים טהאָן וואָס ער פריידיגט? רבי עקיבא האָט געזאָגט: "לערנען איז וויכטיגער." האָבען די אנדערע געלעהרטע בעשלאָסען אז רבי עקיבא האָט רעכט. "לערנען איז וויכטי־גער, ווייל דער לערנען ברייננט צו טהאָן."

18

ווי די וועלט האָט זיך צוטיילט

צעהן מאָאָס חכמה זיינען ארונטער אויף דער וועלט. ניין מאָאָס האָט צוגענומען ארץ ישראל און איין מאָאָס איז געבליעבען פאר דער גאנצער וועלט.

צעהן מאָאָס שעהנהייט זיינען ארונטער אויף דער וועלט. ניין מאָאָס האָט צוגענומען ירושלים און איין מאָאָס איז געבליבען פאר דער גאנצער וועלט.

צעהן מאָאָס עשירות זיינען ארונטער אויף דער וועלט. ניין האָט צוגענומען רוים און איין מאָאָס איז געבליבען פאר דער גאנצער וועלט.

צעהן מאָאָס אָרימקייט זיינען ארונטער אויף דער וועלט. ניין מאָאָס האָט צוגענומען בבל און איין מאָאָס איז געבליבען פאר דער גאנצער וועלט.

צעהן מאָאָס שמאָלץ זיינען ארונטער אויף דער וועלט. ניין האָט צוגענומען דאָס לאַנד עילם און איין מאָאָס איז געבליבען פאר דער גאנצער וועלט.

צעהן מאָאָס שטארקייט זיינען ארונטער אויף דער וועלט. ניין מאָאָס האָבען צוגענומען די פערסיער און איין מאָאָס איז געבליבען פאר דער גאנצער וועלט.

עס ערלויבט זיך צו ליעבען א פרעמדע פרוי קען זיך אויך ערלויבען צו עסען א זאך וואס איז טמא".

די דאמע האט איינגעהייצט דעם אויוועו אום צו קאכען דעם אונרייגעם מאהלצייט, אבער ווי נאר דער פייער האט זיך צוברענט איז ר' צדוק אריינגעשפרונגען אין אויווען. "וואס טהוסטו ?" האט די דאמע מיט שרעק אויסגעשריען. "וואס מאכט עס אויס ?" האט ר' צדוק געענטפערט. "פריי־הער אדער שפעטער—דער וואס זינדיגט מוז אריינפאלען אין פייער".

האט זיך די דאמע פערטראכט און האט מיט חרטה געזאגט : "ווען איך וואלט געוואוסט אזוי פיעל וואלט איך דיך ניט געערגערט".

רב כהנא איז געווען אן ארימאן און האט זיך מפרנס געווען פון דעם וואס ער פלעגט פערקויפען קערבלעך און וועלכע פרויען טראגען פערשיעדענע קלייניגקייטען. איינמאל איז געקומען א גרויסארטיגע דאמע קויפען ביי איהם א קארב. האט זי זיך פערליעבט אין איהם און האט געוואלט, אז ער זאל מיט איהר תתונה האבען. און אזוי ווי ער האט ניט געקענט זיך אבטשעפען פון איהר, האט ער געזאגט : "לאמיך צוגעהן אהיים און זיך איבערטהאן אין שעהנערע קליידער".

קומענדיג אהיים איז ער ארויף אויפ'ן דאך שטיבעל און איז פון דארט ארונטערגעשפרונגען. ער האט בעסער גע־וואלט זיך מאכען דעם טויט, איידער זיך צו לאזען פערפיהר־רען פון זינד. איז געקומען אליהו הנביא און האט איהם אונטערגעכאפט. "דו ווייסט", האט אליהו געזאגט, "דו האסט מיך שטארק מטריח געווען, דען איך בין געווען פאר פיער הונדערט מייל ווייט פון דאנען".

"ווער איז שולדיג, אויב ניט מיין ארימע פרנסה ?" האט רב כהנא געזאגט. "ווען איך וואלט ניט געווען אן ארימאן וואלט איך ניט געהאט אזא פרנסה און וואלט ניט געקומען צו דעם נסיון".

האט איהם אליהו געגעבען א כלי מיט רענדלעך, ער זאל מעהר ניט דארפען שטעהן אין מארק מיט זיין ארימען מסחר.

"טאָ פארוואס האָסטו אויסגעדונגען דאס שטיקעל לאנד ביי רב גידל ?"

"איך האב ניט געוואוסט אז יענער האלט עס אין קויפען".

"טאָ גיב דאס איהם יעצט אוועק".

"פערקויפען קען איך דאס ניט, יוייל דאס איז דאס ערשטע לאנד וואס איך האב געקויפט און עס איז ניט מזל'דיג צו פערקויפען דאס ערשטע לאנד וואס איינער קויפט. איך וועל דאס איהם אוועקגעבען אומזיסט".

רב גידל האט אָבער קיין געשאנק געוואלט אָננעהמען.

און אזוי ווי ניט דער און ניט דער אנדערער האבען געוואלט דאס לאנד, איז דאס געבליבען הפקר פאר די תלמידים, און מען האט דעם שטיק לאנד גערופען "די רבנ'ישע ערד".

20

פאר'ן אמת שלאָגט מען

ינאי המלך איז איינמאָל געגאנגען נאָך דאָס לאנד כוחלית וואָס געפינט זיך אין מדבר, און ער האָט דאָרט איינגענומען זעכציג שטעדט. ווען ער האָט זיך צוריקגעקעהרט אין ירושלים האָט ער זיך שטארק געפרעהט. ער האָט פערורופען אלע אידישע געלעהרטע און האָט צו זיי געזאָגט:

"אין דער צייט וואָס אונזערע עלטערען האָבען געבוים דעם בית המקדש האָבען זיי געלעבט אויף זאלץ פלאנצען. צום אנדענקען פון יענע צייטען לאָמיר אויך עסען זאלץ פלאנצען".

האָט מען געגרייט דעם אָרימען מאכל אויף גאָלדענע טישען און מען האָט געגעסען. צווישען די געסט האָט זיך געפונען איינער אַ שלעכטער מענש, אַ שפּאָס טרייבער און אַן אויסוואורף. אלעזר בן פועירא האָט ער געהייסען. האָט דער אלעזר געזאָגט צו ינאי המלך:

"זאָלסט וויסען זיין, ינאי המלך, אַז די מענשען וואָס זיצען דאָ מיט דיר און פרעהען זיך מיט דיר, זיינען דיר אין הארצען פאַלש."

"ווי קען איך וויסען וואָס עס טהוט זיך ביי זיי אין הארצען?" האָט ינאי המלך געזאָגט.

צעהן מאָס כשוף זיינען אַרונטער אויף דער וועלט. ניין האָט צוגענומען מצרים און איין מאָס איז געבליבען פאַר דער גאַנצער וועלט.

צעהן מאָס פעסט זיינען אַרונטער אויף דער וועלט. ניין האָבען צוגענומען חזירים און איין מאָס איז געבליבען פאַר דער גאַנצער וועלט.

צעהן מאָס אויסגעלאַסענהייט זיינען אַרונטער אויף דער וועלט. ניין האָט צוגענומען אַראַביען און איין מאָס איז געבליבען פאַר דער גאַנצער וועלט.

צעהן מאָס חוצפה זיינען אַרונטער אויף דער וועלט. ניין האָט צוגענומען דאָס לאַנד מישן און איין מאָס איז געבליבען פאַר דער גאַנצער וועלט.

צעהן מאָס רייד זיינען אַרונטער אויף דער וועלט. ניין האָבען צוגענומען ווייבער און איין מאָס איז געבליבען פאַר דער גאַנצער וועלט.

צעהן מאָס שכרות זיינען אַרונטער אויף דער וועלט. ניין האָבען צוגענומען די כושיים און איין מאָס איז געבליבען פאַר דער גאַנצער וועלט.

צעהן מאָס שלאָף זיינען אַרונטער אויף דער וועלט. ניין האָבען צוגענומען די קנעכט און איין מאָס איז געבליבען פאַר דער גאַנצער וועלט.

19

די רבני'שע ערד

רב גידל האָט געהאַלטען אין קויפען אַ שטיקעל לאַנד. איז געקומען רבי אבא און האָט עס אָבגעקויפט פריהער פון איהם. רב גידל איז אַוועק זיך צו בעקלאָגען ביי ר' זירא. ר' זירא איז אַוועק און האָט די מעשה דערצעהלט צו רבי יצחק נפחא. האָט ר' יצחק געזאָגט: „לאָמיר וואַרטען ביז רבי אבא וועט אַהער קומען צו דעם פאַר־יום־טוב'דיגען צוזאַמענפאָהר".

ווען רבי אבא איז אָנגעקומען האָט מען איהם געפרעגט:

„אַז אַן אָרימאַן בעט אימיצען ער זאָל איהם שענקען אַ קיכעל און עס קומט איינער און קויפט אָב דעם קיכעל פאַר געלד, טאָ וואָס איז ער?"

„אַ רשע!" האָט רבי אבא אויסגערופען.

בן שטח איז לעבען געבליבען. ער איז געווען א ברודער פון ינאי המלך'ס פרוי, און זי האָט איהר ברודער בעהאַלטען. ווען א צייט שפּעטער האָט די קעניגין אויסגעפיהרט, אַז דער קעניג זאָל איהם ערלויבען צוריק צו קומען אין ירושלים, האָט שמעון בן שטח אומגעקעהרט די תורה צו איהר אַלטען גלאַנץ.

21

ווער עס בעליידיגט אַן אנדערען טרעפט זיך אַליין

איינער, אַ מאַן פון נהרדעא, איז געקומען צו אַ קצב אין פומבדיתא און געזאָגט: "גיב מיר פלייש." האָט איהם דער קצב געבעטען: "וואַרט אַ ווײַלע, לאָז צוערשט נעהמען דער דיענער פון רב יהודה בר יחזקאל, און נאָכדעם וועל איך דיר געבען." איז דער מאַן פון נהרדעא בייז געוואָרען און ער האָט מיט גראָבהייט אויסגעשריען: "ווער איז ער, דער פלייש פרעסער יהודה, וואָס מען גיט איהם פריהער פון מיר?" האָט מען דאָס דערצעהלט צו רב יהודה, און רב יהודה האָט דעם מאַן אריינגעלייגט אין חרם. שפּעטער האָט מען איהם דערצעהלט, אַז דער מאַן פון נהרדעא האָט אַ געוואוינהייט צו רופען אַלעמען "קנעכט." האָט רב יהודה געלאָזט אויסרופען, אַז יענער מאַן איז אַליין אַ קנעכט.

איז געגאַנגען דער מאַן פון נהרדעא און האָט אָנגע־קלאָגט רב יהודה'ן ביי רב נחמן, און רב נחמן האָט געשיקט צו רב יהודה אַ שריפט אַז ער זאָל קומען צו אַ דין תורה. רב יהודה איז אַוועק צו רב הונא און געפרעגט אויב ער זאָל געהן אָדער נים. "געהן מוזטו ניט," האָט רב הונא געענט־פערט, "ווייל דו ביזט אַ גרעסערער מענש פון רב נחמן, אָבער ווייל רב נחמן איז דעם נשיא'ס אַן איידים, דאַרפסטו געהן צוליעב דעם כבוד פון דעם נשיא."

ווען רב יהודה איז געקומען האָט ער געטראָפען רב נחמנ'ען אַרבייטענדיג. ער האָט געהאַלטען אין מאַכען אַן אַרומצאַמונג צו זיין דאַך. "ווייסטו ניט, אַז אַ מענש וואָס בעזיצט אַ גרויסען אַמט טאָהר נים טהאָן קיין אַרבייט פאַר זייטיגע מענשען, ווייל דורכדעם פערלירט ער זיך, און די מענשען האָבען פאַר איהם קיין רעספּעקט?" האָט רב יהודה געפרעגט.

"דו טהו אזוי," האָט דער מוסר געענטפערט. "טהו אָן דעם כהן גדול'ס קרוין אויף דיין שטערן, און דו ווייסט דאָך, אז ווער עס זעהט דיזע קרוין מוז ארויסזאָגען דעם גאַנצען אמת וואָס ביי איהם איז אויפ'ן האַרצען."

דער קעניג האָט געפאָלגט און אָנגעטהאָן די קרוין אויף וועלכע עס אזי געווען אָנגעשריבען דעם שם המפורש.

צווישען די געסט האָט זיך געפונען איינער א זקן, א גרויסער מאַן, יהודה בן גדידא האָט ער געהייסען, און ווי ער האָט דערזעהן די קרוין, האָט ער זיך אָבגערופען צום קעניג:

"ינאי המלך! גענוג פאַר דיר אז דו טראָגסט א קרוין פון א קעניג, לאָז איבער די קרוין פון כהונה פאַר די קינדער פון אהרן."

מיט דיזע רייד האָט ער דעם קעניג געגעבען אָנצוהער־רענים וועגען דעם אז זיין אָבשטאַם איז נים א ריינער. דען מען פלעגט דערצעהלען, אז ינאי'ס מוטער איז אמאָל געווען געפאַנגען אין מודעים, כאָטש אז מען האָט די זאַך נאָכגעזוכט האָט מען די געשיכטע נים געקענט בעשטעטיגען.

ינאי איז געוואָרען שטאַרק בייז. די שמחה איז צו־שטערט געוואָרען, און די אידישע געלעהרטע זיינען זיך צוגאַנגען אין א זעהר נים פרעהליכע שטימונג.

דער מוסר, אלעזר בן פועירא, האָט נים אויפגעהערט צו העצען און האָט געזאָגט צום קעניג:

"ינאי המלך! א פּראָסטער מענש קען אזא בעליידיגונג פערשווייגען, אָבער דו, א מלך און א כהן גדול, וועסטו אויך דאָס פערשווייגען?"

"וואָס זאָל איך טהאָן?" האָט ינאי געפרעגט.

"אויב דו ווילסט פאָלגען מיין עצה, הרג'ע זיי אויס."

"אויב איך וועל אויס'הרג'ענען די אידישע געלעהרטע, וואָס וועט ווערען פון דער תורה?" האָט ינאי געפרעגט.

"די תורה ליעגט אין א ווינקעל, אָן אָנגעשריבענע, און ווער עס וועט וועלען לערנען האָט ער דאָך א פערטיגע תורה," האָט דער מוסר געענטפערט.

ינאי המלך האָט זיך געלאָזט פערפיהרען פון דעם מוסר, און דער בלוטיגער בלבול פון אלזער בן פועירא האָט גע־פיהרט צו דעם, אז עס זיינען אויסגע'הרג'עט געוואָרען אַלע אידישע חכמים. די וועלט איז געוואָרען אונוויסענד, ווייל עס איז נים געווען ווער עס זאָל לערנען. בלויז איין שמעון

22

ניט קיין גלייכער שדוך

זעירי איז געווען א תלמיד ביי רבי יוחנן. ר׳ יוחנן האָט געהאַט א טאָכטער וועלכע ער האָט זעהר ליעב געהאַט. און אזוי ווי זעירי איז איהם שטארק געפעלען געווען, האָט ער איהם פאָרגעשלאָגען אז ער זאָל נעהמען די טאָכטער. זעירי האָט דעם שדוך ניט געוואָלט, ווייל זי איז געווען פון ארץ־ישראל און ער איז געווען פון בבל. און די תלמידי חכמים פון בבל האָבען זיך געהאלטען העכער פון די תלמידי חכמים פון ארץ־ישראל.

איינמאָל איז ר׳ יוחנן אויסגעקומען צו געהן אין איין וועג מיט זעירי׳ן. ווען זיי זיינען געקומען צו א גראבען וועלכער איז געווען פול מיט וואסער, האָט זעירי ארויפגענומען זיין רבי׳ן אויף די שולטער; און האָט איהם אריבערגעטראָגען.

„הער צו מיין תלמיד, איך קען דיר גאָר ניט פערשטעהן. איך אַלס רבי געפעל איך דיר, אָבער מיין טאָכטער פאר א ווייב געפעלט דיר ניט!" האָט ר׳ יוחנן געזאָגט.

23

שטארקער פון פייער

איינמאָל האָבען גוים געבראכט א צאָהל געפאנגענע אידישע מיידלעך אין נהרדעא. די אידען פון דער שטאָדט האָבען די אידישע טעכטער אויסגעלעזט פון די גוי׳שע הענד, און מען האָט זיי געבראכט אין דער הויז פון רב עמרם חסידא, דער הייליגער, זיי זאָלען דאָרטען געכטיגען. פון קיין בער־סערן און מעהר זיכערן אָרט האָט מען גאָר ניט געקענט דענקען. רב עמרם האָט די מיידלעך געלאָזט ארויפפיהרען אין אן אויבערשטיבעל און געהייסען צונעהמען דעם לייטער.

ביינאכט, ווען אַלע זיינען שוין געשלאָפען און ארום און ארום איז געווען שטיל, איז איינע פון די מיידלעך פערביי־געגאַנגען דעם דאך פענסטערל, אונטער וועלכען רב עמרם האָט זיך געפונען. פון איהר שעהנהייט איז ליכטיג געוואָ־רען אין הויז. רב עמרם האָט ניט געקענט פערשטעהן וואס מיט איהם איז געווען. א געהיימע קראפט, וואָס איז געווען

רב נחמן האָט געפּיהלט, אַז רב יהודה מיינט מיט דעם צו צייגען, אַז ער ווייס מעהר פון איהם, האָט איהם רב נחמן געענטפערט אין אַ הויך אַריסטאָקראַטישען לשון. רב יהודה האָט איהם צוריק געענטפערט, אַז אַ תלמיד חכם רעדט ענטוועדער לשון קודש אָדער די תלמוד׳ישע שפּראַך. אָבער רב נחמן האָט איהם ווידער געענטפערט אין אַ גאוה׳דיגען לשון. צולעצט האָט רב נחמן געזאָגט: ״איך וועל אַריינרופען מיין טאָכטער דונג און זאָל זי דיר געבען אַ טרונק. האָט רב יהודה געענטפערט: ״שמואל האָט גע׳פּסק׳ענט, אַז מען טאָהר זיך ניט שאַפען מיט אַ פרוי.״

״זי איז דאָך אָבער נאָך אַ קליין קינד.״

״שמואל האָט געזאָגט, סיי אַ קליינע, סיי אַן ערוואַקסענע.״

רב יהודה האָט אפילו זיך ענטזאגט צו זאָגען שלום צו ילתא׳ן, די פרוי פון רב נחמן, אפילו דורך אַ שליח, אפילו דורך איהר מאַן. זיין אויפפיהר איז געוועען שוין מעהר ווי רב נחמן האָט געקענט פערטראָגען. ילתא האָט געשיקט אַ שליח צו איהר מאַן, ער זאָל פון דעם גאַסט וואָס שנעלער פּטור ווערען.

״איינענטליך, ווענען וואָס איז דער האַר צו מיר גע־קומען?״ האָט געפרעגט רב נחמן, וועלכער האָט ווי עס ווייזט אויס געהאַט פערגעסען, אַז ער האָט געלאַדען רב יהודה צו קומען פאַר איהם צו אַ דין תורה.

רב יהודה האָט איהם געצייגט די איינלאַדונגס שריפט, און רב נחמן האָט געזאָגט:

״אַז דער האַר איז שוין יאָ געקומען, זאָל ער געבען אַן ערקלעהרונג, כדי מען זאָל ניט זאָגען, אַז די תלמידי חכמים חנפ׳ענען איינער דעם אַנדערען. וואָרום האָסטו יענעם מאַן אין חרם אַריינגעלייגט?״

״ווייל ער האָט בעליידיגט אַ דיענער פון אַ תלמיד חכם.״

״פאַר וואָס האָט דער האַר געלאָזט אויסרופען אַז יענער מאַן קומט אַרויס פון קנעכט?״

״דערפאַר, ווייל ער פלעגט אַלעמען רופען קנעכט, און עס איז אַ כלל, אַז ווען איינער בעשולדיגט דעם אַנדערען אין אַ פעהלער, אָדער אַ פערברעכען, איז ער אַליין שולדיג אין דעם.

ער איז שוין אָבגעגאַנגען ביי א העלפט פון דער בריק האָט איהם דער שטן אָבגעלאָזען און געזאָגט: "ווען מען וואָלט מיך יעצט נים געזאָגט פון הימעל אז איך זאָל שוינען דיך און דיין תורה, וואָלט איך דיך געמאַכט אזוי ווי צוויי מיכצען."

25

זיך געריצט מיט'ן יצר הרע

פלימו פלעגט יעדען טאָג זיך רייצען מיט'ן שטן, זאָגענדיג: "בלייענע קוילען דיר אין דיינע אויגען, דו שטן!" איינמאָל, אום ערב יום כפור, האָט זיך דער שטן פערשטעלט פאַר אַן אָרימאַן, איז געקומען צו פלימו'ן ביים טהיר און געבעטען מען זאָל איהם געבען עפּעס צו עסען. האָט מען איהם ארויסגעטראָגען עסען.

"היינט איז א טאָג ווען אלע עסען אינווענינ און איך דאַרף עסען אין דרויסען", האָט זיך דער אָרימאַן בעקלאָגט.

פלימו האָט געהייסען מען זאָל איהם אריינלאָזען אין הויז און מען האָט איהם געגעבען צו עסען ערגעץ אין א ווינקעל.

"אַלע עסען היינט צוזאַמען ביי איין טיש און איך עס איינער אליין," האָט דער אָרימאַן זיך ווידער בעקלאָגט.

האָט מען איהם אוועקגעזעצט ביים טיש מיט דער גאַנצער הויז געזינד צוזאַמען.

אין אַן אויגענבליק איז דער אָרימאַן בעדעקט געוואָרען מיט קרעץ און בלאָטערן, און ער האָט זיך אויפגעפיהרט אזוי, אז יעדען האָט געעקעלט דער עסען. "איך בעט דיך, פיהר זיך אויף אַנשטענדיג," האָט פלימו געבעטען.

"גיט מיר א בעכער", האָט דער אָרימאַן געזאָגט. און אז מען האָט איהם דעם בעכער געגעבען, האָט ער אין דעם אָנגעשפּיגען. פלימו האָט אויף איהם אָנגעשריען, האָט זיך דער אָרימאַן געמאַכט אזוי ווי ער איז פאַר שרעק געשטאָרבען. איז באַלד געוואָרען א געשריי אין גאַס: "פלימו האָט גע'הרג'עט א מענשען!" פלימו איז אַנטלאָפען און האָט זיך בעהאַלטען אויסען שטאָדט. דער שטן זעהענדיג אז פלימו האָט גרויסע יסורים, איז ער צו איהם געקומען און האָט איהם אויסגעזאָגט ווער ער איז. "דו האָסט מיך ניט געדאַרפט

שמאַרקער פון זיין פערשטאַנד, האָט איהם נעצווינגען אַרויף, דאָרט צו דער געפאַנגענער מיט'ן ליכטיגען פנים. ער האָט גענומען דעם לייטער, וועלכער איז געווען אַ שווערער און צעהן מענשען פלעגען איהם דאַרפען טראָגען. אָבער ער האָט אין דער מינוט בעקומען אַזאַ קראַפט, דאָס ער האָט דעם שווערען לייטער אַליין אויפגעהויבען און צוגעטראָגען צום אַריינגאַנג פון דעם איבערשטיבעל.

און אָט האָט ער שוין אָנגעהויבען צו קלעטערען אַרויף, העכער און העכער. גלייך ער האָט שוין אַרויפגעקלעטערט ביי דער העלפט פון דעם לייטער, האָט ער זיך בעהערשט און זיך פעסט אַ שטעל געטהאָן מיט די פיס אויף די טרעפ, און גענומען שרייען: "פייער, פייער! עס ברענט ביי עמרם אין הויז."

די רבנן וואָס האָבען געוואוינט אין דער נאַכבאַרשאַפט האָבען געמיינט אַז עמרם'ס הויז ברענט טאַקע, זיינען זיי אַהין געלאָפען ראַטעווען. ווען זיי זיינען אָנגעקומען און זיך דערוואוסט וואָס דאָ איז געשעהן, האָבען זיי געזאָגט צו רב עמרם: "דו האָסט אונז פערשעהמט!" האָט רב עמרם זיי געענטפערט: "בעסער זאָלט איהר זיך מיט מיר שעהמען אויף דער וועלט איידער איהר זאָלט זיך דאַרפען מיט מיר שעהמען אויף יענער וועלט."

און נאָכדעם האָט רב עמרם געזאָגט מיט נצחון צום יצר הרע: "דו ביזט פייער און איך בין ניט מעהר ווי פלייש, אָבער איך האָב דיך געצייגט אַז פלייש איז שטאַרקער ווי פייער!"

24

קיינער איז זיכער מיט זיך

ר' מאיר פלעגט אָבלאַכען פון זינדיגע מענשען. ווי שוואַך, ווי נאַריש זיי זיינען וואָס זיי קענען ניט בעהערשען זייער ווילען! האָט דער שטן געוואָלט צייגען ר' מאיר'ן אַז ער דאַרף ניט זיין אַזוי זיכער. איינמאָל ווען ר' מאיר האָט שפּאַציערט נעבען אַ טייך, האָט ער דערזעהן פון דער אַנ־דער זייט טייך אַ שעהנע, רייצענדע פרוי. דאָס איז געווען דער שטן וואָס האָט זיך אַזוי פערשטעלט. ר' מאיר האָט זיך גענומען אַריבערגעהן דעם טייך איבער אַ דינעם בריקעל. ווען

שילמען״, האָט דער שטן געזאָגט. ״דו האָסט געדאַרפט בעטען גאָט אַז ער זאָל מיך דערווייטערן פון דיר.״

26

אַלץ געהט נאָך דער כונה

יעדען טאָג פלעגט רבי חייא בר אשי גאָט בעטען אַז ער זאָל איהם פאַרהיטען פון זינד. איינמאָל האָט דאָס אונטערגעהערט זיין פרוי, האָט זי געזאָגט צו זיך: ״וואָס האָט ער דען מורא צו האָבען פאַר זינד? ער איז דאָך שוין אַזוי אַלט!״ איז איהר איינגעפאַלען זי זאָל איהם אויספּרובירען.

איין טאָג, ווען ער איז געזעסען אין גאָרטען און האָט געלערנט, איז די פרוי געגאַנגען און האָט זיך פערפּוצט אַזוי אַז עס איז איהר ניט געווען צו דערקענען. נאָכדעם איז זי אַריין אין גאָרטען און איז פערביי־געגאַנגען איהר מאַן. איינמאָל און אַ צווייטען מאָל. ״ווער ביזטו?״ האָט רבי חייא געפרעגט. זי האָט איהם געענטפערט אַז זי איז ״חרותא״, אַ גרויסע שעהנהייט וועלכע איז געווען בעריהמט אין יענע צייטען. האָט ער איהר אָנגעהויבען צוריידען צו אַ זינד. ״געה, ברייננ צוערשט יענעם קליינעם צווייג,״ האָט זי געזאָגט. האָט ער אַ שפּרונג געטהאָן און האָט עס איהר געבראַכט.

שפּעטער, ווען ער איז געקומען אַהיים און זיין פרוי האָט איינגעהייצט דעם אויווען, איז ער אַריינגעקראָכען אין פייער. ״וואָס טהוסטו?״ האָט זיין פרוי געפרעגט. האָט ער איהר דערצעהלט וואָס מיט איהם איז דעם טאָג געשעהן. ״דאָס בין איך געווען״, האָט זי געזאָגט. ער האָט איהר אָבער ניט געוואָלט גלויבען, האָט זי איהם געצייגט דעם צווייג וואָס זי האָט בעהאַלטען פאַר אַ סימן. ״אָבער איך האָב דאָך בעגאַנגען אַ זינד״, האָט ער געענטפערט, ״ווייל איך האָב געמיינט אַז דו ביזט געווען אַ פרעמדע.״

זיין גאַנצען לעבען איז דער צדיק געווען פול מיט חרטה און ער איז געשטאָרבען פון אַ צובראָכענער האַרץ.

יד 7369

DATE DUE

תלמוד
(יידיש)
אלע

אלע אגדות פון
תלמוד.

7369

יד 7369